

ERV DITISSIMI VIRI
Ferdinādi Barauelli opus elegās, do-
ctum, festiūm, pium, quo pulcher-
rime retegīt, ac refellit insanas Luthē-
ri calūnnias: quibus inuictissimū
Anglię, Galliaęq; regem HENRI-
CVM eius nominis octauū, Fidei
defensorem, haud literis minus q̄ re-
gno clarū, scutra turpissimas inse-
ctatur: excusū denuo diligentis-
sime, digestūq; in capita, ad-
iunctis indicibus opera
uirī doctissimi Io-
annis Cár-
cellij.

An. dom. M. D. XXIII.

IOANNES CARCELLIVS CAN= 8
DIDO LECTORI.

Laurent
S.P.D.

Bruct

QVVM SUPERIORIBVS HIS= ce diebus ad typographi uenissem officina, conueniendi hominis ac colloquendi gratia: habito aliquādiu ultro citroq; inter nos sermone, cum alijs de rebus, tū de libris et literis, tandem quærenti, ecquid noui haberet in manibus, ostendit mihi libellū quēdam, ab Hispanijs ad se allatum, authore Ferdinando Barauello, uiro in re theologica perq; eximio. Quo libro ad insanos Martini Lutheri furores, quibus adeo impotenter impudenterque, imo adeo scurriliter in regem, omnibus summi principis ornamentis illustrissimum, fuerat debacchatus, respondit: partim adductus pietate, quod Christi cerneret ecclesiam et religionem, sceleratorum hereticorum factionibus seditionibusq; passim labefactari: partim ægre ferens, impurissimū hominem pretextu sanctitatis abuti, et Christianæ religionis nomine, re uera stulta arrogantia ac gloriæ auaritia inductum ad maledicendum quibuscumque, nullius ordinis habita ratione. Hunc igitur libellum cum se in animo habere dixit typographus, emolumentū suī causæ, typis rursus excudere: qđ emolumentum non exiguum capturum se ex eo sperabat: quandoquidem apud nos id exemplar haberetur unicum: opusq; tale esset, uti non dubitaret ab omnibus emptum iri cupide:

53 0474

IOANNES CARCELLIVS CAN-
DIDO LECTORI.

Laurent
S.P.D.

Bruet

VVM SUPERIORIBVS HIS-
ce diebus ad typographi uenissem officinā,
conueniendi hominis ac colloquen-
di gratia: habito aliquādiu ultro citroq;
inter nos sermone, cum alijs de rebus, tū
de libris et literis, tandem quærenti, ec-
quid noui haberet in manibus, ostendit mihi libellū quē-
dam, ab Hispanijs ad se allatum, authore Ferdinando Ba-
rauello, uiro in re theologica perq; eximio. Quo libro ad
insanos Martini Lutheri furores, quibus adeo impoten-
ter impudenterque, imo adeo scurriliter in regem, omni-
bus summi principis ornamentis illustrissimum, fuerat
debacchatus, respondit: partim adductus pietate, quod
Christi cerneret ecclesiam et religionem, sceleratorum he-
reticorum factionibus seditionibusq;, passim labefactari:
partim ægre ferens, impurissimū hominem pretextu san-
ctitatis abuti, et Christianæ religionis nomine, re uera
stulta arrogantia ac gloriæ auuiditate inductum ad maledic-
endum quibuslibet, nullius ordinis habita ratione.
Hunc igitur libellum cum se in animo habere dixit typo-
graphus, emolumentū suī causā, typis rursus excudere: qđ
emolumentum non exiguum capturum se ex eo sperabat:
quandoquidem apud nos id exemplar haberetur unicum:
opusq; tale esset, uti non dubitaret ab omnibus emptum
iri cupide:

53 0474

Opusculi presentis metrica commendatio.

Hos impressa (velim) quęcunq; volumina iuris/
Cedite. non par est/ vestra ꝛ mea causa: locum quo
Liberius prodire queam date: cedite cuncta/
Et sinite huc iuuenum aspectus/ oculosq; venire:
Iudicioq; grati/ nostrum pensare decorem.
Quid sim: quid ve feram: quot commoda grandia parno.
Colligere ex nostro potis est quicunq; libello.
Si quas pontifices: si quas ecclesia christi
Leges instituit: si quid decreuerit olim:
Seruariq; suo iussu preceperit vtrq;
Hoc decretalis liber hic tibi monstrat abunde.
Qui tibi continuat rubrum/ casumq; figurat/
Diuidit/ ꝛ partes capitum distinguit apertas:
Ordinis atq; quote poteris reperire registra.
Huc ades o iuuenis cui pontificalia forte
Iura placent: pondus facile est tibi ferre minutum:
Ferre inq; mancis: nec te labor ille gravabit.
Inq; scholis tecum potes hunc servare diurnis.
Commoda ꝛ ex illo capere haud taxanda libello.
Per lege cuncta velim: scio te/ me vera fateri
Dicturum: et grates habiturum proinde decentes.

¶ Materia quinq; librorum compilationis Gregorianę:
quinq; carminibus subiectis elucidatur.

Prima ministros dat/ ꝛ ritus officiorum.
Altera dat testes: ꝛ cetera iudiciorum.
Tertia de rebus/ ꝛ vita presbyterorum.
Quarta docet quales sint nexus coniugiorum.
Ultima de vitiis: ꝛ penis tractat eorum.
Deo gratias.

iri cupide: ego meam quoque in eo negotio operam, si quid commodare possem, ei pollicitus: orabam libri ad unum et alterum diem copiam: id quod ipse non inuitus concessit mihi, orans insuper, si quid nouæ commendationis adhibere possem, operam sibi commodarem meam, qua liber ex eius officina in manus hominum gratior exiret. Postquam ergo bonam eius partem diligentius perlegissem, placuissetque: uisus sum egomet mihi non abs te facturus: si, quoniam author continuata oratione totum opus scripserat: in capita distinguere, additis titulis cuique, ac indicem adiungerem: quo facilius lectori singula occurrerent. Simul ut si postea plura exemplaria importarentur, quod usu uenturum erat uerisimile: quandoquidem nec uni regioni libros emittunt chalcotypi: et ea etiam res erat huiusmodi: ut nullius maior expectatio unquam apud omnes gentes esse uideretur, propter et negotij magnitudinem, et eorum uirorum authoritatem, qui in eo certant: quæ enim grauior causa tractari potest, quam in qua dei optimi maximi agitur religio: aut quæ honore fidentiori patrocinio defendi, atque ea, quam summi principes, proprijs depositis studijs, pro concione totius orbis suscipiunt: siquidem, ut alios omnes omnium ordinum homines omittam, Hæricus octauus rex Angliæ, Fidei non immerito defensor appellatus, neutiquam recusauit, pro Christi causa, cum uili et sordido fraterculo certamine committi: cui quum pro salubribus monitis, sanoque consilio, nil nisi scommata scurrilia, insanaque contumacia retulisset. Nec rex magnanimus secundo responso impurum circulatorem dignaretur: hic uir, quem dico, Baras-

A 2

uellus,

infigu
tudi
Dict. on.

uellus Hispanus natiōe, ac omni literature genere insigni-
ter doctus, indignatus despicatum nebulonem, impune
nō solū hominibus, sed etiā diuis ipsis insultare: ita eū to-
ti descripsit orbi ac denudauit: ut ex nullo speculo liqdius
cerni cōporis possit imago, q̄ ex hoc libello Lutheri dete-
standus animus intelligi. Cuius, ut dixi, si plura impone-
rentur exempla: hæc tamen nostra hac ratione cōmene-
data, typographo: cui plurimū fauebam, redderentur uē-
dibiliōra. Quod quia facere nō potui, nisi mutatis nōnul-
lis, ac alicubi e nostris adiectis, tu mihi cādide lector exor-
rādus es: ut si quid altera parte laboris mei tibi gratifica-
tus sum, id quod certe studui: alteri parti ueniā des: qui tā
audacter alienis scriptis manus admolitus sim. Porro de
ipso libro non est, quod a me multa expectes prædicāda:
ipse enim de se, qualis sit, subinde præbebit indicium. Illud
certe profiteor, si perlegeris, fore: uti te nec operæ
pœniteat, nec tēporis collocati: si modo aut
religionis affectu, aut eruditionis desic-
derio mōuearis, aut ingenij as-
mœnitate, orationis ue-
festiuitate dele-
cteris.

FERDINANDVS BARAVELLVS ANTI-
QVAE NOBILITATIS ORNATIS-
SIMO VIRO FRANCISCO
LVCELLO. S. P. D.

AVDISTIN VNQVAM VIR EXI-
mie: quibus artibus homo clarissimus, et pa-
trij splendor, patruus tuus me circumuenerit:
ut ad hoc opus perscribendum perPELLERET? Nam ego pro-
fecto quum ab omni litium genere natura semper abhor-
ream: ab illo certe genere abhorreo maxime: sicubi cū eo
dimicandum sit: qui se ratione uictum sentiens, totus uer-
titur in conuitia. Verum ex Academia dum reuertor do-
mum: ex itinere diuertor in arcem patruus tui: ut cui plus
propemodū debebam, q̄ totū gēti meae: eum prius q̄ meo-
rum quenq̄ inuiserem. Is igitur, quum uarijs de rebus ori-
retur sermo: iniecit de industria, sed uelut obiter, mentio-
nem de Luthero: sciscitās, quid de libris eius uiri, sentiret
Academia nostra. Respondi, id quod res erat: initio ua-
rie affectos homines, alios nouitate captos, alios nouis
rebus insensos. Multis uisum, quādam neq̄ male scribe-
re, nec prorsus inscite tractare: ceterum quo spiritu mo-
ueretur, id demum librorum eius auctu tempus ostensu-
rum. Nec ea quicq̄ cōiectura fefellit. Nam quum assidue
alius super alium prodiret liber, et postremus quisq̄ deter-
rimus: tandē prodijt Babylon, uere turris illa Babel: quae
in caelum erecta est: unde uir scelestus aggressus est, cale-
stia Christi sacramenta diuellere. Simul igitur ac perlectū

Quibus res-
b⁹ adductus
author hoc
opus scrip-
serit,

Abhorre-
re ait a cer-
tando cū cō-
uitiatorib⁹.
cuiusmodi ē
Lutherus.

Luther⁹ sui
semper uic-
tor malis-
tia extitit.

Quo spiri-
tu regatur
Lutherus
ex eius Ba-
bylone ap-
paret.

Lutherus
pygmæus.

est et uulgatum opus illud : nemo tam excors inuētus est :
qui non sentiret, quo spiritu spiraret insanus . Multi itaq;
meditabantur iam aduersus eius impietates scribere : quū
ecce, breuī superuenit illustrissimī regis Angliæ liber eru-
ditissimū, opus profecto tale : ut, quod ad eam rem atti-
nebat, scribendī causam cunctis eriperet . Sic enim Baby-
lonem illam sceleratarum arcem heresum, adortus est, ex-
pugnauit, euertit : ut operæ precium nullum facturū ui-
deretur : si quis arma rursus, aduersus arcem dirutam di-
uulsamq; funditus, intenderet. Hic patruus tuus nactus,
quod captabat, locum uidelicet capiendī me: Ferunt, in-
quit, Lutherum respondisse regi . Respondisse inquam,
certe quū est impudens, haud committet tamen : ut id co-
nando, reddat manifestius : quā impiam ac stolidam causam
stueat : quæ nullam defensionis facultatē habeat. At quid
si fors accidat, inquit, ut loco defensionis utatur impudē-
tia : et quū nihil dicat, non taceat tamen : potero ne abs te
impetrare tunc : ut tuo calamo retegās, atq; retundas ho-
minis impudentis amētiā ? Ego, nihil minus suspicans,
quā id unquā usu uenturū, polliceor inquam, et perlubenter.
Nam in pygmæum sufficit grus : certe si Lutherus fortior
esset Hercule : causa reddit imbecilliorē mortuo . Tum
ille paulisper auersus in fenestram, prolato libello, En, in-
quit, Ferdinande librum, et iucunde subridens, uide iam,
quod pepigisti facile : perficias, inquit, gnauiter. Tū ego,
quod tu mihi pactum, inquam, memoras ? quasi ratū ha-
beat pactum lex : quod dolus malus eliciuit . Sit, inquit, si
uelis dolus : at malus esse qui potest : quo non aliud agi-
tur:

6
tur: q̄ ut bene faciās, et proſis bonis omnibus? Quid multa, rursus recepi me facturū serio? Deductus igitur in cubiculum (nam illa nocte me nō est paſſus abſcedere) cepi q̄ primum Lutheri librum reuoluere: ita eram auīdus uīdendi: ū quid inueniſſet ille: quo probabile redderet eorū quicq̄: quæ mihi princeps uīlus ante fuerat, tam aperte, tā potenter et ſcripturis et ratione conuincere. Quū cepi legere, deus bone quod nugarum peragus, quanta furoris abyſſus obtulit ſeſe. Ceterum de re raro legi quicq̄: quod non memoria tenerem, pulchre ſoluīſſe principem: niſi quod uno Lutherus loco uīdebatur aut altero, nō prorsus inſcite ſcurrari: cuius rei demirabar mecum, nec anſas ante perpendiſſe me et ab rege prudentiſſimo ſimul atq̄ eruditīſſimo tantum relictum locum. Mitto itaq̄ puerum ad patrum tuum: ſi libellus regis eſſet apud eum: ut dignaretur impertiri mihi. Librū protinus affert puer: inſpicio loca. Sed ibi mirum, q̄ ſtatim cepit frigere iocus totus: utpote natus nō ex uerbis principis, ſed ex eo, quod Lutherus illa deprauate recensuerat: ut ſuco facto, lectori poſſet apparere feſtiuus. Igitur poſtridie iam digrediens, rursus excuſo me: nā de re nihil omiſſum principi, ab Luthe- ro nihil adiectum noui: ſi ſecus haberet res, nō tam igna- uum eſſe me, ut detrectarem, uel eius hortatu, uel publicę utilitatis cauſa, tam uīcibile certamen ſuſcipere. Nunc uero qui meus pudor eſt haud facile ferre poſſe: ut qui nihil argumenti, nihil omnino rationis affert: ei ego ad me- ra iurgia, mera conuicia, mera deliramenta respondeam: tanq̄, ut eſt apud Horatium: Cum Sarmeto cōmitteretur
Meſſius.

Cur liberi
nonnunquam
iocetur aus-
thor in hoc
opere.

Lutheri pe-
tulantia.

Messius. Apage, inquit ille, excusationes istas, Ego non re-
spondere tantum te, sed etiam prolixè respondere uolo, pro-
latis utrinque uerbis utriusque, subiunctis etiam tuis, quibus
id, quod ais, nulli non fiat perspicuum: quin et naturam
istam tuam nimis pudibundam uolo paulisper expugnes:
donec ipsa quoque conuitia regeras, atque retalias: non tam
ut audiat nebulo: quæ meritis est: quam ut quæ sola delectant
plerosque in illo, eadem delectare consuefiant contra, dum
leguntur de illo. Nam si fortasse metuis: ne petulantique la-
bem tibi res aspergat: si liberius paulo cum isto nebulone
litiges: ego longe profecto contra mihi Ferdinande sentio.
Nam qui nullo modo sibi temperare potuit: quin in epis-
copos, principes, in uicarium Christi, in sanctorum patrum
gregem totum, in totam prorsus ecclesiam tam assidue, tam
insana conuitia fraterculus furiosus euomeret: quis tam
iniquus erit lector: qui petulantem putarit eum, imo qui
non probet ac collaudet eum: qui nebulonem talem uer-
bis attingat meritis: præsertim quum ad eum respondeat
librum: qui nihil aliud habet quam stultissima iurgia: quibus
amentissimus scurra bacchatur in illustrissimum et corpo-
ris et animæ decoramentis omnibus ornatissimum regem.
Quid uis amplius: quum nulla esset recusatio: ualefaciens
ac digrediens promissi me scripturum. Itaque scripsi sic, ut
uides. At quoniam patrum tuum nobis ademittit deus:
et senio confectum corpus auferens, animæ uirtutes im-
mortalitate donauit: nihil mihi facturum uidebar in rem
comodius: quam si quod patruo promississem: nepoti persol-
uerem: præsertim tali, qui, ut absque liberis descendenti, suc-
cedit in

cedit in fortunas: sic eruditionem eius eximiā et egregias
uirtutes uideri potest, uelut hæreditario iure consecutus.

Accipies igitur uir clarissime opus hoc, et accipies cum
schedis omnibus, ne sis nescius quemadmodum, q̃
scripsi quicquam patruo debet imputari tuo: itā si
quoquam prodeat istud, uni imputandum

tibi. Vale uir ornatissime, et Baraue-

lum plus q̃ totum tuum solito

fauore complectere. Ex

Academia nra ter-

tio Idus Fe-

bruar.

B •

Prefatio

PRAEFATIO LVTHERI.

Generoso et nobili uiro. D. Sebastiano Schlik comiti in Passun
Domino in Elbogen et. c. suo in Christo maiori
Martinus Luther. Ecclesiastes
VVittembergensis.

Apostolica
scilicet sa-
lutatio.

Verissime
dictum.

Cæsari notā
perfidei im-
pingit nebu-
lo; perfidio-
sissimus.
Principes
Germaniæ
fidem con-
temnere.

GRatia et pax in Christo. tertius et amplius annus agitur
(generose comes) quod furiosus, papistarum populus me
inimulat fugę ad Bohemiam, idq; mirum in modum sitit audi-
re, scilicet homines belli, hac sola fama triumphaturi, gloria-
turi, et clamaturi: Vicimus, hereticus fugit ad hereticos. Sic
enim uecors illa et indoctissima papistici corporis belua, postq̃
uidet sese eruditione et ueritate uictam, nec posse stare totam
colluuiem suorum asinorum aduersus unum Lutherũ, torque-
tur et uritur, unicum hoc respiraculum suspirans, ut fugiam in
Bohemiam, ut saltem opprobrio alieni nominis sese solentur,
Et terribiles Emim sese fingāt, qui prę sua inscitia et mala con-
scientia, nullubi audent comparere. Apparui ego iam tertio,
corā eis, deniq; VVormatiam ingressus sum, etiam cum scirem
mihi uiolatam esse a Cæsare fidem publicam (Nam didicerunt
principes Germaniæ, olim de fide laudatissime gentis, nunc, in
obsepuium idoli Romani, nihil magis q̃ fidem contemnere, in
perpetuā nationis ignominiam) Sic ausus est fugitiuus et me-
ticulosus Lutherus in gyrum dentium Behemoth insilire. At
illi tremendi Gygantes quid? Toto hoc triennio, non est inuē-
tus unus, qui ad nos VVittembergam cōcederet, et coram no-
bis etiam staret, cum et certissimi sint de fide et tutela (nempe
sub Cæsaris sui pręsidio acturi omnia) adhuc audent homines
effœminati et excordes iperare triumphum mea fuga, fœdissi-
mam suam ignominiam honestaturi, qua toto orbe celebrātur,
sese prę ruditate et pauore animi, non audere in conspectum
unius Lutheri prodire. Quid putas hę fragiles Bullę facerent,
si et ipsi cogerentur coram aduersario Cæsare et hostibus prę-
ualentibus

ualentibus sistere. Scilicet, in mille diuerticula fugerent miseri, qui nunc in cunicul' suis sicut sorices mustitant, Lutherus meditatur fugā. Sic et rex Anglię, hoc libro multa salua blaterat de fuga mea in Bohemiam, homo sapiens. s. qui credit i deo, suum librum esse uictoriosum et dignē scriptū, si ad Bohemos Lutherus fugerit, tam uecors et muliebris est stolidi regis inuidia. Ego uero, quis ardeat animus uidere Bohemiā, et religionem papisticis monstris tam odiosam, tamen haftenus abstiniui et abstinēbo, nō quod opprobriū nominis metuam, quod celeberrimę nationi, uilissima hominū fex, papistę cum summa perfidia et iniuria inuulerunt. Nam iustissima causa, Bohemi homicidas istos, et Antichristos papistas deseruerūt, postq̃ innocentem uirum Iannem Husum, ipsi septies heretici exusserunt, et utrāq; speciem a Christo institutā sacrilege dānauerūt. Hęc enim causę odij papistici in hanc gentem, nec aliquā purpuratę istius meretricis spurij, agnoscunt ferale suū homicidiū, et dānati euangelij sacrilegiū, quin pergunt furem suum tueri, et opprobriū, quo ipsi corā deo insignes sunt, alienę et innocentis nationi imponere. Non ergo opprobriū Bohemici nominis metuo, quę gloria est corā deo, sed quod Christus me hic posuit: ut torqueam papistica monstra, dum nihil inuenire in me possunt, quod iactare uellēt, in suę incredibilis inuidię respiraculū. Cruciari eos uult Christus sua ipsorū inuidia, et dirūpi propria malitia. Expecto igitur eos hic, et expectabo impotentissimam eorū inuidiā, egregie irritaturus et torturus donec uixero. Si autem me occiderint multo maxime cruciaturus. Sic enim datus sum illis in portētum a domino meo Christo, ut siue me uiuificent, siue occidant nihil gratię, nihil pacis, nihil solatiij, habitura sit furialis eorū conscientia, ut duplici contritione conterantur, et pręsentis inuidię cruce, ęternam mereantur geennę torturā. Instat enim mors papatus abominabilis, urget eum ineluctabile suum factum. et (ut Daniel ait) ad finem sui uenit et nemo auxiliabitur ei. ita cōcurrim⁹ utrinq; illi extremo furore, ego summa contemptu, et uincet audacia

B 2

mea

Lutheri fauor in Bohemos.

Omnes hereseos insinulat pręter se et Husum hereticos insignifimos.

Cacademo nem se fore cōminatur.

Contempto rem et audacę profite-

tur se homo
pius scilicet

Oj pruden-
ter laudat
dum studet
adulari.

Alienissim^o
quisq; ab ec-
clesia Lu-
thero chri-
stianissim^o.

mea in Christo nouissimā illorū, et iam pallentem furiam. Aliā
uero fugā in Bohemiam nō meditor, ne nihil ueri uaticinentur
sibi papistici Pythones, sed de qua maiorem compūctionis spi-
ritum sint passuri. hec est, iuxta illud Mosi: Prouocabo eos in
non gente, et in gente stulta irritabo illos. Nam tantum meis
libellis breui (propitio Christo) efficiam, ut Bohemi a suo op-
probrio liberi, soli autem papistę sint nomen abominationis in
orbe terrarum, ut maledictum et anathema sit, esse papistam.
Nō quod omnia Bohemiorū probem, cum eorum res ignorem,
et sectas esse inter eos audiam, sed quod papistica turba illis
comparata, foetor et nausea futura sit in toto mundo, qui nihil
nisi sectę sunt ipsi, adeo ut soli franciscani inter sese ferme sex
sectis scissi sint. Hęc autem ad te scribo heros generose, ut mihi
initium huius fugę captem apud te, qui regnas in Bohemię in-
itio, cōfinis Germanię, ut per te tuamq; ditionem procedam in
totam Bohemiam. Rex laicus scripsit ad facerrimum suum pō-
tificem. Ego quōdam miseratione papę clericus scribere des-
tui ad christianissimum laicum. Audio enim te incredibili stu-
dio feruere in puram Euangelij ueritatem, et abominationes
et scandala Romanę pestilentię, undiq; e tuo dominio proflig-
gare. Macte uirtute clarissime heros, sic abolebitur opprobriū
Bohemici nominis, et redibit meretrici in sinum suum, sentina
illa mendaciorum et fornicationum suarum, ut reuelentur pu-
dēdaci^{us} orbi terrarum ad sempiternam ignominiam. Hoc sit
initium fugę meę. hec spes optimi exempli, quod imitentur re-
liqui Bohemi heroes et magistratus. Sic nō modo in Bohemiā
fugero, sed et habitauero in ea, etiam si hic me exusserit illau-
datę meretricis furor. Inuidiam tamen eius simul et succende-
ro et uicero in Christo. Nihil erit illi amplius prosperū.

Christus sic statuit, Amē. Gratia domini nostri

Iesu Christi seruet et augeat te

optime heros in eter-

num. Amen.

VVittebergę. V. Iulij.

Respondetur

RESPONDETUR AD EPISTOLAM LV:
THERI INITIO LIBRI SCRIP:
TAM. CAP. PRIMVM.

TOTA ISTA SPIRAT EPISTOLA,
thraſonicam Lutheri gloriam: et in dignitatem
Romanæ ſedis liuidâ nebulonis inuidiam. Qua
nunc intabescens, Bohemos quorum dānatas hēreſes nu-
per execratus eſt: nūc execrabilis uiciffim, et ſuo ipſius iu-
dicio dānatus, applaudit, et fingit ſe hēreſes eorū ignora-
re, homo aut tam iniquus, ut eorum res ignoratas ante res
prehenderit, aut tam infirmæ memoriæ, ut quæ tam nu-
per tam acerbe redarguit: eorum omnium ſubito iam ſit
oblitus. Et tamen quā illis maxime conetur adulari: poſt
laudes aliquot homo ſapiens promittit tandē, bone deus
honorem qualem, Sodome ſcilicet et Gomorræ gloriam.
Nam ut illorum mores iuſtificati ſunt cōparatione Hie-
ruſalem: ita Bohemorum hēreſes iuſtificabit Lutherus,
collata cum illis nimirum fide Chriſti. Quam quo licen-
tius inuadat, atq; blaſphemet: appellat ubiq; papifticā:
ſubſtituens pro fide Chriſti perfidiam ſuam. Nam quum
reiſciat iudaicā, rideat gentiliū, natet in Bohemica, uix
admittat Turchicā, damnet omnino catholicā: quid
reliqui fecit tandem: quod eſſet ratum ac ſtabile, præter in-
fidelitatem ſuam? In qua tam ſuperbus exultat, atq; inſul-
tat omnibus: ut dubitari non poſſit: q̄ totus ex inferis il-
lius ſpiritus ſpirat in terras: quē ſimilis ad inferos ſuper-
bia deiecit e cælo. Sed illius epiſtole præcium operē fuerit
magnificas

Cuiusmodi
laudem Bo-
hemis tri-
buat Lu-
therus.

Iactantia.
Lutheri.

magnificas ampullas expendere. Protinus ab initio conuertiatur Cæsari et Germaniæ principibus: gloriatur de sua fortitudine, qui sit ausus ire VVormatiam, gnarus sibi uiolatam esse fidem publicam, uidelicet homo animi destinati martyrio, propter infidelitatē sine charitate, sine qua, nec pro uera fide, Paulo teste, ualuisset martyrium. Insultat magnifice omnibus, contra suam sententiam sentientibus: hoc est bonis omnibus: quod homines non audeant ire vvittenbergam, et coram ipsius sese maiestate sistere: uidelicet quum certissimi sint de fide et tutela, nempe Cæsaris præsidio (ut ait) facturi omnia: quasi nihil esset latronum in uia: qui fere soli sunt Lutheri satellitium: qui eodem animo in suæ factionis gratiam non dubitent, disputaturos antoliri per insidias contra fidem publicā: quo animo spoliant ac trucidant uiatores, lucri sui gratia cōtra legem publicam. Ille quum uenerit vvormatiam, non habebat, quod metueret. Venerat enim, quod fatetur, fide publica: quā si, ut mentitur nebulo, uiolasset Cæsar: quo tandem præsidio fraterculus, omni supplicio dignissimus, aduersante Cæsare, prodentibus, ut queritur, Germaniæ principibus, tot millium iter emensus, in curru, uia publica, palam, interdiu, sic euasisset incolumis? Nimirum de se scriptum uideri uult illud: Angelis suis deus mandauit de te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuū. Imo mali malo fauebant: et boni fidem uiolare nolebant. At aduersus illum uenturis, mali dumtaxat et perfidi metuendi sunt: qui nullo fidei uinculo cohibentur a scelere: nullo disposito præsidio, tam longo itinere satis caueri possunt.

Quæ

Quæ quum ita sint: mirum est profecto, Luthero uenire
auso nullo suo periculo vvormatiam, in cōspectum prin-
cipum: ut furoris obstinati, triumphum tuto reportaret
domum ad compotores suos: neminem audere contra, cū
uitæ suæ periculo, uenire vvitterbergam, tanto præsertim
fructu: nempe ut cum nebulone certet in eius ipsius thea-
tro, dispositis nebulonū cuneis, qui heresiarchæ suo, scrip-
turæ uerba in adulterinum sensum torquenti, doctorum
omnium antiquorum authoritatem irridenti, publicā not-
ætatum fidem exhibilanti, atq; omnia execranti sacra, ad
singulas blasphemias applaudant, atq; ingeminent euge.
Ei uero, qui disputaturus uenerit: ad quodq; uerbū, uo-
ce, uultu, pede, manu obstrepant, explodant, exhibilant.
Contra quæ si durabit omnia: et clamores ratione uicerit:
digressum deniq; perimant. Neq; enim nunc eadem rerū
est conditio, atq; olim fuit: quum disputabat Eccius. Tū
enim re adhuc in eo statu, ut ualde suæ sectæ fauerent: nec
dum plane scirent: q̄ malam causam fouerent: eo quietius
et cupidius audiebant: quod se audituros sperabant: quæ
ualde audire cupiebant. Sed ea disputatio quum non un-
dequaq; responderit ipsorum spei: quū tamen essent quæ-
dam in speciem non prorsus improba: et nunc eū cernant
post per furorem adiecisse talia: quæ nullo possit colore
defendere: desperata rationis uictoria, triumphum collo-
cant in amentia: non audituri quicq; equis auribus, quod
aduersetur iniquis animis. Neq; tamen nego, in eadē ur-
be, in qua sibi delegit latibulum: multos esse uiros hone-
stissimos: multas mulieres bonas ac pias: sed in re seditio-
sa, magis

Q̄ nihil fru-
ctus habeat
cū Luthero
coram dis-
putare.

Quātū adeo
at periculi
disputatus
rus cū Lu-
thero.

Cur Lutherus
prouocet, ut dispu-
tetur corā.

Cur scripto
potius q̄ co-
ram fit dis-
putandum,

sa magis eminet insana tumultuātium turba, q̄ numerus
etiā maior bonorū et sedatorū ciuiū. Lutherus igitur quū
doleat libellis editis, ita uictas ac reuictas ipsius insanas
hereses, ut nunq̄ apud suos se uictorem audiat, quin in-
terim excarnificetur intus obprobrii sui conscientia, gna-
rus omnibus undiq̄ gentibus, ex libellis utrinq̄ inter se
collatis, clarissima luce patere, q̄ turpiter euersus, ac pro-
stratus iaceat: pertesus tandem ac perhorrescens iudiciū
publicum, pugnaturus, uelut gallus prouocat in suū ster-
quiliniū: ubi coram gallinis suis cantitet. Verum nemi-
nem opinor esse tam insanū: ut in locum ueniat: quo eum
hostis uocat ad pugnam: quū non possit æquior esse pla-
niciēs, in qua dimicetur, aut minus insidijs exposita, q̄ li-
bellis editis cōflictatio, in qua neutra pars causari potest,
• aut perperam quicq̄ exceptū a notarijs, aut post corrup-
tum a falsarijs, aut sibi quicq̄ nō prouisum calore subitarię
disputationis excidisse. Sed quod ex causę meritis per os
cium quicquid potest, instructissimum protulerit: id syn-
cera fide prodibit in publicum. Ex quibus et nunc clarissi-
me patet: et indies magis magisq̄ patebit: q̄ sordido cę-
no prostratus iaceat, oblitus luto, atq̄ obuolutus sterco-
re, gloriosus uictor aq̄ triumphator Lutherus. Quę res
quum regio libello tam ægregie facta sit: ut nunq̄ quicq̄
æque Lutherum adegerit in furorem: efficiam hoc libello:
ut omnes Lutherani sentiant: q̄ stolidum habeant hære-
siarcham: qui sua sapientia nihil effecit aliud: q̄ infixū ab
aduersario telum, suis ipse manibus infixit altius. Sed pri-
us q̄ aggrediar librum: libet paulisper cum Luthero rur-
sus redire

sus redire vvormatiam. Cuius magnifica commemoratio-
ne quiddam mihi redegit in memoriam: ex quo uno to-
tus potest orbis iudicare uanissimi nebulonis et ingeniū
stolidum, et mentem gloriæ cupiditate dementem.

Detegitur Lutheri stulta ambitio ex honorificen-
tissimis de se, sub alieno nomine, præ-
dicationibus. Cap. II.

EX T A T libellus excusus hoc titulo: Acta et res geste
D. Martini Lutheri Augustiniani in comitijs princi-
pum vvormatiæ. Is libellus quo loco sit excusus, non di-
cit, quo authore compositus tantundem. Sed liquet pla-
ne ex ipsa narrationis serie, fuisse aliquem illius ualde stu-
diosum. Verum non ab ipso tamen factum Luthero, cer-
tissima sunt argumenta scilicet. Nam quum Cæsar nomi-
netur ubiq; simpliciter Carolus: nunq; nominatur Luthe-
rus, nisi reuerenter **DOMINVS MARTINVS** li-
teris maiusculis, uidelicet magnus heros. Interdum sic:
HOMO DEI LV THERVS. Et quū ij, qui contra
loquuntur: prorumpere dicuntur in uerba uirulenta: de
ipso ita scribitur. D. uero **MARTINVS** pro incredi-
bili humanitate et bonitate sua, benigne respondit. Et sic:
Pater clementissimus modestissime respondit. Et tanquā
gloria patri totum illius psalmi librū claudit hæc coronis.
Deus igitur hominem pientissimum, tuendo et docendo
euangelio natum, diutissime seruet ecclesiæ suæ, una cum
suo uerbo, Amen. Quis ita suspicax unq; natus est: ut sus-

Vide illud.

C

picari

Thraſonica
Lutheri
gloria

Lutherus
ſui immeſ-
mor.

Modestia
Lutheri

Verba Lu-
theri.

pícarí poſſit: quí talia de Luthero ſcripſit: ipſū fuiſſe Lu-
therum? Quis enim Thraſo tam glorioſus fuit: quem nō
puderet eiufmodi uel cogitare de ſemet? At nūc, obſecro,
lector uide: q̄ penitus hominí memoriám, ac mentem, in-
anis glorię titillatio excuſſerit. Quū totus liber ita ſit tra-
ctatus: ut uideri poſſit ab alio quouis eſſe compoſitus, ſu-
bito ſuo ſorex iudicio prodit ſe. Oblitus enim ſui, quodā
in loco ſic ait: His dictis, orator imperii, increpabundo ſimi-
lis, dixit me non ad rem reſponſiſſe: neq̄ debere in dubium uo-
cari, quę olim in cōſiliis eſſent damnata et definita: ideo a me
peti ſimplex, non cornutum reſponſum, an uelim reuocare, uel
non? Hic ego. Quando ergo Cęſar. maiest. &c.

• Hic uidet lector ex rebus vvormatię geſtis, incredibilem
illam clementiſſimi patris modetiám: quí ſub alieni tu-
bicinis lerua, ſuas ipſe laudes tam modeſte buccinet. Vi-
des admirandam prudentiam: quí non potuit cauere ſibi
in tam exíguo libello: ne tam ſtultum inſtitutum prode-
ret: cuius puderet etiam morionem.

Ea cęcitate et amētia percuſſit dominus noſter Ieſus Chriſtus,
uniuerſum idſtud regnum abhominatiōis papifticę: ut iam to-
tum triennium, cum uno Luthero ipſi infiniti uulgi Cyclopes
belligerantes, nec dum intelligere poſſunt, pro qua re nihil cū
ipſis bellum ſit.

Aperitur Lutheri inſanum inſtitutum et
conſilium. Cap. tertium.

AIT OMNES, qui cognoscūt pontificem: hoc eſt
Aōnes Italos, Hiſpanos, Gallos, Germanos, et quic-
quid eſt uſq̄ populi Chriſtiani: quos omnes appellat Cy-
clopas,

92
clopas, tam diu belligerantes cum uno Luthero, Vlisse uidelicet omnium prudentissimo, ita perterebratis esse oculis, tanq̃ Polyphemū: ut q̃q̃ libris ab illo tam multis editis, adhuc nō possint cernere: quorsum ille tendat. O rem difficilem, et quę non exoculatū Cyclopa, sed Argūm aliūquem oculatissimū requirat, aēlynceum: qui Lutheri uias uestiget. Esset fortasse res difficilis colubri uiam uestigare super terram: nisi odore pestilentissimo, quaqua uersus serperet, erumpentē, ac terras lue teterrima inficiente, ipse se nimium proderet. Neq̃ enim nunc horum Cyclopum quisquam est adeo cæcus: ut non artes eius, et astutiasprehenderit: q̃ inani commento fugam paret ex Aethna: ut ex hac Cyclopum, ut uocat, elapsus insula, recte tēdat ad inferos. Sed unde nullus eum reducat Tyresias.

Lutherus
uidelicet
alter Vlisses

Quo tēdat
Lutherus.
Verba Lu-
theri.

Nō intelligūt, inquit, frustra tot libellis a me editis et palā testantibus, hoc solum a me queri, ut diuine literę solę regnent, sicut dignū et iustum est, humane uero inuentiones et traditiones e medio tollantur, ceu nocentissima scandala, aut execto ueneno, et euulso aculeo, id est incogendi et imperandi, et conscientias illaqueandi, erepta libere et indifferentes tolerantur, ceu quolibet alia pestis aut infelicitas mundi. Nam ipsi perpetua infania perciti, contra me nihil mouent, nisi statuta hominum, glossę patrum, et facta seu ritus seculorū, ea ipsa scilicet, quę nego et impugno, quę et ipsimet confitentur infida esse. Ego de iure disputo, et ipsi de facto mihi respondent. Ego causam quero, ipsi opus exhibent. Ego interrogo, in qua potestate hoc facitis, ipsi dicunt, quia sic facimus, et sic fecimus. Sit pro ratione uoluntas, pro authoritate, ritus, pro iure, consuetudo, idq̃ in rebus dei. Est apud eos ipsos in scholis suis uiciosissimum genus disputandi, quod uocant, petitionem principij. Hoc discunt et docent usq̃ ad canos, usq̃ ad sepulchrum,

C. ij.

tot

tot sudoribus, tot sumptibus miserrimi homines.

Et de rege paulo post.

Hic uero deus noua sua diuinitate mirum in modum insolescens, ac certus quicquid dixerit fieri oportere, aut factum esse, id ex professo etiam testatur, uelle sese dimittere capitale fundamentum meum, et alijs relinquere expugnandum, ac solum edificium labefactare, id est, stipula et feno contra rupem uerbi dei pugnare, ut nescias, an ipsa mania sic insanire possit, aut ipsa stoliditas tam stollida sit, quæ est caput hoc Henrici nostri, sorte ut uerum faciat prouerbum, Aut regem aut fatuū nasci oportuit. Quis morio enim sic diceret, Ego asseram septem sacramenta, sed intactum relinquam principale robur aduersarij. Crederes ab insigni hoste regis, hunc librum editum in regis perpetuam ignominiam.

Proponuntur in summa, quæ sunt tractanda in toto opere. Cap. quartum.

HAEC IPSA. Lutheri uerba lector, in quibus tam impense sibi Lutherus placet: efficiam paulo post, quum ad illius responsum, ut ille uocat generale, perueniam: ut facile quiuis intelligat, ex regis libello sumptis probationibus, non solum esse falsissima: uerum etiam uix tot habere uerba, quot uitia. Præterea nebulonem istum, non hominum tantum traditiones omnes tollere, etiam eas quibus deberet obedire: sed etiam tollere traditiones dei. Nec eo tamen contentum, illas ipsas dei scripturas, pro quarum regno se pugnare simulat: quibus potest machinis oppugnare. Quo in loco faciam perspicuum: quod insulse rideat eum disputandi morem: ut contra unius auctoritatem scurræ, regia maiestas opponat auctoritatem tot sanctorum

sanctorum patrum, tot seculorum cōsuetudinem, et publicam fidem totius ecclesię. Simul et illud constare faciam, uiciosum illud disputādi genus in petēdo principio, quod tanta cū insultatione deriuat in alios, solam ipsi atq; unicam fere disputādi formam esse. Idq; ipsum illi accidere in his ipsis locis maxime, in quibus illud maxime obijcit atq; impropere alij. Tunc ista uerba, quibus extra locum se iactat, ut legentibus offundat tenebras: nos loco ad id idoneo uētilabimur: et paleas istas, quas pro tritico laborat uendere: uento sparsas dissipabimus. Nam quod homo lepidus uidelicet ac facetus irridet regem: quod asserturus sacramēta testatur ex professo se capitale fundamentum Lutheri alijs expugnandum relinquere, ac solū quod superstruxit ēdificium labefactare, tāgetur eo loco, in quo solo conuenit: ubi Lutherus idem rursus simili semper cōditū sale repetit. Nempe ubi tractabitur: quod missa bonum opus, oblatio, aut sacrificiū Luthero nō potest esse: propterea quod sit (ut ait) testamentū. Ibi uidebis lector, hominis tam festiue dicacis infacetas facetias, in solū Lutherum ludere. Atq; hæc quę nunc promitto tibi, ideo distincte posui: ut eorum quodq; suis a me locis possis exigere. Quorū ita me debitorem constituo: ut nisi in hoc libello persoluam omnia: nihil omnino uidear persoluisse: contentus, ut Lutherus in me decantet illud Horatij: Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu.

Paleis cōparat Lutheri dogmata.

Respondetur ad id, quod Lutherus fingit se non credere librum regis ab ipso esse rege compositum et

C 3 simul

simul ostenditur, quos et q̄ preclaros authores
habeat liber Lutheri. Cap. quintum.

INTEREA paulisper ea illa percurram: quibus ob-
ter obiectis ei, sic homo se sapiens explicat: ut id conā-
do magis ac magis implicet atq; inuoluat. Sed prius mi-
rifice se putauit scilicet irritaturum regem, si se simularet
non credere librū a rege editum, ipsius esse regis: sed Lei-
uidelicet, aut alicui⁹ (ut ille uocat) pituitosi sophiste: qua-
si quisquam Luthere tam pituitosus esset: cuius pituitam
non preoptet: quisquis non plane fuerit: q̄ furiosam bi-
lem tuam. Male torquet nebulonem istum: quod notior
est, et nō in sola Britannia celebratior, eruditio eximia re-
gię maiestatis, cum in alijs plerisq; disciplinis omnibus,
tum præcipue in re theologica: q̄ ut cuiq; possit persuade-
re stolidus, alieno libro uoluisse uenari gloriam regem sa-
pientissimū, ex furioso fraterculo, cum quo magis duxit,
opinor, inglorium contendere, q̄ gloriosum uincere: præ-
sertim in tali re, quæ cum per se clara nunq̄ non esset: eam
tamen factā sciret aduersarij stultitia clariorem. Nec scrip-
sisset, opinor, omnino quicq; aduersus talem scurrā prin-
ceps: nisi pro Christi honore nihil sibi duxisset inhono-
rum: sed ueluti pro Christi nomine pugnam detrectare
nollet, aduersus infidelium (si fors ita ferret) uilissimum:
sic pro Christi fide, calamo certare dignatus est, aduersus
hæreticorum stultissimū. Verum uideo: quid Lutherus
uelit: optat id quemq; credere de libello regis: quod ipse
sibi conscius est: et nemo factū nescit in suo. Nam quis ig-
norat

Summa pri-
cipis boni-
tas.

norat, illius responsionem non unius cuius quàm labores esse?
Quod enim unum caput potuisset unquam tantum stulticiarum parere? Ipsa mediussidius frenesis assiduo tot neniarum partu fuisset effeta. Sed multæ (quod plane comper-
tum est) insanissimorum nebulonum libidines Lutheri foetum hunc informem ac monstrosum genere. Et sicut in computationem solent, suum quisque symbolum conferre: sic in libellum istum stulticiarum farraginem, comuni consilio suum stultorum quisque nugatorum stulte dictum contulit.

NAM QVVM Lutherus regis accepisset librum, atque aliquid eius delibasset: uitiato gustui cepit salutaris cibus amarescere. Quem quum deuorare non potuit: iam potando cupiens amariciem eius eluere, conuocauit compotorum suorum senatum. Ibi quum opus illud maluisset perpetuis tenebris abditum: ramen quoniam celari non potuit: quum calicibus epotis bene firmasset animum: grauatim profert librum. Legi ceptus, asininas auriculas cepit mordaci radere uero. Claudunt igitur, ac mox resignant rursus: et iam carptim uertunt: si quid forte reperiant: quod ratione possint carpere. Nihil occurrit commodum calumniae. Iam ut in rebus difficilibus exquiruntur sententiae. Nam et messus esse senatus coepit, et Luthero res ad restem uergere: nisi quidam eum dextre sic esset consolatus Bicias. Quid ipsorum referret: quid scripisset rex Angliae: aut quid omnino de fide sentiendum esset: qui nihil proposuissent sibi, nisi per tumultum facta seditione, ipsi tanquam capita factionis inclarescere. Vt et ex seductis simplicibus pecuniam, et ex irritatis eruditioribus caperent uoluptatem.

Senatus com-
bibonum.

Bicias pota-
tor primo
encidos.

Profitum Lu-
theranorum.

Bicij confis-
lium stre-
nuum.

tem. Qua in re quid nocuerit: quod uera scribat rex: aut ipsorum hæreses quod acute refellat. Rescribat tantum Lutherus: et solita sibi insistat uia: strenue conuictetur ac rideat. Quotus enim quisque futurus sit e. uulgo simplici, quibus imponere, apud quos regnare fuerit satis: qui rem totam ab initio aut uelit repetere: aut repetitam, possit expendere. Proinde ne deficiat animo: neu sic delipiat tamen: ut decernat ratione certandum: probra tantum et conuictia per omnes paginas, hyberna niuedensius, ingerenda: quorum inexhaustus fluius, Luthero scaturiret e pectore. His armis tutum Lutherum fore, quibus et ferire possit: et referri non possit. Nam generosum regis animum indignaturum, talia in sese dici a talibus: honestorum omnium animis endoliturum, tantum impune licere nebulos-
•nibus. Si rescribat quisquam grauiter et seuerè: contemner uulgus: quæ res Luthero fuerit satis. Sin instituat quispiam Luthero digna regerere: ridicule fecerit: frigebit enim dictum: quod in illum dicitur: cuius sedior omni crimine persona est. Sed nec parem quenquam Luthero fore, qui satis fuerit unus, aduersus decem loquacissimas, et iurgiosissimas meretrices. Et tamen ipsos pro sua quocunque uirili, non defuturos: atque ita facile uictoriam ipsius fore. Isto consilio dato, Lutherus animum reuocare cepit: qui iam fere per posticum fugerat. Verum, quoniam supra solitum sibi morem opus uidit esse iurgiis: quandoquidem in disputationem nihil habebat aliud: quod prorsus posset asferri: hortatur eos: ut eo quisque properet pergere: ubi stolidorum iurgiorum et scurrilium scommatum, quod plurimam uenari

uenari materiam quirent: quarum rerum, ut quisque colle-
 gisset sarcinam: protinus ad se conuēherent: ex illis enim
 refarsurum se responsionis suæ farraginem. Cum his mā-
 datis dimittit consilium. Illi igitur abeunt, alius alio, quo
 quemque tulit animus: et se per omnia plaustra, uehícula,
 cymbas, thermas, ganea, tomistrinas, tabernas, lustra, pi-
 strina, latrinas, lupanaria diffundunt: illic obseruant se-
 dulo, atque in tabellas referunt, quicquid aut auriga sordis-
 de, aut seruus uerniliter, aut portitor improbe, aut paralís-
 tus scurriliter, aut meretrix petulanter, aut leno turpiter,
 aut balneator spurce, aut cacator obscène loquutus sit.
 Atque hæc quum aliquot fecissent menses: tum demum quic-
 quid undecunque collegissent, conuitiatorum, iurgiorum, et
 scurrilium scommatū, petulantia, spurcicia, sordium, lus-
 ti, ceni, stercorum, omnem hanc colluuiem in fedissimam
 cloacam Lutheri pectus infartunt. Quam ille totam, in
 libellum istum suum conuitiatorium, per os illud impurū
 uelut comesam merdam reuomit. Inde tibi lector acer-
 uus ille, spurcissimorum latratuum, quibus solis stultissi-
 mus libellus impletur. Nam quum de re conatur aliquid,
 detrahe tantum ornatissima illa scurrilitatis emblemata:
 statim uidebis lector, e tanto uerborum cumulo, quæ exi-
 guus rerum restet manipulus, et ille tamen ipse corrup-
 tus. Quod, ut tibi magis fiat perspicuum: age, excutia-
 mus (ut facturus eram) ea uitia: quæ paucis obiter obie-
 cta, multis uerbis contendit reiscere. Etenim facilius erit
 conijcere, qualem se prebeat in oppugnando altero, qui
 tam belle defendit sese.

D

Reuincit

Reuincit impudentem uanitatem Lutheri: qui falso scribit regem nullam eius repugnātiā proferre, sed uerbo dumtaxat asserere, illum sibi esse contrarium. Cap. sextum.

Verba Lutheri.

PRIVS QVAM, inquit, ad rem ipsam ueniamus, primū diluam duo crimina, quę mihi rex Thomisticus, prę imposita sua muliebri imponit. Quorum alterum est, esse uidelicet me mihi ipsi contrarium.

Apposita cōparatio.

Ambrosius Catharinus.

HOC igitur crimen ut diluat, tanq̃ magna innocentie conscientia magnifice recenset, editorum ab se librorū catalogum: ne quis eorum uenenorum nesciat nomina: quibus ueneficus, conatus est Christianum uulgus inficere. Quos ipsos libros quisquis diligēter inspexerit: tam multas tā apertas tā absurdas, inueniet repugnātiās: ut ei nihil aliud hac librorum recensione Lutherus fecisse uideatur: quam si hominem iugulasset inspectante populo, deinde uocatus in iudiciū, eos ipsos omnes innocentie sue testes produceret: qui sceleris fuerāt spectatores. Sed hic opinor, aliqua iubebit a me proferri, illarum contrarietātū exempla: et ex illo mari aliquā afferri lagenā, quasi aut opus sit ostendere: quod nemo non uidet: aut nō olim ei multas ostēderit uir doctissimus Ambrosius Catharinus: et ostendātur in ipso regis libello nōnullę. Quarū si multas hoc loco (ut possum) producerem, Lutherum (quę est hominis uerecundia) nō puderet iterū dissimulare productas: et rursus ut producerentur aliqua flagitare. Nam cū eius generis multas protulerit uir, ut dixi, doctissimus, Ambrosius Catharinus: iam Lutherus in morem simiæ, per ca-

per cachinnos ad unum respondet aut alterum : reliqua uero tam aperta, ut nec e scurrilium commatum diuitijs suis inuenerit ullum : quod posset opponere : per dissimulationem prorsus reliquit intacta : et ad id se conuertit : in quo solo ualet : sit uirulentissimis conuitijs, et insanissimis iurgijs, impeteret sedem Romanam : morionum more, qui, cum ab alio percutiantur : protinus percutiunt alium . An non simili dissimulatione utitur : cum nunc ait regem in suo libello, ne unum quidem locum proferre, saltem exempli gratia : quo Lutheri incōstantiam cōuincat ?

Impudens
calliditas
Lutheri

SOLVM rhetoricatur, inquit, gloriosus rex, hoc modo. Lutherus sibi pugnat : quis ei credat ? Sic dixisse satis fuit defensori nouo ecclesię et numini recens in Anglia nato . Ceterū ostendisse exemplum nō fuit opus, ne daretur Luthero occasio sese purgandi, et stultū regē pro dignitate thomistica tractādi.

Verba Lu-
theri.

En scurrili-
tas nebu-
lonis.

AN NON ista uerba nebulonis impudentissimi, quis- quis audierit : si neq; Lutherum nosset : neq; regis librum legisset : protinus persuaderet sibi, regem nullam Lutheri contrarietatem usquā protulisse : sed de industria celasse : ut ea posset licentius dicere : quæ Luthero negaretur facultas defendēdi ? At idem si Lutheri legisset opuscula : is regem nihil peccasse fateretur : si rei nemini non compertę probationem nullam proferret. Idem si Lutheri nosset uanitatem : non dubitaret, a rege factum : quicquid Lutherus a rege factū esse negarit . Quod si librum regium etiā legisset : cum ibi tam multa uideret eorum : quorum ne unum quidem ibi esse scribit Lutherus : quot quātisq; modis damnet necesse est, improbissimi nebulonis mendacissimā sycophantiam. Quam rem uel is unus locus habūde

Vanitatis
omnis an-
tistes Lu-
therus.

probauerit: quem primum in medium proferam. Vel ob id, quod post ista, quæ cauillando conatur eludere: in quibus se non dissentire dicit sibi: sed mutare sententiam omnium primus existat.

NAM QVVM Lutherus in captiuitate babilonica dixisset, omnibus esse præceptum: ut eucharistiam sub utraque specie reciperent: et non ita multo post, in eadem pagina diceret: neutram omnino speciem cadere sub præcepto: regia magiestas his uerbis, quæ sequuntur: attingit insignem hominis ita secum pugnantis, amentiam.

Verba
regis.

„ AT VIDE QVAESO, quæ uacillet, ac sibi repugnet
„ Lutherus: uno loco dicit, Christum in cena omnibus om-
„ nino fidelibus, non permittendo, sed præcipiendo, dixisse:
„ Bibite ex eo omnes. Postea uero, timens ne laicos, quibus
„ in sacerdotum odium adulatur: offenderet: hæc uerba sub-
„ iungit. Non quod peccent in Christum: qui una specie ut-
„ untur: quam non præceperit ulla uti: sed arbitrio cuiuslibet
„ relinqueret: dicens: Quotiescunque hæc feceritis: in mei
„ memoriam facietis. sed quod illi peccant: qui hoc arbitrio
„ uolentibus uti, prohibent utramque dari. Culpa non est in
„ laicis, sed in sacerdotibus. Videtis aperte, quod primo
„ dixit esse præceptum: hic dicit non præceptum esse, sed cui-
„ uslibet arbitrio relictum. Quid opus est ergo, nos illi con-
„ tradicere: qui sibi toties contradicit ipse?

Lutherus
Cōuincitur
sibi contra-
rius esse.

Quæso te per tuas fusias, quid habes hic amice Luthere: quod dicas? Contendes hic te tibi non esse contrarium: et tam impudens eris aut stolidus: ut idem esse defendas: et utramque speciem omnibus esse præceptam, et neutram esse præceptam

præceptam cuiquam? Quod si aut tu tam impudens esses:
ut peteres: aut quisquam tam insanus, ut ista petenti con-
cederet: tamē nihilo magis posses, ex uanissime sycophā-
tię tuę laqueis effugere. Nam quū scribis, ideo regem nul-
lam contrarietatum tuarum exempli causa proferre: ne ti-
bi purgandi tui, detur occasio: perspicuum est desyderare
te, non omnino talem, quę purgari non possit: sed uel ta-
lem saltem, quā aduersarius uocaret repugnantiam: in qua
tibi facultas esset eius uitij notam: si qua posses arte pur-
gare. Ecce prolatus est a rege locus unus: qui legenti librū
mihī primus e multis occurrerat: in quo tibi tu tā aperte
pugnare conuinceris: ut (quā turpiter impudens es) qui
locum uulgo notum, stulto silentio, dissimules, et impro-
be mendax: qui, quod alij legunt omnes: et ipse tanto cū
dolore legisti: ut ita lectum obliuisci non possis: id nūquā
scriptum esse contenderes: adhuc tamen perfricando frō-
tem non potuisti efficere: ut auderes pro loco non pugnā-
te defendere. Quod si maxime posses: quā sic effugeres:
ne teneri posses ex eo uno loco tibi esse contrarius: tamen
nihilo magis uitares: quo minus uincereris improbiissimi
planeque digni uero nebulone mendatij, qui tanto cum fa-
ctu iactasti: ne unum quidem locum a rege prolatus esse:
ue exempli certe causa, ne tibi daretur occasio purgandi
tui. Quamobrem candidē lector (ut ad te misso nebulone
reuertar) sufficit hic unus locus: ad reuincendum (ut dixi)
Lutherum impudentissimi mendatij: qui negat a rege lo-
cum esse prolatus ullum repugnantię suę: ne sibi daretur
ocasio purgandi sui. Sed quo magis adhuc uanitas ho-

Id quidem
crebrū est
Luthero.

minis eluceſcat, accipe lector et alium.

Cōuincitur
Lutherus
ſibi contra-
rius.

Verba
regis.

Quid cū eū
non puduit
in re mani-
feſta ſic mē-
tiri.

SCRIPSIT Lutherus in Babylonica ſua, ſacramen-
tum ordinis eſſe quiddam nouū, et eccleſiæ Chriſti igno-
tum: recenter autem inuentum ab eccleſia papę: et tamē
idem fatetur, eſſe apud diuum Dionyſium: quem non ne-
gat eſſe antiquiſſimum. Stolidiſſimam iſtam hominis re-
pugnantiam non præteriit princeps. Sed ijs uerbis acutiſ-
ſime perſtrinxit. Si ſolus ex antiquis patribus Dionyſius
ordinem eſſe ſcriberet ſacramentum: uel hoc ſatis eſſet ad
euertendum Lutherum: qui uideri uult inuentionem eius
ſacramenti nouam eſſe. Repugnat enim eſſe nouū: quod
ab illo fatetur ſcriptis comprehenſum: quem fatetur anti-
quum. ¶ Ecce lector, quid nō audebit iſte mentiri: quē
non pudet fingere, nullum locū protuliſſe principem: quo
dicat eum ſibi fuiſſe contrarium: quando hic unus locus
talis eſt repugnantia: ut ea prolata, tribus fere uerſibus
princeps totum fundamentum nebulonis euerterit. Ne-
minem uſquam puto tam addictum eſſe Lutherō, quin ſit
faſſurus, utrumlibet horum locorum ſufficere, ad coargu-
endam eius impudentiam: quem non puduit tanta mag-
niſcentia iactare, nullum, ne exempli quidem cauſa, locū
a rege prolatum eſſe: quo Lutherū diceret, dicere ſibi ipſi
contraria. Nos tamen, ut hac in parte ſuperſint potius
multa: q̄ quicquam deſit: adiiciemus adhuc locum ter-
tium: adiecturū ſupra decimū: niſi nos puderet in re ma-
niſeſta ſic immorari. QVVM Lutherus urgeri ſe cerne-
ret apertiſſimis uerbis ex epistoſa Iacobi, non ſolum in ſa-
cramento unctionis extremæ, ſed etiam in eo: quod eius
maledicam

maledicam linguā, et uirulentū pectus pulchre depinxit apostolus: ut princeps prudentissimus et sagacissime deprehendit: et elegantissime tetigit: estuare cœpit insania: et cupiens ulcisci se, primum contempsit epistolam: dein de floccifecit apostolum. Posterius istud leges, ubi uoles, in ipso regis libello. Cæterum illud prius de epistola tangetur a nobis: quam ita contempsit: ut diceret, probabile esse, eam non esse apostoli: propterea quod nihil haberet apostolico spiritu dignū. Ea in re ipsa regis uerba subscribam: ut uidere possis: an rex nullum prorsus attulerit locum: in quo diceret, sibi repugnare Lutherum. Regis ergo uerba sunt hæc.

Num hanc doctrinam e cælo habes Luther?

„ Verba
„ regis.
„
„
„ Obiicitur
„ Luthero
„ Luther?.

„ Extrica
„ te Lu-
„ there.

CERTE SI rationes attulisset Lutherus: quare epistola non esset Iacobi, sed tamen alterius cuiuspiam, qui eodem loqueretur spiritu: potuisset utcumq; ferri. Nunc uero dicit esse probabile: quod sit indigna spiritu apostolico. Qua in re non aliū obijciā Luthero, q̃ Lutherum ipsum: neq; enim Luthero quisquā aut sæpius ferme, cōtradicit, aut ualidius, q̃ Lutherus. Is igitur in sacramento ordinis ait ecclesiam, hoc habere datum: ut possit discernere uerba dei a uerbis hominum. Quomodo ergo nunc dicit, epistolam apostolico spiritu indignam esse: quam ecclesia, cuius iudiciū (ut ait) in hac re falli non potest: apostolico spiritu iudicauit plenam? Quamobrem nūc ita se sua sapientia cōstrinxit undiq;: ut aut necessario comprobet epistolam esse apostoli (cuius cōtrarium dixit esse probabile) aut dicat ecclesiam, in scriptura sacra posse diiudicando falli: quod eam posse negauerat.

Quid

31
QVID HOC loco lector apertius? Quam frōtem habet nebulo: quem tam aperta negare non pudet? Quid eum necesse est ab his audire: qui locis istis cum illius impudenti mendacio collatis, uanissimi scurrę scurrilia uerba consyderent: quando scurratur hoc pacto.

Lutheri
uerba.

Nū sic Paulus morde-
re solebat
Lutherus?

An ex te ne-
bulo men-
dacissime.

Aegre fert
Lutherus
uel leuiter
sibi contra-
dici.

QVANDO ergo laruam, uerbis laruatis sine exemplo ludere libuit in re tā seria et sacra. Ego sine larua sed aperte dico regem Anglię Henricum istum, plane mentiri et scurrā leuissimum mendacijs suis magis referre q̄ regem. Hoc crimine ego Lutherus, Thomistam hunc uirulentum palam accuso, et testibus tum libellis tum lectoribus meis per orbem conuincō. Faceſſat mihi in hac re maiestas regia et mea humilitas, cum mendace scurra loquor, regijs titulis uelato de rebus diuinis, quarum iniuriam aduersus mendacia tueri, pertinet ad quemlibet christianum. Si stultus rex sic regię maiestatis obliuiscitur, ut mendacijs apertis in publicum audeat prodire, idq; dū sacra tractat, cur mihi non pulchrum sit, mendacia eius rursus in os eius regerere, ut si quam uoluptatem concepit aduersus diuinā maiestatem mentiēdo, eam amittat, ueritatem aduersus suam maiestatem audiēdo.

EXPENDE quæ lector æquissimas causas: ex quibus hīc uenerabilis pater fas esse censet, in regē, ueluti suo iurē scurrari. Quoniam rex ausus est dicere, Lutherum sibi ipsi esse contrarium: id dictum regis Lutherus in duo partitur crimina, eademq; ualde capitalia. Alterum, quod rex hoc dixerit, nullo, ne exempli quidem causa, prolato loco: ne ipsi locus esset defendendū sui. Qua in re q̄ uanus et impudens sit uenefadus pater: tertio saltē iam prolato loco uides. Alterū, quod rex eo dicto mētur aduersus diuinā maiestatem. At quū nihil dixit aliud rex: nisi q̄ sæpe iam probauit, delirare, et assidue cum se ipso pugnare Lutherum:

Lutherum: necesse uidetur esse lector; ut si hac in parte me-
 tiatur princeps, aduersus maiestatem dei: maiestas illa dei
 sit maiestas Lutheri. Neque enim de alio deo loquutus est
 rex: itaque manifeste uidetur: ut hic reuerendus pater aperte
 nobis renunciatur deus: et ipsius ore sua buccinatur apo-
 theosis. Imposterum ergo cauendum est: ne hunc nouum
 inferorum deum, tam irritabilem irremus: sed in os cer-
 bereum coniectis offis, conemur placare placentulis: et
 Stesichori more palinodia canendo mitiget rex hoc pacto.
 Diuus Lutherus non est sibi contrarius, non inconstans,
 non mendax, non improbus, non uirulentus, non blasphe-
 mus in deum, non insanus, non nebulo, non hæreticus:
 sed ipsa fide fidelior, ipso honore honoratior, ipsa pruden-
 tia prudentior, dei uero diuis ipsis reuerentior, ipso can-
 dore candidior, ipsa probitate probior, ipso pudore pudē-
 tior, ipsa constantia constantior, et ipsa ueritate ueracior.
 Cuius rei uel hoc satis documentum prebet: quod tantis am-
 pullis ausus est iactare, nullum locum suæ repugnantiae
 protulisse regem, ne exempli quidem causa: ne ipsi daretur
 occasio defendendi sui. Quum ipse non nesciat omni-
 bus aperte clare regem protulisse loca multa: quorum nul-
 lum potens defendere, coactus est, impudentissime dissi-
 mulare omnia, et negare producta. Qua stolidissima ne-
 gatione uictus est multo turpius: quam ulla unquam uinci con-
 fessione potuisset. Quemadmodum ergo Lutherus pro
 se petebat lector: ut ex eo regis in se tractando fidem estis-
 mares: quod rex nullum proferat contrarietatis eius exem-
 plum: ita nunc ego te uicissim precor: ut Lutheri uanissi-

Palinodia
 canēda regi

Jam arrige
 aures asine.

E

mam

3
Aequa pos-
tulat.

mam fidem, ex hoc tam improbo mendatio, tam conui-
cta uanitate, ex impudentia tam pudenda iudices: certissi-
mus quamcunque partem hominis excusseris: qualem hac
una in re perspexisti, talem in omnibus esse reperturum.

Probat Lutherum parum probe refellere notam
leuis inconstantie, et crimen stolidæ
maledicentie. Cap. VII.

Sic Luther⁹
Paulum et
Augustinū
imitatur.

Lutheri
cōsiliarii.

NAM OPERAE precium est uidere: quā pulchre illa
ipsa defendat: in quibus uideri uult, sibi ipsi nō fuisse
se contrarius. Quum obiectum esset ei: quod olim mode-
ratius errasset, et de indulgentiis, et de Romani pontificis
potestate: postea uero, correptus ira atque inuidia, senten-
tiam mutasset in peius: homo suauis tueretur se Pauli exem-
plo atque Augustini: ut cum illis nemo uitio uertat: quod
a malo uertant in bonum: stupidus plane fuerit: qui Lu-
thero non ducat laudi: quod ab scelerato mutauit in sce-
leratius. Præsertim cum constat omnibus, afflante Chris-
to, charitatem illos, et pium erga deum studium habuisse
in consilio: Lutherum nemo nesciat, insufflante diabolo,
superbiam immanissimam, odium crudelissimum, inuidiā
uirulentissimam, consiliarios omnium perniciosissimos,
adsciuisse sibi. Iis suasoribus homo constanter inconstas
(ut nemo repente sit deterrimus) a malo primum in peius,
post gradatim, iam a peiore profecit in pessimū. Et tamen
tanquam uia uersa, peruenisset ad optimum, in arduam illam
uirtutis arcem subuectus: inde scilicet sibi plaudit unī: et
subiectum

subiectum terrarum orbem despectans, miseris insultat mortalibus: ac musto tantę felicitatis ebrius, tam procul e sublimi nō sentit: quantos in se risus e terris excitet eius furiosa stultitia. Quis enim non rideat nebulonem miserimum, tam furiosas efflantem glorias: quasi sederet in Christi pectore: cum clausus iaceat in culo diaboli? Inde crepat ac buccinat magnificas ipse de se uictorias. Inde sese iactat uicisse papam, episcopos, monachos, moniales, missas: ac sese probasse, nihil aliud illa esse omnia, q̄ mera portenta, idola, laruas, mendatia, et ipsissimam abominationem stantem in loco sancto: et quod furor sit sacrilegi populi, uelle per opera coram deo agere, et non sola fide. Inde se gloriatur ecclesiam totam calcare pedibus pediculosus fraterculus, et se futurum uisam in uia, et legnam in semita, atq; hostem tam implacabilem: ut hostilem animum, exultus quoq; (nam eum uite finem ex hereseos conscientia sibi prelagit instare) sit conduplicaturus: et cineribus in mille maria proiectis, persecuturus et fatigaturus ecclesiam. Eodem nimirū modo, quo sodales eius alij, saccodemones. Obsecro lector, quis uel ex his furiosi uerbis non uideat, furias omnes inferas, excusso homini cerebro, in uacuo sedem sibi fecisse capite? quę adeo dementant eū: ut sentire non sinant: q̄ ridiculum ac miserabilem toti orbi se Thrasionem prebeat. et quod ex eodem furoris fonte, unde ista cōuitia, iurgia, maledicta, blasphemięq; promanant: effluit illa quoq; Stygię paludis unda: qua sibi uidetur homo demens, maledicentię crimen eluere, luto nouę maledicentię. Nam id erat alterum: quod obiectum

Cursum perstringit impia quędam ac stolidæ uerba Lutheri.

Lutheri sodales.

Verba Lu-
theri.

Q̃ belle pro-
bat se nō in-
ique eccl̃ie
maledicere.

horum tu
Lutherus

Q̃ equa Lu-
therus exi-
gat uide.

sibi conatur hoc pacto propellere.

AD ALTERVM, inquit, uitiū, nempe mordacitatis, quo me sugillat rex, respondeo. Primū ei probandum fuisse iniquā meam mordacitatem, et papatum innocentem esse. Alioqui cur Christus ipse, Mat. xxiii. tanta uehementia scribas et phariseos mordet et hypocritas, cęcos, stultos, plenos immunditia, hypocrisi, homicidas criminatur? Et Paulus, quoties uehemens est in cōcisiones (ut uocat ipse) suas et pseudapostolos, quos adulterantes et cauponātes uerbum dei, canes, dolosos, operarios, apostolos Satanę, filios diaboli, plenos dolo et malitia, deceptores, uaniloquos, fascinatores et circulatores uocat? An et hos Thomista laruatus mecum accusabit inuidię et superbię?

Et paulo post.

Rex uero tanq̃ obtinuisset papatum sanctum esse, palustris uirulentię et maledicentię suę debacchatur in meam mordacitatem. Stolidum scilicet caput, quod abunde cognouit, papatū apud me pro Antichristi regno haberi.

VIDE amice lector, in quas angustias hīc cōiecit regē: cui priusquam Lutherum argueret maledicentię, probandum uidelicet fuerit, papatū innocentem esse: nec debuit reuerendus pater, quum uellet blasphemare papatū: probare prius papatum esse nocentem. Hanc ciuilem prudentiam, longo nimirum usu didicit, ex more et consuetudine iudiciorum. Vbi quisquis accusatur, aliquod patrasse facinus: illico probare iubetur nō fecisse se. nec tam amens unq̃ quisquam fuit: ut ab illo, qui reum in ius protraxit: facti probationes exegerit. Verū putat fortasse se reuerendus pater, accusatoris partibus egregie fecisse satis: quod aliquot iam iurgiosis uoluminibus, probris, et conuitijs perfudit Romanę sedis antistites. quos omnes, nisi rex uicissim

20
uicissim doceat, fuisse prorsus impeccabiles: iniurius fue-
rit in reuerendum patrem: nisi permittat eum, citra ullam
maledicentiæ culpam, nō papis aliquot malis, sed ipsi pa-
patui maledicere. Et tam æquus est ac peritus accusator,
ebrius iste calumniator: ut quia papas aliquot accusauit:
ideo petat a iudicibus: ut in eius gratiam dignentur, non
illos, quos accusauit, papas, sed ipsum damnare papatū.
tanq̃ si quis probet, aliquos esse malos consules: obiurget
consulatum: aut propter aliquos senatores improbos, se-
natū omnem postulet, ex omni prorsus urbe depelli: aut
si quis denique propter aliquot Lutheri similes fratercu-
los, fratrum prorsus omnium totos condemnet ordines.
Non potest quantumuis impudens Lutherus negare, bo-
nos et sanctos fuisse romanos aliquot pontifices: nec est
propheta tantus: ut certo possit prædicere, bonos nunq̃
futuros: quādo nec in præsentis antistitis, aut electionem
sanctam, aut inculpatam uitam quicq̃ queat obijcere: et
tamen ex aliquot, quos ipsi libet uocare malos papas:
ipsum damnat papatum. Sic igitur arguit nobis reuerē-
dus pater, frater, Martinus Luther. Aliqui papæ fuerunt
malī: ergo papatus est malus. Quid, si quis contra sic ar-
gumentetur a simimili? Fratres aliquot Augustinenſes
sunt hæretici, sedicioſi, schismatici: ergo tota fraternitas
Augustinenſium est hæretica, seditioſa, schismatica. De-
inde subsumat sic: sed reuerendus frater, pater, potator
Lutherus, est frater augustinenſis, et suppositum fraterni-
tatis illius: ergo frater, pater, potator Lutherus, est schis-
maticus, et sedicioſus hæreticus. Quo pacto posset uestra

308
paternitas ex ista consequentia, quæ tenet per regulam ue-
stræ paternitatis: effugere? Certe non habetis, nisi unum
effugium: quod ante hoc argumentum nobis factum, pater-
nitas uestra uestro fugit ex ordine. Verum tam argutas
argutias, non intelligit, hebes uidelicet Thomista rex: sed
facile perpendit acutus Satānista Lutherus: quum Chris-
tus, et Paulus, tam uehementer arguerint, alter scribas,
et phariseos, alter pseudapostolos: in quos potestatem
habuerunt: ideo sibi licere scilicet, pediculoso fraterculo,
in reges, principes, pontifices, et eorū prætectu, quos ipsi
uocare libet pseudapostolos, in apostolatū uerum, pro
animi sui furiosa libidine quæ libet impotenter inuehi. Nec
illum quicquam illa Christi uerba commouent: quæ furi-
alem istam eius petulantiam coercere debuerant: quibus
populum iubet Christus: ut scribis ac phariseis quæ malis
tamen propter Mosi cathedram obtemperarent: nec sedē
sanctam spernerent propter sessores indignos. Quin et
Paulus ipse per iniuriā percussus a pontifice, quum res-
pondisset: Percutiet te deus paries dealbate: admonitus
esse pontificem, excusauit se: quod pro malefacto regesserat
maledictum. Et iste nebulo se gloriatur apostolis Christi,
atque ipsi propemodū Christo, parem. Dum propter ho-
minum paucorum uulgo iactatū uitium, in sanctum de-
bacchatur officium: et Romani pontificis uere paternam
charitatem, furiosis iurgiis et conuitijs retaliat. Vides er-
go lector candide, quæ præclare se Lutherus hac in parte ges-
serit: qui sic ab se maledicentiæ crimen, et constantiæ, de-
pulit: ut non illa tantum duo sibi retinuerit: sed impudē-
tis etiam

35
tis etiā stultitię ac furoris adiecerit: quę nunq̃ ita poterit
eluere: quin gloriosum Lutheri nomen infamatura, perpe-
tuo corporis, ut ipse uaticinatur, exusti cinerib⁹, et in mil-
le maria proiectis, inhereant.

Refellit Lutheri generale responsum: quo contendit nihil
certo credendum esse: quod probari non
possit euidente scriptura.

Cap. VIII.

HIS IGITUR criminibus sic ab eo depulsis, ut uē-
tus cecias a se depellit nubes: tandē, ueniamus au-
tem nunc, inquit, ad ipsam rem. Videlicet postq̃ ex octo
et uiginti pagellis, paginas septem tam exigui uoluminis,
in tanta re partem quartam ex confesso consumpsissit ex-
tra rem. Tandem incipit iacere fundamentum: quod ha-
beri uult aduersus omnia: quę regius aduersus eum liber
continet: generale responsum.

Perittolo-
gia Lu-
theri.

SED HIC uide lector, hominis de sua causa male cō-
scij uane uasrum consilium: quod et prodit diffidentiam:
et inani succurrit astutia. Audiuit noctē esse pro infirmis
copijs: eoq̃ pugnaturus ipse, statim fugit in tenebras.
Responsione in comminiscitur, omiſſis omnibus, ad quę
respondeat: tanq̃ ad ea singulatim respōsurus, in ea par-
te, qua se respondere simulat particulariter. Et tamen quū
eo uentum est: uix uerbum ullum inuenias, cum fide recita-
tum: Firmissimū uero quodq̃ mira dissimulatione prę-
teritū. Sed in generali isto responso præcipue, nulla pro-
sus re proposita, quam rex obiecerat: conatur animum le-
ctoris

Lutheri scē-
omachia.

Trade hæc
memoriæ
lector.

etoris dumtaxat in se conuertere: tanq̃ futuro nemine, qui
tam stolidam eius solertiam unq̃ deprehenderet. Nos er-
go lector diuersa gradiemur uia. Nam serpentem istū cæ-
cum, e tetrīs ac tenebrosīs latibulis inuitum protrahemus
in lucem: et e libello principis excerpta quedā istī respō-
sioni præscribemus. Deinde responsionem ipsam subiun-
gemus. ut quū utrūq̃ simul sub oculis habeas: facilius iu-
dicare possis: hac speciosa responsione, quā uelut omniū
responsionum summam posuit: aduersus illas obiectiones
principis, ad quæ respondere debuit: q̃ nihil omnino re-
sponderit.

Verba
regis.

” PRIMVM in sacramento Eucharistiæ, præterea q̃ in
” canone missæ quædam uerba uelut a Christo prolata, re-
” censent: quæ nusquam in scriptura sacra leguntur. Et ta-
” men nō dubitatur, quin dixerit. Multa enim dicta sunt et
” facta per Christū: quæ nullus Euāgelistarū complectitur.
” Sed quædam recente memoria, eorum qui interfuerunt,
” uelut per manus deinceps tradita, ab ipso apostolorum
” tempore, ad nos usq̃ peruenerunt. Lutherus nō dubitat,
” Christum in cœna dixisse: Hæc quotiescunq̃ feceritis: in
” mei memoriam facietis. atq̃ hæc usq̃ adeo pro comperto
” habet, Christi uerba fuisse: ut inde sumat argumentum,
” neminem cogi ad recipiendum sacramentum, sed rem cu-
” iusq̃ relictam arbitrio, tantū ad hoc astringi: ut quoties
” facimus: faciamus istī memoriam Christi. Hæc ergo uerba
” non legit apud Euangelistas, in cœna domini. Nam illic
” nihil aliud legitur, q̃, Hoc facite in mei cōmemorationem.
” Vbi ergo legit illa uerba: Hæc quotiescunq̃ feceritis: an
non in

Eo solo
Lutherū
niti quod
damnat.

non in missa? Opinor certe non alibi. Nam apud aposto-
lum alia sunt. Igitur qui tantū fidit: et utitur illis uerbis:
quia reperit in canone: cur non pari fide suscipit eiusdem
uerba canonis: quibus missa oblatio dicitur et sacrificiū.

Et alibi de sacramento confirmationis.

At quum loca quędam Lutherus ipse cōmemorat: e quib-
us (quę id Lutherus irridet) habere nō absurde potuerit
sacramentum confirmationis, initium: cur tam maligne
de tota iudicat ecclesia: quasi temere sacramentum susci-
piat: propterea quod in illis locis nullum legit uerbū pro-
missionis: quasi nihil omnino promiserit, dixerit, fecerit,
Christus: quod non complectantur euangelistę. Hac ra-

tione, si tantum Ioannis extaret euangelium: negaret in-
stitutionem sacramenti in coena domini: de qua institu-
tione nihil omnino pręscribit Ioannes: qui eodem dei cō-
silio nō tetigit istud: quo multa alia pręterierunt omnes:
quę fecit Iesus: quę (ut inquit Euangelista) nō sunt scrip-
ta in libro hoc: et quę totus mūdus non posset capere.

Ex quibus nonnulla, per apostolorum ora fidelibus pate-
facta sunt, et perpetua deinceps ecclesię catholicę fide cō-
seruata. Cui, quare non debeas de quibusdam credere (quę
non legantur in Euangelijs) quum (ut Augustinus ait)
nisi tradente ecclesia scire non posses: quę sint euangelia?
Quorum si nullum unquē scriptum esset: maneret tamen e-
uāgelium scriptum in cordibus fidelium: quod antiquius
fuit omnium euangelistarum codicibus: manerent sacra-
menta: quę et ipsa non dubito, euangelistarum libris esse
omnibus antiquiora: ne putat Lutherus efficax argumen-

F

tum

Vter ue-
strum hic
triūphat
Luthere?

Argumē-
tū a pro-
babili.

„ tum esse, frustra suscepti sacramenti : si non reperiat insti-
„ tutū in euangelijis. Alioqui si nihil omnino recipiat: quod
„ non tam aperte legat in euangelio : ut tergeuerlandi nō sit
„ locus: quomodo credit (si modo credit: qui fere nihil cre-
„ dit) perpetuam Mariæ uirginitatem? De qua, adeo nihil
„ inuenit in scripturis: ut Heluidius non aliunde q̄ ex scrip-
„ turarum uerbis, arripuerit ansam decernendi contrarium.
„ Nec aliud opponitur illi, q̄ totius ecclesię fides: quę nusq̄
„ maior est aut fortior, q̄ in sacramētis. Ego certe neminem
„ esse puto: qui scintillam ullam habeat fidei: cui persuade-
„ ri possit: quod Christus, qui pro Petro orauit: ne fides e-
„ ius deficeret: qui ecclesiam suam, supra firmā petram col-
„ locauit: pateretur eam, tot seculis uniuersam corporaliū
„ rerum signis inanibus, erronea fiducia, uelut diuinis sacra-
„ mentis obstringi. Si nusq̄ inde quicq̄ legeretur: illi tamē,
„ uerbo mentē domini poterāt enarrasse: qui pręsentes uer-
„ sati sunt cū eo: de quibus sic ait: Vos testes estis: qui me-
„ cum ab initio fuistis. Docere poterat, quid debebat fieri,
„ paracletus ipse: de quo dixit Christus: Quum autem ue-
„ nerit paracletus, quem ego mittam uobis, spīritus uerita-
„ tis: qui a patre procedit: ille testimoniū perhibebit de me.
„ Et rursus. Quū uenerit ille: qui est spīritus ueritatis: uos
„ ducet in omnem ueritatem. Nō enim loquetur a semet ip-
„ so: sed quęcūq; audierit, loquetur: et quę futura sunt: an-
„ nunciabit uobis. Ecclesia ergo, quum tot et tales habuerit
„ pręceptores, tot uiuos euāgelistas, et spīritum illum: qui
„ ueritatem inspirat: credetur temere instituisse sacramentū,
„ et spem in signo collocare nihili? Non credetur potius ab
apostolis:

apostolis : non credetur potius a spiritu sancto didicisse?

Et paulo post de sacramento MATRIMONII.

Negat usquam promissam esse gratiam . Negat usquā institutum esse pro signo . Vnde hæc nouit? Quia non legitur inquit. O rationem fortem, et multarum heresum parentem. Ex hoc fonte uenenum hausit Heluidius . Nullū sacramentum admittis : cuius institutionem non legis in libro? Quem librum unq̄ scripsit ille : qui instituit omnia? De quibusdā, inquis, credo euangelistis Christi . Cur ergo de quibusdā, Christi non credis ecclesiæ? quam Christus omnibus præponit euangelistis : qui non nisi mēbra quædā fuerunt ecclesiæ . Quamobrem si fidis unī : cur disfidis uniuersis? Si membro tribuis tantum : cur toti nihil tribuis corpori? Ecclesia credit esse sacramentum : ecclesia credit a deo institutum, a Christo traditum, traditum ab apostolis, traditū a sanctis patribus, per manus deinceps, pro sacramento traditum, ad nos peruenisse, pro sacramento, per nos tradendum posteris, ad finem usq̄ seculi, pro sacramento uenerandum. Hoc ecclesia credit : et quod credit, dicit. Hoc inquam, tibi dicit eadem ecclesia : quæ tibi dicit euangelistas scripsisse euangelium . Nam nisi ecclesia diceret euangelium Ioānis, Ioannis esse : nescires esse Ioannis . Non enim adsedisti scribenti . Cur ergo non credis ecclesiæ : quum dicit, hæc Christum fecisse, hæc sacramenta instituisse, hæc apostolos tradidisse : quemadmodum credis ei : quum dicit hæc Euangelistam scripsisse?

AVDISTI lector unum aut alterum locum e multis : quæ scripsit rex : in quibus ostendit multa dicta, facta, tra-

”
”
” Fortissi-
” mum ar-
” gumentū
” Lutheri,
”
”
”
”
” Talis est
” Luthera-
” na diale-
” ctica.

Summa li-
belli Lu-
theri.

Lutheri
uerba.

43
dita esse per Christum : quæ nullus Euangelistarum com-
plectitur : quæ nullis apostolorum scriptis continentur : nulla
scriptura commemorantur : sed eorum recente memoria,
qui interfuerunt : uelut per manus deinceps tradita ab apo-
stolorum tempore, ad nos usque peruenerunt : et ecclesiam
catholicam, in sacramentis et articulis fidei, a spiritu san-
cto et doceri et gubernari. Atque ista probat, non ex eo so-
lum, quod alioqui absurdissima quædam sequerentur : sed
ex apertis Euangelistarum uerbis, euidentibus etiam sacra-
rum literarum testimonijs, et ipsius præterea Christi. Quid
ad hæc Lutherus obsecro ? Semoue paulisper lector iurgia,
tachinnos, risus, et conuitia : nihil inuenies aliud, quam duas
propositiones has. Nihil uerum ac certum esse præter eui-
dentes scripturas : cætera omnia traditiones esse hominum,
et cuiusque arbitrio relicta. Sed interim ad rationes, quas
affert rex : ad auctoritatem euangelistarum, atque ipsius Christi,
quibus probat præter ea, quæ scripto comprehensa sunt facta,
tradita, præcepta fuisse alia, quibus omnino responsum
esse oportuit : nihil omnino respondet. Quamobrem qui
sic respondet : ut ea, quibus respondere debuerat : omnia
relinquat intacta : quid aliud facit : quam plane fatetur se nihil
habere, quod dicat. Quæ res, quam per se manifesta est : ta-
men quo fiat magis adhuc dilucida : Lutheri uerba recens-
sebimus : et nubes ac nebulas, quibus inuoluit se nebulo :
discutiemus.

VENIAMVS autem nunc, inquit, ad ipsam rem, et more
Aristotelis, qui Thomistarum deus est, Primo generaliter, de-
inde specialiter, de causis istis disputemus. Summum generale
et unicum robur Henricianæ sapientiæ, in tam regio libello est,
nulla

nulla scripturę authoritas, nulla ratio urgens, sed Thomistica illa disputandi forma, Mihi sic uidetur, Ego sic sentio, Ego sic credo. Et ut hic mei Amstdorffij recorder, sic disputat stolidus rex, sicut ille recitare solet, disputasse Lipsenses theologistas. Vbi quum respondens negasset assumptum opponenti, probabat idem opponens hoc modo, Oportet sic esse. Illo iterum negate, Denuo et ille, Et quomodo potest aliter esse? Oportet sic esse, pulcherrime, et Thomisticissime, quin et Lipsicissime et Henricissime. Sic cum ego in meo libello do, hoc Thomisticum generale principiũ maxime impetissem, et diuinas scripturas aduersus ritum, usum, consuetudinem, authoritatem hominum statuissem, Dominus noster rex nihilominus, pro sua Thomistica sapietia, aliud nihil reddit, q̃ oportet sic esse, Vsus sic habet, Hęc est longa consuetudo, Ego sic credo, Patres sic scripserunt, Ecclesia sic ordinauit. &c. Quod si iterum scripsero mille libros, et probauero per scripturas, usum et authoritatem hominũ in rebus fidei nihil esse, facile erit et regi Thomistico, mille libris respondere, et omiſſis scripturis a me inductis, semper iterare, Oportet sic esse, Vsus sic habet, Authoritas hominum sic dicit, atq; aliud nihil. Si autem dixero, Unde probas, usum et authoritatem humanam ualere? respondet, Oportet sic esse, Mihi sic uidetur, Sic credo, Nunquid tu doctior es unus omnibus.

Imo tuum
magis qui
rationẽ om
nẽ refugias

Noli men
tiri bone
uir,

Certe impro
bior es un⁹
omnibus.

QVIS NON rideat, hominis stolidissimi furiosum, et in ipsius ridiculum caput recidentem risum? quando regem nugatur nihil aliud asserre, q̃ Oportet sic esse: Vsus sic habet: Hęc est longa consuetudo: Ego sic credo: Patres sic scripserunt: Ecclesia sic ordinauit. Quũ nemo nesciat, ipsum Lutherum scire, regem illorum omnium scire nihil dicere: sed ista dicere: Hoc probat ratio: hoc tradidit deus: hoc docuit spiritus sanctus: hoc dicit Euangelista: hoc dicit apostolus: hoc ipse dicit Christus. Ad quę omnia,

FINIS

F 3

nihil

Verba Lu-
theri.
Istud nō ta-
cebit Par-
men

nihil omnino dicit Lutherus.

Intelligis ergo lector, stipites istos intractabiles, hoc tantum querere, ut sibi solis credatur. Ego postulo, nō mihi, sed apertis dei uerbis credi, illi postulant præcandidis et ueternolis sui cerebri uisionibus credi, cōtemptis uerbis dei. Neq; enim ego uel usum, uel authoritatem hominum in totum negaui, sed libera esse uolo, et indifferentia, quęcunq; extra scripturas sanctas scripta sūt, tanq̃ articulos fidei necessarios fieri recuso ex hominum uerbis. Tolerari uolo, quę bene dicuntur, et geruntur citra scripturę testimonium. Tolerari autem libere. At truci isti, nobis articulos fidei faciunt, ex omni uerbo patrū, quod tantum abest, ut sancti uoluerint suis scriptis tribui, ut nulla maiore blasphemia offēdi possint, q̃ dum per lethargicos The- mistas, eorū libera uerba, et facta, in necessarios articulos, hoc est laqueos mendaces, in perniciem animarum uertuntur.

ECCE lector, q̃ dilucide proponit Lutherus: quid postulemus nos: quid ipse uicissim postulet. Nos uidelicet stipites intractabiles postulamus: ut solis credatur nobis, hoc est solis Italici, Hispanici, Anglici, Gallici, et deniq; solis omnibus: quęcunq; Christi ecclesia, aut hodie sit, aut usquam gentium, ullo unq̃ tempore, a Christo passo fuerit. At Lutherus uir equissimus, nihil postulat aliud scilicet: q̃ ut credatur apertis scripturis: quarum apertissimas passim trahit in dubium: et aperte torquet in hereses: et quum urgetur, audet contemnere: quę paulo post faciemus ipsa luce clariora. Sed interea uentilemus illud: quod ait, libera esse et indifferentia, quęcunq; extra scripturas sanctas scripta sunt: et tantum libere tolerari uult: quęcunq; bene dicuntur aut geruntur, citra scripturę testimonium. Istud Luthere si uerum est: cur ad illa nihil respondes omnia

des omnia : quæ tibi obiecit rex ? & quibus nos plura suis
locis allaturi, pauca protulimus interim : quæ quū supra
legerit : qui tuum generale responsum istud leget : postea
neq; tactum tibi quicq; illorum uiderit : sed uelut surdo di-
cta, sic præterita, et dissimulata silentio, non poterit igno-
rare : quanta responsionis idoneæ diffidentia, et ueræ defe-
sionis præterieris. Sed nos quoniam te libenter ista fugere
uidemus : eadem, atq; alia itidem talia, quæ dolenter as-
picias : iterum tibi atq; iterum ob oculos ingeremus. Igitur
ut coepi dicere : si libere omnia habenda sint : et nihil certo
credendum : quod non sit euidente scriptura comprehen-
sum (sic enim tu non uno loco confirmas) quid sibi uult il-
lud apostoli ? State, et tenete traditiones : quas didicistis :
siue per sermonem, siue per epistolam nostram . Apосто-
lus, ex equo seruari iubebat ea, quæ per sermonem tradide-
rat, atq; ea quæ per epistolas. Aliquid igitur traditum est
non tanq; liberum, sed quod citra scripturam obligaret ec-
clesiam. Quid ad hoc dicis Luthere ? Quid ais ad illud eu-
angelistæ ? Multa facta sunt : quæ non sunt scripta in libro
hoc. Quæ quo minus ab alijs euangelistis dicas esse per-
scripta : negat ea totum posse mundum comprehendere.
Quid ergo dices, illa omnia dūtaxat fuisse miracula ? quo-
rum etiam multa nesciri poterant absq; periculo fidei. Ce-
terum sacramenta, in quibus ecclesia non posset absq; pec-
cato superstitionis errare : eorum nihil euangelistas potu-
isse prætermittere ? Istud ne possis prætereundum : uides id :
quod etiam tibi rex opposuit, Euangelistam Ioānem non
tradidisse sacramentum eucharistiæ . Quod si contendas,
ideo nō

Redactę in
angustiam
Lutheri
copię.

Friget iam.

Confutatur
Lutherus
euidenti
scriptura.

ideo non tradidisse, quia alij Euangelistę comprehend-
rant: ea ratione potius omisisset alia, minoris momenti:
quę licet ab illis scripta, tamen ille rursus commemorat.
Qamobrem negari non poterit, etiam necessarios articu-
los inter ea fuisse: quę scripta, non sunt: sed absq; scripto
tradita sunt, Iam Paulus, quũ Corinthijs eodem de sacra-
mento scriberet: Ego, inquit, sicut accepi a dño: sic et tra-
didi uobis. An non sine scripto, sicut accepit sine scripto:
tradidit? Imo, adeo nihil omnino tradidisset scripto, neq;
Corinthijs, neq; Romanis, neq; alij cuiq; populo: si quo
tempore scripsit: licuisset alloqui coram. Quę res, si fors
accidisset, istis omnibus derogasses fidem: quę nunc in
Paulinis leguntur epistolis. Cuius, ut cęterorum quoq; a-
postolorum, pleręq; desiderantur: et quę supersunt quę-
dam: uertuntur perperam: quędam uertuntur ambigue:
nec in gemina lingua usquequaq; cõcordant exemplaria:
et de sensu certatur incessanter. Ita, quod solũ agis: nunq;
deerit ansa negandi, quod uelit: asserendi, quod libet, illi,
qui nihil admiserit præter euidentes scripturas. Quid illud
quæso, quam uim habet, quod Christus dixit? Spíritus
paracletus, quum uenerit: ille ducet uos in omnem uerita-
tem. Nō dixit, scribet uobis: aut foris ad aurem loquetur
uobis: sed ducet uos: hoc est, intus inclinabit uos: ac fla-
tu suo, corda uestra diriget in omnem ueritatem. At quos
quæso, ducet spíritus sanctus in omnem ueritatem? an dñs
taxat apostolos, quibus tunc ore loquebatur Christus?
Apostolis ergo dumtaxat et illud dixit: Ego uobiscũ sum
usq; ad consummationem seculi. Quis ergo dubitat, illud
Christum

48

Christū dixisse de ecclesia : quod spiritus sanctus eam ducturus esset in omnem ueritatem? Quid illi, quibus dictum est : Ite, prædicate euāgelium omni creaturæ? Euāgelium prædicabant ex scripto? et nouam legem Christus sic referri iussit in tabulas : aut in æs inscribi : ut si quid ibi nō legeretur : id protinus omne reijceretur pro nihilo? Ita ne dei uerbum, ab apostolo quoq; commemoratū, nihil mouet Lutherum : Ego dabo leges meas in cordibus eorum : et in mentibus eorum superscribam eas? Non dicit in lapide : nō dicit in lignis : sed ut legem ueterem scripsit in lapide primū, post in ligno, sed semper foris : sic nouam intus dei digito scribes in libro cordis : ut quod minime tempore durauit in duriore materia : perpetuo durare faciat in mollissima . Sic deo placuit ostendere potentiam suam. Saxeę tabulę protinus fractę sunt : ligneę durauerē diu : In corde uero quod scripsit : durabit indelibile. In corde igitur, in ecclesia Christi, manet inscriptum uerū euāgelium Christi : quod ibi scriptum est ante libros euangelistarum omnium. Ibi fidem suam sic inscripsit deus : ut nulla possint hereticorum prestigia delere : quantūuis afferant ex libris euangelij scripturas, in speciem uerę fidei contrarias. Hinc stetit Christi fides, aduersus hostē Christi matris, Heluidiū. Hinc stetit, aduersus hostem ipsius Christi, Arrium . Hinc stetit inuicta, aduersus plurimos hereticorum cuneos : qui eam eodē ariete oppugnabāt : quo nunc Lutherus oppugnat : dum negarent publicam ecclesię fidem e scriptura probari : aut scripturas esse dicerent fidei contrarias . Sed ecclesia Christi non dubitauit :

G

quicquid

Euangeliū
in cordibus
hominū certissime in-
scriptam.

Heluidius,
Arrius.

Expedi si
potes hunc
nodū Lu-
there.
Theos a-
graptos.

quicquid spiritus sanctus inspirauit ecclesie, id esse procul
dubio uerum: siue comprehensum id scriptura sit: siue nul-
la scriptura comprehensum. Imo si qua scriptura produ-
ceretur, in speciem contraria: eam fides in corde prescrip-
ta docebat, non satis intellectam esse his: quibus ita uide-
retur: quum esset certissimum, neque Christum ecclesie sue
in articulis fidei deesse, neque spiritum dei ueracem sibi esse
contrarium. Quod si adhuc stolide persistas in eo: ut con-
tendas, nihil esse factum, ac traditum, præter scripturas:
nec te ab ea stultitia deducant ea scripturarum testimonia:
quæ ex ipso regis libello memorauimus: quibus tu nihil omni-
no respondisti: uellem saltem, quod in tota scriptura sacra,
pater nusquam uocatur ingenitus, filius nusquam hominon:
nusquam satis aperte legitur, spiritus sanctus a patre filioque
procedere: Imo uero sancti spiritus deitatem ipsam, adeo
conteuderunt heretici non satis elucere scripturis: ut eum
quod testatur beatus Gregorius Nazænus, appellarent
theon agrapton: hoc est deum: de quo non scribitur: An
tu idcirco uetabis, horum quicquam certo credi: et liberum
cuique statues: ut citra salutis suæ dispendium, patrem ne-
get ingenitum: filium neget hominon: spiritum sanctum
neget ab utroque procedere? Quid responderes ad illud: quod
de perpetua uirginitate Mariæ, adeo nihil omnino repe-
ritur in scriptura: ut magno labore præbarit Hieronymus,
scripturas non habere contrarium. Quod, quæ probauit
egregie: non tamen tam euidentibus probauit scripturis:
ut sustulerit aduersario omnem facultatem disputandi. Sed
totus articulus plane pendet ex ecclesie fide: cui an in hoc
articulo

articulo pareas : uelim aperte respondeas . Ego te interim credo, q̄q̄ sis impius, tamē hac sane parte parere ; cui certe si esse putas parendū : aliquid admittis præter scripturas, contra fundamentum tuum . Quod si tam impius sis : ut deiparæ uirginis integritatem in dubium uocare non dubites : non eris tamen, opinor, tam impudens : ut eucharistiæ sacramentum, quod unum fere nobis reliquisti : nec tamen a sceleratis digitis tuis impollutum : nūc rursus neges esse sacramentū . Nec illud opinor, recantabis : Nullum sacramentum esse, cuius nulla promissio gratiæ, nulla peccatorum remissio legitur in scriptura sacra: quod unicū delegisti tibi, ad omnia sacramēta subuertēda fundamentum . Age ergo Luthere : hac saltem parte consiste tecum: turpe tibi fuerit, hoc principali fundamento depelli . Sceleratum negare esse sacramentum eucharistiæ.

At ex his duobus, rex effecit : ut alterum tibi fuerit, uelis nolis, relinquendum . Recognosce nunc nebulo uerba illa principis : quorum cautererio, meretriciæ fronti tuæ, eam stultitiæ notam, atq; impietatis inussit : quam nulla dissimulatione possis obregere.

N V N C quomiam ex ipsius Lutheri fundamento probauimus, sacramenta, quæ credit Ecclesia, non aliunde q̄ a deo potuisse cōstitui: etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur : Videamus, an scriptura tam nullam omnino mentionem faciat huius sacramenti . Omnes una uoce fatentur, apostolos in cœna domini ordinatos in sacerdotes. Solus iste Lutherus negat : quum plane constet illic, datam potestatem conficiendi corporis Christi : quod so-

Qui et Christi
filius esse deū
si libeat.
negabit,

„ Verba
„ regis.

„
„
„
„
„
„
„
„
„

Obferua
Luthere.

Nullū fa-
cramētū
legitur
ēſſe ſignū
gratię ſu-
ſcipienti.

„ lus conficere ſacerdos poteſt. At nō eſt, inquit ille, ſacra-
„ mentum : quia non fuit illis ulla promiſſa gratia. Vnde id
„ nouit Lutherus? quia non legitur, inquit. familiaris eſt i-
„ ſta Luthero conſequentia : Non eſt in euangelio ſcriptū :
„ ergo non eſt a Chriſto factum : quam colligendi formam,
„ infirmit Euangeliſta : quum dicit : Multa facta ſunt : quę
„ non ſunt ſcripta in libro hoc. Sed tãgemus tamen Luthe-
„ rum aliquanto propius. Euchariftiam concedit eſſe ſacra-
„ mentum : quod niſi fateretur : inſaniret. At ubi reperit in
„ ſcriptura, promiſſam in illo ſacramento gratiam? Nam il-
„ le nihil recipit niſi ſcripturas, et eaſdem claras. Legatur lo-
„ cus de coena dominica : non reperiet apud ullum euange-
„ liſtarum, in ſuſceptione ſacramenti promiſſam gratiam.
„ Legitur a Chriſto dictum : Hic eſt ſanguis meus noui te-
„ ſtamenti : qui pro multis effundetur in remiſſionem pec-
„ catorum. Quibus uerbis ſignificauit, ſemet in cruce per
„ paſſionem redempturum genus humanū. Sed quū dixit
„ ante : Hoc facite in meam commemorationem : nullā hoc
„ facienti, id eſt ſacerdoti conſecranti, aut euchariftiam reci-
„ pienti, gratiam ibi promittit : nullam peccatorum remiſſi-
„ onem. At nec apoſtolus, in epiſtola ad Corinthios, quū
„ interminetur male manducantibus iudiciū, ullam men-
„ tionem facit de gratia bene manducantium. Quod ſi quid
„ ex capite ſexto Ioānis, gratiā promittat ſuſcipienti ſacra-
„ mentū, carnis et ſanguinis dñi : ne id quidem iuuare Lu-
„ therum poteſt : quippe qui totū illud caput negat, ad eu-
„ chariſtiam quicūq; pertinere. Videtis ergo, ut iſtam pro-
„ miſſionem gratiæ, quam pro totius ſacramenti fundamē-
to magnis

to magnifice nobis in toto promissis opere: non potest in
eo tueri sacramento: quod fere solum reliquit: nisi (quod
necesse habet) præter scripturæ uerba recurrit ad ecclesiæ
fidem.

AVDISTIN hæc Luthere prius? an potando lethar-
gum cōcepisti tantum: ut ista tibi ad aures inclamata, nō
audias? Cur ad hæc obticuiisti: quum tam magnifice te re-
spōdere iactites? Hocce tibi dissimulandum fuit: quod
unum tibi totum illud fundamentum destruit: quo uno,
tu uideri uis, sacramenta destruxisse omnia? Nam quum
hoc unum Babylonis tuæ fundamentum ieceris, nullum
sacramentum esse: cuius promissio gratiæ non legeretur
apertis scripturæ testimonijs: ac nunc idem fundamentū
iacias auctius, nihil omnino credendum pro certo: quod
nō aperte legatur in scriptura sacra. Eo te compellit prin-
ceps: ut aut eucharistiæ tibi sacrameatum sit negandum:
quod ante fere solū concessisti: aut si uelis in eo persistere:
necesse tibi sit, ab hoc præclaro fūdamēto desistere: et præ-
ter scripturæ sacre uerba, confugere ad publicā fidem ec-
clesiæ (ut ipse uocas) papisticę.

Imo mali-
tia præpedi-
tus nequit.

Refellit illud, quod si quid præter scripturam uerum sit,
certum tamen esse non possit: et periculum fore,
ne uana pro ueris ueniāt in articulis fidei,
et traditiones hominū pro traditi-
onibus dei. Cap. IX.

QUID RESPONDET frater, pater, potator,
ad hæc? ebrius dormit: sepultus est in scypho: nō
audit.

Nū formi-
dolosus es
mi homo.

Nihil est
hoc uero
uerius.

audīt. An postq̄ illud nullum edormierit: tum e crapula
surgens istud nobis eructabit? Quanq̄ uera sunt aliqua,
nullis adhuc scripturis comprehensa: certa tamen esse, et
comperta non possunt? Nam quum plurima liceat cōfin-
gere: dicit uidelicet, quod uera illa ab ijs, quæ fingeren-
tur: nulla possemus nota distinguere. Ex quo sequiturū,
dicit illud absurdum: ut omnes humanas traditiones am-
plectamur pro traditionibus dei. Si istud uerum est: ho-
mo cautus Lutherus est: sed parum cautus Euangelista:
parum cautus apostolus: qui quum quædam (ut ostendi-
mus) non complecterentur scripto: quæ necesse fuit ab ec-
clesia seruari: non uiderunt, aut illa posse aliquando exci-
dere e memoria, aut eorum prætextu, etiam alia, quæ ab
humana uanitate proficiscerentur, authoritatem sibi posse
comparare: quasi simili modo traderentur a deo. Et tamē
ita sibi fortis uidetur hac in parte Lutherus: ut centies il-
lud exclamet nobis: nihil esse pro certo et indubitato te-
nendum: quod non ex scripturis eluceat, et eisdem etiam
manifestis, atq; euidentibus. Alioqui censet necessario cō-
sequi: ut per errorem obliget ecclesia sese, ad uana signa,
pro ueris sacramentis: dum traditiones hominum putet
esse traditiones dei: Aut ex ambiguo scripturæ textu, ad-
uersus ueritatem falso adhereat sensui. Nam hūc errorem
censet Lutherus inuincibilem. Hoc loco opponere aduer-
sus utrunq; possemus, non unum quempiam ex antiquis
patribus, aut unum locum e scriptura sacra: nisi potius ui-
sum esset obijcere Luthero, unum illum, quem unum om-
nibus præfert patribus, omnibus præfert Euāgelistis, Lu-
therum.

**Ita solet ui-
cere Luther**

„ Verba
 „ regis
 „ Quibus
 „ confutat
 „ Lutherū
 „ ex uerbis
 „ ipsius Lu
 „ theri.

**Verba
Lutheri
in cap. Ba.
ex quibus
manifeste
reuicitur.**

Luther
fuo telo
mifere cō
folius.

habeat a deo, non id ſolum, quod concedit Lutherus : diſcretionem uerborum dei, a uerbis hominū : ſed etiam diſcernendi facultatem, qua in ſcripturis diuinis, diuinū ſenſum ab humano diſcriminet . Alioqui enim, quid profuerit : ſi Eccleſia (deo docente) ſcripturam ueram diſcernat a falſa : et in ſcriptura uera, falſum ſenſum non diſcernat a uero ? Deniq; eadē ratione, et iſtud ſequitur : ut et in his quæ non ſcribuntur : eccleſiam ſuā doceat deus : ne per errorem poſſit, falſa pro ueris amplecti : quum ex ea re non minus impēdeat periculi : q̄ ſi uel ſcripturas hominum teneat pro uerbis dei : uel e uerbis dei uerbis, falſū eliciat ſenſum : præſertim ſi falſa ſuſcipiat ſacramenta pro ueris, et traditiones hominum pro traditionibus dei, imo non traditiones hominum, ſed ſigmenta diaboli : ſi ſuam ſpem in fictis ac uanis corporalium ſignis (quemadmodum magi faciunt) eccleſia Chriſti, uelut ia Chriſti ſacramentis collocet . Liquet ergo manifeſte ex eo, quod fatetur Lutherus, eccleſiam hoc habere : ut uerba dei diſcernat a uerbis hominum : Hoc quoq; non minus habere, ut traditiones dei diſcernat a traditionibus hominum : quum alioqui, utrobique poſſit ex æquo uitandus error exoriri : nec id agat Chriſtus : ne eccleſia ſua hoc aut illo erret modo : ſed ne erret ullo . Errare uero maiore cum iniuria Chriſti nō poſſit : q̄ ſi fiduciam in illo ponendam ſolo, ponat in ſignis nulla prorsus ſultis gratia, ſed omni bono fidei uacuis atq; inanibus . Non igitur errare poteſt eccleſia, in ſuſcipiendis ſacramentis fidei : non magis inquam q̄ errare poteſt in ſuſcipiendis (qua in re eccleſiam errare non poſſe fatetur Lutherus

therus ipse) scripturis. Quę res, si se haberet aliter: multa
sequeretur absurda. Sed hoc in primis, quo nihil potest
esse absurdius: qđ pleraq; omnia fidei christianę dogma-
ta, tot stabilita seculis ad successentium hereticorum li-
bidinem, denuo reuocarētur in dubium. Nam si nihil ha-
beri pro certo debet: nisi quod scripturis et iisdem (ut Lu-
therus ait) clavis, firmatum est: non solum non asseremus
diuę Marię uirginitatē perpetuam: sed et inexhausta sug-
geretur fidei oppugnandę materia: si cui unq̃ libeat aut no-
uas excitare sectas, aut resuscitare sepultas. Nā paucissi-
mi fuerunt heretici: qui nō receperint scripturas: sed om-
nes fere ex eo, sua statuebant dogmata: qđ aut ea contem-
derent esse firmata scripturis: aut quum illis uiderentur ra-
tioni cōsentanea, contrarium nō definiri scripturis. Quo-
niām ea, quę proponebantur aduersus suam sectam: aliter
contendebant intelligi: q̃ orthodoxa intelligebat ecclesiā:
et ne clara dici possent, aut alio excogitato sensu, aut pro-
latis aliunde ex eadem scriptura locis, in speciem ualde cō-
trarijs, omnia sic turbauit: ut uiderentur ambigua. Ita
aduersus Arrium nīl publica stetisset fides ecclesię: haud
scio: an defuisset unq̃ de scripturis disputandi materia.

NON dubito lector: quin, dum legis hęc: et admire-
ris, et detesteris istam nebulonis improbam atq; impudē-
tem dissimulationem: qui tanq̃ surdus eum cantū pręte-
reat: quem nemo non sentit auriculas eius asininas tanto
cum doloris sensu penetrasse: ut nec ebrius quidem sensum
possit ei⁹ doloris excutere. Quod enim telū cadere potuit
in Lutherū uiolētius: q̃ quo factū est: ut suis ipsius uerbis

H

uulneratus

Hic succur-
rite cōbibo-
ni uestro Lu-
theri sōda-
licium.

Quid hic
habes, quod
obgannias
Luthere?

uulneratus et confossus iaceat. Raro uerum dicit: et tamē id ipsum, quod dicit uerū: falsitates, quas astruit, ipse cō-
uincit. Quid hic Luthere comminisceris effugij? qua sto-
lida strophā laborabis elabi? Conuoca nebulonum, po-
tatorum, scortatorum, sicariorum senatū: explicant te ab
hoc labyrintho: suadeant, ut (quod sepe fecisti, facias de-
nuo) reuoces atq; recantes: si quam unq; syllabam dixisti
bene. Clama pœnitere te: quod hoc falsus es: ecclesię da-
tum, ut scripturas dei discernat a scriptis hominū. Quod
si feceris, id quod plane facies aliquando: simul concedas
oportet, incertum atq; inualidum esse illud ipsum: quod
ore tantum clamas: corde nihil credis: euangelium. Sin
nō illud reuoces: sed ecclesiam cōcedas, hoc habere datū a
deo: ut non possit errare, in discernendis dei uerbis a uer-
bis hominum: nec eius aliam possis assignare causam, q̄
peculiarem dei curam: qua sic gubernat ecclesiam: ut in
rebus tam magni momenri eam nolit errare. Necesse est,
illud concedas etiam: q̄ deus ecclesię nō deerit in scriptu-
ris intelligendis, aut dignoscēdis traditionibus, sicubi ta-
le urgeat periculum ex ignorantia: quale fuerit: si permīt-
tatur errare in necessarijs articulis fidei, uel sacramentis:
in quibus errare, nihil est aliud, q̄ fidem subtractam deo,
non in homine ponere, sed in signis inanibus collocare:
quod prope deterius est, q̄ uitulum adorare conflatilem.
Qua in re, quantum absit: ut Christus desit ecclesię: ipse
testatur, dicens: Ego uobiscum sum usq; ad finem seculi.

Ostendit Lutherum tergiuersari stolide conantem
contro-

controuersum facere, quæ sit ecclesia ca-
tholica. Cap. decimum.

SED HIC fortassis, ut est impudens: questionem fa-
ciat (id quod sepe facit) de ecclesia: et totam ecclesiam,
quæ appellat papisticā: negabit esse ecclesiam illam Chri-
sti. Qua in re, ne quid deesset: nebulonem istum et uere et
acute prudentissimus princeps attingit. Nam in sacramē-
to ordinis, quum recitasset hæc uerba Lutheri, ex captiui-
tate Babylonica: Hoc sacramentū ordinis ecclesia Christi
ignorat, inuentūq; est ab ecclesia papæ: subiūgit princeps.

Verba
Lutheri

HAEC pauca uerba, non paruum habent et falsitatis
et absurditatis aceruum. Nam et ecclesiam papæ discernit
ab ecclesia Christi: quum papa sit eiusdem ecclesiæ ponti-
fex, cuius et Christus. Ait ecclesiam inuenisse: quod non
inuenit: sed accepit institutum. Ait ecclesiam Christi, hoc
ignorare sacramentum: quum satis constet, nullam fere
mundi plagā esse: quæ rite profiteatur fidem Christi: quin
ordinem habeat pro sacramento. Nam si posset obscurū
aliquem angulum reperire (quod, opinor, non potest) in
quo nesciatur sacramentum ordinis: tamen angulus ille
nō esset cum reliqua comparandus ecclesia: quæ nō Chri-
sto solum subest: sed et propter Christum, unico Christi
uicario, papæ Romano, et ordinem credit esse sacramentū.
Alioqui si perstet in eo Lutherus: ut ecclesiā papæ discer-
nat ab ecclesia Christi: et apud alteram dicat ordinem ha-
beri pro sacramento, non haberi apud alteram: proferat
illam ecclesiam Christi: quæ contra fidem papalis (ut uo-

, Verba
, regis.
,
, Redargu
, itur Lu-
, therus
, mēdatij.

, Eā fortas
, se uidit i
, Vtopia.

„ cat) ecclesia ignorat sacramentum ordinis . Interim certe
 „ perspicuum est : quum dicat, hoc sacramentum ignorari ab
 „ ecclesia Christi: et de Christi ecclesia, dicat eos, quib⁹ præ
 „ sidet papa, non esse : utraq; ratione ab ecclesia Christi eū
 „ segregare non Romam tantū, sed Italiam totam, Germa
 „ niam, Hispanias, Gallias, Britanniam, reliquasq; gentes
 „ omnes, quæcunq; Romano pontifici parent: aut ordinē
 „ pro sacramento recipiunt . Quos populos omnes quū de
 „ Christi tollat ecclesia : necesse est : ut aut ecclesiam Christi
 „ fateatur esse nulq; : aut more Donatistarum, ecclesiā Chri
 „ sti catholicā, ad duos aut tres hereticos redigat, de Chri
 „ sto susurrantes in angulo.

V I D E S lector, eo rem redigisse regem : ut si ecclesia,
 quam uocat Lutherus papisticam : non sit ecclesia Chri
 sti : necesse sit, aut nulq; esse ecclesiam Christi, aut illic esse
 tantum, ubicunq; sint duo uel tres heretici, de Christo sus
 urrantes in angulo.

Cuiusmodi
 sunt Luther
 ani.

Nempe a
 pud Luthe
 ranam.

Q V I D ad hæc respondet Lutherus? tacet : satis laudat:
 agnoscit sic intelligere se, Christi uerba, dicentis : Vbicunq;
 sunt duo uel tres cōgregati in nomine meo : ibi et ego sum
 in medio eorum . Neq; meminit, quicunq; seperantur ab
 ecclesia : eos, etiam si congregentur, ac loquātur de Chri
 sto : conciliabulum esse diaboli . Vna est ecclesia Christi:
 extra quam, nulla est ecclesia, nisi malignantium. Alioqui
 si ecclesia catholica non sit Christi: sed conuentus aliquot:
 qui et ab hac ecclesia, et inter se quoq; de fide Christi dis
 sentiant : apud quam illarum quæretur is : cui dictum est?
 Si nolite emendare : dic ecclesiæ . Cui, quæso, ecclesiæ, non
 obtempe

obtemperando, fiet tibi sicut ethnicus et publicanus? an aliam dicit, q̄ notam illam ac publicam? an quæri iubet alicunde duos aut tres hæreticos: qui Donatistarum more denegent ecclesiam catholicam esse catholicam? Sit igitur e turcis quispiam: qui uenire uelit in fidem Christi: persuadeatur illi, non hanc ecclesiam ueram esse: quā nos appellamus catholicam: hoc est, omnium gentium congregationem, Christi nomē ac fidem undiquaq; profitentiū: etiam si pleriq; professioni parum moribus et uirtute respōdeant, sed ecclesiam ueram esse hinc atq; illinc duos aut tres, in Christi nomine congregatos bonos: illic inter uirtutes uigere fidem ueram. Hanc uero nostram, notā atq; uulgatam, nō esse ueram: sed ut moribus malis inficitur, ita uerę fidei loco, falsis opinionibus erroribusq; seduci. Diciam Luthere quæso, quo perget, ut discat fidem? ad eos ne, quos, qui sint, scire nō potest? Neq; enim scire potest, qui sint boni. Scripturas igitur in manum sumet ipse? atq; hinc eliciet omnes articulos fidei? quum nec scriptura comprehendat omnes: et quædam comprehendat licet: ut sine doctore legenti facile obrepat error: doctorem uero, qui discernet orthodoxum ab hæretico? An deus docebit intus? dōceret certe: nisi reliquisset ecclesiam: ad quam docendos remittit. Quam qui contemnit, persuadens sibi tam unicum esse dei delictum se: ut seorsum solus doceatur a deo, aliud q̄ publice credit, ac profitetur ecclesia: is quantumuis sibi uidetur humilis: arrogantię certe damnatur apud deum: qui se maiore curę deo credit esse, q̄ ecclesiam totam: et deo dicit: non ut docet Christus Pater

H 3

noster,

Is, ad se,
dicet.

Non sentis
te hic appel
lari Lu
there?

Verba fiunt
mortuo.

Vnde morū
et fidei pe-
tenda cen-
sura.

noster : sed ut superbis ait amicis Iob, Pater mi : et deo nō credit ecclesiæ pollicenti : Ego uobiscum sum usq̃ ad consummationē seculi . Nec meminit, aut reformidat quicq̃ : q̃ sicut omnia, quę scire sit opus : spiritus dicit ecclesiæ : sic ecclesiam, qui non audierit : iubet Christus pro ethnico habendum et publicano . Nam si quid, inquit, admonitus coram testibus duobus aut tribus, non emendatur, dic ecclesię . Non dicit, dic duobus aut tribus . Non ergo duos aut tres appellat ecclesiam : nam totidem testes erāt, quos ab ecclesia distinguit . Quod si ecclesiam contendas a testibus non numero differre, sed merito : ut in alteris sufficiat numerus : in altera spectetur pietas : Rursus te rogo : quonam signo discernes ecclesiam illam bonorum trium a tribus quolibuscunq̃ testibus ? nam et dissimulari uitia possunt : et simulari uirtutes . Quibus ergo tribus dices : quū sis dicturus ecclesiæ ? Alia est igitur, uelis nolis, ecclesia catholica, q̃ ea, quam fingis tu : nec ob aliud fingis : q̃ quo licentius contemnas ecclesiam uere catholicam : quæ nisi esset : ac nota non esset : certe apud quam de proximi peccato queri possis ? Apud quam, si Christus queri iubet de moribus : certe multo magis iubet de fide : cuius iudicio, qui non audierit : sit, inquit, tibi sicut ethnicus et publicanus : quorum alter peccat in moribus : alter aberrat in fide . Vides ad ecclesiæ iudiciū in fidei causa, morumq̃ recurrendum . Cuius ecclesiæ iudiciū, quum tu de fide nō audias : imo scurriliter illudas, subsannes, irrideas, et opera bona contemnas : ad mala præpes prouolas : et ad pessima quæq̃ currentibus addas calcaria : promissa per solam fidem,

dem, sine bonis operibus, impunitate pessimorum scelerum: merito christianis omnibus, ipsa Christi uoce denūciatus es ethnicus: et digne eiectus ex ecclesia catholica, quam discindere conaris: et cōminuere in duos aut tres hereticos: qui si fors conspirent diem non honorare dominicam, et dominicę diei loco, mercurij diem aut ueneris libi festum facere contendent: nimirum p̄cepto satisfacere, colere uidelicet diem festum, nempe diem illum, quem ipsi sibi sumpserunt pro festo. Liberum enim istud esse, quod nullus dies certus ulla sit scriptura definitus, nisi forte sabbatum. Quod si quis dicat, ad ecclesiam pertinere, spiritu sancto gubernatam, determinare: quis potissimum dies deo dedicandus sit: eamq; statuisse dominicam, respondebunt istud statuisse papisticam. Ecclesiam enim ueram atq; catholicam esse sese tres uidelicet congregatos in nomine Christi. Atq; hoc pacto futurum est: ut colere diem festum nō sit aliud, q̄ uerum prophanare festum, ac festū facere: quem cuiusq; libido uoluerit: ut iuxta Tythonij dictum, id demum sanctum sit: quod cuiq; sanctum sit. Sed cur nauseam non faciat hæc tam absurda finitio ecclesię catholicę? Nam quum apostolus dicat: quæ extra nos nihil ad nos: extra quos nos dicit: an non extra notam illam, quæ tunc nota erat, ecclesiam? Quum idem scripsit. Qui contemptibiles sunt in ecclesia: eos constituite ad iudicandum: de qua dicit ecclesia: an de alia uidelicet, q̄ quæ tum nota erat Christi ecclesia? Quæ quantumuis diffundebatur: una Christi professione et iungebatur: et catholicę nomine cognoscebatur. In qua, quicūq; aliam profitebatur fidem,

Hęc licētia non libertas est.

Hanc ubiq; cantilenam canit Lutherus.

Tythonij dictum.

Lutherus
piscis in-
utilis.

tur fidem, q̄ publicam: semper habitū sunt hæretici: nec e-
orum conuentus Christi fuerit ecclesia: nec unq̄ in eū nu-
merum creuere: ut reliquū gregem superarent, idem Chris-
sti nomen profitentem. Nam licet infideles et ethnici in
tantam molem aucti sint: ut eorum collatione Christiani
uideantur pusillus grex. Nunq̄ tamen sic excreuerunt hæ-
retici, profitentes Christi nomen, et sibi uendicantes ec-
clesiam: ut dubium cuiq̄ relinquerent: ubi censeretur ec-
clesia catholica. Nam licet in ecclesię uitia, homo et extra
ecclesiam et uitiosissimus insultet: nunq̄ efficiet tamen: ut
ager dñi desinat eius esse: propterea q̄ in hoc crescendi tē-
pore, zizanniū multum ferat inter triticū: Aut Christi res-
te desinat esse Christi: propterea q̄ dum in hoc mari tra-
hitur: malos pisces mixtos habet cū bonis: quousq̄ do-
minus et triticum colliget, et pisces bonos: ac seponet si-
bi: Lutherum uero, ac suos complices, foras ablegabit in
ignem. Interea uero ecclesiam sponsam suam, cum qua se
futurum promisit, usq̄ ad finem seculi: q̄q̄ alias peccantē,
et sæpe castigatam: ita tamen seruat sua præsentia: ut eā
per infidelitatis fornicationem, in aliorum deorum cultū
non patiatur incidere: sed suo spiritu sancto, qui ducat eā
in omnem ueritatem: sic eam fouet, et instruit: ut neq̄ in
fide sinat, neq̄ sacramentis errare. De qua, si adhuc mo-
ueas controuersum, et quæras: quenam sit illa: responde-
bo rursus, illa eadem ecclesia, per quam cognouisti euan-
gelium esse euangelium: eadem, inquam, ecclesia est illa
catholica: quæ te docet sacramenta septem esse sacramēta:
quæ docere non potes: cur in altero magis falli possit, q̄ in
utroq̄.

utroque. Si nihil omnino fuisset scriptum ecclesiæ: credidisses de omnibus: quæ iam scripta sunt ecclesiæ? Credis ueros Euangelistas fuisse, ueros apostolos? qui scripserunt ea: quæ scripta sunt: ex his, qui scripserunt: nemo scripsit scripta esse omnia. Imo scribunt aperte: quod omnia scripta non sunt. Cur igitur de reliquis, quæ adhuc scripta non sunt: non credis ecclesiæ? cui fueras aliqui crediturus, de omnibus: quæ iam scripta sunt. An, quia quædam scripta sunt: ideo contemnenda sunt reliqua? Cur ecclesiæ minor apud te fides habet de parte: quæ fuerat habitura de toto? an quia quatuor aut quinque scripserunt: qui se fatentur quædam scripsisse, non omnia: ideo fidem amiserunt universi? Quos aliqui dignos habuisses: quorum fidei, sine scripto, de his etiã rebus, quæ iam sunt scripte: credidisses?

Nō oia scripta esse, quæ ad fidem nostrā pertinent authoribus euangelistis

Ostendit, quod inepte Lutherus nugetur: et quod impudenter mentiatur. Cap. XI.

NIMIVM diu uideor, in re tam aperta, cum isto nebulone contendere. Qui, si quid obijcitur: id dissimulat: aut si quid commemorat: false recitando deprauat: et contra sua uerba, tanquam aduersarij, potius nugatur, quam disputat. Ait nos, articulos fidei facere, ex quouis uerbo patrum: nec pudet tam aperte mentiri nebulonem. Quis, tanquam necessarium articulum fidei, protulit unquam tibi Lutheri, unum dictum cuiusquam patrum? Certe tanquam probabile proferimus: ac multo magis probabile, quam tuum, uel ob hoc, quod illis pietas aperuit oculos: quos tibi claudit im-

Nam quid faciat impudens?

I pietas:

Lutherus
quid anti-
quis patri-
bus interfit.

Verba
Lutheri.

Vt falsus es
miser fra-
tercule.

Verba
Lutheri.

Verum quæ
sunt ista, nū
quæcūq; nō
sūt scriptæ
Ne seui tā-
topere bo-

pietas. Illi studuerū, intelligere: tu laboras intellecta cor-
rūpere. Quod si qua in re constet, ueteres olim patres om-
nes idem sensisse: tantum bonorum consensum uni stoli-
dissimo nebuloni non dubitamus opponere: quando pla-
num est, per illum spiritū eos idem sensisse: qui facit una-
nimes in domnio. Eodem modo nugatur: dū tenedia bi-
penni rem in duo genera partitur, hoc modo.

Si usum uel authoritatem hominū, quæ manifeste pugnat cō-
tra scripturas, quale est, inquit, quod stolidus rex producit, de
altera parte sacramenti, anāthema sit, usus, authoritas, rex
Thomista, satan, et angelus de cēlo.

Imo anathema sit iste abusor, exauthoratus fraterculus,
Hussista, Satanista, de tartaro: qui scripturam Christi sa-
cram in sensum sacrilegū, aduersus Christi sacramenta de-
torquet: Et hominum bene dicta, male narrando deprauat.
Nam quod hic uanissimus nebulo cupit, ignoratione
lectoris abuti: nihil ei proderit: quum ad locū fuerit per-
uentum: in quo uidebis lector apertissimā nebulonis sy-
cophantiam: qui regem fingit obijcere authoritatem ho-
minum: qui aperte obijcit authoritatem spiritus sancti,
non hominum.

Sin autem eum, inquit, usum, uel authoritatem hominū al-
legat: quæ non pugnent scripturis, non damno: sed tollerari
uolo: Hoc tantum adiecto, ut libertas christiana salua sit, et in
arbitrio nostro sit ea sequi, tenere, mutare, quando, ubi, quo-
modo placuerit. Quod si hanc libertatem nobis captiuare uo-
lent, et necessarios fidei articulos statuere, anathema sit, qui
hoc præsumpserit, siue sit insulsus Thomista, siue stupidus pa-
pista, siue rex, siue papa, tale est, quod dominus noster rex ur-
get, pro articulis fidei sua sacramenta confirmationis, natri-
monij, ordinis, unctionis, et mixturæ aque in uinum.

Expende

EXPENDE lector, ea, quæ scripsit rex de sacramen-
tis istis : et facile uidebis, ac ridebis improbam nebulonis
calumniâ : qui nihil omnino respondens ad ea, quæ rex
probauit : tantum mentitur regem obieciſſe authoritatem
hominum : pro quibus allegauit princeps authoritatem
ſancti ſpiritus. Contra cuius ordinationē, qui recalcitrat :
ac ſacramenta, quæ Chriſtus in ſacroſancta conſecrauit ec-
cleſia : blaſphemat : anathema ſit : qui hoc præſumpſerit :
ſiue ſit inſulſus ſataniſta, ſiue ſtupidus potiſta, ſiue frater,
ſiue apoſtata.

Pulcherrime declarat, q̄ inepte, imo q̄ prorsus amen-
ter Lutherus adducat atq; applicet
ſcripturas. Ca. XII.

SED NVNC opere præcium eſt uidere : qui nihil ad-
mittit præter ſcripturas, et eaſdem etiam euidentes : q̄
pulchre ſcripturas proponat ipſe : quas euidenter quiſq; ui-
deat neq; cælum (quod aiunt) neq; terram attingere.

Nobis, inquit, aduerſus has ſtipulas, et ſtuppas Thomiſticas,
pluſquā nimis ſunt diuina fulmina : ubi Chriſtus Matthei . xv.
decernit, ſuper omnes traditiones hominū, dicens . Sine cau-
ſa colunt me doctrinis, et mādatis hominum. Quid eſt uniuer-
ſa fex huius laruatę Thomiſtę aduerſus unā hāc uocem Chri-
ſti, ut alia plurima tranſeam alias memorata ? Si fruſtraneum
eſt, quicquid hominum mandatum eſt, qua fronte ſtolidus rex,
nobis articulos fidei ex eo faciet ? Itaq; hac ſola uoce Chriſti,
proſtratus iacet, infelix et miſerabilis deſenſor Eccleſię Heu-
ricianę, cum toto ſuo libello.

CVIVS expectationem non ſuperat impudens iſtius
nebulonis

Verba
Lutheri.

Q̄ ſobrie ſe-
p loquitur
hic pius
pater.

nebulonis stultitia : qui Christi uerba illa, Sine causa con-
lunt me doctrinis et mandatis hominum : fulminat, uide-
licet homo nugax, et Antichristus, aduersus eum : qui dixit,
ac probauit, sacramenta traditiones esse dei, non hominum.
Et tam impudentis amentiae conuictus, iam uelut uictor
ac triumphator exultans,

Hac, inquit, sola uoce Christi prostratus iacet infelix et mise-
rabilis defensor ecclesie Hentricianę cum toto suo libello.

Et ista pre furore clamat Lutherus, conscius interim sibi,
neminem non uidere tam stolide citata scriptura, quę turpi-
ter prostratus iaceat, infelix et miserabilis impugnator ec-
clesię catholicę, cum toto suo stolidissimo cerebello. Quod
cerebellum tam stupidum est : ut in ea re in qua stultitiam
eius omnes rident : adhuc se putat per quę festiue ludere.

Videlicet
faltator
camelus.
Verba.
Lutheri.
Istic uester
stilus est do-
mine frater

Vbi estis, inquit, domine Henrice, producite uestrum egregium
contra Lutherum libellum. Quid aliter dominatio uestra, sep-
tem sacramenta, Quibus doctrinis, Dei an hominum, Audiat
ergo Thomistica uestra dominatio iudiciu, non Lutheri, sed e-
ius, quem tremunt cardines orbis, frustra colunt me doctrinis
hominum.

VIDISTI lector aliquando cecum : qui pugno se cus-
peret irritatus ulcisci. Verum ut scire possit : quę in partem di-
rigat ictum : elicit ab aduersario uocem : quę prolata pro-
tinus prosequitur uerbere : nisi citius alter se subdixerit :
quę ut a ceco possit attingi. Hunc cecum mihi uidetur agere
Lutherus : sed ita, ut nemo unquam magis egerit ridicule.
Nam quum rex appellatus ei responderet ad dextram : ille
contra ictum proiecit in sinistram. Itaque, specta queso, quę
festiuiter Lutherus hunc ludit ludum. Cogita nunc uide-

Lutherus i-
plis cecis
cetior.

re te

re te illum, obsecratis oculis intentum stare, ad ingerendum colaphum. Vbi estis, inquit, domine Henrice? Hic in proximo. Adhuc inuitat: ut accedat propius: nempe ut feriat certius. Producite, inquit, uestrum egregium contra Lutherum libellum. Produco. Adhuc propius. Quid asserit uestra dominatio: an septem sacramenta? Assero. Adhuc propius paululum. Quibus doctrinis? dei an hominum? Dei. Iam ferendi certus scilicet, eni recte librat ictum. Audiatur, inquit, ergo dominatio uestra. Frustra colunt me doctrinis hominum. Spectatum admissi risum teneatis amici: qui uidetis hunc caecum inscium, qui longe aberrarit in diuersam partem: sic exultare praegaudio, ut compos non sit sui: quasi egregium colaphum infregerit aduersario?

Eat, inquit, nunc dominatio uestra, et doceat dominationes papales hanc frustraneam fidem, et religionem, eamque sicut optime nouit strenue defendat. Verum ab ecclesia dei, os uestre dominationis impurum, et sacrilegum abstinete, quae non nisi uerbum dei admittit.

IMO reuerende pater potator, eat dominatio uestra: et dominabus sororibus, quibus predicatis confitenda uirorum peccata: predicate perfidam fidem uestram, et religionem ruris Bohemici, ubi matrimonium nihil est aliud, quam crescere et multiplicare: et tanquam canes cateruatim coire in ecclesia. Haec est ecclesia: in cuius gratiam uestra paternitas, quae procul exulat a Christi gratia: negat matrimonium esse sacramentum: et ei prorsus tollit omnem gratiam. Hanc ecclesiam indicat uestra paternitas, ecclesiam dei: et per os illud impurum, et sacrilegum, ueram ecclesiam Christi blasphematur: et uerbum dei labijs mendatio pol-

Lutheri
uerba.

Quia tu os
istud impium
abstines a fi
de Christi.

In quorum
gratiam Lu
therus ne
get sacramen
tum matri
monij.

Quid opus
est quod ca-
codemon
quis satis
concaca-
rit male-
dicentia.

lutis, contaminat: et illa Christi uerba, Frustra colunt me doctrinis hominum, uelut fulmē et tonitru, aduersus eos iaculamini: in quos non misit Christus, ita fulminatis et intonatis ficticijs fulminibus et tonitribus aduersus regē: ut olim simili præstigio Cacus aduersus Herculem. Quā obrem seposito reuerenter fulmine dei, dominatio uestra, quæ Caci gygantis in morem, fictile fulmen efflauit: digna profecto fuerit, in cuius os impurū, et fulminibus efflandis patulū, Cacus debeat aliquis incacare.

Lepide refellit insulsum Lutheri lemma impugnantis diuturnitatem fidei catholicę, illata pariter diuturnitate superstitionis iudaicę Turcharum et gentiliū. Cap. XIII.

Verba
Lutheri.

Recte mentus es in caput tuū.

SED postquam ita fulminauit scripturis: ilico ratione pugnat haud minus corusca. Ait enim.

Deniq; adeo stultum est hoc regis propositum, ut et communi hominum sensui repugnet. Quis enim non rideat, pro fide nostra christiana nihil afferri roboris per tantos Sampsonas, nisi longitudinem temporum, et multorum hominum usum? Quæ ratione probabimus Turcarum fidem esse erroneam, quę iam ad millesimum fere annum durat, ante orta q̃ Germania ad fidem cōuersa est? An hoc satis est, quod dum per interualla terrarum semoti, non cogimur cum illis disputare, interim in nostris angulis, quicquid uisum fuerit, licet nugari? Sic et iudeos quis non merito iustificet, huius inuicti Thomistę exemplo, cū tanta nos superent longitudine temporum? Et cur gentes per orbem nouam, Christi fidem non dicentur, authore Henrico Anglię

Anglę merito fuisse persecutas, cum idolatrię eorum hoc pulcherrime, et Thomisticissimo argumēto, recta et sana fides cēseri debuerit, quod tot millibus annorum, tot regionibus populorum, tam constanti usu firmabatur? Atq; eodem Henrico magistro etiamnum asseramus impiorum hominū errores, esse sanam fidem, quod ab initio mundi illorum superarit multitudo, et diuturnitas, et potentia piorum paucitatem et ignobilitatem. Summa. Si hominum dicta ualent articulos fidei, cur non et mea uerba faciunt articulos fidei? An ego non sum homo? Quin noua regis sapientia, omnes homines omnium hominum uerbis credere cogamus. Et ipse rex quoq; ut leuetur cura scribēdi, sequatur suum principium, et dicat, Homo sum, qui sic loquor, ergo oportet sic esse, Nō potest aliter esse. Stulta, ridicula, et uerissime Henriciana et Thomistica sunt hęc, quasi res spiritualis metienda sit p̄scriptionibus temporū et usu, aut iure hominum, ceu fundus aut prātum aliquod sit.

ECCE lector inuincibilem rationem, q̄ magnificis uerbis, q̄ Phormiana fiducia phaleratam, cuius summa est publica Turcarum fides, per aliquot ætates, et gentilium per aliquot annorum millia perdurās est erronea: et item iudeorū: ergo et ecclesię catholicę fides publica, per quantumlibet multas ætates continuata, potest esse erronea. O acumen iudæis, turcis, et ethnicis plaudendum. Sed quod Christianorum quiuis uidet, obtusius esse pistillo. Nā quū infidelium superstitiō regatur a diabolo: et ecclesię catholicę fides a deo: hæc est nimirum argumentatio reuerendi patris, fides populi spiritu mēdace gubernati, potest esse falsa: ergo etiā fides populi gubernati spiritu ueritatis potest esse falsa. Hęc ratio talis est, et tā fortis Achilles: ut ego non audeam congredi. Hac ratione, plane prostrati iacent omnes defensores ecclesię. Illa tamen ratio, quam

Quia tu omnē fidē merito pdidisti.

ap̄ te credis ignorari et qui sic cōtra tua figmenta blateres?

Agnoscis hanc disputandi formā pater arguator.

Vix, aut certe nequam.

quam subiungit Lutherus, et argumentatur a simili: alii quanto est imbecillior: quā ita quærendo colligit. Si hominum, inquit, dicta ualent articulos fidei: cur nō et mea uerba faciunt articulos fidei? nunquid ego sum homo?

Huic argumento saltem responderi potest: quod reuerendus pater non est homo: quia nullus asinus est homo: quum ille uere sit asinus: qui adhuc non intelligit, aliud esse hominū dicta: qui ex se loquuntur: aut (quod ille facit) loquuntur ex diabolo: aliud, quod ecclesia Christi loquitur: quæ loquitur ex spiritu sancto. Non estis, inquit. uos: qui loquimini: sed spiritus patris uestri: qui loquitur in uobis. Alioqui quoniam Paulus erat homo: iam nisi Lutherus esset asinus: uideretis plane consequi, ex asinino Lutheri lēmate: quod equalis authoritatis esset Lutheri uerbum, cum uerbo Pauli. Sed hoc tamen loco, a solito sibi more deflexit. Cōsueuit enim, quicquid potest obijci dissimulare totum: et præterire silentio. Hic uero, sibi confusus, ausus est id cōmemorare: quod sibi uidebat obstare. Quod eum facile uidetis nunquam fuisse facturum; si nō habuisset in promptu machinam: qua posset obicem illū protinus amoliri. Audiamus igitur, quid ait.

Verba
Lutheri.

Si dixerint, inquit, suam præscriptionem in hoc differre, ab illorum præscriptione, quod papistarum sit ex spiritu sancto, illorum ex hominibus.

Turca Lutheri
fidei
iudex.

Hoc plane dicimus Luthere nos, quos tu papistas uocas: sed ecclesiæ fidem ex spiritu sancto, turcarum non ex hominibus sed ex diabolo: quid tu nunc ad ista respondes? Ridebit hoc, inquit, Turca. Ain uero? et tu, religiose pater, habes

ter, habes pro ridiculo quicquid ridebit turca? Tam belle
tuę fidei, quum turcę fide conuenit. O christianū pectus:
qui nihil non probat: nisi quod turca comprobat. Nunc
uideo, quare sacramenta subsannas: uidelicet ne turcis ui-
deare, non satis sapere. Ideo panem restare uis et uinum in
eucharistia: ne te turca derideat. Eadem ratione, prope-
diem corpus et sanguinem ibi negabis in totum: quod ali-
oqui certū est fidem tuā non posse te satis probare turcis.
FIDEM et religionem, reuerendi patris, abunde iam
uides lector: quū uideas ad quam normam, fidei cōponat
articulos: uide nunc isti religioni plane parem sapientiā.

Non diffi-
mile uero,

Verba
Lutheri.

Quasi uero
is scripturis
assentiret.

Tu uero di-
gnus es, cui
et lingua ex-
secetur, et
excutiatur
dentes.

O prudentiā
uenerabilis
patris,

Dicer, inquit, Turca tibi: quum tu hoc afferas absq; scriptu-
ris, et sine signis, mera hominum auctoritate, nihil magis ef-
ficis, q̄ si ego meam quoq; fidem esse ex deo dixerō. Et qua fa-
cilitate tu meam contēnis: et ego tuam contemno: et qua au-
thoritate tu tuam probas, ego meam probo. Quid hic, inquit,
fiet: nisi ut moriones etiam intelligant, Henricianos Thomi-
stas, pro sua insigni inscitia, fidem nostram ludibrio exposu-
isse: et omnium gentium impietatem stabiliuisse, dignos quibus
os, lingua, et manus pręcideretur, ne in æternum aliquid, aut
dicerent aut scriberent.

DIXI ne diuinum prorsus esse hominis istius ingeniū:
qui uiderit: quid turca dicturus sit, aduersus eos: qui fidē
ecclesię proponerent absq; scripturis: Nam si quis afferat
aliquid ex scripturis: tunc facile uidet reuerendus frater,
nihil habiturum turcam: quod contra possit hīscere. Ita
semper consueuit scilicet scripturis christianorum credere:
pręsertim si quis eas alleget, ita commode: sicut solet iste
reuerendus pater. Etenim q̄q; alleganti consuetudinem
nostram, turca non dubitaret allegare cōsuetudinem suā:

K

tamen

Encomium
patris uene-
rabilis.

Q̃ parū per-
spicax estis
ubiq; domi-
ne frater?

tamen alleganti scripturas nostras, nunquam auderet sci-
licet allegare scripturās suas, et aduersus euangelium obij-
cere Alchoranum: non quā preferat Alchoranum Ma-
chometi euangelio Ioannis: quod a nobis ait esse uitiatū:
sed ne pudefaceret reuerēdum patrem, hōminem suę fidei
consonū apud papistas: qui fuerit tam stolidus, et asinus
ipsa asininitate asininiior: ut crediderit Turcā crediturum
esse scripturis christianorum. Iam quicūq; scribunt, quod
turca riserit hos, reuerendus pater zelator fidei dignos cla-
mat, quibus os, lingua, manus præciderētur: ne quid in
eternum aut dicant aut scribant. Quis illum contra non
dignum putet: cuius os aureū, et lingua melliflua, ipsum
suadeleq; domiciliū, nunq̃ conticescat: et manus ei subser-
uiens aureis ornatur annulis: ut semper aliquid aut dicat,
aut scribat huiusmodi: quod miseros mortales inter eru-
mnas et labores exhilaret: ac relaxet risu: modo sic usq; ab-
esset impietas: ut adest ubiq; stultitia. Sed tamen admiror:
quo pacto hic acciderit: ut homo natura clemens ac
placidus, hoc loco præter morem suum, sic excandescat in-
clesnenter: ut os, linguam, ac manus præcidere uelit om-
nibus fidelibus: quicūq; dicant aut scribant quicq̃: quod
tanq̃ stultum rideant infideles. Nec interea quicquā aut
linguæ aut digitis Pauli prospexit apostoli: qui se fatetur,
non tantum aliquid prædicare: quod stultū uideatur gen-
tibus: uerum etiam nihil prædicare præterea. Nos, inquit,
nihil prædicamus aliud, q̃ Iesum Christum, Iudeis quidē
scandalum: gentibus autem stultitiam. At id quod in Lu-
thero sequitur: haud facile dixeris, magis ne stultum sit,
an ma-

an magis impiū.

Sed hoc agit, inquit, inquietus satan: ut nos a scripturis auocet per sceleratos Henricos, et sacrilegos Thomistas: et fidem nostram super hominū mendacia collocet. Neq; enim iam scriptura sancta opus est: si sufficit nouis hominū dictis, extra scripturam roborari.

Sagatiam esse putas lector: q̄ satanæ propositū Lutherusprehendit: stupidiōr est: q̄ qui tantum possit. Sed diabolus ipse dixit ei. Neq; enim intīmiōr Christo fuit eius euangelista Ioannes: q̄ internus est satanę ipsius cacāgelista Lutherus: qui non una cœna, sed diebus ac noctibus incubat, super pectus diaboli: imo diabolus non incumbit: sed infigitur ipsius pectori. Alioquin nō potuisset tanta cum authoritate pronunciare: q̄ fides catholica de sacramentis super hominū mendacia collocetur: q̄q̄ iam euicit: ne collocari possit super spīritū sanctum: nisi quatenus id probatur apertis scripturis: uidelicet ne id nō approbet turca: qui nihil admittit absq; scripturis nostris. Cæterum prolata scriptura Christianorū, protinus Turca sese sentit et fatetur uictum. Quā in re si Luthero non credas: paratus erit iusiurandum dare: Turcarum quemlibet omnia Christianorum sacramenta, articulos omnes fidei christianæ, quatenus probari possunt scripturæ christianæ testimonijs: non minus credere ac uenerari: q̄ credit ac ueneratur Lutherus ipse. Neminem ego certe credo tam incredulum: qui istud Luthero non modo iuranti, sed uel iniurato non sit crediturus. Verum sine scripturis, neque Turca quicquam credit, neque Lutherus: ita ipsis inter se belle conuenit. Quam in rem hanc pro se rationem red-

Verba
Lutheri.

Id in te agit
iā diu satan

Cacāgelista
Lutherus.

Id non est
difficile.

dicit: quod iam scriptura sancta non esset opus: si sufficiat
nouis hominum dictis extra scripturam roborari.

Hic cogit me reuerendus pater addubitare: an quisquam
sit usquam turca tam stultus: ut dignetur hac sane parte,
socius esse Lutheranae stultitiae: qui non uidet: cuiusmo-
di sit ista consequentia. Ecclesia Christi gubernata spiri-
tu Christi, tradita certa fide, seruat Christi sacramenta:
ergo ecclesiae Christi nihil opus est scripturis. Si Lutherus
fuiſſet euangelistarum temporibus: hac ratione deterruiſ-
ſet eos a ſcribendis euangelijſ. Nam ſi tum ea, quæ audie-
bant homines: ab hominibus tradita credebantur illis:
qui ea narrabant a deo: atq; ita fidem faciebant audienti-
bus: quid opus foret euangelistas, eorum quicquam ſcrip-
tis comprehendere? An ideo uidelicet, quia Chriſtus, qui
hanc operabatur in eccleſia ſua fidem: aut aliquando fo-
ret prorsus deſerturus eccleſiam, aut fidem: quā ſine ſcrip-
to fecerat: ſine ſcripto conſeruare non poterat: quum ipſe
priuſquam naſceretur: legem promiſiſſet ſemet, inſcrip-
turum cordibus: et in carne natus, cum eccleſia futurum,
uſq; ad conſummationem ſeculi? Hac ratione non puto fu-
turos fuiſſe, ſic deterritos euangelistas: ut fuerint ſuper-
ſeſſuri a ſcribendis euāgelijſ. Imo et alia multa, et hoc for-
taſſis etiam reſponſiſſent. Nunquam deſuturum quidem
eccleſiæ ſuæ Chriſtum: cum qua ſe promiſit ipſe, ad ſinem
uſq; ſeculi permanſurum. Nunquam deſuturum ſpiritum
paracletum, qui eccleſiam ducat in omnem ueritatem. Ita
uera ſacramenta, nec ueros articulos fidei ullo unq; tempo-
re perituros eccleſiæ catholicæ: nec errorem in rebus tam
neceſſarijs

Chriſti cer-
tiſſimū pol-
licitum.

necessarijs exoriturum, quod sponse spem ac fidem in species inanes auocet, atq; deuertat, a sponso: etiã si ipsi nullam unquã literam scriberent: se tamen haud frustra scripturos esse: etiã si omnibus amissis articulis, et sacramentis fidei: quæ deus sine scripto, et doceri fecerat: et erat seruaturus uitam Christi, ac miraculorum partem aliquam: atq; e tam multis aliqua complecterentur: quæ Christus docuit, ad formandos in grege suo mores, ac uirtutes dignas Christiano pectore.

DEINDE cuius impudentiæ est, appellare ecclesiæ sacramenta noua dicta hominum: quũ illa præter Lutherum dubitet nemo, ipsis esse euangeliorum libris antiquiora? Ita sacramentum ordinis uocauit nouum. Nouum dixit: q; panis credatur in carnem uersus, et uinum in sanguinem: et illud ait natum esse intra annos trecentos: quũ rex hominis impudentiam, uetustissimorũ patrum testimonijs, pulcherrime redarguit in utroq;: nec minus in ceteris sacramentis omnibus.

Rursus ostendit: q; absurde Lutherus torqueat scripturas: quibus probare conatur, nihil certo credendum quod probari non possit euidente scriptura. Caput. XIII.

SED IAM rursus reuertitur ad scripturas: et noua præfatione anathema crepat, ac maledictum, os eius maledicum et maledictione plenum, si quis aliud ponat fundamentum: præter id quod positũ est. Quasi id quis q; faciat,

Ea sunt Lutheri frequentissima argumenta.

faciat, præter ipsum, qui Christianam fidem conatur, positus fundamentis suis, e fundamento, quod est Christus, euertere. Sed age, uideamus quale fundamentum, quod aperte concinnet ad ædificium suum.

Verba
Lutheri.

Paulus, inquit, pri. Cor. ij. magna sanxit authoritate fidem nostram, oportere niti in uerbis dei, ubi dicit, Sermo meus, et prædicatio mea, non in persuasibilibus humane sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus, et uirtutis fuit, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in uirtute dei.

Quod egregie
Lutherus intelligat uerba
Pauli.

QV I S audiuit unquam morionem tam nihil coherentia, tam nihil ad propositum producere? ita satis putat dicere: quicquid ei uenit in buccam: tantum cauet, ne taceat. Probaturum sese iactitans, nihil authoritatem obtinere certam, præter scripturas. Producit illud apostoli: nemo potest aliud fundamentum ponere: præter id quod positum est. Quasi id fundamentum, quod positum est: esset scriptura: et non quod apostolus ilico subiungit Iesus Christus. Et ibi suis anathematis, ac maledictis, subtracto Christo, nititur nos adigere: ut scripturam credamus illud esse fundamentum, non Christum: Aut idem esse scripturam quod Christum: tanquam idem sit liber de Cæsare scriptus, quod Cæsar. Deinde, quum nemo neget innitendum esse uerbis dei: sed ex his dicamus, aliud esse scriptum, aliud pari authoritate non scriptum: et utriusque pari fide credendum: quorum ille tacite contemnit alterum, alterum contemnit aperte: ille uelut rem magnam producit, ad fulciendum dei uerbum, illa uerba Pauli: quæ ne uerbum quidem ullum faciunt de uerbo dei. Sed de ostensione spiritus et uirtutis dei. Et iam, uelut re gesta strenue, conuictis inuadit

uadit regem : quod fundat humanæ sapientiæ persuasibilia uerba. Quasi ipse toti terrarum orbī miraculis inclarescat: quibus an suam prædicationem approbarit Bohemis: adhuc non audio : sed persuasibilia humanæ sapientiæ uerba, nemo illi (quod sciam) potest imputare : a quibus nullus abest morio longius : quod quo longius progreditur : eo reddit manifestius.

Proinde nos, inquit, nostrę ecclesię defensori adheremus, qui dicit Mat. xvi. Edificabo ecclesiam meam, nō sup longitudinē neq; sup multitudinē hominū, neq; super oportet sic esse, neq; super usum, aut dictum sanctorū. Deniq; nec super Ioannem Baptistam, nec super Eliam, nec super Hieremiam, aut ullū ex prophetis, sed super solam et solidam petram, super Christum filiū dei. Hoc est robur nostrę fidei, hic tuti sumus, aduersus portas inferi. Hic mentiri et fallere non potest. Omnis homo mendax. Et sancti cum extra hanc rupem agunt, aut dicunt, homines sunt, purissimum, et solum ac certum uerbum dei, nostrę fidei supponendum est. Si quis, inquit, loquitur quasi sermones dei, Et omnis prophetia sit analogia fidei. Ro. xij.

V I D E quęso, uel ex hoc loco lector : quo rem perducatur impius, probaturus nihil esse credendum, præter euidentem scripturam. Allegat istud : quod ecclesię fides ædificata sit, super solum Christum : et inde concludit, solum Christi uerbum esse credendum. Quod, ne quis interpretari possit, ita dictum : tanq̃ nihil credendum sit : nisi quod scriptura sacra complectitur : propterea quod nullū aliud uerbum dicat certum esse: q̃ dicatur a deo : sensum istud plane tollit ipse fidem auferens, non solum ecclesię consuetudini, et uniuersis antiquis patribus : sed nominatim quoq; Ioanni Baptistę, Elię, Hieremię, et cæteris prophetis

Verba
Lutheri.

Cur ergo tu
utrūq; facis

Impia arrogantia
Lutheri.

Fausti
error.

Quorsum •
uideatur ez-
uasurus Lu-
therus.

Imo uolens
desiliit.

phetis omnibus, et rationis suę cōsequētia omnibus prorsus apostolis: Heretico Fausto longo interuallo deterior: qui ex illo Christi uerbo omnes, qui ante uenerunt, fures sunt et latrones, Moſen et prophetas omnes habuit pro maleficis. Hic uero fidem abrogat, et antiquę legis et euāgelij proceribus prorsus omnibus nihil relinquit certum: nisi forte quę legitur Christus ipse dixisse: idq; tam euidenti scientia, ut nulla possit in uerbis esse controuersia. Nam ceteros uniuersos reiicit, tanq̃ dubios: q̃ et mentiri potuerint: quum essent homines: et incertum putat esse: quum illa scriberent: in petra ne an extra petram steterint. Vides ergo lector hominis impietatem summā: qui suas hereses, quum sciat omnium sanctorum testimonio plane damnatas esse: nihil agit aliud: q̃ ut uicissim sanctorum omniū authoritatem tollat: Christo paulisper deferens, donec ad plenum perueniat iniquitas: tum eius maiestatem recta proculdubio temeraturus, quam interim quoq; oppugnat oblique. Nam si sic mendax est omnis homo, et tam incertum, an quę sancti locuti sunt, aut scripserūt: fecerint illud stantes in petra fidei: ut etiā dubius author sit Helias, Hieremias, et Ioannes Baptista: certe sequetur: ut dubius itidem author sit Ioannes euāgelista. Nā eodem omnino spiritu et illi loquebātur et iste. Sed nunc uicissim uide mirificam Lutheri stultitiam. Nam postq̃ id probauit: quod nullus unquam negauit: Christum ecclesiam suam fundasse supra petram: a qua petra (quod nemo nescit) in Barathrum Lutherus excidit. Rursus ex eo, quod Christus unus est fundamentū: probat solam scrip-
turam esse

turam esse fundamentum: quasi uerbum dei unigenitum, sit uerbum quodlibet, in sacris literis per scriptum. An nō isti necesse est, aut nihil esse frontis, aut nihil esse cerebri? Et tamen quum illud comma clausisset, illo Pauli uerbo: si quis loquitur quasi sermones dei. Et item illo, omnis prophetia sit analogia fidei: quorum neutrum quicquam ei dicto coheret: cui utrūq; subnectit: iam uelut acie profligata suam sibi uictoriam buccinat.

Hec sunt, inquit, robora nostra, aduersus quę obmutescere coguntur, Henrici, Thomistę, papistę, et quicquid est fecis, sentiņę, et latrinq; impiorum, et sacrilegorū eiusmodi. Neq; habēt, quod possint hic responderē: sed confusi et prostrati iacent, a facie uerborum istius tonitruī, et expectamus quoq; quid aduersus hec mutire audeat rex nugigerulus iste, cum omnibus suis sophistis. Stat enim fixa sententia, fidem non deberi, nisi certo uerbo dei, sicut dicit Ro. x. Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, proinde quicquid ultra uerbū dei producit, hoc nostri sit arbitrij ceu dominorū, credere, nō credere damnare probare sicut scriptum est, oīa uestra siue Apolo, siue Cephas, siue Paulus, uos autem Christi.

Consideremus lector, quorsum tendat hoc totum Lutheri fulmen et tonitru: Christus ædificauit ecclesiam suam super se. Si quis loquitur quasi sermones dei: omnes prophetia sit analogia fidei: fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, quid ex his omnibus tandem cōfecisti Luthere? Hoc, inquit, confeci: quod stat fixa sententia: fidem non deberi nisi certo uerbo dei, et proinde quicquid ultra uerbum dei producit: hoc nostri sit arbitrij ceu dominorum, credere, non credere, damnare, probare.

V I D E iam, q̄ egregius fulminator ac tonitoris: cui, si quis hec

Homo uictorie audus,

Verba
Lutheri.

At tu magnorū scelerum ne dum nugarum fator es.

Et quis erit iudex, quod nam id uerbū sit: Lutherus, an ecclesia catholica?

Redi in me-
moriā pa-
ter bone.

Aduerte
lector.

quid ni quū
iam cōtēpse-
rit apostolū

quis hæc concedat omnia : tuum tamen fulmen ac tonitru
neminem prorsus attingeret, præter te . Te uero totum,
tanq̃ Semelem subito perflaret incēdio . Rex, si potes me-
minisse (nam nullus lūpus magis obliuiosus est : si toties
obliuisceris : quoties ad ea, quæ te maxime tangunt: nihil
omnino respondes) uerbum dei probauit aliud scriptum
esse, aliud non scriptum : sed uel ab apostolis tradita quæ-
dam, uel a Christo ecclesiæ suæ dicta diuinitus . Multa is-
taq̃ scripto comprehensa: et multa adhuc nullo esse scrip-
to comprehensa . Sacramenta septem : et reliquos articu-
los fidei: partim scripto, partim nō scripto, sed tamen dei
uerbo fulciri : utrumq̃ uerbum ex æquo uerū, ex æquo cer-
tum, ex æquo uenerabile . Hæc si uera sunt : q̃q̃ cætera om-
nia concederentur (quod tamen non conceditur) tui esse
arbitrij, in quibus credendis, non credendis, damnandis,
probandis, posses tanquam rex ac dominus regnare : ta-
men de sacramētis interim, et publicæ fidei articulis, nihil
prorsus quicq̃ confecisses : nisi aut ea, quæ dixi, falsa sint
omnia : aut aliqua saltē pars . Negabis ergo aliud dei uer-
bum scriptum esse, aliud non scriptum : et contra euange-
listam contendes scripta esse omnia : cōtendes nihil omis-
sum, saltem e necessarijs articulis : quum præcipuum euā-
gelistam uideas præcipuum omisisse sacramentum? quum
Paulum audias, pleraq̃ sine scripto tradidisse : quum Ia-
cobus clamet apostolus : Suscipite insitum uerbum dei :
quod saluare potest animas uestras : quū scriptura teste-
tur : Vnctio eius docebit uos . Negabis utrumq̃ ex æquo
uerbum, et scriptum uerbum et non scriptum : quum sit u-
trumq̃

trumque dei? Sed negabis uidelicet uerbum dei: quod scriptum non est, certum esse cuiquam posse, uel cognitum. At ipse iam olim fassus es, hoc ecclesie datum esse a deo: quod potest discernere uerbum dei, a uerbis hominum: Ergo cum utriusque generis uerba dei sint, et scripta uidelicet, et non scripta: potest ecclesia per te quoque in utroque genere uerba dei discernere, a uerbis hominum: Ergo per te quoque, uerbum dei non scriptum certum est a uerbis hominum. Nec est causa: cur certior esse possit ecclesia Christi hodie: quare euangelium Ioannis iam olim scriptum, sit Ioannis: quare quoduis sacramentum habeat gratiam ex uerbo dei non scripto: quod si neges ecclesiam catholicam quam tu uocas papisticam, hoc habere, quam aliquam ecclesiam hoc habere fatearis: profer aliquam preter hanc, quam appellas papisticam: quare uerba dei non scripta discreuit a uerbis hominum. Imo profer aliquam preter hanc que tibi, non dico maioribus tuis, sed tibi discreuit uerba dei scripta a scriptis uerbis hominum. Sed ne te, nimium tuis uerbis urgendo, reddam deteriore: et te, quod semper soles, reuocare cogam, quicquid dixisti bene: omitto, quod tu concessisti: quaero, quid ad illud dicis: quod confessus Petrus ecclesie nomine: Iesum esse Christum filium dei uiui: protinus audiuit a domino: Beatus es Simon Bar Ionas: quia caro et sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in celis est.

Verbum dei
ecclesie cer-
tum Luthe-
ri quoque con-
fessione.

Vix fieri po-
test: ut peior
euadat.

At Luthero
opus est eui-
denti scrip-
tura, ut cui

A G E Luthere, hoc uerbum, quod confessus est Petrus: quibus euidentibus scripturis didicit: quum nec ulla scriptura iudeos, satis euidenter id docere potuerit: nec Petrus

Is diaboliz-
cū tonitru
nō diuinū
habuit.

Lutheri
uerba.

Imo tu sto-
lide frater-
cule menti-
ris in regē.
Tu satāista
et heretice.

idiota piscator, ullas ferme litteras didicisset: quum illud certe, quod confessus est: Christus eum dicit, non scripto uerbo foris, sed patris interius, infundente se spiritu didicisse. Nō fuit ergo certus, hoc uerbum esse dei: propterea qđ sensit, nō legit: quod intus audiuit nō extra: qđ affers: ergo fides ex auditu: quęso te, an nō intus audiuit Petrus qđ intus locutus est deus? An dūtaxat audiit: qđ scribit? An prius q̄ scripta sunt euāgelia Christiani non audierunt apostolos? Ecce iam nugigerule Luthere q̄ nihil opus est, ad ista tua preclara robora quenquam respondere: quę ci- tra nostrę causę preiudiciū, ci- tra ullum cōmodum tuę, licet uniuersa cōcedere. Tam acer es Luthere disputator: tantus fulminator es: tam terribilibus intonas tonitribus! Reponantur igitur ab ore sacrilego, in suum locum diui- num fulgur ac tonitru. Deinde in os illud impurissimum, non tantum meiere fas est. Quod quanto furore fertur in praeceps, uel illud ostentit: quod sequitur.

Scriptum est, inquit, omnia uestra, siue Apollo, siue Cephas, siue Paulus, uos autem Christi. Si solius Christi sumus, quis est stolidus rex, qui suis mendacijs nos papę facere molitur? Nos non sumus papę, sed papa noster est, Nostrum est non iudicari ab ipso, sed ipsum iudicare. Spiritualis enim a gemine iudica- tur, et ipse iudicat omnes: quia uerum est. Omnia uestra, etiam papa, q̄to magis sordes istę, et labes hoīm Thomistę et Hērici.

Dispeream, si phrenetis ipsa, tam phrenetica sit, aut fu-
ror ipse tam furiosus: q̄ sit istud lepidum Lutheri capitel-
lum. Papa noster est, inquit: ergo nostrum non est ab ip-
so iudicari, sed ipsum iudicare. Eadem ratione, medicus
noster est: ergo non est nostrum ab ipso curari: sed ipsum
curare.

curare. Et doctor discipulorum est : ergo, non est ipsorum ab illo discere, sed docere eum.

I AM quod ait nostrum est, non iudicari a papa : sed ipsum iudicare. Quid sibi uult illud, nostrum est : an uniuersorum dicit ? an singulorum ? Si uniuersorum dicit : nihil pro se dicit : quia uniuersitas ecclesiæ pro papa est, aduersus illum : at in sacramentorum causa multo minus iuuat illum : ubi et populus et papa tam præsentis quam præteriti, sunt pro sacramentis aduersus illum : Sin singulorum est, iudicare de papa, de sacramentis, de uero sensu scripturæ sacræ. Iam quum ex tot iudiciis, unius prope Lutheri iudiciū sit ex altera parte : qua prærogatiua debet eius unius calculus, cæterorum omnium calculis præponderare ? Quia spiritualis, inquit, a nemine iudicatur : et ipse iudicat omnes : quia uerum est omnia uestra sunt : etiam papa. Non uideris tibi lector, audire deliramenta ? Solus Lutherus ergo spiritualis est : aut solus papa non est spiritualis ? ut aut Lutherus omnes possit iudicare : et iudicari prorsus a nemine : aut papa iudicari debeat ab omnibus : et iudicare neminem ? Quem non delectet hominis tam suauiter insipientis amentia : qui se non uideat : quicquid eblatterat in papam : idem etiam eblatterare in Petrum, ipsum ac Paulum ? Nam omnia, inquit, uestra sunt : non dicit papa, sed Apollo, Cephas, et Paulus. Quamobrem sicut Lutherus, nos non sumus papæ : sed papa noster est. Nostrum est ergo, non iudicari a papa : sed ipsum iudicare : quia spiritualis omnia iudicat : et iudicatur a nemine. Ita necesse est ei dicere, nos non sumus Petri aut Pauli : sed Petrus et

Potius omnium calculis dānari.

Quæso ergo
Luthere,
quid de illis
sentis.

Verba
Lutheri.

Surdus Lu-
therus.

Verba
Lutheri.

Paulus nostri sunt: nostrum est ergo non iudicari a Petro et Paulo, sed iudicare Petrum et Paulum. Imo adeo non nostrum est, sed meum inquiet, quia spiritalis iudicat omnia: et a nemine iudicatur. Iudicabit ergo Lutherus homo spiritalis hac ratione non Thomistas et Henricos, sed Petrum et Paulum, et reliquos omnes apostolos.

I nūclector: et nega e Iouis capite natam Minervā unā: quum istius caput unum uideas, tot parturire phreneses.

Quanquā ego stultus, inquit, sum, et satis ineptus, qui amentibus istis, et deploratis cerebris, toties frustra inculco, et surdis, induratisque capitibus, sine fructu semper incanto, Traditiones hominum, seu diuturnū usum in rebus fidei nihil ualere.

S A T I S profecto stultus es (ut dicis) nec ineptus modo, sed et amens, et insanus, et cerebri deploratissimi: qui sine fructu uelut cuculus eandē semper cantilenam canas: Traditiones hominum in rebus fidei nihil ualere: quum ita surdus sis et indurati capitis: ut millies tibi ad aures in-clamatum non audias dei traditiones esse: quas tu uocas traditiones hominum: neque ad ea quicquid respondes: quibus ea quæ dicis fuerunt ante diluta quæ dicta.

Quoties, inquit, dixi, etiam Augustini sententia solis canonicis libris eum debere honorem: ut firmissime credatur nihil erroris in illis esse, ceteros, quantalibet sanctitate doctrinaque præpolleant, non equo honore dignos esse.

D E diuturna ecclesiæ fide, quam dixerat nihil ualere: non affert probationē: Sufficit enim aduersus illud Christi uerbum: Ego uobiscum sum usque ad finem seculi. Et item illud, quod spiritus paracletus, ducet ecclesiam in omnē ueritatem: et quod Christus orauit: ne deficeret fides ecclesiæ.

ecclesię. Aduersus hæc inquam omnia sufficit, quod talia dicturos irriserit turca. Sed ne quis moueatur quicquam authoritate sanctorum patrum: affert illud Augustini: ceteros libros extra scripturam canonicam, non æquo honore dignos esse, quantalibet sanctitate authores eorum, doctrinæ præpolleant. Quasi quisquam sancti cuiusquæ dictum sic alleget: tanquam scripturam sacram. Et tamen haud dubito, eundem Augustinum, si quid apud omnes ante se sanctos patres legisset, præsertim cū sui tēporis fide consentiens: nunquam fuisse dubitaturum: quin id uerū esset: et Christianæ fidei indubitatus articulus. Nam eorum scripta, qui fuerunt ante nos: suorum temporum fide nobis repræsentant. Neque enim aliter cum defunctis loquimur: ut qua fide fuerint, possimus agnoscere. Ex eorum ergo libris, qui uixerunt: illud deprehendimus, atque ita comperimus, hanc fidem, quam Lutherus impugnat: non esse, quod ille mentitur, nouam: aut alicuius nationis propriam, sed multis seculis, totius ecclesię publicam: quam ueram esse, et in re tam magni momenti, non posse errare et falli, promisit ille, qui dixit: Paracletus, quū uenerit, ipse uos ducet in omnem ueritatem. At Lutherus contra, Scriptura, inquit, exigat: ut nulli credatur, nisi soli sibi. Rogo te Luthere, ubi hoc exigat scriptura? profer scripturam, per quam spiritus sanctus prohibet, ne quis ipsi credat, nisi proferenti scripturam. Quum descendit su per apostolos, nihil ne docuit omnino, sine scriptura? omnibus de rebus exegerunt ab illo scripturam? Vni tibi Luthere, tam male fidei est spiritus sanctus: ut ei nihil sis crediturus

Quid Lutherus affectat aduersus scripturas.

Sanctorum fide ex eorum scriptis deprehendi.

Lutherus ne deo quidem sine syngrapha credit.

diturus absq[ue] syngrapha? HÆC sunt, quæ pijs ac fide-
libus, hoc est, ut ille uocat, surdis aspidibus incantator
iste, semper frustra cecinit: qui sine fine, inquit, suas neni-
as iterant et garriunt. Augustinus, aut Hieronymus sic
dixit: Ambrosius sic dixit: ergo Lutherus est hæreticus:
quia Aug. uel Ambro. dicta sunt articuli fidei. Ego certe
fateor illam consequentiam non ualere: sed hanc opinor
ualere. Nemo Luthero sic unquam dixit: ergo Lutherus
est impudenter mendax. At nec hanc negare potest ipse
Lutherus. Lutherus negat ea, quæ spiritus sanctus eccle-
siâ docuit, esse articulos fidei: ergo Lutherus est hæreticus.

Verba
Lutheri.
Quanto ma-
gis te meri-
to dicunt
errare.

Imo ille po-
tius semper

Quin et isti porci Thomistæ, inquit, coguntur concedere se-
pius, sanctos uiros errasse, et eorum authoritas pro stabilien-
da fide, et fulcienda conscientia, etiam communis sensus iudi-
cio satis esse non possit.

V A H. uix tandem sensi. stolidus: cur sibi tantum sumat
Lutherus: cur sibi magis de scripturæ sensu credi uelit, ac
fide: q[uam] uniuersis sanctis patribus. Nunc rationem reddidit:
uidelicet, quia illi sæpius errauerunt: ille errare non potest.

I D E O. si quid in questionem trahat ipse solus, de quo
cæteri consentiant omnes: cæterorum authoritas omniū
non sufficit ad fulciendam conscientiam. Quare? quia ne-
mo est aliorum: qui non possit errare: sed authoritas Lu-
theri sufficit. Quare? quia ille non potest errare: tanquam
cæcus aliquis diceret: Nemo est fere uidentium: qui non
erret aliquando in rerū coloribus: ego errare non possum.
Si quis ergo nolit falli, de coloribus: diffidat cæteris mor-
talibus uniuersis: atq[ue] uni credat mihi: et hæc est, inquit,
aduersus

aduersus regia illa Thomistarū principia, generalis mea
responsio: quam non sani esse hominis: non sanus iuret
Orestes.

Repetit quædam absurda Lutheri dicta: quæ ab ipso
in principio posita, author in hunc lo-
cum distulit. Cap. XV.

QUANTUM te iam diu lector, fastidire scio,
torum genus, generalis repositionis istius: quam
uides esse tam stupidam: ut non mirari nō possis: quæ nā
intemperię temperarint hominem: quū eum non pudue-
rit tanta cū iactantia, tam insane respondere. Tamen ora-
bo te: ut aliquid adhuc tediū deuores: dum uerba quædam
ab illius libelli principio, in hunc dilata locum, recognos-
cas: ne ille me causari possit imitari se: et si quid ille robu-
stum putat, id preterire silentio: aut tu me lector censeas,
uel tam obliuiosum: ut non meminerim: quod initio sum
pollicitus: aut tã male fidei: ut nōlim, quod pmissi, præ-
stare. Porro quo minori tibi res fastidio sit futura, Luthe-
ri stulticia, quæ per singulas pene sillabas asininas profert
auriculas: tibi pleuabit tedium. At igitur hunc in modū.

Nondum, inquit, intelligere possunt papistę, pro qua re, mihi
cum ipsis bellū sit. Frustra tot libellis a me editis, et palam tes-
tantibus, hoc solum a me queri, ut diuinę literę solę negent,
sicut dignum et iustum est, humanę uero, inuentiones et tradi-
tiones e medio tollātur, ceu nocentissima scandala, aut execto
ueneno, et euolso aculeo, id est in cogendi et imperandi, et cō-
scientias illaqueandi, erepta: liberę et indifferentes tolerētur,
ceu quęlibet alia pestis, aut infelicitas mundi.

Iam persola-
uet author
quę initio ē
pollicitus.

Verba
Lutheri.

At tu noīa
istas traditio-
nes, ut
dignosca-
mus.

M

Nihil

Tu i memo-
ria lector
habeto, quę
añ dixerit.

Verba
Lutheri.
Tā ægregiē
obsecro dis-
cernis ziza-
niā a tritico

Hic uides
lector, quę
sint Luthe-
ro traditio-
nes hoim.

NIHIL audis hic lector noui, sed idem, quod ante de-
cies inculcatum, in generali eius responsione: et decies, ut
uidisti, reuictum est et confutatum: ne quid hic opus fue-
rit, eadem rursus repetere: tantum libuit admonere te, et
sub oculis ponere: cuiusmodi res uocet ille, inuentiones et
traditiones hominum. **Nam eas ipse commemorat pau-
lo post: quum ait:**

Alterū genus de his rebus est, quę sunt extra scripturā. scilicet,

De papatu.	De consiliorum decretis.
De doctoribus,	De indulgentijs,
De purgatorio,	De missa,
De Academijs,	De uotis monasticis,
De episcopis idolis,	De traditionibus hominum,
De cultu sanctorum,	De sacramentis nouis,

Et si qua sunt similia scilicet zizania, per Satanam, principa-
tum idoli sui Romani, super agrum domini seminata: quibus
ecclesia, non modo potest saluberrime carere, uerū etiam, ne
consistit quidem, nisi careat, aut pro libero arbitrio utatur.

SAEPE audisti lector, eum omnia pro traditionibus
hominum ducere: quęcumq; non sunt euidentibus com-
prehensa scripturis. Nunc uelut speciminis loco, uides eū
producere, non papatum tantum, aut indulgentias, aut
omnia monachorum uota: quę ipsa tollendo, satis se sa-
cilegum esse docuisset: sed decreta consilioſū, sed docto-
res sacros, sed sacramenta, purgatorium, cultum sancto-
rum, et ipsam deniq; missam: quam alibi uocat merū por-
tentum, idolum, leuam, mendacium, et ipsissimam abo-
minationem, in loco sancto stantem. Hęc igitur omnia,
nisi saltem libera sint, et indifferentia: censet ne consistere
quidem ecclesiam posse: sic autem posse utrūq; consistere:
non aliter

non aliter tamen, quā consistit homo cum peste. Quamobrem multo fore salubrius, ut uelut nocentissima scandala, tollantur omnino, papatus, doctores, Academię, episcopi, consilia, monachi, traditiones hominum, sanctorum cultus, ac missa, sacramenta, spes omnis indulgentiæ, et metus purgatorij. Nam tum demum ecclesiam fore felicissimam, si sublato papatu, et consiliorum decretis, et monasticis uotis, et Academijs omnibus, et omnibus omnino doctoribus, populus neque legibus regatur: neque pareat magistratibus: neque doctores audiat: sed a deo liber sit, et effrenis, euangelica libertate scilicet: ut neque cogatur quicquam: neque iubeatur: neque consulatur: neque doceatur quicquam: nec sanctos colat: et sacramenta contemnat: missam uero, hoc est sanctis ceremonijs oblatum Christi corpus, abominetur: etiam quod quo possit impuni: credat tantum horum nihil libero se arbitrio facere: sed omnia mala imputet deo: firmam habeat fidem in promissione dei: quicquid omnino fecerit, saluum se fore per baptismum: ita si crediderit: beatus erit et felix. Namque metus omnes, et inexorabile fatum subiecit pedibus, strepitumque Acherontis Auerni. Nam purgatorium, nihil miror, si non metuit: non est profecto, cur metuat: qui isthac fide fuerit: et ad istum uiuat modum.

Quo pacto
futurum fe-
lices Chri-
stiani Lu-
thero ui-
deantur.

Fides Lu-
therana.

Refellit Lutheri calumniam: qui mentitur falso, re-
gem imputasse ei heresim hanc: fidem so-
lam sine operibus ad salutem suf-
ficere. Cap. XVI.

SED HOC in loco non est omittendum: quod Lutherus calumniatur principem: quasi heresim hanc, falso imputet ei: Fidem solā sine operibus ad salutem sufficere. Et hoc dicit, regem falso de se dicere: quum ipse rursus idem dicat, in isto eodem libro: quo respondet regi: in quo uerba sunt eius eiusmodi.

Lutheri
uerba.

Vnus furor est huius populi sacrilegi, uelle per opera coram deo agere, et non sola fide. Vnde necesse est Christum negari et fidem eius exinaniri.

QUID his uerbis apertius? et tamen iste, quum idem rursus ingeminet: non dubitat, ac si nunquam id dixisset: uerum in contrariam semper sententiam disputasset: regē nebulo conuitijs impetere: quia dixit, eum id dixisse priusdem: quod iam dicit denuo.

Verba
Lutheri.

Progenies, inquit, ista uiperę, ingenium naturę refert, et parentum suorum exemplum imitatur. Sic enim et Paulo, cū docuisset sola fide sine operibus iustificari, omnes filios Adam: ut scribit Ro. iij. Qui dicunt nos docere, faciamus mala, ut ueniant bona. Sed quod manet illos iudicium? quorū, inquit, dānatio iusta est. Quid et ego meo Basiliſco dicam, de suo mendacſo, nisi idem damnationis iudicium?

Istud tibi e-
rit scriptu-
tarum calū-
niator.

QUIS non plane sit impius: qui Lutherū damnet, hominem Pauli sodalem: et qui non aliter stultum temperet: quā quorum linguam temperabat deus? Nam et rursus ait paulo post.

Verba
Lutheri.
Audi lector
hunc apo-
stolum.

Orbi toti constat me de fide, de charitate, de operibus, semper eadem docuisse, et scripsisse, licet usu et studio, de die in diem magis ac magis proficerem, et easdem res nunc sic, nūc sic tradiderim, aliquando clarius, alibi lucupletius, alibi copiosius, et uarie tractarem, quomodo et sacrę litterę easdē res tractāt.

Ecce uir

ECCE uir sacerrimus, qui nobis nouas tradit sacras literas: quibus eam debeamus reuerentiam: ut si quid manifeste blasphemet deum, æqui bonique consulamus: certi nos potius falli, et sensum tanti patris non posse capere: quã uirũ sanctũ, et qui certũ se dicit, suã habere doctrinam de celo, quicquam sentire perperam: atque idem potius credamus, et album esse simul et nigrum, quã diuum Lutherũ sibi quicquam esse contrarium. Nam si Paulo, qui ne quis ansam male sentiendi capiat: interpretatur se, non possit imputari: quod male senserit: Cur non itidem Lutherus excusetur: qui damnatus male sententiæ, eandem identidem repetit? Et si de Paulo recte sentimus: cuius pietas facit: ne dubitemus eum in uerbis dubijs, indubie recte sensisse: cur non impetret Lutherus: ut cuius impietas reddit non ambigua modo: uerum eius etiam benedicta, propemodum iure suspecta interpretemus in bonam partem, quæcumque scribit aperte male.

Quæ stolide Lutherus tergiueretur, de operibus, et fide, impudenter fingens, uerba sua perperam calumniari principem. Ca. XVII.

NAM DE operibus et fide quid sentiat, ne quisquã dubitare possit: subscribam ea: quibus prudentissimus princeps istam nebulonis impietatem elegantissime redarguit.

NON EST, inquit, hoc Luthero nouũ, in rebus notis, tanquã nouis nugari. Qui, postquã hanc fidem uerbis

„ Verba
„ regis.

M 3 multis

„ multis uerbis ostendit : deinde fidei diuitias, in hoc extole-
 „ lit : ut nos reddat p̄auperes bonorum operum : sine quib-
 Diuus Iacobus. „ bus, ut beatus Iacobus ait : fides omnino mortua est . At
 „ Lutherus sic fidem nobis commendat : ut non solum per-
 „ mittat nobis uacuationem ab operibus bonis : sed etiam
 „ suggerat audaciam, qualiūcumq; facinorum . Ait enim .

Verba Lutheri. Iam uides, q̄ diues sit homo christianus, siue baptizatus, qui
 Noua hæc ē religio. etiam uolens, non potest perdere salutem suam, quantiscumq;
 peccatis, nisi nolit credere . Nulla enim peccata eum possunt
 damnare, nisi sola incredulitas .

Verba regis „ Ouocem impiam, et omnis impietatis magistrā, ita per
 „ se exosam, pijs auribus : ut non sit opus eam redarguere .
 „ Ergo non damnabit adulterium ? non damnabit homici-
 „ dium ? non periurium ? si tantum credat, se quisquam sal-
 „ uum fore, per uirtutem promissionis in baptismo ?
 „ Nam hoc dicit apertissime : neq; quicquam corrigunt hæc
 „ sententiam, uerba quæ statim subiungit : imo uerius au-
 „ gent : ait enim :

Lutheri uerba. Cetera omnia si redeat, uel stet fides, in promissionem diuinā
 Si ita ē cur uitamus ma- baptizato factam, in momento suborbuuntur per eādem fidem,
 lefacta. imo ueritatem dei, quia se ipsum negare non potest, si tu eum
 confessus fueris, et promittenti fideliter adheſeris .

Regis uerba. QVIBVS uerbis, quid aliud dicit : q̄ quod dixit prius ?
 „ si absit incredulitas, cætera flagitia omnia, in momēto ab-
 „ sorberi in sola fide : si confessus fueris Christū : et eius pro-
 „ missioni fideliter adheſeris : hoc est, firmiter credideris te
 „ saluandum per fidem : quicquid feceris . Et quo minus du-
 „ bites, quo tendat :

Lutheri uerba. Contritio (inquit) et peccatorum cōfessio deinde et satisfactio,
 et omnia illa hominum excogitata studia, subito te deferent,
 et in

et infeliciorem reddent, si in ipsis tete distenderis, oblitus ueritatis huius diuinę, Cuius ueritatis? nempe huius, quod nulla peccata possunt te damnare, nisi sola incredulitas.

QVAE christianę ferent aures, pestilentē hunc serpentis sibilum: quo baptismum non in aliud leuat: q̄ ut premat pœnitentiā et baptismatis gratiam, statuatur impune peccandi licentiā?

AVDISTI lector, quid ei princeps imputet: imo uero quid sua ipsi uerba imputent, atq; id tam aperte: ut ne adhuc quidem colorem ullum inuenerit: quem cōtra posset opponere: et tamen impudens, uelut nihil audisset: et idem dicit rursus: et simul queritur imputari dictum: perinde ac si nunquam dixisset. Quod si uideri uellet sensisse de fide formata charitate: quam necessario sequatur opera bona: q̄q̄ id sensisse non potuit: qui non solum toties, clamat, sufficere fidem solam: sed etiā remouet opera nominatim, uelut prorsus inutilia: ac manifeste clamitat, nulla peccata, nulla quantumuis ingentia scelera posse damnare christianum, præter solam incredulitatem: princeps tamen ut nullum prorsus effugium relinqueret heretico, rursus audi, quid dicat.

DEINDE quū dicit, quod per opera, non satissit deo, sed sola fide: si sentit, quod nō per sola opera sine fide, stulte bacchatur in sedem Romanam: in qua nemo fuit unq̄ tam stultus: qui diceret, opera sine fide satissacere. Sin opera sentit superflua, et fidem solam sufficere: qualiacūq; sint opera: tum uero dicit aliquid: et uere dissentit a sede Romana: quæ credit diuo Iacobo: quod fides sine operibus

Cur ergo
mortalia
peccata ap-

pellantur.
„ Verba
„ regis.

„

„

Hoc homi-
nis est, qui
neq; loqui
libens uelit
neq; tacere
potest.

Quo confu-
gies Luthe-
re?

„ Verba
„ regis.

„

„ Hoc ali-
„ quid ni-
„ hil est

„

27 ribus mortua est. Videtis igitur, quod inepte se commouet Lu-
 28 therus: qui sic inuehitur in Romanam sedem: ut semet in-
 29 terea, uel stulticiæ retribus uel impietatis, inuoluatur. Quod
 30 profecto propinquius opinor est Lutherum sentire, fidem
 31 semper absque operibus bonis, satis esse ad salutem. Nam
 32 id illum sentire, cum ex alijs locis multis euidenter liquet,
 33 tum ex eo, quod dicit.

Lutheri
 uerba.

Opera deus nihil curat, nec eis indiget. Indiget autem, ut ue-
 rax in suis promissis a nobis habeatur.

Verba
 regis.

34 QVIBVS uerbis, quid senserit, Lutherus uiderit ipse;
 35 ego certe deum credo, et fidem nostram, et opera nostra cu-
 36 rare, et neque operibus nostris egere neque fide. Nam ut bo-
 37 norum nostrorum non eget: qui deus est: ita curam ha-
 38 bet omnium: quæ faciunt homines; qui aliud ab his fie-
 39 ri uetat: aliud iubet: sine cuius cura, ne unus quidem pas-
 40 ser cadit super terram: quorum duo ueniunt dipodidio.

Ut ipsum li-
 bentius se-
 quantur
 plures,

ECCE, quid unquam legisti cædide lector apertius: quam quod
 ex Luthero tibi produxit princeps? Aut quid unquam uidisti
 pestilentius? Quod si Lutherus uideri uelit, aliud sensisse, quam
 scribit: cur sua uerba ne nunc quidem interpretatur sanius?
 Si non censet esse peccandum: cur impunitatem peccandi pollicetur?
 cur orbem totum ad peccandi securitatem inuitat?
 Si neget hoc habere sua scripta: ecce, princeps produxit
 loca: quæ et per se manifesta sunt: et princeps tamen in-
 terpretatione fecit clariora. Lutherus ostendit ista legisse
 se. Si princeps igitur alio torquet eius uerba, quam debet: cur
 ipse tam timide rem tantam transilit? Cur ipse uicissim non
 ostendit: quæ uerba deprauet rex: quid astruat per calu-
 niam:

niam: quod ipsius uerba nō habeant? Fecisset istud haud
 dubie lector, homo uersipellis: nisi constrictum se uidis-
 set angustius: q̄ ut quicquam haberet effugij: quo se pos-
 set uertere. Nam q̄ ita quidam conantur eum tueri: quasi
 non quolibet op̄a censeat contemnenda, sed dumtaxat
 op̄a legis: Si legē uocat pr̄cepta: quæ Moisi data sunt
 in tabulis: in eodem luto h̄sitat. Neq̄ enim sine illis etiā
 num sufficit fides: nisi se fingat infātibus ista scribere, aut
 morionibus: quos a pr̄ceptis implendis excusat inscitia.
 At de ceremonijs legis, aut quomodo uocant legalibus,
 nō potuit ista blaterare. Quippe qui nō ignorat neminē
 esse tam stultum nunc: ut ad ea sese censeat obligari. Qzq̄
 frustra laborant eius fautores stolidū istud dogma, quoq̄
 lenire glossemate: non uult Aethiops iste dealbari. Nam
 quem colorem recipiet istud: quod non solum contendit,
 nihil ualere op̄a bona, sed etiam nihil nocere quęcumq̄
 op̄a mala. Nulla, inquit, peccata possunt damnare chri-
 stianum, nisi sola incredulitas. Certe si Lutherus quicquā
 de Christo crederet: nunquam talia fuisset ausus cogitare.
 Sed uoluit uidelicet homo pius, mundum traducere a bō-
 norum op̄um fiducia, in fiduciam fidei: quasi populus
 tam assiduus esset in bonis op̄ibus: ut inde periculum
 fuerit: ne quisq̄ sibi nimium uideretur sanctulus. Ei igitur
 malo ut mederetur: iubet: ut tantum credant Christo
 se saluos fore per solam fidem: et negligant prorsus non
 solum ceremonias, uerum etiam op̄a bona quęcumq̄.
 Imo quo libentius oblectentur in libertate fidei: cognos-
 cant, nihil nocere credenti quali acūq̄ scelera. Nulla enim

Vltima Lu-
 theri late-
 bra.

Dic Quin-
 tiliane co-
 lorem.

N

peccata

peccata posse damnare Christianum, præter solam incredulitatē. O Satan Satan, aperuit regi deus astutias tuas: quas per os Lutheri moliris: ut euāgelica libertas nihil sit aliud, q̄ infrenata licentia: qua populus Christi præceps decurrat ad inferos.

Taxat, Lutheri improbam stultitiam: qui
leges omnes censeat abrogan-
das. Cap. XVIII.

NAM ISTIVS hæreseos, uelut appendix quædam
est, præclara ista sententia: qua leges omnes huma-
nas uellet extinctas. Imo iam negat, earum omnium ullā
obligare christianum quenquam. Sic enim scribit in cap-
tiuitate Babylonica.

Lutheri
uerba.
Hoc tibi p-
commodum
esset ad hæ-
resim.

Dico itaq; neq; papa, neq; episcopus, neq; ullus hominum, hæ-
bet ius unius constituendę syllabę super Christianū hominem,
nisi fiat eiusdem cōsensu. Quicquid aliter fit, tyrannico spiri-
tu fit. ideo orationes, ieiunia, donationes, et quęcumq; tan-
dem papa, in uniuerfis suis decretis, tam multis, q̄ iniquis sta-
tuit, et exigit, prorsus nullo iure exigit, et statuit, peccatq; in
libertatem ecclesię toties, quoties aliquid horum attētauerit.
Hanc nebulonis insaniām princeps his uerbis attingit.

Verba
regis

„ DE LEGIBVS uero, demiror hominem præ pudore,
„ tam absurda potuisse cogitare: quasi Christiani peccare
„ non possent: sed tam perfecta foret, tanta multitudo cre-
„ dentium: ut nihil decerni debeat, uel ad cultum dei, uel ad
„ uitanda flagitia: Sed eadem opera, et eadem prudentia,
„ tollit omnem potestatem, et authoritatem principum, et
„ prælatorum. Nam quid faciat rex, aut prælatus: si neq; le-
gem

gem potest ponere : neq; positā exequi : sed populus absq; „
 lege, uelut nauis absq; gubernaculo, fluctuet . Vbi est er- „
 go illud apostoli : Omnis creatura potestatibus sublimio- „
 ribus subiecta sit; Vbi illud : Obedite præpositis uestris, „
 siue regi, quasi præcellenti ? Et quæ sequuntur . Cur igitur „
 ait Paulus : Bona est lex ? Et alibi : Lex est uinculum per- „
 fectionis . Præterea, cur ait Augustinus : Nō frustra sunt „
 instituta, potestas regis, et cognitoris ius, ungula carnifi- „
 cis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiā bo- „
 ni patris ? Habent omnia ista, modos suos, causas suas, ra- „
 tiones, utilitates : et hæc cum timentur : et malī coercentur, „ Verū, sed
 et bonī quieti inter malos uiuunt . Sed de regibus dicere „ Luther
 supersedeo : ne uidear meam causam agere . Istud quæro : si „ hæc tolli
 nemo, nec homo, nec angelus, potest super hominē chris- „ uelit, ut
 tianum legem ponere : cur tot leges ponit apostolus : et „ malus im-
 de legendis episcopis, et de uiduis, et de uelandis femina- „ pune sit.
 rum capitibus ? Cur statuit : ne fidelis coniux, ab infideli „
 discedat : nisi deseratur ? Cur audet dicere : Cæteris dico e- „ Nunquid
 go nō dominus ? Cur exercuit tantam potestatem : ut for- „ hūc dam-
 nicarium Satanæ iuberet tradi in interitū carnis ? Cur Pe- „ nas Lu-
 trus Ananiam, et Saphiram, simili poena percussit : quod „ there
 e sua ipsorum pecunia, paulum reseruassent sibi ? Si multa „
 statuebant apostoli, præter speciale præceptum domini, „
 super christianum populum : cur nō idem propter populi „ Dissimus
 commodum faciant hi : qui successerunt in apostolorum „ las ista lu-
 locum ? Ambrosius Mediolanēsis episcopus, uir sanctus, „ there
 et nihil arrogans, iubere non dubitauit : ut per suam dice- „
 cesim, coniuges in quadragesima coniugalibus abstinerēt „
 amplexibus:

peccata posse damnare Christianum, præter solam incredulitatē. O Satan Satan, aperuit regi deus astutias tuas: quas per os Lutheri moliris: ut euāgelica libertas nihil sit aliud, q̄ infrenata licentia: qua populus Christi præceptis decurrat ad inferos.

Taxat, Lutheri improbam stultitiam: qui
leges omnes censeat abrogandas. Cap. XVIII.

NAM ISTIVS hæreseos, uelut appendix quædam est, præclara ista sententia: qua leges omnes humanas uellet extinctas. Imo iam negat, earum omnium ullā obligare christianum quenquam. Sic enim scribit in captiuitate Babylonica.

Lutheri
uerba.
Hoc tibi p̄
commodum
esset ad hæ-
resim.

Dico itaq; neq; papa, neq; episcopus, neq; ullus hominum, habet ius unius constituendę syllabę super Christianū hominem, nisi fiat eiusdem cōsensu. Quicquid aliter fit, tyrannico spiritu fit. ideo orationes, ieiunia, donationes, et quęcumq; tandem papa, in uniuersis suis decretis, tam multis, q̄ iniquis statuit, et exigit, prorsus nullo iure exigit, et statuit, peccatq; in libertatem ecclesię toties, quoties aliquid horum attētauerit. Hanc nebulonis insaniam princeps his uerbis attingit.

Verba
regis

„ DE LEGIBVS uero, demiror hominem præ pudore,
„ tam absurda potuisse cogitare: quasi Christiani peccare
„ non possent: sed tam perfecta foret, tanta multitudo cre-
„ dentium: ut nihil decerni debeat, uel ad cultum dei, uel ad
„ uitanda flagitia: Sed eadem opera, et eadem prudentia,
„ tollit omnem potestatem, et authoritatem principum, et
„ prælatorum. Nam quid faciat rex, aut prælatus: si neq; le-
gem

gem potest ponere: neque positā exequi: sed populus absque
 lege, uelut nauis absque gubernaculo, fluctuet. Vbi est ergo
 illud apostoli: Omnis creatura potestatibus sublimioribus
 subiecta sit? Vbi illud: Obedite prepositis uestris,
 siue regi, quasi precellenti? Et quæ sequuntur. Cur igitur
 ait Paulus: Bona est lex? Et alibi: Lex est uinculum per-
 fectionis. Præterea, cur ait Augustinus: Non frustra sunt
 instituta, potestas regis, et cognitoris ius, ungula carnifi-
 cis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiā bo-
 ni patris? Habent omnia ista, modos suos, causas suas, ra-
 tiones, utilitates: et hæc cum timentur: et mali coercentur.
 et boni quieti inter malos uiuunt. Sed de regibus dicere
 supersedeo: ne uidear meam causam agere. Istud quæro: si
 nemo, nec homo, nec angelus, potest super hominē chris-
 tianum legem ponere: cur tot leges ponit apostolus: et
 de legendis episcopis, et de uiduis, et de uelandis femina-
 rum capitibus? Cur statuit: ne fidelis coniux, ab infideli
 discedat: nisi deseratur? Cur audet dicere: Cæteris dico ego
 non dominus? Cur exercuit tantam potestatem: ut for-
 nicarium Satanæ iuberet tradi in interitū carnis? Cur Pe-
 trus Ananiam, et Saphiram, simili poena percussit: quod
 e sua ipsorum pecunia, paulum reseruassent sibi? Si multa
 statuebant apostoli, præter speciale præceptum domini,
 super christianum populum: cur non idem propter populi
 commodum faciant hi: qui successerunt in apostolorum
 locum? Ambrosius Mediolanensis episcopus, uir sanctus,
 et nihil arrogans, iubere non dubitauit: ut per suam dice-
 cesim, coniuges in quadagesima coniugalibus abstinerent
 amplexibus:

Verū, sed
 Luther⁹
 hæc tolli
 uelit, ut
 malus im-
 pune sit.

Nunquid
 hūc dam-
 nas Lu-
 there?

Diffimus
 las ista lu-
 there.

Hoc tan-
tum agit:
ut ne co-
gatur ipse
parere.
Acu rem
tangit
vex.

„ amplexibus: et indignatur Lutherus: si Romanus ponti-
„ fex, successor Petri, uicarius Christi, cui Christus, uelut
„ apostolorum principi, tradidisse creditur clauēs ecclesiæ:
„ ut cæteri per illum intrarent, et pellerentur: ieiunium in-
„ dicat ac preculas? Nam quod suadet corpore parendum
„ esse, animo retinendam libertatem: quis tam cæcus est: ut
„ strophas istas nō uideat? Cur ignem gerit, et aquam, ho-
„ mo simplex et sanctulus? Cur iubet, uelut apostoli uerbis,
„ hominum seruos non fieri? hominum statutis nō subijci?
„ et tamen parere iubet, pontificis iniustæ tyrannidi? An a-
„ postolus hoc pacto prædicat: reges nihil iuris habent in
„ uos: iniustum feratis imperium: domini ius non habent
„ in uos: feratis iniustam seruitutem? Si Lutherus parendū
„ esse non putet: cur parendum dicit? Si parendum censer:
„ cur ipse nō paret? Cur homo uersipellis talibus ludit tech-
„ nis? Cur in pontificem, cui dicit obediendum esse: conui-
„ tijs insurgit? cur tumultum suscitāt? cur in illum concitat
„ populos: cuius uel tyrannidem (ut uocat) fatetur esse fe-
„ rendam? Profecto non ob aliud, opinor, q̃ ut fauorem sibi
„ conciliet improborum: qui suorum scelerum impunita-
„ tem cuperent: et eum, qui pro libertate eorum iam decers-
„ tat: caput ipsis instituerent: et ecclesiam Christi, tam diu
„ supra firmam petram fundatam, diuiderent: et ecclesiam
„ nouam, ex improbis et flagitiosis conflata, erigerent:
„ contra quam exclamat propheta: Odiui ecclesiam malig-
„ nantium: et cum impijs non sedebo.

Q V I D ad hæc respondit iste? profecto, id quod po-
tuit: hoc est, omnino nihil. Quis enim color dici potest,
aut fingi,

aut fingi, pro re tam absurda? Et tamen hominem stolidi-
 diffimum non pudet, eam toties asserere, tanto supercilio:
 tanq̃ aliter sentire sit nephas. At sibi uisus est, præclare
 moderatus ineptissimam sententiam: quum VVormatiæ
 respōderit, ita demum legem euangelicam unam satis esse
 futuram, et leges humanas inutiles: si magistratus essent
 boni, et fides uere prædicaretur. Quasi uel optimi magi-
 stratus possent efficere: ut aut totus populus christianus
 uiuere uellet in communi: aut mali nolint furari: aut ulla
 fidei prædicatione posset impetrari: ut nulli usquam sint
 improbi. Si lex euangelica furtum nō permittit: certe nec
 inutilis est lex humana: quæ furtū punit: et obligat chris-
 tianos lex humana: quæ sola rerū proprietatem diuidit:
 qua sublata, nec esse quidem furtum potest. Quod si dicat
 inde argumentum trahi: q̃ utilius careremus ea lege: unde
 rerum proprietates nascitur: atq; in communitate quas-
 dam naturali uiueremus: sublata furandi materia, nihil ad-
 iuuat causam eius: etiam si quis istud ei concederet. Nam
 in communi quoq; et si uiui posset multo paucioribus: ta-
 men uiui non posset omnino sine legibus. Nam et certis
 ordinibus laborandi foret, præscribenda necessitas, et le-
 gibus cohercenda flagitia: quæ in illa quoq; uita grassa-
 rentur. Nunc uero si uerissime prædicata fide, sicut uerissi-
 me prædicabant apostoli: ad hæc optimis magistratibus
 undique præfectis populo Christiano: tamen et manere
 posse rerum proprietates, et multi manerent improbi: ne-
 gare nō potest: quin lex humana christianos obliget: ne
 quid aliud eriperet: quod lex alij diuiserit: et inutilis pu-

stolidissimū
 dogma sto-
 lide mode-
 ratur Lu-
 therus.

Responde
Luthere.

Istud Lu-
there dis-
simula.

niendo sit: si quis furtum admiſerit.

NAM quod ait in Babylonica, magistratus bonos et prudentes, naturę ductu melius rem administraturos, q̃ legibus: quis non uidet: q̃ sit absurdum? An bonus magistratus minus equus erit in lege condenda, q̃ in reddendo iudicio: in quo plura possunt occurrere: quæ corrumpant innocentiam? Vt non illud interim dicam: q̃ uix ullum iuste redditur iudicium: quod non ex aliqua lege lata redditur. Nam neq̃ lex euāgelica diuidit possessiones: neq̃ sola ratio præscribat formas discriminandi proprij: nisi rationi consensus accedat, atq̃ is in communi forma commercij mutui publicus: qui consensus aut coalescens usu, aut expressus litteris, publica lex est. Leges ergo si tol-
las: et omnia permittas libera magistratibus: aut nihil neq̃
• præcipient: neq̃ uetabūt: et iam inutiles erunt magistra-
tus: aut naturæ suæ ductu regent: et pro imperio, quibus
exequentur, et iam nihilo populus erit liberior, sed serui-
tutis conditione deterior: quando parendum erit nō sta-
tis et certis legibus: sed incertis ac mutandis in diem uolū-
tatibus. Atq̃ istud oportet, accidat etiā sub optimis ma-
gistratibus: quibus, ut optima præcipiant: tamen popu-
lus aduersabitur: atq̃ obmurmurabit, utpote suspectis:
quasi non ex æquo bonoq̃, sed ex libidine cuncta guber-
nent. Nunc uero quū Lutherus ipse fateatur, nullos usq̃
magistratus inueniri posse: qui nō sint homines: hoc est,
nec ciuibus, nec sibi satis explorati: quales intra triduum
sint futuri: q̃ prudenter consulit homo sapiens omitti le-
ges, et cuncta permitti magistratibus, tanq̃ sic uicturo in
libertate

libertate populo?

I A M illud obsecro, quale est, quod ait: Neq; papa, neq; episcopus, neq; ullus hominum, habet ius unius constituendæ syllabę, super christianũ hominem sine ipsius cõsensu? Taceo interim de papa, et de ipsis, quibus deus potestatem dedit: ut multas syllabas statuerent: quibus populum promouerent in cultum dei: consideremus leges ciuium. Si nemo habet potestatem condendi unam syllabam super hominem christianum, sine ipsius consensu: neq; rex, neq; totus populus, ullam potest condere: quæ ualeat in quenquam: qui dissuasit rogatam. Felices ergo sunt fures et sicarij: qui nunquam sic insanient: ut in legẽ consentiant: qua pœnas dent. Quin hac ratione non uidet prudens pater: quod si omnes ad unum consentiant: tamen diutius ualere non possit lex: q̃ donec nouus ciuis natus sit, aut inscriptus in ciuitatem. Sed ille nihil aliud sentit uere prædicari fidẽ, q̃ ita prædicari: ut sæpe iam prædicauit ipse: nempe solam fidem sufficere, non solum sine bonis operibus, sed etiam cum quibuscũq; sceleribus: quę nullo modo (ut ait) damnare possunt Christianum quenquam: modo stet aut redeat fides: Hoc est nimirum, si uel interea, dum committit scelus: credat tamen id, propter fidem in promissione dei, sibi nocere non posse: Aut si minus firmiter id crediderit in committẽdo scelere: atq; ideo propter infirmam fidem, scelus cõmisit timidius: redeat saltem fides, peracto scelere: ne commisisse pœniteat: et frustra se conterendo torqueat. Certe si istius Lutheranaę fidei prædicationi populus haberet fidẽ: propediem ue-

rum

O felices
fures.

Stolidum
Lutheri
caput.

Quid a-
pertius.

Breuis au-
thoris e-
pilogus.

rum diceret: q̄ nullę leges obligarent quenquam: sed po-
pulus absq̄ lege, quęuis prouolaret in scelera.

I A M uides lector, q̄ sapienter homo prudens amoliri
studeat, omnes leges humanas, et quanto cū fructu po-
puli christiani. Vides item, quanta ratione, quibus scrip-
turę testimonijs fullit decretum suum, contra doctorum
omnium, contra bonorū omnium sententiam, contra pu-
blicum totius orbis cōsensum. Vides, ut in ea re, in qua
uix ulla ratio potuit satis esse fortis: uir iste sagax nullam
prorsus rationem afferat, nullum scripturę testimonium:
sed qui alijs falso imputat: quod sibi solis credi postulent:
ipse, ut sibi soli credatur, postulat, contra totum orbem,
contra manifestas rationes, contra sacrarum testimonia
scripturarum: idq̄ cum populorum omnium summa et
ineuitabili pernicie. Atq̄ hæc in legibus humanis, quę
uerę sunt traditiones hominum. Nam ea, quę in ipsius
catalogo recensentur, tanq̄ traditiones hominum, atque
ideo, ut censet, tanquam pestes aliquę tolerandę sint: aut
omnino tollendę tanquā nocentissima scandala: iam ante
probatę sunt, esse traditiones dei, partim scripturis ipsis
cōprehensę, partim uiuo dei uerbo traditę. Atq̄ id pro-
batū est ratione, scripturis, et quod fortissimū est aduers-
sus Lutherum, ipsius confessione Lutheri. Nisi aut rur-
sus neget: quod fassus est: hoc ecclesiam habere a deo: ut
uerba dei decernat a uerbis hominum: aut aliam proferat
ecclesiam catholicam: qua docente cognouit euangelium:
aut probet nobis nihil ecclesiam didicisse sine scripturis,
contra illud euangelistę: Non omnia scripta sunt in libro

hoc. Et

hoc. Et item illud apostoli: Seruate, quæ præcepi uobis, siue per sermonem, siue per epistolas. Item illud, ab eodē commemoratum apostolo: Dabo leges in cordibus eorum: et in mentibus eorum superscribam eas. Et illud itē Christi: Spiritus paraclerus, cū uenerit: ille ducet uos in oēm ueritatē. Aut nisi probet nobis Lutherus, tot ætates sanctorum patrum temporibus, Christum ecclesiam deseruisse, et fidem protinus ab apostolis defecisse: contra illud: Orauit Christus: ne fides ecclesiæ deficeret: et tanq̃ Luthero similis esset ac mendax ueritas ipsa, quæ dixit, se cum ecclesiā futuram perpetuo, usq; ad cōsummationem seculi. Hęc nisi nobis euertat omnia: quæ princeps ei obiecit omnia: quæ Lutherus hactenus dissimulat omnia: nec ob aliud dissimulat omnia: q̃ quod sibi conscius est, nihil habere se quicquam: quod ad eorum quicq̃ omniū respondeat. Hęc inquam omnia, nisi Lutherus plane faciat: ego planissimum tibi lector feci: imo regem fecisse, plane demonstraui tibi: id quod initio promisi tibi, istum non tantum traditiones hominum tollere, etiam eas, quibus debet obtemperare: sed etiam tollere traditiones dei: quas os impurū nebulonis insanissimi contumeliosa blasphemia pestes appellat et nocentissima scandala,

Ostendit Lutherum id unum agere: ut demolia-
tur scripturas ipsas, pro quibus simu-
lat se pugnare. Cap. XIX.

NUNC uideamus, an non scripturam sacram ipsam,
pro qua se pugnare simulat: quibus potest machina-
mentis.

mentis oppugnet. Primū, ut omittam q̄ passim pessime,
q̄ passim stolidè scripturas torquet in defensionem pernicio-
sorum dogmatum: quid magis potest aut manifestius
euertere totam uim fructumq; scripturarum omnium: q̄
id quod iste manibus pedibusq; molitur: ut nemo quicq;
de scripture sensu doctorum cuiquā credat: nihil sancto-
rum cuiquam patrū, nihil uniuersis credat: nihil toti cre-
dat ecclesie, ab ipsis ecclesie incunabulis in hūc usq; diem
consentienti: sed opponat omnibus sensum quisq; suum!
Quem fructum afferent scripturæ: si tantum sibi quis
arroget: ut in eis intelligendis suū innitatur sensui contra
cæterorum omnium: ut nulla prorsus autoritate moue-
atur: quo minus ex affectu et libidine meriatur scripturas!
Hic plane aperit fenestram: qua se præcipitet populus in
perniciem. Quæso te Luthere per furorem tuum, si tu in
illa tempestate uixisses: qua procellis Arrianis agitata est
ecclesia: suasisse ne, quod suades nunc: ut quilibet e uul-
go se putaret idoneū: qui de illa lite iudicaret: et sibi quis-
q; crederet in scripturis intelligendis: quas legeret: et flo-
cifaceret sanctorum patrum iudicium: qui fuerunt in cō-
silijs: in quibus damnatæ sunt hæreses: ut cū fatearis ibi
Christum esse: ubicunq; sunt duo uel tres congregati in
eius nomine: ibi neges esse: ubi sunt eodem nomine con-
gregati sexcēti, idq; ex omni parte christiani populi! Sed
quis tam cæcus est: ut hac in parte non uideat, non aliud
tibi consiliū esse: q̄ ut sublata prorsus autoritate con-
sensus publici, possis ex temeraria priuatorum dissentio-
ne tumultum suscitare: quo tibi liceat aliquos inuenire tā
stultos:

Lutheri
consiliū.

stultos : qui sibi liberum putent, impune contra fidem ceterorum omnium, uni fidere nebulosi tibi . Cōtra quem, ne quid scripturæ ualeret authoritas : non id solum agis : ut sensum sacrarum literarum quisq; trahat in dubium : et contra sanctorum patrum omnium, contra catholicā totius ecclesiæ sententiā, suum tueatur somnium : uerum etiam contra sententiā beati Pauli apostoli.

Id agit, quo magis licenter ipse suū tueatur errorem.

H A E C tu fortasse lector sic intelligis : tanquā prebeat audaciā Lutherus, nō agnoscendī, quid sentiat Paulus : et dicendī non hoc sentit, hoc aut illo loco Paulus : quod eum sentire credit ecclesiā. Imo longe aliud lector, q̄ nec illud esset ferendum : sed iste non ueretur : quum Paulus quippiā e scriptura sacra, pertinere docet ad Christum : nihil ueretur inquam, rursus in dubium trahere : et controuersam facere sententiā apostoli : et dicere : Paulus illud fortasse non ex deo dixit : sed ex sensu proprio. Itaque recognosce nebulo, uerba sacrilega : quibus in captiuitate Babylonica, uere captiuus in seruitio demonum tu, scripturas inuertis : et blasphemias apostolū. Sic enim blateras.

Paulo non credit Lutherus.

Paulus Ephes. v. uerba illa de matrimonio, Genes. ij. dicta, uel proprio spiritu ad Christum trahit : uel generalis sententiā etiā spirituale matrimonium Christi in eo traditum docet.

Verba Lutheri.

O Satan Satan, quanto syncerius adhuc scripturam tractas tu, q̄ discipulus tuus Lutherus? Etenim, q̄ uno textu, per fraudē conatus es abuti : tamen quæ scripturæ uerba pertinebant ad Christum : ea ad Christum retulisti.

Satā syncerus allegat scripturas q̄

Scriptum est, inquis, de te : Angelis suis deus mandauit de te. At Lutherus, quæ scriptura pertinet ad Christum,

Inuenisti ui-
rum secun-
dū cor tuū.

En quomodo
scriptu-
ris deferat
Lutherus.

eam non ipse modo Christo non tribuit: uerū etiam apo-
stolo tribuenti, minuit, quoad potest, fidem. Exulta Sa-
tan: habes discipulum: qui Christi quoque uerbum faciat
dubitabile. Nam quum ille dicat: Non est discipulus su-
pra magistrū: sed sufficit ei: si sit, sicut magister suus. Lu-
thero discipulo tuo, nō sufficit: si sit mendax, et syeophā-
ta Satan sicut tu: sed longe contendit superare te. Itaque
quum primum conetur, eleuare authoritatem sacramenti,
ex eo quod uideri uult: si locus ille Geneseos quicquā per-
tineret ad Christum et ecclesiam: non pertinere saltem, ni-
si tenuiter, quadam quasi generali sententia: ne quid ad eā
rem putetur pertinere proprie: conscius tamen, Paulum
non sic accipi posse: quum tam accurate tot modis exag-
geret, eius sacramenti magnitudinē, ex illo loco Geneseos
de Adam copulato cum Eua, tam proprie, tam germane
relato ad matrimonium Christi cū ecclesia: quid facit ne-
bulo? quid id quo nihil ad euertendam uim scripturarum
omnium potuit excogitare pestilentius. Paulus, inquit,
locum illum, proprio fortasse sensu, ad Christum trahit.
O nebulo nebulo, scrupulum iniicis: quasi non ex dei spi-
ritu, sed proprio, uidelicet humano (quem toties appellas
mendacem) scripturas interpretetur apostolus: nec inter-
pretatur modo: sed etiam trahit: tanquā in diuersum ob-
torto collo, torqueat renitentes. Hoc est, quod scripturis
defers: qui nihil te credere iactas, præter scripturas? Qui
nihil aliud nisi scripturas recipis: scripturas recipis sic: ut
de sensu earum nec ipsis credas apostolis: qui scripturarū
sensum didicerūt a domino? At quædam, inquis, a Chris-
to di-

sto dicūt: quædam a capite suo: et illa credi necesse est: de his dubitari potest. Det ergo nobis regulam reuerende frater, uestra fraternitas: qua discernamus illa: quæ apostoli interpretantur e sensu dei ab his: quæ trahunt ac torquēt, in scripturis sensu proprio. Audio uos domine doctor, dare nobis regulam talem: quæ indubie standum sit in sacris litteris interpretationi apostolorum et euangelistarum: ubicunq; addunt interpretamentis suis: Hæc dicit dominus: Cætera uero, quæ dicunt, dicere se: imo trahere, uel torquere scripturas: quo uolūt, ex sensu proprio, hoc est humano. Nec illis in talibus esse credendum: quia omnis homo mendax: quemadmodum in isto furioso libro uestro blateraſtis, prius de Hieremia, Esaia, Helia, et Ioanne Baptista. Ergo loca omnia, quæ ex prophetis, uel quocunq; loco scripturæ toties allegant euangelistæ: toties producunt apostoli, pro Christo: controuersa facit unus nebulo: et uia aperit omnibus: ut negent hæc fuisse prædicta de Christo: sed quæ prophete scripserunt de alijs: ea proprio sensu euangelistas, et apostolos ad Christum detorſisse. Quid hoc est lector: si non est aperte scripturas oppugnare?

SED age in, sit istud, si uoles, nihil: permitto Luthere tibi: qui deterior es: quæ cui ullum pene uicium uicium sit. Permitto, inquam, tibi: ut leue sit, omnes doctores sanctos contemnere. Permitto: ut documentum non sit hostilis in scripturas animi: quæ niteris ac laboras, apostolorum interpretationes reddere suspectas omnes. Illud saltem, nemo prorsus erit tam stupidus: ut non sentiat: quæ aperte,

Reggula necessaria scripturis intelligendis.

Hieremiam
Esaia, He
liam, Ioan
nem, Bapti
stam, Luthe
ro menda
ces uideri.

Lutherus
manifeste
scripturas
oppugnat.

quæ recta tendat in expugnationem scripturarum omnium: quæ scripturam indubie sacram, non dubitas impius, uelut prophanâ pellere. Imo, quod est adhuc detestabilius: si concesseris esse canonicam, et apostoli scriptam calamo: audes negare tamen, fidem adhibendam esse: et os in cælum ponens, lingua maledica, blasphemare non uereris apostolum. Rursus itaque recognosce nebulo, uerba sacrilega: quibus, quum te suis uerbis urgeret apostolus Iacobus, in sacramento unctionis extremæ: tu uelut cõminus congressus cum apostolo: in apostolum dei scurra turpissime, oris impuri latrinam exhauris.

Lutheri uerba cõtra beatum Iacobum apostolum.

Omitto, inquis, quæ hanc epistolam non esse Iacobi, et apostolico spiritu dignam, multi ualde probabiliter asserant, licet cõsuetudine auctoritatem, cuiuscumque sit, obtinuerit. Tamen, inquis, si esset apostoli Iacobi, dicerem, non licere apostolũ, sua auctoritate, sacramentum instituere, id est diuinam promissionem cum adiuncto signo dare. Hoc ad Christum solum pertinebat. Sic Paulus sese accipere a domino dicit, sacramentum eucharistiæ, et missum, non ut baptizaret, sed ut euangelizaret. Nusquam autem legitur in euangelio, unctionis istius extreme sacramentum.

RELEGE quæso lector, quid in hæc uerba scripserit princeps. Ibi statim reperiēs, in quæ paucis Lutheri uerbis, quæ multa princeps repperit, atque reuicerit absurda. Ostendit enim: quod Lutherus improbe reprehendit ecclesiam: quæ impie redarguit apostolum: et ipse quoque stolidè contradicit sibi. Atque hæc tria in tribus fere uersibus omnia, ut nullius unquam fuerit tam admiranda prudētia: quæ sit istius demiranda stulticia. Quid dices hic Luthere? Quem cuniculũ prospexisti tibi: per quem possis effugere? Negabis eum,

Pudēdus (si quis pudor esset) Lutheri lapsus.

bis eum, quisquis illam scripsit epistolā: manifeste sacramentum describere: et ex tua ipsius sacramenti finitione discedes: quod constare uoluisti, ex sensibili ligno, et promissione gratiæ aperte comprehensa in sacris literis? An quod fecisti, negabis illam epistolam in sacris literis numerandam? At eadem ecclesia, quæ inter sacras literas numerat euangelia: eadem inquam ecclesiam inter sacras literas numerat hanc epistolam. Qua in re tu mentiris: siue falli potest ecclesia: siue falli non potest. Si potest falli in dignoscendi dei uerbis: ipse mentiris: qui eam dicas, in eo falli non posse. si falli non potest: mentiris rursus: qui dicas probabile esse, hanc epistolam non esse apostolicam: quæ ecclesia probauit pro apostolica. Quid restat igitur: nisi ut dictum reuoces: et neges rursus, ecclesiam posse dei uerba discernere: et iam in dubium uoces etiam Paulinas epistolas, et euangelia? Et qui nihil contendis certū esse præter scripturam sacram: iam ipsa scriptura sacra nihil reddas incertius. Sed illud adhuc nocentius, quod ausus es etiam contendere: si fatereris epistolam esse apostolicā: uidelicet opinor, quod nostri sunt apostoli: non nos illorum, iuxta illud quod tam stulte profers quæ sepe: omnia enim uestra sunt, siue Apollo, siue Cephas, siue Paulus. Non est ergo, inquit, nostrum iudicari ab illis: sed illos iudicare. Quomodo igitur dicis Luthere, hoc agere te: ut solis credatur scripturis: qui manifestam scripturam non admittas pro scriptura? Quod si nullam scripturam reijceres: tamen, quum uniuersos interpretes floccifacias: eodem reuolueris: quando nihil omnino credis: quod non clarescat scripturis

Atque nihil
Luthero cum
ecclesia, cui
iam pridem
renunciat.
Lutherus
utrinque strin
gitur.

hic auribus
Iupū tenes
Luthere.

Lutherus il
lud dictum
uellet in
dictum.

Clauū cla-
uo pellis
Luthere,

Lutherum
scripturas
arbitrio suo
fingere ac
mutare.

Sibi soli fi-
dit in scrip-
turis inter-
pretandis,

turis euidentibus. Nam quæ unquam scripturæ satis euidentes erunt : si possit effici : quod tu conaris : ut nihil ualeat bonorum, atq; eruditorum sententiā, aduersus interpretamenta, uel imperitorum stolidā, uel uasra improborū? Quis non uidet hoc pacto fore : ut nihil omnino probari possit e scriptura sacra, homini tam amentī : ut scripturę mentem aut nequeat, aut nolit intelligere? Imo nihil tam absurdum esse, nihil esse tam impium, quod non aliquis tui similis, homo furiosus, et impudens, non possit contendere se probare scripturæ sacre testimonijs. Nam uerbi gratia, si quis nebulo neget, Christū ad inferos descendisse : iactabit se nihil admittere præter euidentes scripturas : et illud negabit ulla probari satis euidenti scriptura. Quod si quis alleget illud ex psalmo : Caro mea requiescet in spe : quoniam non relinques animam meam in inferno : Afferet contra commentum quodlibet e commentarijs iudeorum : et negabit illud, ad Christum quicquam pertinere. Quod si quis rursus obijciat apostolum Petrū : qui psalmū illum de Christo loqui declarat, actonum cap. 2. non dubitabit nebulo, dicere de Petro : quod iste nebulo dixit de Paulo : nempe Petrum illud ad Christum proprio sensu traxisse. Qz si quis alius nebulo, uolet opera bona, non exigī ad salutem : afferet illud euangelij : Quicumq; crediderit, et baptizatus fuerit : saluus erit : Nihil igitur ultra requirendum esse. Iam si quis neget sic intelligendum : et afferat geminum sensum, cum testimonio doctorum omnium : despiciet doctores omnes, ac stabit interpretamento suo tantum, uociferās euidentem esse scrip-

esse scripturam. Quod si quis illi quippiam obijciat e scriptura sacra: nebulo protinus commento quopiam inepto, non dubitabit eludere. Vtpote, si quis obijciat illud Iacobi: Fides sine operibus mortua est: dicet idē, quod dixit iste, epistolam non esse Iacobi, non esse cuiusquā apostoli: nihil habere dignum apostolico spiritu. Postremo si probetur esse apostoli: tamen dicet apostolum non recte dicere nimium arrogasse sibi: qui legem bonorum operū imponat Christianis: quos in sola fide, liberos ab omni bonorum operum iugo fecerit Christus. Nec quis quod possit ullā legem aut ullā syllabā legis, ponere super christianum quenquā, præter unum Christum. Nam apostolos non habuisse tantum authoritatis, ut iudicarent nos: sed nostrū esse iudicare illos. Nam omnia nostra sunt, siue Apollo, siue Cephas, siue Paulus. Sic enim se Lutherū docuisse. Si quis igitur, omittens discipulum tuum, rursus Luthere, sic opponat tibi: Ecclesia iudicauit hanc epistolā esse apostoli, scriptam esse diuino spiritu, et tua tibi uerba obijciat: Hoc saltem ecclesiam habere a deo datū: ut dei uerba discernere possit, a uerbis hominum. Iam reuocabis hoc protinus: ac dices, melius a te nunc rem esse pensam: Ecclesiam nihil habere a deo, sed ecclesiam falli posse in recipienda scriptura. Quod si subinferet quispiā, incerta igitur esse ipsa euangelia: hoc tu nimirum concedes etiam, scripturas et euangelia, quæ leguntur, non esse fortassis euangelia uera: sed illorum potius aliquod, quæ repudiavit ecclesia. Atque his de rebus, unumquemque suo periculo credere.

Nimium arroganter ipse faciens.

Et is nonne exigit bona opera?

Quoties sibi dissentit, melius rem perpendit scilicet.

Illuc haud dubie tēdit, ac pueniet propediem.

P

Quod si

Lutherus
constanter
incōstans.

Q̃ bona fi-
de Luther⁹
clamat euā-
gelion euā-
gelion.
Hēretici o-
mnes cū Lu-
thero hoc
habent cōe.

QVOD si quis hic tibi obijciat inconstantiam: quod ti-
bi toties dissideas: atq; a temet ipse dissētiās: hic uero quā-
tis tibi scommatibus, quantis cachinnis ac ronchis irride-
retur: qui sit tam rudis, et imperitus differēdi: ut nesciat:
quid sit hominem dissentire secum: aut eum putet leuem
esse, atq; instabilem: qui sit constanter inconstans: aut si-
cut taurus ligatur cornibus: ita ligari postulet suis uerbis
hominem: uti, si quid unquam dixit bene: id ei nō liceat
postea reuocare: cum sit commodum: atq; in malum uer-
tere, modo nihil immutet in melius, ex ijs, quæ unquam
dixit male.

VIDES hic lector euidenter: bonus hic uir q̃ bona fi-
de, se clamare clamat euangelion euangelion: quasi quis-
quam unquam fuerit hēreticus: qui non clamarit euange-
lium: quū is interea uiam sibi strueret, qua uerteret in du-
bium: an euangelium esset euangeliū: et scripturas, quas
ait solas regnare debere: falsis interpretamentis eneruet:
ac faciat cuilibet idem audendi licentiam. Quas ipse libet,
non agnoscit pro sacris: deniq; si res urgeat: agnitas etiā
contemnit: ne quid dubitare possis, ipsum probasse pro
nobis: id quod initio polliciti sumus probaturos nos: il-
lū id prorsus agere: ut scripturas etiā ipsas, pro quibus
se fingit pugnare: subuertat.

Declarat Lutherū, qui iactat papistas, uti uicioso disputa-
tionis genere petendo principiū, nō solū falso id obijcere
alijs: sed etiā ipsi id disputandi genus propriū esse atq;
perpetuum totum caput istud est amēnum. Cap. XX.

Age nunc

AGE NVNC, expendamus illud: in quo mire sibi Lutherus placet: ac se festiuium et disertum putat: quum in ecclesiam catholicam ludat tanquam papisticam: et tam rudes censeret omnes pre se: ut non intelligat quiscquam: aut qua de re sit questio: aut qua ratione res probari debeat. Est, inquit, apud eos ipsos, uitiosissimum genus disputandi: quod uocant petitionem principij. Hoc discunt et docent, usque ad canos, usque ad sepulchrum, tot sudoribus, tot sumptibus miserissimi homines.

VIDEAMVS ergo lector, utra pars uitiosius petit principium: nam aliquod principium petit utraq. Nos petimus ab illo postulata quatuor.

PRIMVM petimus: Lutherus ut credat sacris literis. **P**ETIMVS, ut credat aliqua dicta, facta, tradita a deo: quæ non sunt comprehensa literis.

PETIMVS, ut credat ecclesiæ datum a deo: ut possit discernere uerba dei, a uerbis hominum: et traditiones dei a traditionibus hominum: Christo uidelicet ecclesiam suam regente perpetuo, spirituque sancto, ecclesiæ consensum dirigente semper in rebus fidei.

PETIMVS denique, ut in controuerso sacrarum literarum sensu, credat potius constanti sanctorum patrum sententiæ, et fidei totius ecclesiæ catholice: quam opinioni suæ.

HAEC postulata quæ nos putemus, haud minus euidentia christiano, quam illa sunt Euclidis Geometrica philosopho. Postulat tamen iste postulatorum eiusmodi rationes.

AT TVLIMVS ergo postremi, et alias rationes aliquot: et quod facilius est, ac similis ueri, unum falli atque hallucinari.

Non conatur: probare uult sibi credi dicenti.

Verba Lutheri.
Tu scis felix es, qui sine tuo labore de cælo docearis.
Postulata nostra.
postulatū, i. Secundum,

Tertium,

Quartum,

Ratio quarti.

hallucinari q̄ multos, malum uirum potius male sentire
q̄ bonos, hominem hæreticum potius errare, q̄ ecclesiam
catholicam.

Ratio
tertij.

PENULTIMVM uero probamus, multis et euiden-
tibus scripturæ sacræ testimonijs, multis præterea ratio-
nibus, et deniq; ipsius confessione Lutheri.

Ratio, ij.

PORRO aliqua dicta, facta, tradita sūt a Christo: qua
scripta non sunt, præter euidentes rationes alias, præter
alia scripturæ loca, probauimus authore Paulo: proba-
uimus euangelio.

Cur nulla
ratio primi.

PRIMVM uero postulatum, q̄ scripturæ sacræ creden-
dum sit: speraueramus, haud exacturū quicquam proba-
tionis Lutherū: propterea q̄ toties per omnes libros cla-
mat, nihil aliud exigere se: q̄ ut soli credat scripturæ sacræ.

Cur non cō-
cedit quartum.

HAEC postulata nostra, Lutherus deridet omnia. Nā
postremū putat esse stultissimū: si quis hoc petat: ut pa-
tribus, et ecclesiæ potius credat ille, q̄ sibi. Quum patres
(ut ait) et ecclesiæ iudicium, aliquando fallatur: ipse falli
non possit. Propterea q̄ certus est (ut ait) doctrinam suā
habere se de cælo.

Cur negat
tertium.

PENULTIMVM uero q̄q̄ olim ab ipso concessum,
nunc tamen ferme reuocat. Censet enim, illud esse ridicu-
lum: si quis in fide, cēseat ecclesiam gubernari spiritu san-
cto: quoniam tale principium petentem Turcā rideret.
Itaq; pius pater, impius potius erit in Christum: q̄ sit ri-
diculus Turcæ.

Cur nō ad-
mittit se-
cundum.

SECUNDVM nihil plane facit: quia quæcūq; dixit,
fecit, aut tradidit Christus: quæ scripta nō sunt: ea semel
omnia

omnia Lutherus habet pro nihilo. Propterea (puto) quod nisi fuissent res nihili: non putaret Lutherus tam negligenter Christum: quin ea curasset comprehendere scriptura.

PORRO primum propter auctoritatem scripturae, tractat ambigue. Nam scripturas saepe citat perperam: et a genuino plerumque sensu detorquet in falsum. Ibi cum nihil habeat pro se, nisi uerba sua, eademque fere semper contra conscientiam suam: quum diuersum sonent scripturae uerba: patres constanter interpretantur: et tota, per tot aetates consentiat ecclesia: ibi nos imperiti Thomistae, petimus illud principium: ut credat potius uniuersis quam uni. Sed quia haec est petitio principij, ab homine acuto et argumentandi callentissimo, risu repellimur: et cachinnorum cumulis obruimur. **QUOD** si scripturae textum proferas: qui sit aptior: quam ut de sensu possit esse controuersia: tum necessitate coactus, prodit se: et scripturam negat aperte. Ait enim (si res poscat) epistolam Iacobi, non esse apostolicam: aut etiam si sit apostolica, apostolum tamen sibi nimium arrogasse. Atque ubi Lutherus semel dixit istud: si quis in eo rursus instet: ut auctoritati cedat Lutherus apostoli: iam mille modis ridebitur homo disputandi rudis: quem non pudeat uti uitiocissimo genere disputandi, et principium petere: nempe ut scriptura putetur: quam Lutherus negat esse scripturam: aut apostolus credatur scripsisse recte: quum eum semel dixerit pater potator errasse. Huc igitur in modum lector, nos uitiose principium petimus.

LUTHERVS contra, paulo modestior est: principium enim statuit etiam ille, sed dumtaxat unum: quod sibi concedi pos-

Quomodo
tractat primum.

At non est
concludum.

Annō tu
nimium tibi
nimis impie
arrogas?

Lutheri pos-
tulatam
unicum.

cedi postulat. Est autem illud huiusmodi. Omnibus de rebus soli credendum ipsi.

HOC principium, uelut rem natura notam, non dubitat ubique petere: imo pro suo sibi iure sumere. Sit questio de scripturae sensu: profert primum, quod uel sentit ipse: uel se sentire saltem simulat. Tu contra profer, quicquid unquam fuit Christianorum omnium: abigit omnes, uelut muscas: et petit credi sibi. Negat leges humanas utiles esse: profer tu contra, quicquid unquam fuit mortalium: deridet orbem totum: et postulat credi sibi. Negat unctionis extremæ sacramentum: profer tu contra, apostolum Iacobum: contemnit apostolum: et postulat credi sibi. Ita principium istud, nusquam fere non petit concedi sibi: ut omnibus in rebus uni credatur sibi.

Quo nitatur
principio
doctrina
Lutherana.

HOC postulatam eius, quod nemo non uidet esse in speciem uehementer æquum: tamen, quia ueremur laqueos, et hominis captiosi uersutias: ægre ac difficulter adducemur: ut istud ei postulatam concedamus: maxime, quia sentimus hoc principio, et præclaro Lutheri axioma, totum niti mirabilis Lutheranae doctrinae fundamentum. Nam eo principio concesso: mirum dictu est: quales et quantas conclusiones sic probabit tibi: ut prorsus negare non possis. At si neges illud axioma: nihil tibi probat omnino. Cunctamur ergo illi concedere tam callidum et captiosum principium: et querimus ab illo: qua ratione probas pater soli credendum tibi? Ad hoc hæc reddit causam. Quia certus sum, inquit, dogmata mea habere me de celo. Rursum querimus. Qua ratione certus es, dogmata tua habere

habere te de celo? Quia rapuit me deus, inquit, imprudenter in medias has turbas. Rursus ergo flagitamus. Qui scis: quod rapuit te deus? Quia certus sum, inquit, doctrinam meam esse a deo. Quomodo id scis? Quia rapuit me deus. Qui scis istud? Quia certus sum. Quomodo certus es? Quia scio. At qui scis? Quia certus sum. QVAESO te lector, an non hic locum habet illa disputandi forma: qua, nisi mentitur Lutherus, mentitur Amstdorfius, theologos disputare Lipsenses hoc pacto: cum respondens negasset assumptum opponenti: probabat idem opponens hoc pacto: Oportet sic esse. Illo iterum negante: denuo et ille: Et quomodo potest aliter esse? Oportet sic esse.

HVIC mendacio Lutherus, uelut unum dictum, de dictis melioribus adiunxit coronidem. Pulcherrime, inquit, et Thomisticissime, quin et Lipsissime, et Henricissime.

NUNC quum reuerendus pater, in hoc principio sua fundet omnia: Ego certus sum: quia ego scio: et ego scio: quia ego certus sum: et ideo certus sum: quia non possum errare: et ideo non possum errare: quia certus sum: et ideo certus sum: quia ego scio. An non nobis licet in reuerendum patrem, reuerendi patris coronidem recinere, pulcherrime, et vvittenbergissime, quin et stolidissime, et Lutherissime.

VIDES ergo hoc loco lector, nihil illius ita recitare me: quemadmodum ex regis libro ille solet omnia. Qui nihil sincere citat: sed aut male mutat: aut ea commemorat inde: quae ibi nusquam sunt: sed ipse dum narrat: fingit sibi monstra: quae uincat. At nos ipsa re planum facimus, scripturas

Amstdorfi
fabula de
theologis.

Lutheri
coronis.

Lepide retaliatur
coronis Lutheri

scripturas ab illo sic allatas, sic detortas a suo sensu, sic ipsū sua somnia præferre sanctorum omnium sententijs : sic totam ecclesiam floccifacere præ se, sic aperte sacram scripturam negare, et agnitam manifeste cōtemnere, sic sua dogmata sine scripturā et contra scripturam statuere: ut dubitare non possis, illum ipsa re unum illud ubiq; principium petere: ut contra omnes et omnia, omnibus in rebus uni credatur sibi.

Ne uideri possit, hæc tam absurda per calūniam fingere de Luthero, Lutheri uerba ipsa commemorat, atq; expendit: quia clarum est, Lutherū et dicere et sentire multis adhuc modis absurdus. Cap. XXI.

Verba
Lutheri.

TAMEN quo minus dubites, istud nō ex ambiguis eius uerbis colligi, sed uerbis ab ipso clarissimis prædicari. Verba ipsa nebulonis expende.

Certus sum, inquit, dogmata mea habere me de cēlo, qui etiam aduersus eum triumphauī, qui in ungue nouissimo plus habet uirtutis et astutię, q̄ omnes papę, et reges, et doctores.

Item paulo post.

Rapuit, inquit, me dominus imprudētē in medias has turbas.

Et rursus.

Neq; enim hic mihi patientię habenda ratio est, ubi mendatijs suis scurra leuis, non me nec uitam meam, sed doctrinam ipsam impetit, quam certissimus sum non meam esse, sed Christi.

AT QVE hæc ubi tantū dicendo probauit, iam suo iure aduersus regem nebulo debacchatur, tanquam pro fide corripere

corripere hereticum : hoc demum esset blasphemare deū.
Indulgendum esset, inquit, ei, si humano modo erraret. Nunc
quum prudens et sciens mendacia componat, aduersus mei re-
gis maiestatem in cēlis, damnabilis putredo ista, et uermis : ius
mihi erit pro meo rege, maiestatem anglicam luto et stercore
conspargere : et coronam istam blasphemam in Christum pedi-
bus conculcare.

Lutheri uer-
ba domino
digna.

A H, N E seui tantopere bone pater : sed si satis debac-
chatus es : audi nūc iam leno . Meministi supra falso que-
stum te : quod rex nullum in toto libro, saltem exempli
causa, locum ostenderit : in quo te tibi dixierit esse contra-
rium. Hoc tu paulo ante mentitus es : quum rex multa lo-
ca, tuæ tibi repugnantiae demonstrarēt. Hic regē puta ui-
cissim abs te querere : cur ne unum saltem locum, exempli
causa protuleris : in quo eum dicas blasphemare deum.
Hic locus omnino querendus est, et paternitati uestre
proferendus . Interea uero, q̄ diu constabit reuerendam
paternitatem uestram, tam impudenter ista mentiri : lice-
bit alijs pro maiestate anglica, lutum et stercore omne,
quod uestra putredo damnabilis egessit, in uestre pater-
nitatis os stercoreum, et stercoreum omnium, uere sterquil-
linium regerere : et in coronam uestram, sacerdotalis coro-
ne dignitate exauthoratam, in quam non minus ac regiā
scutari decreuistis, omnes eloacas et latrinas effundere.
Dabis mihi candide lector, pro tua equitate ueniam : q̄
istius me nebulonis uerba sordidissima coegerunt respon-
dere talia : quibus honor præfandus esset. Nunc, uero ue-
rius illud uerbum sentio : Qui tangit picem : coinquinabi-
tur ab ea . Etenim me necessitatis etiam huius pudet : q̄

Cur hoc mi-
nus equū ei
in te erit, q̄
tibi in eum?

Hūc suo sibi
gladio iu-
gulat.

Imo ipse ita
ex suis uir-
tutibus erat
ornandus.

Proijcit am
pullas mitif
simus pater

Parallelon
I. Lutheri
de se.
Secundum
parallelon.
Tertium pa
rallelon.

Hic superat
antiparal-
lelon suum.

Videlicet iu
xta prouer-
biū. is recte
se laudat,
cui nullus
alius cōtin-
git lauda-
tor.

dum os hominis merdosum detergo; digitos mihi conca-
catis uideo. Verū quis ferre potest, nebulonē talem: qui
mille uitijis ostendat se possessum, atq; agitatū a legione
dæmonum: et tamen ita se iactet stolidē? Sancti patres
omnes errauerunt. Ecclesia tota sæpius errauit. Doctrina
mea non potest errare: quia certissimus sum, doctrinam
meam non esse meam: sed Christi: uidelicet alludens ad
illa uerba Christi: Verba mea non sunt mea: sed eius, qui
misit me patris. Quid istud? Papa cadet: dogmata mea
stabunt: nonne certare uidetur cum illo Christi: Cælum
et terra transibit: unum iota non peribit de uerbis meis.
Nam quum ait, Rapuit me dominus imprudētem in me-
dias has turbas. hoc plus est, q̄ tulit illū diabolus: et sta-
tuit supra pinnaculum templi. Iam illud q̄ gloriosum est.
Ego triumphauī aduersus illum: qui in ungue nouissimo
plus habet uirtutis et astutiæ, q̄ omnes papæ, et reges, et
doctores. Quanto gloriōsius triumphat iste, q̄ Christus:
qui de se dixit aliquanto modestius? Ego uici mundū. Et
item illud. Venit princeps mundi huius: et in me non ha-
bet quicquam. Iste uero quid dicit? Ego triumphauī non
aduersus mundum, sed magno interuallo sublimius, ad-
uersus principem mundi diabolum. Deinde triumphum
suum buccinat: et magnificis ornat ampullis. Triūphauī
(inquit) aduersus illum: qui in ungue nouissimo plus ha-
bet uirtutis et astutiæ, q̄ omnes, papæ, et reges, et docto-
res. O gloriosum triumphum. Sed unde nobis competi-
tum? Quid hic nobis dicet: qui probat omnia scripturis
manifestis? Quid aliud, q̄ illud Christi (nam cum illo cer-
tare

tare conatur) Ego testimonium perhibeo de me ipso? Quod si quis respondeat: testimonium tuum non est uerum: recurret ilico ad nouam scripturam suam. Ego certus sum, dogmata mea habere me de cælo. Atq; ibi, sistet in hoc suo principio, uelut firmissimo fundamento: quod non omnes papæ, reges, doctores, homines, angeli, poterunt euertere. Certus igitur, imo certissimus, dogmata sua habere se de cælo: sicut certi sunt et certissimi, qui dormiunt, omnia uera esse: quæ somniant. Imo uero certus, et certissimus mentiri se uigilantem, dogmata sua esse de cælo: quæ sua sibi murmurat conscientia, demonū illi præstigijs immissa: hominibus maledicit, et angelis: quicūq; dogmatis ipsius contradicunt. Et eos clamat os in cælum ponere, conspurcare sacra, blasphemare deum: quicūq; non uerentur arguere, spurcissimas ipsius blasphemias. Tantummodo clamat, anathema sint omnes: qui impetunt dogmata mea: quia certus sum, dogmata mea habere me de cælo.

HOC igitur principio a reuerendo patre petito, et a nemine concesso, sic arguit ulterius reuerendus frater, pater, potator Lutherus, extra ordinem sancti Augustini fugitiuus, unus ex Magistris inertibus vvittenbergenfibus, utriusq; iuris bacchanalius informis, et in sacra theologia doctor indoctus. Ego certus sum, dogmata mea habere me de cælo: ergo dogmata mea sunt cælestia. Et tūc ulterius sic. Dogmata mea sunt cælestia: ergo quicūq; contradicit dogmatis meis: os ponit in cælū: et blasphemat deum. Quoniam quidē igitur contradicunt meis dogma-

Noua Lutheri scriptura.

Q; certus sit Lutherus, sua dogmata uera esse.

Cur non iuras quoq; quo facias hominibus huius rei fidem?

Lepida paranomasia.

Lutheri syllogismorum series.

Istud facis
assidue Lu-
there.

Atq; egri-
us laturus.

tibus, pōtifex, imperator, reges, episcopi, sacerdotes, lai-
ci, et ōnes, in sūma boni, mihi licebit pro dei mei maiesta-
te, pontificem, Cæsarem, reges, episcopos, sacerdotes, lai-
cos, omnes deniq; bonos, anathematizare, maledictis et
conuitijs incessere, atq; in omnium coronas, et capita, li-
cebit, ex ore meo, lutū, coenū, stercora, merdas expuere.

H A E sunt reuerendi patris conclusiones, necessario de-
ductę, ex isto patris eiusdem p̄ncipio, per eum petito: ut
ipsi credatur, certum esse se, sua dogmata esse de cęlo. Ve-
rum age reuerende pater: si ego sic colligerem. Ego certus
sum, reuerendum fratrem patrem esse asinum: ergo reue-
rendus frater, pater est asinus. Hic si mihi concedat reue-
rendus pater, istud antecedens: q̄ multas cōclusiones mi-
hi licebit inferre: nimirum comedendum ei fœnum: ge-
standas sarcinas: et, quod est grauissimum: carendū esse
ceruissia: quod egre foret pater potator auditurus. Verum
potius q̄ eo traheretur: non dubitaret exigere: ut probem
me certum esse, illum esse asinū: alioqui (ut est impudens)
haud cōcessurus illud: quod omnes tamen uident esse ma-
nifestum. Verum ego protinus antecedens probare non
dubitē: hoc modo. Ego certus sum: quod sicut nullum
animal ridet p̄ter hominē: ita nullum animal rudit p̄-
ter asinum: sed ego certus sum: q̄ reuerendus frater, pa-
ter potator est aliquod animal: et rudit rudissime: ergo
ego certus sum: q̄ reuerendus, frater, pater, potator est
asinus uerissime. Ecce reuerende pater, ego probauī meū
antecedens: nec postulassē mihi concedi: nisi probauis-
sem. Probate, precor, et uos reuerēde pater, illud assump-
tum ue-

tum uestrum : quomodo certa sit uestra paternitas, dogmata uestra uos habere de cælo : quo deferente, recepistis illa. Nemo, n. ascendit in celū : nisi quia descendit de cælo. Sed hic (ut audio) respondebitis, detulisse uobis dogmata uestra de cælo : nō illū quidem, qui descendit de cælo : sed illum qui tanquam fulgur cecidit de cælo. Bene respondetis reuerende frater. Verum non sufficio uobis magister : sed uos relinquo, cum cacodemone dogmatū inspiratore uestrorum : cum quo manebitis in Tartaro per omnia secula seculorum.

NON SVM profecto mihi tam iniquus fautor : quin tibi facile lector ignoscam : si minus interdum probes hanc lenitatem meam : qua nonnunquam quædam intersero : quæ neque rei gravitati, neque tue seueritati respondeant. Et tamen neminem esse usquam puto, tam toruum : qui non æquum censeat, uel conuiuere nobis interdū, uel ignoscere : quum ubique legat spurcissimam petulantiam, stolidissimam nebuloniam, in principem prudentissimum : si nos ita commoueat indignatio : ut uel inuiti, uicissim cogamur ineptire : et (quod ait Solomon) respondere stulto secundū stultitiam eius. Præsertim quum eius liber, prorsus omisso negotio, totus in scurrilibus nenijs ocietur. Nos, licet obiter, in eius insaniam ludimus : tamen interim ita rem tractamus : ut tibi liquido constent omnia : quæcunque ab initio promissimus. Nam cum generale responsum eius, in summa nihil complectatur aliud : quā nihil habendum esse pro certo : nisi quod comprehensum est, euidenti scriptura : cætera uero uniuersa (etiam si non aduersantibus sacris

Q 3

literis,

Nēpe phrenesi mini-
stra ei sedu-
la,

Epilogus e-
orum, quæ
probata sūt
hoc primo
libro.

Summa Lu-
therani pri-
cipij,

Cōditio ob-
lata a Lu-
thero.

Quanto hic
ueri⁹ et mo-
destius de se
p̄dicat q̄
Lutherus.

literis, perpetuo totius ecclesiæ consensu firmata sint) uel
extirpanda penitus; tanquam traditiones hominū (quod
quidem censet optimum) uel ut minimum sic tolerari libe-
re: ut cuique relinquatur integrum eorū, quodq; proba-
re, improbare, mutare, damnare, abijcere ubilibet, quan-
do libet, quoties libet. Quum in hac parte collocet omnes
leges humanas, patrum decreta, ecclesię concilia, et sacra-
menta, purgatoriū metum, sanctorum cultum, et cultum
celebrādæ missę: nos et scripturis clarissimis, et euidentissi-
mis rationibus, effecimus perspicuum: esse uerbum dei
absq; scriptura traditum, idq; non minoris authoritatis
esse: q̄ sit ipsa scriptura. Probauimus authoritate scriptu-
ræ, atq; ipsius etiam confessione Lutheri, ecclesiam in di-
scernēdo dei uerbo, in rebus fidei, prorsus errare nō posse.
Probauimus ecclesiam, quam ille uocat papisticam, esse
ueram ecclesiam Christi catholicam. Probauimus ea sa-
cramenta, quæ Lutherus appellat traditiones hominum,
non hominū traditiones esse, sed dei: atq; ita illum, uerbū
dei negare non hominum. Probauimus illum, non stolis
de solum tollere leges omnes humanas, sed etiam oppu-
gnare, et clanculum, et manifeste scripturas ipsas. E quib-
us luce clarius ostendimus, illum quicquid e scripturis
attrulit, pro sua causa, sic allegare stolidē: ut nullus morio
possit allegare stolidius. Et quum de cuiusquam scrip-
turæ sensu, neminem unum uelit uniuersis credere: sed u-
numquenq; sibi, planum fecimus id illum struere: ut uni-
uersæ scripturæ robur eneruet: et fructum omnem uertat
in perniciem. Deniq; quum scripturam indubiam, nō fa-
teatur

teatur esse scripturam: sed habere neget quicquam scrip-
tura dignum: et apostolum non dubitet apostata repre-
hendere: clarissimum fecimus illum nō occulte modo, sed
etiam palam, scripturas ipsas, pro quibus pugnare se sin-
git, euertere. Postremo, præter eius improbissima men-
dacia, et stolidissimas repugnantias, et mille eius insanias,
quas hinc inde patefecimus, etiam uitiosum illud dispu-
tandi genus, in petendo principio, quod perq̃ facete sibi
uiscus est exprobrasse cæteris: id inquam ipsum probauimus
illi unam, atq; unicam disputandi formam esse. Sic igitur
lector, plus q̃ tibi sumus polliciti, persoluimus: idq; fecimus
probatationibus, non aliunde fere, q̃ ex regis li-

Hec lector
tibi tolle
memor.

bello desumptis. Et quoniam Luthero nunc, ut

uides, belle processit generale responsum:

nos iam accingimur ad eiusdē spe-

cialia: e quibus nihil uide-

bis: in quo nō ride-

bis hominis

singu-

la-

rem stulticiam.

DOCTISSIMI VIRI FERDINANDI BA-
RAVELLI, ADVERSVS LVTHE-
RI CALVMNIAS LIBER

SECYNDVS.
REFELLIT EA: QVIBVS LVTHERVS
nugatur: ad illa respondet: quæ rex obiter atti-
gerat de Indulgentijs. Cap. primū.

QVVM REX, VT IPSIVS LI-
ber ostendit: nihil sibi aliud in indulgen-
tijs, et papatu proposuerit: q̃ insanam
Lutheri leuitatem perstringere: qui quū
utrobique desipuisset: potius q̃ resipisce-
ret: optauit furere: quūq; hæc trāseunter
attigisset rex, non aliud destinans, q̃ sacramenta tractare:
tamen ea ipsa quæ dixit obiter ita prostrauere Lutherum:
ut ne tantulum quidem, quod responderet, inuenerit, præ-
ter insulsos risus in ridiculum ipsius caput redituros.

Veniamus nunc (inquit) ad particularia Henrici nostri, et ui-
deamus, q̃ feliciter aptet principia sua, conclusionibus.

Et postea.

Primum, indulgentias apprehendit rex defensor, quas ego
asserueram esse imposturas Romanę nequitie. Has defendit,
hoc modo. Si indulgentie sunt imposturę, impostores erunt,
non solum præcedentes pontifices, sed et ipse Leo decimus, quę
tamen Lutherus eximie laudat. O regium, et Thomisticum a-
cumen.

Et paulo post.

Itaq; nihil mihi respondet rex Thomisticus, indulgentias dā-
nanti, præter hoc uerbum, Indulgentie non sunt imposturę;
quia

Apparet ho-
minē parū
firmis uesti-
giis nixum.

Verba
Lutheri.

Imo magna
tecum est ne-
quitia.

quia Leo est bon' uir, ergo oportet sic esse, nō potest aliter esse.

HOC loco, nihil est opus respondere lector: sed ipsa regis uerba subiungere: quæ tu quum leges, et ab isto nebulae deprauata comperies: et illud, Oportet sic esse, Non potest aliter esse, apud regem nusquam inuenies: sed tam saepe q̃ stulte fictū ab Luthero, ut haberet de suo, in quod uideretur festiue ludere. Tum uere oportet sic esse, et non potest aliter esse: quin si quis Lutherum dicat esse bipedem, stultiorē quadrupede, responsurus sis, oportet sic esse, non potest aliter esse. Hunc igitur in modum ait princeps.

QVEM AD MODVM animal omne potissimū ex facie dignoscitur: ita ex hac quoq̃ prima propositione, clarescit, q̃ suppuratum is habeat cor: cuius os amaritudine plenum, tali exundat sanie. Nam quæ de indulgentijs olim differuit: ea pleriq̃ multum uidebantur adimere, nō modo de potestate pontificis, uerum etiam de bona spe, ac sancta consolatione fidelium, hominesq̃ uehementer animare: ut in poenitentię suę confisi diuitijs, ecclesię thesaurum, et ultroneam dei benignitatem contempnerent. Et tamen ea, quæ scripsit, omnia idcirco mitius accepta sunt, quia plerūq̃ differebat dūtaxat, non assererat. Subinde etiam petens doceri, seseq̃ pollicens meliora docenti, pariturum. Verum istud q̃ simplici scripsit animo, homo sanctulus, et omnia referens ad spiritum: qui fictum effugit: hinc facile deprehenditur, quod simul atq̃ a quoquā salubriter est admonitus: ilico pro benefacto regressus maledictum, cōuitijs et contumelijs insaniens: quibus opere

R

reprecium

„ Veis.

„ regiba

„

„

„

„

„

„

„ Quātā se

„ nestrā pa

„ tefecerit

„ Luther.

„ ad sce

„ lera,

„

„

„

„

„

” reprecium est uidere : quo uelanię tandem prouectus est.
 ” Ante factus est, indulgentias hactenus saltem ualere : ut
 ” præter culpam etiam a poenis absoluerent : quascunq; ui-
 ” delicet, uel ecclesia statuerat, uel suus cuiq; sacerdos iniūx-
 ” erat. Nunc uero, non eruditione (ut ipse inquit) sed mali-
 ” cia tantum profecit : ut sibi ipsi contrarius, indulgentias
 ” in uniuersum condemnet : ac nihil aliud eas dicat esse, q̃
 ” meras imposturas, ac nihil omnino ualere, præterquā ad
 ” perdendum hominum pecuniam, ac dei fidem. Qua in re
 ” q̃ non scelerate modo, uerum etiam furiose bacchetur, ne-
 ” mo est, qui non uidet. Nam si nihil omnino ualent indul-
 ” gentiæ : sed merę sunt (ut Lutherus ait) imposturæ : tunc
 ” necesse est, impostores fuerint, non hic tantum Leo pon-
 ” tificex decimus (cuius innocens, et inculpata uita, moresq;
 ” sanctissimi, ab ineunte ætate, per orbem totum, satis ex-
 ” plorati sunt, quemadmodum in epistola quadam ad pon-
 ” tificem, Lutherus etiā ipse fatetur) uerū etiā tot retro secu-
 ” culis; omnes Romanos pontifices : qui (quod Lutherus
 ” ipse commemorat) indulgere solebant, alius remissionem
 ” annuam, alius triennem, quidam aliquot cōdonare qua-
 ” dragesimas, nonnulli certam totius poenitentię partem,
 ” tertiam puta, uel dimidiā : aliqui demum remissionem
 ” indulerunt et poenæ et culpæ plenariam. Omnes ergo (si
 ” uera dicit Lutherus) fuerunt impostores. At quanta ma-
 ” gis cum ratione creditur, hunc unum fraterculū morbida
 ” esse ouem, q̃ tot olim pontifices, perfidos fuisse pastores.
 ” Et paulo post.
 ” QVI, quum eousq; progreditur : ut neget indulgentias
 quicquam

O confu-
 lit hoim
 pecuniæ
 iste ceco-
 nomus.
 Leo pon-
 tificex.

Ergo aut
 ibi turpi-
 ter adula-
 tor, aut
 hic men-
 dax est.

An nō te-
 net hæc
 cōsequēs
 tia dñe
 frater.

quicquam ualere in terris : frustra cum eo disputem : quā-
 tum ualeant in purgatorio. Præterea, quid profuerit cum
 illo loqui : quibus subsidijs liberemur a purgatorio : qui
 totum ferme tollit purgatorium? Vnde quū pati non pos-
 sit : ut pontifex quēquam eximat : ipse sibi tantū sumit :
 ut neminem ibi relinquat. Quid attinet, cum eo pugnare :
 qui pugnat ipse secum? Quid argumentis promoueam : si
 cum eo agam : ut donet : quod negauit : qui nūc id ipsum
 negat : quod ante donauerat? Verum quantumuis dispu-
 tentur indulgentiæ pontificis : necesse est, inconcussa ma-
 neant uerba Christi : quibus Petro commisit clauēs eccle-
 siæ : quum dixit. Quicquid ligaueris super terram : erit li-
 gatum et in cælo : et quicquid solueris super terrā : erit so-
 lutum et in cælo. Item quorum remiseritis peccata : remit-
 tentur : et quorum retinueritis : retinebūtur. Quibus uer-
 bis, si satis constat sacerdotem quemlibet, habere potesta-
 tem a mortalibus absouendi criminibus, et æternitatem
 pœnæ tollendī : cui non uideatur absurdum, sacerdotum
 omnium principem, nihil habere iuris in pœnam tempo-
 rariam? Verum aliquis fortasse dicet : Lutherus ista non
 admittet, sacerdotem ullum quicquam ligare, uel soluere,
 aut pontificem Nummum plus habere potestatis, q̄ alium
 quemuis episcopum, imo quemlibet sacerdotem. At quid
 id mea, quid admittat : aut quid non admittat is : qui quo-
 rum nihil admittat nunc, eorum pleraq; paulo prius ad-
 misit : quiq; omnia nunc reijcit solus : quæ tota tot seculis
 admisit ecclesia. Nam (ut cætera taceam : quæ nouus iste
 Momus reprehendit) certe indulgentias, si pontifices pec-
 cauere,

„ Habet for
 „ te eā po-
 „ testatem
 „ unde do-
 „ ctrinam.

„ Pontifex
 „ Luthero,
 „ plebeio
 „ sacerdote
 „ inferior

Iam utrū ,
maius e-
lege Lu-
there. ,
cauere, qui concesserunt : immunis a peccato non fuit to-
ta congregatio fidelium : qui eas tam diu, tanto confer su,
susceperunt. Quorum ego iudicio, et obseruatæ sanctorū
consuetudini, non dubito potius acquiescendū : q̄ Luthere
ro soli : qui totam ecclesiam tam furiose condemnat.

ECC E lector, q̄ scite regem tetigit Lutherus : quum et
euangelio probarit, et ratione, successorem Petri condos-
nare posse poenam purgatorij : quum rex præterea dicat :
Non solum Leonem decimum (quem laudat ipse Luthere-
rus) sed omnes retro pōtīfices fuisse impostores : si indul-
gentiæ nihil sunt aliud, q̄ imposturæ : et totū fuisse Chri-
stianum populum, tot ætatibus obnoxium culpæ : et se me-
liori cum ratione, crediturum, unum Lutherum uel stolidū
esse uel impium, q̄ aut omnes pontīfices fuisse decep-
tores, aut totum tot ætates populum fuisse deceptum.
Lutherus contra, ad euangelium tacet : rationes dissi-
mulat : silentio de ceteris tot seculorum pontificibus nihil
respondet omnino : nihil respondet de populo : quem tot
ætatibus defunctum, cum episcopis et clero, cōmuni dā-
natione deuoluit ad inferos. Quid ergo respondet ? nihil
respondet omnino. Tantum cachinnos tollit homo lepi-
dus : et Sardonio risu, risit regem : quasi nihil aliud dicat :
q̄, Indulgentiæ nō sunt imposturæ : quia Leo decimus est
uir bonus. Et tamē hoc ipsum, sic ab illo recitatū de indu-
stria, ut posset deprauatum uincere : quum omnibus uiris
bus oppugnarit : expugnare non potuit.

Rhetores
uidelicet i-
mitans in-
tis, quæ dis-
soluere ne-
quit.

Lutheri
uerba.

Si Lutherus, inquit, tantū habet authoritatis, ut tantus rex
ei credat, Leonē decimū laudanti : cur nō credat eidem, i-
dus-
gentias

gentias damnanti? Hui, q̄ argute nobis arguit reuerendus frater. Si negemus hoc lēma: sic nimirū probabit a simili. Si rex mihi credit uera dicenti: cur non itidē credit aperte mentienti? Nam, quod ait se, quum diceret, indulgentias nihil omnino ualere, sed esse meram imposturam, munisse sententiā suā scripturis, et rationibus: reuerendus pater aperte mētitur. Nam in illis libris, quibus egit serio de indulgentijs: nihil dixit ultra, q̄ eas ualere dumtaxat, ad tollēdas pœnas: quas aut lex inflixisset, aut homo. At nihil omnino ualere, et meras imposturas esse, id demum, primum in captiuitate Babylonica, sine scripturis, aut ratione, ex pectoris sui sētina, solo furore deprōpōsit. Illud quoq; non minus præclarum, quod sic ait.

Hoc argumēto regio, et Thomistico usus, potes dicere, Romę incuria nihil agitur mali, quia Leo decimus est bonus uir, et sic iustificabis omnē illā abominationē, Romanę perditionis.

EN q̄ pulchre, q̄ similia cōnectat. Quasi, aut in Roma curia fierent omnia: quæ bonus iste pater mētitur: aut quæ facerent omnes: omnia sciret pontifex: aut si quædā nesciret illorum: ideo nescire posset: quod ullas concedat indulgentias: aut non esset impostor: si sciens faceret imposturas: aut bonus esset: qui impostor esset: aut sibi nō pugnaret stolidissime, prudentissimus pater: qui dicit: Leo decimus est impostor: sed tamen est bonus uir.

Obiter pulchre tractat Lutherum, stolide argutantē aduersus Aristotelem, q̄ nemo sit bonus uir nisi qui possit esse bonus princeps. Cap. II.

R 3

Nam quod

quia nō credit incōstanti scurrē rex prudens,

Verba
Lutheri,

An tu ita stupidus es, ut non intelligas melius, regis argumentum? En Luthere q̄ tu pulchre uerba cōnectas.

Lutheri
uerba.
Aristoteles

Ista ne ē ue-
stra tracta-
tio secundū
diuinas
litteras?

Inepte in-
terpretatur
apostolum.

NAM QUID obtusius est illa argutia: qua sibi ui-
detur argute refellere, Aristotelis (ut ipse uocat) ar-
gutiam.

Si hoc loco, inquit, argutiam illam tractem: q̄ aliud sit, esse
bonum uirum, et aliud bonum principem (ut Aristoteles eorū
docet) frustra tractaui, coram tam stupidis et crassis trūcis:
quanto minus caperent, si secundum diuinas litteras; hac de re
disputarem. Nam re uera bonus uir non est, qui bonus prin-
ceps esse non potest. Spiritus enim Christi (quo solo boni sum⁹)
reddit hominem perfectum, ad omne opus bonum instructum,
ut Paulus ad Timotheum docet. Id quod et historie probant
scripturarum. Coram hominibus locū habet argutia ista: aliud
est, esse bonum uirum, nempe in speciem: et aliud bonum prin-
cipem, eque in speciem. At Saul, ut desijt esse bonus uir, simul
desijt esse bonus princeps.

AN NON dum legis hæc: tecum lector cogitas illud
Horatij: Quorsum hæc tam putida tendunt? Nam Leo
decimus, si fuit impostor: neq̄ bonus papa fuit: neq̄ bo-
nus uir: Quem Lutherus bonum uirum fuisse confirma-
bat: donec se declarauit Leo mali uiri non esse fautorem.
Quamobrem extra locum suum prorsus, hanc argutatur
argutiam: nec in aliud, q̄ ut suā declararet stultitiam. Quis
enim præter Lutherum tam stupidus est, et crassus trun-
cus: ut id non uideat esse uerum, uel negante Aristotele,
non modo nō admonente, nō idem esse bonū uirū, quod
bonum principem: quantumuis id neget bipedum stula-
tissimus Lutherus? Qui ex illo Pauli: Spiritus Christi red-
dit hominem perfectum, ad omne opus bonū instructū:
Concludit, neminem in hoc mortali statu bonū uirū esse:
qui non sic habeat spiritū Christi: ut sit instructus ad gu-
bernandum

bernandū regnū . Et nisi quis ita sit bonus, quomodo nemo bonus est, nisi solus deus : alioqui bonus uir uocari nō possit : nec bonus uir sit, qui bene credit, et bene facit, pro ingenij capto : si sit aliquanto simplicior, q̄ ut sit idoneus gubernando populo . Docet ergo nos stupidos et crassos trūcos, huius patris ingenium lubtile, et tenui festuca tenuius, illud Pauli : Spiritus Christi reddit hominem perfectū : sic intelligi, quod nemo sit bonus, nisi idē sit optimus . Et quia Spiritus Christi reddit hominem instructū ad omne opus bonū : ideo quemlibet, cui se aliquo modo infundit : instructum reddit ad quodlibet : ut nisi quis omnia omniū dona gratiarū receperit : nullius omnino receperit : nimirū iuxta illud eiusdem Pauli, Diuisiones gratiarum multe sunt : et unusquisq; proprium donū habet a deo, alius quidē sic, alius autē sic : sed idem nobis egregie probat historijs scripturarū . Nam corā hominibus locū habet, inquit, argutia ista, Aliud esse bonū uirū, nempe in speciem, aliud bonū principē, nēpe in speciem . At Saul ut desijt esse bonus uir : desijt simul esse bonus princeps.

Pulchre,
bene, recte.

O PRAECLARVM argumētū. Sic accidit in Saule: ergo sic accidere necesse est in omnibus hominibus : uelut si quis ita colligat. Iste homo stultus est : ergo omnis homo stultus est. Quid impedit, quo minus is, qui priuatim aliquo laborat uitio : tamen utilior esse possit in publicū, q̄ quispiā nullo laborans uitio, sed minus callēs earum artium, quibus instructū oportet esse principem. Neq; enim deus omnia impertit omnibus . Quod si maxime uerum esset, neminem esse bonū principem, nisi qui sit bonus uir: tamen

Intelligis
Lut here an
nō dū etiā,

Qñ nō cōmo
de Luthere
rem diuifisti
tēporibus?

tamen altera parte nō commearet ratio, neminem esse bonum uirū, nisi qui sit bonus princeps: nisi nobis persuadeat reuerendus pater, hoc argumentum bonum esse: Omnis rex est homo: ergo omnis homo est rex. Et itē istud. Omnis asinus est animal: ergo omne animal est asinus. Ei hīc uides lector: q̄ belle procedat huic reuerendo patri: id quod ille extra necessitatē, extra occasionem, extra locum omnem protulit: non in aliud omnino, q̄ ut iactaret istud bellum inuentū suum, et triumphum aduersus Aristotilem, idem esse bonum uirum, et bonum regem. Et cū se tam prudēter gesserit in regem lepide scurratur adagijs, Aut regem aut fatuum inquiens nasci oportere. Pape Luthere, q̄ cōmode. Nam hoc adagium utrūq; uestrū beat, et illum, q̄ natus est rex: et te, q̄ natus es fatuus.

Pergit retegere, et festiuius refellere nugas Lutheri, circa Leonem decimum. Cap. III.

Verba Lutheri.

Audin hūc
Sextū Neuium?

Tu utriusq;
modi es.

RVrsus ad id redit, quo sua se stultitia dolet urgeri.

Itaq; nihil, inquit, contra me facit hoc, quod Leonis decimi personā laudauī, et indulgentias damnaui. Duplex est hic iudicium, Hominem non licet iudicare, etiam si pessimus sit, coram deo, donec foris sine crimine uiuit. Hoc enim iudiciū ad eum pertinet, qui scrutator est cordis et renum. Aliud est de indulgentijs iudicare, quod ad doctrinam pertinet, in qua ut errare possunt, tam boni q̄ mali, siue sint uere aut fide boni, imo et electi, ita pertinaces in errore nō sunt, nisi manifeste impii. Hoc iudicium ad omnes et singulos pertinet, ut uocem pastoris, et alienorū discernamus. De Leone autem ipso, adhuc hodie incertus sum, quid senserit apud sese, et an sit pertinax in errore.

errore. Sed quid ista spiritualia, et preciosa, ante porcos proijcio? Quid capiat harum rerum, qui hunc syllogismum non capit, longe insulsiſſimum eſſe? Leo bonus eſt uir: ergo indulgentiæ ſunt ueræ.

QV I D ais lector? num ſe pulchre expediuit reuerendus pater, hac bella diſtinctione: qua uidelicet effecit: ut recte laudaret Leonem: etiamſi uocet impoſtorem? Nam ut ſe excuſet a repugnantia: ſic excuſat pontificem: ut quæ pontifex non ſolum conceſſerit indulgentias: ſed etiam excommunicaret illum: qui reprehendit indulgentias: tamen dubitat: quid ille pontifex apud ſe ſenſerit de indulgentiis. De quibus ſi ſenſerit idem, quod Lutherus: hoc eſt, ſi contra ſenſit, quæ ſcripſit: fuit bonus uir. Et hæc eſt acuta reſpoſio reuerendi patris de indulgentiis: Ego certus ſum: quod ſunt meræ pontificis Romani impoſturæ: ſed quia de occultis non debeo iudicare: et occultum eſt mihi: an Leo decimus fuit pertinax in contraria opinione: an et ipſe quoque crediderit, eas eſſe meras impoſturas: et eas credens nihil omnino ualere: tamen uelut multum ualituras conceſſerit: et me, quod contra pertinaciter ſenſerim: excommunicauerit: atque ita uerus impoſtor fuit. Ideo abſque repugnantia et indulgentias, ut impoſturas eius reprehendi, et ipſum tamē impoſturarum factorem, ut bonum uirum laudauit: quia idem eſt bonus uir, et bonus princeps. Et hoc eſt lector ingenij Lutherani præclarum ſpecimen: quod rationibus regis omnibus omiſſis, fructum unum deſerpſerit ſibi: et pro ſuo deprauauit commoſo: quo facilius poſſet uincere. Et tamen quum id deprauaſſet maxime: tam ſtolidus eſt: ut non poſſet ſoluere.

Quæ quæſo
ſpiritualia?

Reſponſio
Lutheri ſuper
indulgentiis.

Arguta cola
lectio ſcæ,

Eximium
quoddam
Lutheri acumen,

S

Refellit

Refellit deliramenta Lutheri: quibus respon-
dit de papatu . Cap . IIII .

Verba
Lutheri.

Vt nihil pu-
det nebulos-
nē mēdacijs.

VEniamus nūc, inquit, ad aliud de papatu: quem ego po-
tentibus scripturis conuulsi. Defensor autē eius ad scrip-
turas magis mutus q̄ piscis, regia fiducia pręsumit, Lutherum
ad solum eius nutum scripturas deserturum, et suis mendacijs
accessurum. Probat autem papatū hoc modo. Oportet sic esse,
quia audiui etiam Indiam sese Romano pontifici subdere. Itē
Gręciam. Item. S. Hieronymus agnoscit Ro. ecclesiā pro ma-
tre. Quid hic Lutherus dicere audebit aduersus tam egregia,
et tam Thomistica.

ECCE lector ubiq̄ similem sui Lutherum, hoc est, ne-
bulonem improbe impudenterq̄ mēdacem. Nam quum
adhuc extent libri: ex quibus eius uanitas arguitur: ta-
men, tanquam homines prorsus essent cæci: audet scurra
uanissimus ea dicere: quæ nemo nescit eum improbe stul-
teq̄ mentiri. Quod quo tibi faciam clarius: ipsa regis uer-
ba, quatenus ad hanc rem faciunt: adiungam.

Verba „
regis „
Q̄ hoc sit „
probabi- „
le cōfide- „
ra lector. „

QVIS NON hic quoq̄, nisi qui maliciam norit: mi-
retur incōstantiam? Nam prius negauerat papatum esse
diuini iuris: sed humani iuris esse concesserat. Nunc uero
secum dissidens, neutrius iuris. esse confirmat: sed ponti-
ficem sibi mera uī sumpsisse, atq̄ usurpasse tyrannidem.
Sentiebat ergo pridem, humano saltem consensu, prop-
ter bonum publicum, Romano pontifici, super ecclesiam
catholicam, delatam esse potestatem. Idq̄ usq̄ adeo sen-
tiebat: ut Boemorum quoq̄ schisma detestaretur, pronū-
cians eos peccare damnabiliter: quicunq̄ papæ non ob-
temperarent. Hæc cum haud ita pridem scripserit: nunc
in idem,

in idem, quod tunc detestabatur: incidit. Quin istud quoque
 similis est constantiae: quod quum in concione quadam ad po-
 pulum, excommunicationem doceat esse medicinam: et
 obedienter patienterque ferendam. Paulo post excommu-
 nicatus ipse, idque meritissimo iure, sententiam tamen tam
 impotenter tulit: ut rabie quadam furibundus, in contu-
 melias, conuitia, blasphemias, supra quam ullae possent aures
 ferre: proruperit: sic, ut suo furore plane perspicuum fecerit,
 eos, qui pelluntur e gremio matris ecclesiae: statim furijs
 corripit, atque agitari demonibus. Sed istud rogo, qui illa
 tam nuper uidit: unde nunc subito uidet, nihil se tunc ui-
 disse? Quos novos oculos induit? An acutiore cernit ob-
 tutu: postquam ad superbiam solitam, ira quoque superue-
 nit, et odium: et longius uidelicet propiciat, usus tam pre-
 claris conspicijs? NON tam iniurius ero pontifici: ut
 anxie ac solcite, de eius iure disceptem: tanquam res ha-
 beretur pro dubia: satis est ad praesens negocium: quod inimi-
 cus eius ira furore prouehitur: ut sibi fide deroget ipse: ac
 dilucide se ostendat praemalitia, neque constare secum, neque
 uidere quid dicat. Nam negare non potest: quin omnis
 ecclesia fidelium, sacrosanctam sedem Rom. uelut matrem
 primatemque cognoscat, ac ueneretur: quaecumque saltim neque
 locorum distantia, neque periculis interiacentibus prohibe-
 tur accessu. Quod si uera dicunt: qui ex India quoque ueni-
 unt huc: Indi etiam ipsi tot terrarum, tot marium, tot so-
 litudinum, plagis disiuncti, Romano tamen se pontifici
 submittunt. Ergo si tantam ac tam late fusam potestatem,
 neque dei iussu pontifex, neque hominum uoluntate conse-

„ Hic cine
 „ bono uir
 „ sit, qui sic
 „ agat?

„ Lutherum
 „ sibi fide
 „ cupidita-
 „ te deroga-
 „ re sua,

Age tu
Formio.

Constat
autem, at
Luther⁹
contem-
nit.

Audin
hec Lu-
there?

” cutus est : sed sua sibi uī uēdicauit : dicat uelim Lutherus :
” quando in tantę ditionis irruperit possessionem. Non po-
” test obscurum esse initium tam immensę potentię : præ-
” sertim si intra memoriā hominum nata sit. Quod si rem
” dixerit unā fortassis, aut duas etates superare: in memoriā
” rem nobis redigat ex historijs. Alioqui, si tam uetusta sit:
” ut rei etiam tantę oblitterata sit origo : legibus omnibus
” cautum esse nouit : ut cuius ius omnem hominum memo-
” riam ita supergreditur : ut sciri non possit : cuiusmodi ha-
” buerit initium : censeatur habuisse legitimum : uetitū esse
” constat, omnium consensu gentium : ne, quę diu manser-
” runt immota : moueantur. Certe si quis rerum gestarum
” monumenta reuoluat : inueniet iam olim, protinus post
” pacatum orbem, plerasq; omnes christiani orbis ecclesiās,
” obtemperasse Romanę. Quin Gręciam ipsam, q̄q̄ ad ip-
” sos commigrasset imperium : reperiemus tamen: quod ad
” ecclesię primatum pertinebat : præterq̄ dum schismate la-
” borabat, ecclesię Romanę cessisse. Beatus uero Hierony-
” mus quātum Romanę sedi censeat deferendum : uel inde
” luculenter ostendit : q̄ quum romanus ipse non esset : ta-
” men aperte fatetur, sibi satis esse : si suam fidem, quibus-
” uis improbantibus alijs, comprobaret papa Romanus.
” Cui cum tam impudenter Lutherus pronunciet, idq; cō-
” tra suam pridem sententiam, nihil omnino iuris in eccle-
” siam catholicam, ne humano quidem iure competere: sed
” papam mera uī, meram occupasse tyrannidem : uehemē-
” ter admiror : quod tam faciles, aut tā stupidos speret esse
” lectores : ut sacerdotem credant inermem, solum, nullo
septum

septum satellitio (qualem necesse est eū fuisse, priusquā eo
 potiretur: quod eum Lutherus ait inuasisse) uel in spem
 uenire unquam potuisse: ut nullo iure fultus, nullo fretus
 titulo, in tot ubiq; pares episcopos, apud tam diuersas, tā
 procul disiectas gentes, tantum obtineret imperium: ne
 dum ut credat populos omnes quisquam, urbes, regna,
 prouincias, suarum rerū, libertatis, iuris, fuisse tam pro-
 digos: ut externo sacerdoti, cui nil deberent: tantū in sese
 potestatis darent: quantum ipse uix esset ausus optare.
 Sed quid refert: quid in hac re Lutherus sentiat: qui prae
 ira atq; inuidia, non sentit ipse: quid sentiat.

VIDES hic regem lector, non id agere: quod mentis-
 tur iste: ut tanquam res esset dubia: probet papatū. Imo
 ex professo, abstinere ab ea questione, ne uideatur habere
 potestatem pontificis pro controuersa. Tantummodo
 reprehēdit insanam leuitatem nebulonis: qui quod paulo
 ante sic asseruerat esse legitimum: ut damnabiliter eos
 peccare fateretur: quicunque contradicerent: paulo post
 contradixit ipse: atq; sua ipsius sententia in eandem dam-
 nationem incidit: affirmans papatum, nullo iure quicquā
 habere ponderis: neq; aliud esse quicquam, nisi meram ty-
 rannidem: quā pōtifex inuadens per uim atq; iniuriam
 occuparit. Quod q̄ uerissimile sit: pulcherrime tetigit pri-
 ceptis. Quæsiuit enim, quando, quibus inuasit uiribus:
 q̄ uerissimile sit, tot nationes adduci potuisse: ut tātum in
 se iuris externo sacerdoti, nullo iure coacti concederent.

Nam planum esse omnes gentes populi christiani, qui lo-
 corum distantia non prohibentur: neq; ui distinentur, a-

Et merito
 quidem.

Non enim
potuit.

gnosceret papam Romanum, pro generali uicario Christi.
Ad hæc omnia, nihil respondet Lutherus. Quid enim posset in tam aperta re : sed quod rex adiecit ex habundanti, de Græcia et India: id uero uir disertus arripit auide : in quod caninam facundiam suam exerceat.

Lutheri
uerba.

Respondeo, inquit, si ideo stabit papatus : quia rex Angliæ audiuit, Indiam et Græciam sese subdidisse, eadem ratione non stabit, quia Lutherus certus est, neq; Indiam, neq; Græciā, sub romano pontifice unquam fuisse, aut esse uoluisse.

Et hic mentiris.

PRIMUM si quis ab hoc reuerendo fratre quereretur: quomodo certus sit, neq; Indiam, neq; Græciam, sub romano pontifice unquam fuisse : aut esse uoluisse : Respondebit, sat scio, nobis, eadem certitudine se certum esse : quia certus est, ut scribit, dogmata sua se habere de cælo . Ergo, si ideo certus est, reuerendus pater se uerum dicere : quia certus est, dogmata sua se habere de cælo : Ego ideo certus sum, reuerendum patrem falso mentiri : quia certus sum, dogmata illū sua habere de tartaro. Et hæc est forma, formalis consequentiæ, secundū regulam patris Lutheri, fratris extra regulam beati Augustini . Quam regulam Augustini, et diui Benedicti, et item dominici, ac Francisci, receperunt et Indi et Græci, approbatam uidelicet, auctoritate sedis Romanæ. Per quod, et alia multa ex analibus, et synodis, et Græcorum patrum commentarijs, et epistolis euidenter constare posset, utriusq; gentis ecclesiam, agnouisse sedis Romanę præcellentiam. Si aut hoc probandum sibi sumpsisset rex : aut nobis aliud esset propositum : ut ostendamus : q̄ stolide Lutherus respondeat regi.

Hoc uerissimius.

Quod si ideo negat papatum Lutherus: quia id quod etiā
rex fas

rex fatetur, longius absunt Indi: quā ut possint, ob quoduis negociolū Romam currere: negabit humano generi dominium tributum, in cætera animalia: quæ in illis desertis degunt multa: quæ hominibus sunt inaccessa. Quod si Græci perpetuo repugnassent ecclesiæ Romanæ: tamē ne sic quidem quicquam sustulisset argumentum regis: cuius robur consistit consensu ecclesiæ catholicæ: quæ plane fuisset in reliquis nationibus: etiam si perpetuo fecisset Græcia: quod nunc faciunt quædā rura Boemica. Nisi neget Lutherus Carolū esse regem, totius Hispaniæ: propterea quæ aliquot oppida rebellarunt. Iam ex Indîa, et Græcia, tandem peruenit ad Hieronymum.

Deinde, inquit, gloriosus dominus rex, pro suo more, satis fortiter mentitur: dum Hieronymum facit assertorem papatus, cū uir ille ecclesiam Romanam, suam dumtaxat, non nobis matrem appellasset.

QVÆSO lector iudica, quā sincere pater potator hunc locum Hieronymi tractet: cum ille dicat, satis esse sibi, si suam fidem comprobaret papa Romanus: nimirū aperte significans, non dubitandum esse illum recte sentire de fide, qui cum illa sede consentiat: quod quid potuisset dicere magnificētius: istud adeo dissimulat pater potator Lutherus: ut etiam tenebras lectori conetur offundere: et animos hominum uerbis alio, ne quod recordentur abducere. Sed istud est impudentissimum: quod quum papatum, nec humano saltem consensu robur accepisse contēdat, sed meram uim esse pontificis, occupantis tyrannidē: insectatur principem scōmmatis: quæ amentiam eius taxans ac intemperantiā, ad potentes (ut ait) scripturas, quibus ipse

At hoc non cōcedet turca, inquit Lutherus.

Verba Lutheri.
Vbi est acus mē tuū dñe frater?

conatur sed frustra.

Tū eiectum
ab ecclesia
dei corri-
puit diabo-
lus.

būs ipse uidelicet rem probauerit : magis mutus q̄ p̄scis fuerit. Quis non hunc impudentem nebulonem rideat? quādo nemo nesciat, tantum abesse : ut aut scripturis, aut ratione probarit istud : ut ne conatus id quidem unquam sit : sed iactarit dumtaxat furiosus per cōuitium : atq; nec id quidem ante fecerit : q̄ excommunicatus e ceteru fideliū, correptus a ceteru demonum, ira atq; inuidia frendens, nec amplius sui potens, sibi fidem sustulit.

De communicatione laicorum, sub utraq; specie, pro-
fert ea : quæ scripsit rex : et eadem comparat
in genere, cum his : quæ scribit
Lutherus, Cap. V.

POST QVAM dimidium libelli sui, alijs consumpsit
nugis : incipit homo nugacissimus, nugari tandem,
in ipsis sacramentis : et post deliramentorū et insanę scur-
rilitatis abyssum, producit aciem argutiarum, si quis ipi
credat, inuictam.

Verba
Lutheri.

Sic tibi in-
sus es.

Age, inquit, reuelemus sceleratam hanc et regiam nequitiam
in prima tyrannide, scilicet una parte sacramenti. Ego, alte-
ram partem esse impie Christiano populo ablatam, septem ar-
gumentis probavi : quæ et tum me uincebant : nunc autem et
triumphant : postq̄ assertor papistarū gloriosissimus, regia for-
titudine illa transit intacta.

AVDI N lector, Thraſonis huius magnifica uerba : et
celebres ab se sibi decretos, atq; adornatos triumphos : ut
argumenta sua septem, uelut reformidantem, regem reli-
quisse iactat intacta? Nos ergo lector, argumenta ista

Lutheri

Lutheri strenua statim producemus tibi, eademq; misere
(ut uidebis) affecta. Sed interim, quia uideri uult, nō au-
sum ea regem tangere: nos tibi primū e regis libro, quæ-
dam recensēbimus: quibus abs te perpenlis, fiet perispī-
cuum: quū Lutheri septem illos duces sigillatim uidebis,
a me produci mortuos, eos olim omnes, innictum prin-
cipem uno semel ictu, mactasse. Princeps igitur hac de re
scribit, hunc in modum.

I N T E R I M uero, libet excutere: q̄ fraudulenter per
speciem fauoris in laicos, conetur eorum odium concitare
in sacerdotes. Nam quum decreuisset, ecclesiæ fidem sus-
pectam reddere: ne quid ponderis eius haberet authori-
tas: atq; ita facta uia, præcipua quæq; Christianæ religi-
onis euertere: ab ea resumpsit initium: cui populum spe-
rabat alacriter applausurum. Terigit enim uetus uleus:
quo pridem ulcerata est Boemia: q̄ laici sub utraq; specie
non recipiant eucharistiam. Eam rem quum prius ita tra-
ctasset: ut dumtaxat diceret, recte facturum pontificem:
si curaret, communi consilio statuendum: ut sub utraque
specie laici communicarent: Post, ubi nescio quis, illud ei
negauit: non contentus in eo manere: quod dixerat: sic
profecit in peius: ut totum clerum cōdemnet impietatis:
q̄ istud non faciant, non expectato concilio. Ego de pri-
mo non disputo. Cæterum, etiam si causas non uiderem:
cur nō decernat ecclesiā: ut utraq; species ministretur lai-
cis: tamen dubitare non possem: quin sint idoneæ: quæ et
olim fecerunt: ut id omitteretur: et nūc quoq; faciant: ne
redintegretur. Nec plane assentior, totum clerum, per tot

Verba
regis,

T

secula

” secula fuisse tam stolidum : ut se obstrinxerit æterno sup-
” plicio, propter eam rem : unde nihil reportaret commodi
” temporalis : imo uero, q̄ nihil sit talis periculi : uel hoc eu-
” denter ostendit : q̄ eos, qui nō tantum istud fecerunt : ue-
” rum etiam qui scripserunt esse faciendum : deus non modo
” suscepit in cælum : uerum etiam uoluit esse uenerandos in
” terris, et ab hominibus honorari : a quibus honoratur is-
” p̄e . Inter quos fuit (ut de alijs interim taceam) uir erudi-
” tissimus, et idem sanctissimus, diuus Thomas Aquinas :
” quem ideo libentius commemoro : quoniam eius uiri fan-
” citatem, Lutheri ferre non potest impietas : sed quē om-
” nes Christiani uenerantur : pollutis labijs ubiq̄ blasphe-
” mat. Quanq̄ sunt permulti : qui etiam si pro sanctis recep-
” ti non sunt : tamen siue doctrina, siue pietate spectentur :
” tales sunt : ut Lutherus eis comparari non possit : qui hac
” in re contrarium Luthero sentiunt. Inter quos sunt magis-
” ter Sententiarum, et Nicholaus de Lira, et cōplures alij :
” quorum cuilibet magis expedit christianos omnes, q̄ Lu-
” thero credere . At uide quæso, q̄ uacillat : ac sibi repug-
” nat Lutherus : uno loco dicit : Christū in cœna omnibus
” omnino fidelibus, nō permittendo, sed præcipiendo dix-
” isse : Bibite ex eo omnes : Postea uero, tinnens ne laicos,
” quibus in sacerdotum odium adulatur : offenderet : hæc
” uerba subiungit . Non q̄ peccent in Christum : qui una
” specie utuntur : quum Christus non præceperit ulla uti :
” sed arbitrio cuiuslibet reliquerit : dicens : Quotiescūq̄ hæc
” feceritis : in mei memoriā faciatis : Sed q̄ illi peccant : qui
” hoc arbitrio uolentibus uti, prohibent utramq̄ dari. Cul-
pa non

pa non est in laicis, sed in sacerdotibus. Videris aperte, „
 quod primo dixit esse præceptum: hic dicit non esse præ „
 ceptum: sed cuiuslibet arbitrio relictum. Quid opus est „
 ergo, nos illi contradicere: qui sibi toties contradicit ipse? „
 Et tamen quum dixit omnia: laicos non satis defendit: si „
 quis rem urgeret: et in sacerdotibus, quos tam atrociter „
 accusat: nihil probat esse peccati. Nam in eo dicit totum „
 esse peccatum: q̃ sacerdotes alterius speciei laicis inuitis „
 adimerent libertatem. Hic igitur, si quis eum percōcte „
 tur: qui sciat, istum ritum inoleuisse, renitente populo: „
 non potest (opinor) docere. Cur ergo totum condemnat „
 clerum: q̃ laicis inuitis, ademerit suum ius: quum id in „
 uitis esse factum, nullo possit documento probare? Quā „
 to fuit equius: si, nisi uolentibus illis, recte nequiuit insti „
 tuti pronunciare, pro tot sæculorum consuetudine, plebis „
 interuenisse consensum. Ego certe, qui uideo, quas res a „
 plebe clerus obtinere nō potest: ne tantum quidem, quin „
 ferme, sub ipso altari suorum condant cadauera: non fa „
 cile credo, populum fuisse passurum: ut inuiti per contu „
 meliam, in tanta re, ab ulla iuris sui parte pellerentur, sed „
 causis aliquot idoneis, e laicorum uoluntate constitutum. „
 At istud miror, tam uehementer indignari Lutherum, lai „
 cis ademptam alteram, quum illum nihil permoueat: q̃ „
 utraq̃ species adimatur infantibus: nam illos olim com „
 municasse, nec ipse negare potest. Qui mos si recte fuit „
 omissus: q̃q̃ Christus dicat: Bibite ex hoc omnes: Nec „
 quisquam dubitat: quin causæ fuerunt magnæ: etiam si „
 nunc earum nemo meminisset: cur non etiam cogitemus, „

„ Infantes
 „ olim com
 „ muni-
 „ casse.

» bonis iustisq; rationibus, quantumuis nunc ignoratis, a-
» bolitam esse consuetudinem: qua laici olim, nec id fortasse
» diu, sub utraq; specie solebant recipere sacramentum?
» Præterea si eam rem, ad exactam euangelicæ narrationis
» formam reuocet: neq; quicquam prorsus permittit eccle-
» siæ: cur eucharistiã non iubet semper in cœna recipi, imo
» uero post cœnam? Deniq; non minus incommodi fuerit,
» in hoc sacramento facere: si quid fecisse non debeas: q̃ si
» quid non facias: quod fecisse debueras. Ergo si totius ec-
» clesiæ consuetudo, rectum non facit: ut in laicis omitta-
» tur species uini: qua ratione aquam in uinum audet Lu-
» therus infundere? Neq; enim tam audacem puto: ut sine
» aqua consecret: quam tamen ut admisceret, neq; exemplū
» habet ex cœna dominica, neq; ex apostoli traditione com-
» pertum: sed sola ecclesię consuetudine didicit: cui si putat
» hac in parte parendum: cur eam in altera tam arroganter
» oppugnat? Qua de re, quicquid Lutherus obgānit: ego
» certe tutius opinor credere, laicos recte sub altera tantum
» specie communicatos, q̃ per tot secula totum clerū (quod
» iste disputat) hac una de causa fuisse damnatum. Nam om-
» nes appellat impios, et tales: ut in crimē inciderint læsæ
» maiestatis euangelicæ. Q; si utri sint (inquit) heretici et
» schismatici nominandi, non Boemi, non Græci: quia euā-
» gelijs nituntur: sed uos Romani estis hæretici, et impij
» schismatici: qui solo figmento præsumitis contra euiden-
» tes dei scripturas. Si Lutherus nihil admittit aliud, q̃ eui-
» dentes dei scripturas: cur non iubet eucharistiã (ut dixi)
» sumi a cœnantibus? Nam sic factum a Christo, scriptura
» commẽ-

commemorat. Quanto melius crederet Lutherus, nō hu-
mano figmento, sed eodem authore deo, factum in eccle-
sia: ne laici sub utraq; specie reciperent eucharistiam: quo
authore factum est: ut reciperetur a ieiunis? Placuit, ut
ait beatus Augustinus, spiritui sancto: ut corpus domini,
quod post alios cibos ab apostolis in cœna receptum est:
ante alios cibos, a ieiunis reciperet in ecclesia. Videtur er-
go uerissimile: q̃ spiritus sanctus, qui Christi regit eccle-
siam: sicut eucharistiæ sacramentum mutauit a cœnanti-
bus ad ieiunos: ita laicos, ab utraq; specie deduxit in alte-
ram. Nam qui alterum mutare potuit: cur non alterare
potuerit et alterum?

VIDES charissime lector, hac in parte, q̃ modeste se
gerat princeps, aduersus nebulonis istius immodestiam.
Nam et modice reprehendit eius maliciam, et in una atq;
eadem re, duplicem inconstantiam, semper se in deteriora
mutantem. Arguit eius impietatem: qui totam tot secu-
lorum damnet ecclesiam: et id dicat factum malicia sacer-
dotum: quod factum est bonitate spiritus sancti. Nam si
stetisset in eo Lutherus: ut diceret ecclesiam benefacturā:
si communi consilio, laicis utramq; speciem permetteret:
rex ea de re se disputaturū negat. Q̃q̃ ego non dubito:
quin istud, quod p̃ tot ætates iam factū est: dei consilio
factum sit: id quod luculenter ostēdit rex: nisi deo rursus
idem placeat immutari: non passurum alioqui ecclesiam,
istud humano demutare consilio: nec in sacramentis alio
gubernari spiritu, q̃ sancto spiritu suo. Sed rex modeste se
negat hac de re disserturū. At quod iam discordiam Lu-
therus

Rem dignā
fustuario.

therus commouet: et hortatur: ut sua quisque autoritate audeat, tot ætatum totius ecclesiæ consensum cōtemnere: et Christianos omnes, per tot secula defunctos, mittit ad inferos: quasi nō spiritus dei sanctus gubernaret ecclesiā: sed spiritus ille diaboli: qui per os Lutheri spurcissimum, sanctam blasphematur ecclesiam, et ecclesiæ sponsum Christum: id uero ferre pius princeps non potuit: et tamen absque conuitijs et contumelijs disputat, aduersum hominem conuiciantissimum, et omnibus conuitijs et contumelijs dignissimum: atque ostendit, neque causam esse: cur sacerdotes tollere uoluerint laicis alteram sacramenti speciem, et animas suas perdere, propter id: unde nihil prorsus essent lucraturi: neque laicos id unquam fuisse passuros: ut alterā inique præriperent sacerdotes: quibus interdum æqua et iusta petentibus, unde nec ipsi lucrifacerent clerici: neque perderent quicquid: populus tamen, uelut pro titulo sui iuris obstitit. Ostendit multa princeps: quæ circa hoc sacramentum, iam multis seculis ecclesia tota fidelium, ab exemplo Christi sacramentum instituentis, euariat: quorum nullum Lutherus ante reprehenderat. Quædam, ne nunc quidem, quæ tamen aut male fieri necesse sit, et damnablem: aut fieri, quod plane uerum est, auctore deo. Ostendit igitur princeps, eius generis omnia consilia spiritus sancti, ecclesiam gubernantis esse mutata. Aduersus hoc tam pium, tam uerum, ac modestum regis responsum, improbus atque impius nebulo, conuitijs et stulticijs insanit.

Lutheri
uerba,

Ego, inquit, alteram partem sacramenti, esse impie christiano populo ablatam, septem argumentis probaui.

Rex sus-

REX sufficien^{ter} ostendit, non ablatam per sacerdotes.
Ergo si per homines factum est: per ipsos factum est laicos. Atq; ita Lutherus, hanc impietatem a sacerdotibus, in quib; cupit trudere, depellit homo sapiens, in ipsos, quibus adulari studet, laicos. Et depellit inexcusabiliter, suo ipsius dogmate. Nā si uerū est: q̄ omnes laici sunt ita sacerdotes: ut habeant equalē potestatem, super quodcūq; sacramentum: Postquam ad hoc dumtaxat electi sunt, et elegi poterunt per alios laicos (ut ait) Lutherus in sacramento ordinis, adeo non defendit laicos, stolidissimus iste patronus: ut etiam uehementer inuoluat damnatione: q̄ suæ salutis incuria, neglexerint eligere sibi sacerdotes: qui sibi ministrarent utramq; speciem. Nisi laicos dicat, hactenus ignorasse mysterium. Nunc uero, missum de cælo se: qui tam sacrum dogma reuelaret hominibus: ut deus, qui solet abscondere a sapientibus, et reuelare paruulis: iam contra credatur, a paruulis abscondisse: quod reuelaret superbissimo nebuloni. An ideo dicet, per sacerdotes ademptam laicis: quia de ea re cautum est in concilijs? At si perpendas lector, ea ipsa concilia: facile uidebis hanc rem, non ex illis natā esse concilijs: sed aduersus eos esse statutum: qui, quod iste nunc facit, auderent mutare: quod iam tum diu ante, per omnem populum catholicū fuerat obseruatum, nimirum spiritus sancti, per totam ecclesiam sese diffundente consilio. Quomodo enim in idem totus Christianus populus, per tam diuersas gentes in ea re consensisset: quum uerba euangelij uideantur in alterā potius partem uergere: nisi illo id agente, qui facit unanimes in

mes in domo : qui ducit ecclesiam suam in omnem ueritatem : qui cum ea semper est, usque ad consummationem seculi. Qui scripturarum, ut auctor est dignissimus : sic est interpretis uerissimus. Quamobrem quoniam id, quod Lutherus ablatum queritur, hoc est nihil rei : nam et sanguis Christi est in corpore Christi : sed altera species, non id per sacerdotes ablatum sit, non omnino per homines, sed per spiritum dei : quod rex, ut priore libro supra declaratum est : apertissime docuit : suo flatu in rebus fidei regit et gubernat ecclesiam. Lutherus dum dicit istud impie ablatum esse : non conuiciator est in regem : sed blasphemator in deum : per quem factum est : quod impie factum, homo ter impius asserit. Neque iam contra regem pugnat iste bellus bellator, cum suis septem argumentis : sed uelut draco ille cum septem capitibus, insurgit aduersus deum : et quod Satan ausus est olim in deserto : scripturis pugnat aduersus scripturarum dominum.

Speciatim recitat ac refellit septem argumenta Lutheri. Cap. VI.

AGGERGO, producamus istos nunc Lutheri septem duces claros, septem (puto) uictores olympiacos, imo gladiatorum septem putrida, et foetoribus abominanda cadauera.

Verba
Lutheri.
Primus
Achilles.

Primum, inquit, argumentum meum erat authoritas euangelistarum, narrantium constanti et uno sermone, Christum instituisse utramque speciem, his qui memoriam sui erant facturi, et signanter ad calicem adiecit : Bibite ex eo omnes. Ad hoc nihil dicit

hil dicit rex defensor ecclesię.

EN limiũ in purpura, Therſitem in Achillis panoplia.
Non est argumentum tuum authoritas euangelistarum
Luthere: neq; enim euangelista quisquã, aut hæreſis au-
thor est, aut schiſmatis: sed ſenſus adulterinus, quem tu
ex euangelio conſingis, et quicquid ipſe peſtilenter affuis
euangelistarum uerbis: illud est argumentũ tuum. Nam
ex eo, q̃ illi narrant Chriſtum conſecraſſe ſub utraq; ſpe-
cie in cœna: tu interpretamento capitis tui concludis, mi-
niſtrandum eſſe laicis: quum id neq; exemplum Chriſti
probet: nec ullum uerbum Chriſti, uel euangelistę cogat.
Nam licet tibi non libeat illud intelligere: ne tamen est:
qui neſciat, in cœna Chriſtum inſtituiſſe formam ſacrifi-
cij: quod ſolum et unicum, loco ſacrificiorum omnium le-
gis Moſaicę, ſacerdos euangelicę legis offerret, in memo-
riam paſſionis ſuę. Atq; idem ſacrificium (quemadmodũ
uere ſcripſit rex) quod offerendo cõſummauit in cruce: cõ-
ſecrando inchoauit in cœna. Inſtituit item conuiuium:
quo in memoriam eius impoſterum epularetur populus:
ut de eodem ſacro comederet: ac pane ppoſitionis uelce-
retur, utiq; ſi omnibus eſſet. Hoc inſtitutum, Chriſtus
(quatenus ad ſacrificij formam pertinet) perpetuo ſeruari
fecit in ſacerdotibus: ut ſimul et panis et uini ſpeciem of-
ferret: ut figurę respondeat res: quę olim adumbrata eſt
in oblatione Melchiſedech: qui panem et uinum obtulit
Abrahę. Populi uero conuiuium, alias apparauit aliter,
non ſacerdos, non populus, ſed conuiuator ipſe Chriſtus.
Nam alias populum pauit, non corpore ſolũ et ſanguine,

Lutherum
non recte ac-
cipere uer-
ba euange-
liſtę.

De sacramē
to et sacri-
ficio notā-
dum.

Nihil turpe
homini per
se impuro.

uerum etiam sub utraq; specie panis et uini. Alias uini spe-
ciem sustulit: rem tamen ipsam, suum uidelicet sanguinē,
eis reliquit in carne. Nec utrobq; eadem ratio est. Nam
duę ille species, non unum tantum conficiunt sacramen-
tum, sed duo. Verum illa sacramenta duo, non duo faciūt
integra sacrificia, sed unum. Integrum est ergo sacramen-
tum sub alterutra specie: sed utramq; requirit integritas sa-
crificij. Sed unde probas, inquit, alterā speciem, laicis ab
ipso sublatam Christo: quam ego prius contendi, sublatā
populo, malicia sacerdotum. Imo tibi Luthere, prius pro-
bandū fuit: q̄ ipse per maliciā finxisti, per uim, et tyranni-
dem sustulisse uini speciem sacerdotes. Quod mendacium
tuum impudens, et uipereum retexit, ac reuicīt princeps.
Sed id tu tuo more dissimulas. Verū probauit id rex, a so-
lo factum deo: cuius unius spiritu, in sacramentis et arti-
culis fidei gubernari probauit, ecclesiam catholicam: per
quā uniuersam, obseruatur id, quod reprehendis. Et pro-
bauit illud princeps, non ratione solum, et sanctorum pa-
trum omnium sententijs, sed apertissimis etiam scripturis.
Deniq; (quod tibi turpissimū est) probauit ex uerbis tuis:
ad quā omnia, ne uerbum quidem respondisti tu: sed o-
mnino surdus ad ea, quā respondentur tibi: pulchre te li-
tigare censes: si coccicis in morem perpetuo recinas, quod
cepisti semel occinere. NAM q̄ uideri uis, ex illo mire
causam fulciri tuam: q̄ Christus signanter (ut ais) adiece-
rit: Bibite ex eo omnes: quasi neminem prorsus excipi
uoluerit a bibendo sanguine, sub specie uini: quid habes
ex euangelio: quo possis ad alios illa uerba trahere: q̄ ad
p̄sentes

præsentes apostolos: præfertim quum alius euangelista
commemoret idem: ac uelut interpretetur alijs uerbis:
nempe his, Accipite et diuidite inter uos? Quos, quæso,
dixit: quum dixit inter uos? alios ne, q̄ inter præsentes a-
postolos? An nõ satis aperte declarat: quos omnes iubet
bibere: quũ illud, quod ibi iussit, ostendat: inter quos ius-
beat diuidi? An adhuc Luthere postulas: ut doceare cla-
rius: quos õnes dixerit: quũ dixit: Bibite ex eo omnes?
Ecce, potes istud ex illo saltem discere: q̄ euangelista sub-
iungit: Et biberũt ex eo omnes? Dubitas adhuc bone uir,
quibus omnibus esse completum? Quin istud Luthere li-
benter abs te quererẽ: Quid tibi uis, in eo quod ais, Chris-
tum signanter adiecisse ad calicem: Bibite ex eo omnes?
Non opinor id sentire te, q̄ plures uoluerit Christus reci-
pere speciem uini, q̄ panis. Quantumuis ergo signanter,
omnes adiecit ad calicem: noluit tamen ad plures pertine-
re, q̄ illud, quod ante dixit de corpore: Accipite et come-
dite: ut utrũq̄ dictum perinde ualeat: ac si aut ibi dixisset:
Bibite ex eo: nec adiecisset omnes: aut hic dixisset: Ac-
cipite, et comedite omnes. At nec istud puto negaturum
te, non alijs illud dixisse Christum: Accipite et comedite:
aut, Bibite ex eo omnes: q̄ dixit istud: Hoc facite in meã
cõmemorationem. Ergo si illud, Accipite et comedite, et
illud item, Bibite ex hoc omnes, non dixit apostolis, sed
christianis præsentibus et futuris: citra ullam prorsus ex-
ceptionem, uniuersis dixit: Hoc facite in meã cõme-
morationem. Recordare iam, q̄ ipse sic interpretaris hæc
uerba Christi: Hoc facite, id est hoc totũ facite: quod

Tolle iam
exanimem
Luth. tuum
Achellem.

Hic os com
prime Lu-
there.

ego nunc facio : hoc est cōsecrate corpus et sanguinē meū :
et comedite, et bibite. Vides ergo bone uir, eo rem dedux-
isse te : ut necesse habeas : aut illud, omnes bibite, restrin-
gere, ad presentes dumtaxat apostolos : aut illud, Hoc fa-
cite, dilatare prorsus ad uniuersos. E quorū altero, seque-
tur interitus argumenti tui fortissimi : ex altero sequetur il-
lud absurdissimum : q̄ nemo prorsus erit, neq; sacerdos,
neq; laicus, neq; uir, neq; puer, neq; mas, neq; foemina :
quin illi demandatum sit : ut Christi corpus et sanguinem
non recipiat solum : sed etiam consecret. Quā rem omniū
absurdissimam, q̄q̄ te tam absurdum uideo : ut pro absur-
da non habeas : tñ quando non dubito, neminem fore tā
insanum : ut hac in parte dignetur furori tuo subscribere :
mihi satis erit, eo traxisse te : ut aut necesse habeas fateri :
id quod ex argumento tuo sequitur, per q̄ absurdum esse :
aut eam rem neges esse absurdam : quam nemo plane ne-
scit esse furiosam. Et hoc est lector argumentum primum :
quod tanquam fortissimum, dominus doctor collocauit
in fronte : ad quod ait, regem nihil dixisse : qui tamen uno
responso, et illud, et reliqua sex, perfodit penitissime : quū
probauit : q̄ licet in coena sacramentū istud primo sit in-
stitutum, et sacrificium inceptum : tamen oblatum est, et
consummatum in cruce : nec tam certam sacramenti for-
mam, in illa coena præsriptam esse fidelibus : quin et il-
lius sacrosancti sacramenti, sicut et cæterorum omniū ob-
seruatio legitima, perpetuo petenda sit ab ecclesia : quam
et post illam coenam docuit Christus, per spiritum sanc-
ctum : et per eundem spiritum, quando uult in ecclesia sua
quedam,

quædam, prout ipsi placet, immutat: causasque mutandi, ut solus deus mutat: ita solus deus nouit. Hoc dumtaxat nemo non nouit, quicquid circa sacramenta, per totam mutatur ecclesiam, mutari illud non alio mutante, quam deo: qui, ne in rebus eiusmodi tota possit errare: promisit suum spiritum, illam ducturum in omnem ueritatem: et se cum illa futurum usque ad consummationem seculi.

Secundum erat, inquit, hoc: si solis presbiteris dedisset Christus in cœna sacramentum, non licere ullam partem dare laicis, quia non licet institutum et exemplum Christi mutare. Hic tacet, inquit, gloriosus defensor rex Angliæ.

I M O hic, non tacuit rex: sed ostendit tibi Luthere multa mutata: sed ea mutata per illum, qui potestatem habet mutandi omnia: nempe per ipsum deum, sine cuius institutu probauit, et ecclesiam nihil in sacramentis mutasse. Nam argumentum istud tuum quod præclare procedit: Deus dedit sacramentum solis sacerdotibus: ergo non licet dare laicis? Eadem ratione dicas licet: Christus dedit tantum uiris: ergo non licet dare mulieribus. Quod si dicas, nihil in Christo differre mares a fœminis: et contra Paulum, permittas mulierem concionari: dicemus tibi, nec laicum per te differre a sacerdote: ut adhuc contra te procedat similitudo: ut si dari possit mulieribus: quod Christus legitur, solis dedisse uiris: possit et dari laicis: quod Christus legitur, solis dedisse sacerdotibus. Præterea, quæro abs te Luthere: an quisquam in cœna sacramentum receperit, præter solos apostolos? Si dicas alios: quæro, qua scriptura probas id? Nam tu nihil admitti uis, absque manifesta scriptura. Sin concedas, solos apostolos: id quod concede tibi

Secundus
Achilles
Lutheri.

Doctrina
sua celesti
uidelicet.

dere tibi necesse est : tunc quæro, utrum, quando recipiebant sacramentum, laicos fuisse illos dicas, an sacerdotes? nam nec erat alius aliud, nec quisquam utrūq; simul. Elige ergo utrum libet: si uis, fuisse laicos. Iam ex ista præclara argumentandi forma, quam affers tu: liceret dicere: dedit tantū laicis: Ergo non licet dare sacerdotibus: quia non licet institutum et exemplum Christi mutare. Sin fateare fuisse sacerdotes: Iam ex argumento tuo, laicis, quibus utramq; speciem deberi disputas: utramq; sustulisti: nisi falsa sit tua collectio: q̄ nō licet dare laicis: quod Christus in cœna dedit tantum sacerdotibus. Sed est omnino falsa ista, et furiosa collectio: nisi ualeat hæc quoq;: Christus hoc modo fecit in cœna: ergo instituit: ut idem eodē modo perpetuo fieret in ecclesia. Et item hæc, Christus ita fecit in cœna: ergo nō licet ecclesiæ, ipso iubente Christo, quicquam mutare. Christus dedit cœnantibus: ergo non licet ecclesiæ, iubente Christo, dare ieiunantibus. Christus in cœna legitur, in calice consecrasse uinū: ergo non licet Christo iubere: ut in ecclesia sua, sacerdos immisceat aquam. Et hoc est lector secundū argumentū. D. doctoris: quod uoluit uideri tam ualidum.

Tertius
Achilles
Lutheri

Tertiū est. Si potest una pars laicis tolli huius sacramenti, poterit et baptismi, et poenitentię, eadem authoritate tolli, et quicquid Christus unquam statuit, potest partim tolli, et partim latius totum tolli. Si totum tolli non potest, nec ulla pars tolli potest. Ad hoc obmutescit gloriosus assertor sacrorū.

R E X. ad istud respondit Luthere, alteram sacramenti speciem ablatam esse laicis, dispensatione dei: et illud tibi probauit euidenter. Nec ueretur asserere, deum, qui unā speciem

speciem sustulit laicis, auferre, si uelit, utramque posse: Ecclesiam uero, nisi deo sic uolente, non posse: sed neque in id consentire posse: quod in sacris fieri deo nolente non liceat. Nam deus ecclesiae suae, talibus in rebus dirigit corda: et per spiritum sanctum, ducit in omnem ueritatem: ut eam reddat columnam, et firmamentum ueritatis fidei. At tibi contra, rex ostendit pectus inspirare diabolum: per quem ausus es et baptismi sacramento gratiam tollere: et fidem eius, malorum operum securitate pollueret: Poenitentiae uero duas partes tollere: tertiam stultissimis dogmatibus inficere. Eucharistiae sacramentum, non alijs modo substantijs miscere, sed omnium ceremoniarum honore spoliare: et (quod omnium sceleratissimum est) in conscientiam conspurcatam, quibuslibet inquinamentis immergere. Denique matrimonij sacramentum, et confirmationis, et ordinis, et unctionis extremae, nec auctoritate, nec ratione fretus auferre, abnegare. Et non pudet te ecclesiam totam concitijs, et sycophantijs incessere: quasi laicis tollat unius sacramenti partem alteram: cum tu nebulo miserrimus et quatuor tollas integra: et reliqua tria sedissimis heresibus contamines. Et quum haec omnia tibi rex sacramentorum defensor, et uera agnus gloria, responderit: tu ad haec omnia sacramentorum furiosus impugnator, obsurdescis.

Nihil nebuloni sanctum.

Quartum est, inquit, quod Christus dicit, sanguinem suum fundi pro remissione peccatorum nostrorum, eis non posse negari signum remissionis, quod illis Christus dederit. Ad hoc, inquit, mutus est laruatus Thomista Anglorum.

Quartus Achilles Lutheri.

PRINCEPS ad hoc Luthere non erat mutus: sed tu laruate potista, surdus, qui semper nihil audis: quod non libenter

libenter audis. Alioqui recordare nebulo, q̄ pbauit princeps uini speciem non per homines ablatā laicis, sed per ipsum Christū: et iā propone rursus istud argumentū tuū. Christus pro laicis fudit sanguinem, in remissionem peccatorum: et hoc pacto cōcludas: Ergo Christus (q̄q̄ sub specie panis, remissionis integrum signum relinquens in corpore) non potuit auferre laicis speciem uini: quod est signū remissionis in sanguine. Nam sic necesse est inferas: si quicquam uelis inferre: quod tangat rem. Alioqui concludas hoc pacto: Ergo homines non potuerunt auferre speciem uini: quod est signum remissionis: quid potest concludi stolidius aduersus principem: qui tā aperte probauit, non ablatam esse per homines, sed per deum? Ecce domine doctor, q̄ belle uobis procedat istud argumentū quartum

Quintus
Achilles
Lutheri.

Quintum est, inquit, si potuit uinum tollere, potuit et panem, ac per hoc totum institutum Christi penitus euacuare: si totū non potest, nec partem potest. Et inuictus rex, forte recordatus prouerbij, Silentio respōdetur multis, et ipse mihi silendo omnia respondet.

Cur tu silens
do ad id respōdisti
Lutheri?

T V potator inuicte, neq; meminisse potes: quid tibi responderit rex: neq; quid ipse in proximo pene uersu dixeris. Nam, quid est aliud stolidum istud argumentū quintum, q̄ frustulum marcidum, ex fursuracea massa tertij argumenti decerptum. Nam quod hic colligis de uno sacramento: ibi colligebas de omnibus: nec interim uerbum facis ullum de eo: quod princeps aduersus te probauit: istud, quod tu impugnas, non ab homine factum esse, sed a deo. Atqui Luthere, oportebat te, ad id respondere primum. Inc

mum. Interea stolidè facis: si dissimules illud: et dicas no-
bis: Homo non potest uini speciem tollere: sin fateris il-
lud: et stolidè facis, et impie: si dicas: Deus nō potest mu-
tare: quod potuit non instituere. En qualī silentio tibi re-
sponderetur ad quintum.

QVID mirum si partem tertij ponas pro quinto: qui
sextum omisisti totū, tam bellus arithmeticus, ut ita nu-
meres, primum, secundum, tertium, quartum, quintum,
septimum? Sed ne quid tibi queraris interceptum: fugiti-
uus ille seruus, in captiuitate Babylonica repertus est, atq;
extractus huc: ut cadauer istud exangue, uel ex stigmeat
possis agnoscere.

Obsecro, inquis, quæ necessitas, quæ religio, quæ utilitas laicis negare utramq; speciem, id est signum uisibile, quando omnes concedunt eis rem sacramenti sine signo, si rem concedunt, quæ maior est, cur signū, quod minus est, non concedūt?

Sextus
Achilles
Lutheri.

OBSECRO te Luthere per stulticiam tuam, non sentis istud ipsum, quod tu torques in clericos, regem in te retorsisse? Nam quū tu nihil aliud clames, ob maliciam, q̄ alteram speciem impie sustulisse sacerdotes: rex, declarans eam rem, non esse imputandam sacerdotibus, ostendit, nō solum laici tantā iniuriā nō fuisse passuros: sed illud etiam, quod ipse quoq; perq; prudenter fateris: nullā fuisse causam, cur sacerdotes illud per iniuriā facere uoluerint. Quod enim commodum inde consequerentur ipsi? aut quæ fuisset inuidia: quum nemini negent rem ipsam totam? nemini negēt signū totius in corpore, signū etiam cuius utrūq; concedere. Aut, quamobrem uoluissent, eo coacti, quod est ultra modum omnem maius, id
x subtrahere,

Dic aliquid
hic domine
frater.

subtrahere, quod omnes sciant incomparabiliter esse mi-
nutius?

O prudentem uirum, quā scite disputas aduersus regem. Il-
le dicit, id nō fecisse sacerdotes: tu probaturus eos fecisse,
contendis, nullam fuisse causam, cur facerent. Rex probat
id fecisse deum: et, quod ipsi placitū est, non solum sacer-
dotibus, sed populis insuper inspirasse fidelibus: qui eccle-
siam suam catholicam (cum qua se futurum promisit,
usque ad consummationem seculi) non patitur in sacramen-
tis errare. An tu adhuc quæres: quare fecit? Et non desines
impugnare: quod deus fecit: nisi tibi reddatur ratio, qua-
re fecerit. An nobis respondere non licet: quis consiliarius
eius fuit? Scio multas, magnasque causas allegari posse, et
prudentissimos quosdam uiros allegasse permultas: quæ
populum permouere potuerint: uerum ego diuinare non
dignabor de causa: quā certus sim, neque populum dei sine
deo, neque in populo deū sine causa fecisse. Nam quod tu gar-
ris, hoc a deo promissum: ut esset occasio schismatis: ne-
pe sit permissum a deo: ut a deo permissum est, euan-
gelium scribi: ex quo suscitauerunt hæretici, multa schisma-
ta. Nam boni uiri nullam ex communione coeperunt
occasionem schismatis: sed ecclesia cōcors erat unanimis.
Neque quisquam fere fuit e populo: qui uel peteret speciē
uini: uel tam rebellis esset spiritui: ut uel oblatam foret ac-
cepturus: donec unus aut alter similis tui, fax inferni, in
segetem domini immisit ignem: qui angulū aliquem de-
popularetur agri dominici.

An non hoc
pium est Lu-
there fa-
cere?

PORRO, quæ his uerbis, nos re sacramenti iam dus-
dum a-

dum amissa, iam contra rem maximam propter signū pugnare recte sane et uere, nos illud, dicis. Nam catholici re ipsa contenti, de signo solliciti nō sunt: sed uos schismatici et hæretici, contra rem uere maximam, hoc est uolūtatem dei pugnantes, pro signo solo totam sacramenti rem, frustūq; eius omnem perdidistis. Postremo, quod ais istam ablationem alterius speciei tunc temporis, quo tempore pro diuicijs mundi, cepimus contra christianam charitatem insanire: q̄ frigidum est. Nam quid habet hæc res affine cum diuitijs? an sacerdotes, ut laicis non ministrent utramq; speciem: conducuntur diuitijs. O rerum solidarum inopem, uerborum stolidorum diuitem Lutherum. Septimum est, inquit, Paulus omnium obstruens ora, qui ad Corinth. undecimo, nō presbiteris, sed ecclesię et omnibus fidelibus tradidit totum sacramentum. Hoc, inquit, argumentum dixit assertori sacramentorum, Noli me tangere.

AN IDEO Luthere non tãgeris: quia tam stupidus es: ut non sentias, quando tangeris? Certe stupidissimus es: si nō sentis: q̄ parum causam tuam probet apostolus. Nam primum, etiam si locus ille nihil haberet ambigui: tamen uix æquum esset postulare te: ut ora omnibus obstruat apostolus, quum apud te nullius apostoli tanta sit authoritas: ut os obstruat tibi: ut qui linguam maledicā exertare nō solum sis ausus in apostolum Iacobum: et illi de authoritate sua mouere controuersiam: sed in ipsum quoq; debacchari Paulum: qui quū te offendit, ad Ephesios quinto: q̄ ausus est matrimonium uocare sacramentum: non dubitas in dubium uocare: utrum id ex deo sit locutus: an ex sensu suo. Verum quoniam satis certū est,

Septimus
Achilles
Lutheri.

Nemo ipsi
ex deo lo-

quitur, qui
non suffra-
gatur eius
impietati.

Forte quia
non succur-
rebat.

neminem tam impiū esse, q̄ te : perge nihil ueritus, cæte-
ris christiānis omnibus Paulum allegare. Sed uide tamen
quatenus suffragetur tibi. Si quis aut negasset laicos olim
utrāq; speciē recepisse : aut id factū reprehendisset in Co-
rinthiis : cum et factū probaret illic tantus testis : et recte
factum tantus probaret apostolus. Nunc uero quum cō-
cedant omnes, et illud olim factum nolente deo : et nunc
illud ipsum deo dispensante mutatum, tu stolide nunc al-
legas apostolū : ex quo probas illud : quod nemo negat :
illud, quod obstat tibi : non attingis : nisi te forte putas
pulchre colligere : si rem hoc pacto concludas : Paulus ut-
ramq; speciē dedit laicis olim : quando deus ita uoluit :
ergo perpetuo sic facere debet ecclesia : siue uelit deus, siue
nolit. An non Paulus quædam tradidit Corinthiis : quæ
neq; tum licebat negligere : neq; nunc obligatur quisquā
seruare? nisi tu, qui libertatem præendas, multis damna-
tionibus inuoluas uniuersum orbem. Paulus circumcidit
Timotheum : nec dubito : quin id recte riteq; fecerit : et
tamen idem paulo post interminatur alijs : Si circumcidis
mini, Christus uobis nihil proderit. Olim ad baptismum
tantum admittebantur adulti : et Christus, non antequam
adoleuit, baptisatus est. Infantes baptisasse non leguntur
apostoli. Cur ergo non clamas institutum esse : ne bapti-
sentur pueri : ut hac quoq; parte calumniā struas ecclesiæ.
Olim contra, postquam baptisari ceperunt infantes, etiā
communicari consueuerant. Nunc illud uidemus aboli-
tum. Cur utramq; speciē non redarguis, tot secula iam
subtractam pueris : qui alteram tantum damnes, ablatam
laicis?

laicis? Iam istud ipsum de uini specie, an non Christus ipse prætermisit aliquando: nisi contra sanctos omnes Cleopham neges, et socium eius recepisse corpus in specie panis: quum in fractione panis cognouerunt eum: aut qui nihil admittis abique scriptura: nobis probes abique scriptura: simul præbitam speciem uini: quum testetur euangelista, protinus a porrectione panis, euauisse Christum. An non Paulum ipsum legis, in actis panem consecrasse, porrexisse discipulis, nec interim de uino uerbum ullum? Quod si pergas querere, qui sciam, quæ mutantur in ecclesia, circa sacramentorum formam, ea mutari placito et consilio dei: quæram abs te uicissim: qui scias ipse, lotionem pedum licuisse prætermittere? nec eam sic institutam a deo, siue sacramentum fidei, siue sacramentorum saltem ritum, talem qui nusquam licite posset aboleri: quum Christus lotionis illius exemplum præbuisse non minus accurate uideatur, quam eucharistiæ: Imo hoc etiam magis accurate, quam non dixit illis, hoc facite: sed meo exemplo hoc debetis facere. Quæ uerba nullo modo suadere, sed necessitatem uidentur imponere: præsertim quum modestiæ causa recusanti Petro, tam humile ac prope sordidum erga se officium domini, sit interminatus, non habiturum eum ullam partem cum ipso: nisi perageretur lotionis illius mysterium. Dic ergo Luthere: qui scis istam lotionem, aut non institutam pro sacramento, aut tantum fuisse ritum temporarium? Qua scriptura discernes istud? alia ne quam hac, qua Christus promisit ecclesiæ: Spiritus paracletus, quem mittet pater in nomine meo, ipse uos ducet in omnem ueritatem?

Cur magne
doctor non
docuisti hoc
nos stupidos.

Quid aliud
putet apo-
stolorū emu-
lus ac hostis

Et, Ego uobiscum sum, usq; ad consummationem seculi:
et si qua sit alia eiusmodi? Qui scis, licite paulo post esse
mutata, quæ per epistolam olim constituerunt apostolis?
nisi putas apostolorum quoq; concilio, quod communiter
habuerunt Hierosolymis, defuisse spiritum dei. Qui scis,
apostolos absq; peccato mutasse baptismi formam, ab is-
psopreæscriptam Christo: idq; in re momēti (quicquid tu
garrias) maximū? Neq; enim tantum refert: an quisquam
baptisetur aqua: quantum refert, in cuius baptisetur no-
mine. Potest et martyr suo baptisari sanguine. Potest ali-
quis et spiritu: sed in alio nomine nemo potest: q̄ in quo
præscribit deus. Q; si cōtendas, satis fuisse nomen Chri-
sti: ego Luthere, ut ista fateor esse uera: sic ista uere uideo
contra te facere omnia. Nam quum Christus institueret
tria nomina, patris, et filij, et spiritus sancti: in quibus per
lauacrum, populus regeneraretur in fidem: nulla prorsus
humana ratio potuit apostolis esse sufficiens: ut deflecte-
rent a præscripto Christi: neq; potuerunt contra Christi
tam aperta uerba credere, magis referre: ut solius Christi
nomen redderetur illustre: q̄ ut tota trinitas inclaresceret
orbī: et consuesceret populus in ipsis Christianismi for-
bis cognoscere, et colere patrem, filium, et spiritum san-
ctum: quorum nominibus baptismum receperant. Q; si
respondeas: ut respondent quidam: Christi nomen, quū
significet unctum, et patrem unctorem implicare, et un-
ctionem spiritum: retorquebimus in te carnem: qui sub
est speciei panis, non implicare tantum, sed et uere conti-
nere sanguinem: qui seorsum cōsecratur in specie uini: sed
tamen,

tamen, ut tu non concedis id, satis esse causæ: cur ecclesia
relinquat in laicis, uini speciem: ita nos non concedemus
tibi, illud alterū satis fuisse causæ: cur apostoli potuissent,
in baptismo nomina patris, et sancti spiritus prætermitte-
re: nec illud eadem ratione, q̃ Christus deus erat, et idem
deus cum patre et sancto spiritu. Nam ut tu Christum di-
cis, duas instituisse species in eucharistia: ita nos Chri-
stum dicimus: et euāgelio teste dicimus, in baptismo tria
statuisse nomina, nec illud obiter aut ociose, sed maxima
de causa statuisse: ut protinus in baptismo personarū tri-
nitas innotesceret. Vides ergo Luthere nullam rationem
apostolos permouere potuisse: ut ex baptismi forma, pa-
tris aut spiritus nomen expungerent: quam formam non
minus expressam uides in euangelio, q̃ utramq̃ speciem
in eucharistia. Quid affers igitur, cuius dum accusas ec-
clesiam, non accuses apostolos? An hoc uidelicet interesse
dices, inter hanc causam et illam? q̃ illorum factum scrip-
tura sacra complectitur: cui tu standum esse fateris: Eccle-
siæ factum, nulla scriptura nititur, sed mera consuetudine:
quam tu et male inoleuisse, et propere censes abolendam.
At hic uide, q̃ nihil dicis: nam in actis apostolorū, nihil
aliud legis, q̃ apostolos in solius Christi nomine bapti-
sasse: sicut hic uides, laicos sub altera tantum specie p̃ tot
ætates communicasse: et in euangelio uides magis aperta
uerba Christi: quibus iussi sunt, patris et spiritus sancti
nomen adiungere: q̃ sunt omnia, ex quibus contendis ec-
clesiæ præceptum a deo: ut utramq̃ speciem daret popu-
lo. Rursus ergo te rogo: quomodo non oppugnas apo-
stolos,

I nunc et ne
ga, licuisse
quicq̃ imu-
tare Luthere

Facit utrū-
q; idq; ani-
mo gladias-
torio.

stolos, eisdem machinis: quibus oppugnas ecclesiā? Qui nunc maledicis ecclesiæ, quomodo non blasphemas apostolos? quos, quid aliud habes: quo defendas: q̄ q̄ in solo Christi nomine baptizarunt, eius ipsius dispensatione: cuius ore prius aliam baptizandi formam susceperant. Istud igitur idem rex tibi respondit de ecclesiā, uidelicet eam, quod hac in re facit, Christi spiritu gubernatam facere. Sed ubi legit, inquis, istud rex, ecclesiā istud immutasse per spiritū dei? Vbi legis tu Luthere, apostolis aliud postea mandasse Christum: q̄ quod ante mandauerat? An apostolos in sacramentis nō patietur errare: quos delegit propter ecclesiā? et ipsam patietur errare: propter quam ipsos delegit apostolos? An ad solos pertinet apostolos illud Christi: Spiritus sanctus, quum uenerit: ille uos ducet in omnem ueritatem? ut illud ad eosdem quoq; tantum pertinere disputes: Ego uobiscum sum, usq; ad consummationem seculi?

Epilogus eorum, quibus rex refellerat argumenta Lutheri: et simul q̄ incerta redderentur omnia: si cuiq; liceat e quouis scripturę uerbo cō- uellere fidem publicā. Ca. VII.

Stulta Lu-
theri ratio-
cinatio.

N V N C igitur uides lector: q̄ imbecillum sit istud ro-
bur, omnium illorum septem argumentorum: quibus iste Satan conatur expugnare Christum: q̄ stulte nobis arguit: qui dicit: homines nō possunt istud facere: quum princeps, et clarissime dixerit: et non uno tantum loco clas-

loco clarissime probauerit, non homines hoc fecisse, sed deum. Si deum fecisse Lutherus non fatetur: cur id nō negauit? Cur id a rege toties dictum, tot libri sui locis inculcatum, tam saepe tam aperte probatum, silentio dissimulat? Sin deum fecisse fatetur (fatetur autem, qui contra nihil responderet) q̄ stolidi nunc atq; impia sunt omnia septem argumēta: quę nihil prorsus aliud ualent: q̄ si diceret: Hoc deus instituit: ergo peccat, quisquis aliter, ipso iubente deo, fecerit. Aut si sic diceret: Hoc sonat scripturę litera: ergo impij sunt: qui obsequuntur spiritui sancto, contra speciem literę: quam spiritus ille sanctus melius intelligit, q̄ septem millia spirituum nequam: qui Lutheri ministrant sua septem argumenta. Quamobrem lector charissime, quum istud, quod Lutherus reprehendit, uelut sacerdotum factum: rex probauit esse factū spiritus sancti: cuius occulto spiraculo gubernari probauit ecclesiam: cui rei, Lutherus nihil adhuc inuenire potuit: quod responderet: Vides iam, q̄ stolide bacchetur in regem: quasi non responderit ad argumenta sua, tam fortia uidelicet ac robusta: ut uno uerbo ueritatis prostrata sint omnia. Et tamen, quū rex sustulit omnia clarissime, probans uidelicet, id quod Lutherus uelut a sacerdotibus factum, reprehendit: non ab illis esse factum, sed a spiritu sancto: Recurrit adhuc stipes tam stupidus: ut plagam, qua ad cor usq; uulneratus est: nō sentiat: ac rursus in regem torqueat, illa sua septem, septies redarguta, argumēta: quę sua septem tela tā pulchre dirigit: ut septem milibus nunc aberrant a scopo. Nam quum res facta proba-

Ecclesiam a Christi spiritu occulte regi.

Q̄ certus iaculator Lutherus.

Y

tur a

quid nisi qui
mendacij et
arrogantiæ
infinulet
apostolos
Christi.

tur a deo : ille disputat in sacerdotes . An postquam constat de authore spiritu dei : tamen resistet spiritui, propter corticem literæ. Cuperem ergo scire : quid sentiat de salute martyrum : quos proprio sanguine baptisatos credit ecclesia. Quibus antea contigit occidi, pro fide Christi : quod sacramentum possent baptismi recipere . Non dicet (opinor) sanctissimos illos martyres, omnes esse damnatos . Nec uideo tamen, quomodo possit, eorum salutem asserere : si nihil recipiat præter euidentes scripturas. Quarum si quas reperias : quæ uideantur illis promittere regnum dei ; non facile tamen inueniet ullam : quæ promittat apertius : quam hæc aperte uidetur denegare : Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto : non potest introire in regnum dei . Verum, quoniam haud multum curat Lutherus de martyribus : ut quorum imagines, et cultum omnem contendant tollendum : cupio saltem scire ex eo : si nihil admittat omnino, præter euidentes scripturas : quidnam satis euidenter esset responsurus : si quis illi tam facilem ex sola fide pollicenti remissionem peccatorum omnium, idque subitanea, et qualicumque unius momenti poenitentia, obijceret illud de peccato in spiritu sanctum : quod Christus aperte dicit neque in hoc seculo, neque in futuro remittendum ? Quid hic faciet Lutherus ? Obijciat uidelicet illud Christi : Quacumque hora ingemuerit peccator : saluus erit . Quid ergo dicet : si is, qui proposuit, dicat illud peccatum exceptionem esse, et aliquod saltem esse peccatum : quod quale sit : nemo adhuc satis explicuit : quod nulla delere poenitentia possit ? Quis erit disputandi finis ? Imo si quis obijciat illud apostoli, Voluntarie

ezech. 33.
si alius libet
habere.

Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam no-
 ticiam ueritatis : iam non relinquitur pro peccatis hostia.
 Terribilis autem quædã expectatio iudicij, et ignis emu-
 latio : quæ cõsumptura est aduersarios. Et illud item eius-
 dem : Irritam quis faciens legem Mosi, sine ulla miserati-
 one, duobus uel tribus testibus moritur . Quanto magis
 putatis, deteriora mereri supplicia : qui filium dei concu-
 cauerit : et sanguinem testamenti pollutũ dixerit : in quo
 sanctificatus est : et sp̃ritui gratiæ contumeliam fecerit ?
 Et item illud. Impossibile est enim, eos, qui semel sunt illu-
 minati : et gustauerunt etiam donũ caeleste : et participes
 facti sunt sp̃ritus sancti : gustauerunt nihilominus bonũ
 dei uerbũ : uirtutesq; seculi ueruri : et prolapsi, sunt rursus
 reuocati ad pœnitentiã : rursus crucifigentes sibi met ipsis
 filiũ dei et ostentui habẽtes ? Has, inquã, scripturas si quis
 producat : et iam illud Christi : Quacũq; hora ingemuerit
 peccator : saluus erit : dicat intelligendũ esse : quacũq; parte
 ætatis, peccatorẽ infidelẽ posse per pœnitentiã recipi, ad
 baptis̃mi gratiã : ceterũ post baptis̃mũ, rursus peccati, de-
 nuo salutis locũ nõ esse, quis erit hic Luthero finis : qui ni-
 hil admittit, p̃ter euidentẽ scripturas ? Quãdo faciet scrip-
 turas tam euidentẽ concordẽ : ut non remaneant argu-
 menta plus septem, Lutheri aduersario : quæ nunquã po-
 terit euidentẽ tollere : nisi recurrat ad ecclesiæ fidem, dei
 digitis scriptam in cordibus fidelium : neq; minus ueram,
 neq; minus certam, quocũq; libro scripturarum : per quã
 fidem, certi sumus de fidei articulo : etiam quum de scrip-
 turæ sensu sæpe simus incerti : e cuius scripturæ textu, ar-
 gumentis

Quid Lu-
 thero cum
 apostolo

Verũ is non
 audiet nisi
 sua.

gumentis plus septem Christū oppugnabat Arrius . Argumentis plus septem, Christi matrem sanctam impius oppugnabat Heluidius . Vtrinque perfidiam expugnauit ecclesia, sita nimirū super solidam petram fidei, qua docuit eā spiritus sanctus aduersus Arriū, cōcordare scripturas aduersus Heluidiū, et ab ipso declarare productas, et citra ullum scripturæ testimonium: perpetuam uirginis integritatem credere. Quum igitur et ecclesiæ catholicæ publica fide, et consentiente scriptura certissimum sit, ecclesiam in fidei rebus, regi spiritu Christi: non dubitamus id uerum esse rectumque: quod spiritus dicit ecclesiæ: etiam si qua littera scripturæ sit, in speciem contraria, scientes, aut de illa dispensasse deum, aut certe non esse contrariam, sed uideri, sicut duos interdum scripturæ textus: qui pugnare uidentur: nihil dubitamus, inter se concordēs esse: etiam si nobis discordare uideatur. Quamobrem, aut illud Lutherus tollere debuit regi, mutationem, quam uelut factā per sacerdotes, incessit factam esse per spiritum sanctum . Et item illud . Ecclesiam in fidei rebus eodem gubernari spiritu. Ad quæ duo, nihil omnino respondet: aut salua est ecclesia Christi, non solum aduersus argumenta septem Lutheri, sed etiam aduersus septuagesies septies septena millia cacodæmonum: qui Luthero, uelut aptissimo dæmonum organo, tam stolidas argutias aduersus ecclesiā, et Christum sponsum eius inspirant . Igitur quum omnia Lutheri argumenta, princeps aperte soluerit: Lutherus contra, suo more, quædam excerptens, cū quibus pugnet: ualidissima quæque dissimulat . Nam neque ad hoc respōdet quicquam:

Lutherus
cacodæmonum
organū.

quicquam: quod rex ostēdit, rem, quam ille reprehendit,
per eos factam non esse: quos reprehendit. Nihil ad illud
respondet: quod rex ostendit, eum laicos non excusare:
quos ille uult excusatos. Nihil ad illud respondet: quod
utraq; species nunc aufertur infantibus: de quo nihil que-
ritur Lutherus. Nihil respōdet ad illud: quod rex ait rem,
quam ille redarguit: non ab hominibus esse factam, sed a
deo: qui in fidei rebus regit ecclesiam: qua in re, summa
totius rei consistit. Quum hæc ita se utrinq; habeant: tu
nunc lector æquus, inter utrūq; iudica: q̄ impudens ne-
bulo sit Lutherus: qui tam magnifice scurratur: et scurris
liter gloriatur, regem ei nihil respondere: se uero respon-
dere ad omnia: quum uno uerbo rex, illius argumenta ue-
re soluat atq; euertat omnia: ille regis contra fere dissimu-
let ac prætereat omnia.

Memor ip̄e
prouerbij,
silentio res-
pondetur
multis.

Retegit ac refellit duplicem, imo triplicem Lutheri
mendacissimam et stolidissimam syco-
phantiam. Cap. VIII.

NAN ILLA, quæ uelut firmissima delegit: cū qui-
bus luctaretur: sic tractauit egregius palestrita: ut
perspicuum fecerit illa ipsa, quæ uideri uult infirma: infir-
mis ipsius uiribus esse firmiora.

Elinguis, inquit, defensor in rebus necessarijs, uideamus q̄ lin-
guax sit in suis nugis, uentrem distende lector, ut magnalia ista
Thomistica capere possis, probaturus licuisse alteram par-
tem tollere q̄ regaliter incedit, quasi esset rex. Ecclesia, inquit,
mane communicat sacramēto, quod Christus fecit uesperis, de-

Y 3

inde

verba luth.

Animus ti-
bi uersatur
in patinis
uentricose
nebulo.

inde nos aquam uino miscemus, de quo nihil meminit scriptura. Quare si ecclesia hic potuit aliud facere, aut instituere, potuit et partem sacramenti tollere.

ECCE lector, quā nebulonice procedat nebulo. Nam si rex loquutus de ecclesiā, uel institutione uel consuetudine, nihil eo loco prorsus adieciſſet aliud: tamen quum tot libri sui locis, et ratione probauerit, et scripturis, ecclesiā in sacramentis gubernari spiritu sancto: quis ita sine sensu uiueret: ut non sentiret: quid sentiret rex? aut quis tam improbe faueret Luthero: ut nō damnet in re tam aperta, tam stolidam Lutheri calumniam? At nunc, ut uanissimum uideas sycophantam: audi queso lector: princeps, illo ipso in loco, quid dicat.

Verba
regis

Diuus
Augustinus.

” S I Lutherus, inquit, nihil admittit aliud, quā euidentes
” dei scripturas: cur non iubet eucharistiam (ut dixi) a cō-
” nantibus sumi? Nam sic factum scriptura commemorat.
” Quanto melius crederet Lutherus, non humano figmen-
” to, sed eodem authore deo factum in ecclesiā: ne laici sub
” utraq; specie reciperent eucharistiam: quo authore factū
” est: ut reciperetur a ieiunis. Placuit enim (ut inquit Au-
” gustinus) spiritui sancto: ut corpus domini, quod post al-
” ios cibos ab apostolis in cōna receptum est: ante alios ci-
” bos, a ieiunis reciperetur in ecclesiā. Et protinus ita rem
” concludit rex: Spiritus sanctus, qui Christi regit ecclesiā:
” sicut eucharistiæ sacramentum mutauit a cōnantibus ad
” ieiunos: ita laicos ab utraq; specie deduxit ad alteram.

Q V I D hic ais lector? Per quem dicit rex hæc esse muta-
ta? per homines, an per deum? An nō manifeste dicit mu-
rata per

tata per deum? Quo ergo nomine dignus est frater scurra Lutherus: qui nusquam non mentitur, principem disputare, hæc esse mutata per homines? Nam hæc est istius nebulonis perpetua forma, non disputandi, sed calumniandi scurriliter. Et nunc, quasi scirent omnes, regem id dicere: quod sciunt omnes Lutherum mentiri: pergît scurrari strenue.

Sic rotari debet, inquit, ac ferri, preceps et insana libido mentiendi, aduersus dominum glorię.

I M O Luthere, sic rotari debet et præceps ferri, furiosus fraterculus, et insana mentiendi libido, aduersus agnitam veritatem, desiderio despuende gloriolæ. Nam id ridiculum est: quod uideri uis regem, loqui aduersus dominum glorię. An hoc quicquam est contra dominum glorię: quod rex ait, deum posse sacramenta sua, prout ipsi libet, dispare: et parendum esse deo, siue per scriptum quicquam iubeat, siue sine scripto? Nam quod tu imputas regi, quasi dicat homines posse mutare: quod statuit deus: illud certe, tam impudenter et improbe mentiri conuictus es: ut oculos posthac, si quis pudor esset: nunquam auderes attollere. Quellem, inquit, modo possent asini et porci loqui, ut inter me et Henricum iudicaret.

H O C saltem recte facis Luthere, et in causam tuam commode: quam quoniam deo et hominibus uides esse damnatam: ad porcos appellas et asinos: si forte tam spurcum aut stolidum ullum brutum possis inuenire: ut tibi uel adgrunire uelit, uel adrudere. Quod ego profecto non dubitẽ: si uel asini possent uel porci loqui: quin facile iudicarent, te et spurciorẽ esse porco, et stolidiorẽ asino: qui tam fẽde men-

Verba
Lutheri.

Ridiculum
Lutheri com-
mentum.

Lutheri
uerba.

Dignos Lu-
thero arbi-
tros.

sede mentiaris: et orbí te speres imponere, tam perspicuo et tam patenti mendacio.

Verba
Lutheri.

Sed accípiā, inquis, alios asinos et porcos: Iudicate ergo uos ipsi sophistę Parisienses, Louanienses, Colonienses, Lipsenses quoq; et uestri similes ubiubi sunt, qua dialectica ualet, ista Henricissima et Thomisticissima consequentia? Nam et uos signastis ad marginem libelli huius: Hic iacet Lutherus prostratus. Et Henricum uestrum approbastis.

Et re uera
prostratus
eras.

A T A T hoc illud est. Hinc illę lachrymę. Hoc animũ tuum percellit Luthere. Hoc uulnerat, laniat, lacerat: q; principis liber passim probatur doctis: qui merito probant: et merito signant in margine: Hic iacet Lutherus prostratus. Iaces profecto prostratus turpissime: si prostratus iacet: qui nihil habet reliqui: quod cõtra possit hiscere, præter apertum, et nulli non compertũ mendacium. Dicite ergo, inquis, unde locus? unde regula istius consequentię? Aliquid sit extra scripturam: ergo contra scripturam est sentiendum.

Verba
Lutheri.

T I B I Luthere querẽda est regula: qua tuearis istã consequentiam. Nam ista plane tua est. Quis istam consequentiam fecit tibi? Quis ita collegit nisi tu? Sic enim colligit princeps. Christus per spiritum sanctum multa iubet, ac docet ecclesiam sine scriptura: Ergo Lutherus est hæreticus et Antichristus: qui nihil ecclesię credendum prædicet absq; scriptura.

Verba
Lutheri.

Vnde, inquis, regula istius consequentię? Vinũ miscetur aqua extra scripturam: ergo scriptura alteram partem statuens, est damnanda, pro heresi habenda, et alijs blasphemis uestris conspurcanda.

Imo tu es.

Et statim magnifice scurra subiungis.

Pudescit ne tua frons Henrice, non iam rex, sed sacrilege lator Non

tro: Non sudatis uirulenti sophistę, uos miserabiles trunci, in reprobum sensum uerfi:

S I C libet ac licet nebuloni ludere, et alijs obijcere capit-
tis sui stulticias. Nā quis tibi sic argumentatus est? Quis
damnauit scripturam ullam? Quis habendam censuit pro
hæresi? Quis conspurcauit blasphemijs? Nemo certe, nisi
tu: qui et Pauli reijcis interpretationem: et epistolam ca-
nonicam reprobas: et Iacobum blasphemias apostolum.
Nam quod rex ait, huc tendit: q̃ sicut deus aquam uino
miscendam docuit, absq̃ scriptura: sic et alteram speciem
auferendam docuit, absq̃ scriptura. Qua, sicut ante mon-
stratum est, nulla scriptura laicis dare præcepit. Ego plus
etiā dicere non dubitem: q̃ si quando, clarissime fuisset
aliquid de sacris ritibus aut sacramentis, in scriptura man-
datum: quo quippiam non dico credi, sed fieri, hoc aut il-
lo modo mandetur: deo tamen postea, aliter de illo dispē-
sante mandato, et absq̃ scriptura iubente contrarium, id
quod eū hac in causa fecisse probauit rex: non erit impius:
qui sine scriptura paret, atq̃ obtēperat deo: quemadmo-
facit ecclesia: sed qui (quod Lutherus facit ac docet) scrip-
turæ pretextu deum contemnit. Nec ecclesia tamen scrip-
turam, si qua uideretur aduersari, damnaret: aut haberet
pro hæretica: aut conspurcaret blasphemijs: sed honore
seruato scripturæ, diuinitus edocta cognosceret, manda-
tum illud fuisse temporarium. Alioqui dicat nobis elegā-
tissimus porcus, et prudentissimus asinus: an quisquis lo-
tionem illam pedum non seruat hodie: quam Christus os-
lim peregīt in coena: damnat et conspurcat illud euāgeliū?

Z

Et tamen

Hic Luthe-
re scrupu-
lus tibi in-
icatus est.

An non hæc
satis est ma-
nifesta scri-
ptura Lu-
theræ

Et tamen Christus et exemplum dedit lotionis illius, et, si locum spectes cum interminatione, mandatum: et seruauerunt et tradiderunt apostoli: et aliquandiu tota seruauit ecclesia: id quod disci licet e Cypriano martyre. Et nunc tamen, absq; scriptura noua, per Christi spiritum ad eam lotionem christianus populus desijt obligari: nisi tu, qui quinq; sustulisti de sacramentis septem, subito reponas octauum. Nec tamen quisquã damnat, aut blasphemijs illud conspurcat euangelium. An Paulum dicis apostolum blasphemijs conspurcasse deum, et hanc damnasse scripturam? Erit pactum meum in carne uestra, in fœdus æternum: Masculus, cuius preputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Nam contra illam tam manifestam, tam rigidam, tam minacem scripturam, non dubitauit dicere: Si circumcidimini, Christus uobis nihil proderit. At Christus, inquis, baptizare iussit: et baptizatus est ipse. Fateor: sed et circumcidi iam olim iusserat: et circumciscus est ipse: et se uenisse dixit: nō ut legē solueret: et circumcisionis legem scriptura uocat fœdus æternū: nec per scripturam Christus contra docuit Paulum. Nam et ipse circumcidit Timotheum. Quid aliud habes: q̃ ut Paulū dicas, absq; scriptura doctum a spiritu sancto: ut contra scripturę uerba, manifeste mandantia perpetuo circumcidi: contra exemplum Christi, qui circumciscus est ipse: cōtra tam apertum uerbum Christi, qui se uenisse dixit, non ut solueret legem, sed ut impleret: non dubitaret tamen auferre circumcisionem? Memineris ergo, regem eodem modo

modo respondisse tibi: quod ecclesia catholica, ab eodem do-
cta spiritu, quo doctus est Paulus: uini speciem non du-
bitauit auferre. Quam uini speciem preberi laicis (quod alii
quando factum est) nulla tamen scriptura (qualem tu so-
lam recipis) euidentibus, et manifesta precepit. At (inquies)
Paulum docuit deus, et absque scriptura: sed ecclesiam ni-
hil docet absque scriptura. Ergo, quod deus quicquid docet ec-
clesiam, docet euidentibus scripturis: hoc tu Luthere proba
nobis euidentibus scripturis, contra illud euangeliste: Non
omnia scripta sunt. Et illud apostoli. Collaudo autem uos
fratres: quod omnia mea memoria tenetis: et quemadmodum
tradidi uobis, instituta tenetis. Præterea illud. Huius rei
gratia reliqui te in Creta: ut quæ defunt, pergas corrigere:
et constituas oppidatim presbyteros: sicut ego tibi ordi-
naram. Et contra illud. Seruate, quæ precepi uobis, siue
per sermonem, siue per epistolam. Et illud item. Ego, quum
uenero, cætera disponam. Necnon et illud prophetæ. Ego
dabo leges meas in cordibus eorum: et in mentibus eorum
supercribam eas. Et quæcunque sunt eius generis alia. Aut
proba saltem scripturis euidentibus, Christum, qui cum
spiritu suo affuit Paulo: ecclesiæ non adesse catholicæ, con-
tra scripturam euidentem: qua contra promissit ipse: quum
dixit: Ego uobiscum sum, usque ad consummationem secu-
li. Pudescit ne nunc tua frons Luthere? Non sudas uirule-
te sophista? Vere frons meretricis facta est tibi. Vere mi-
serabilis truncus factus es, et sic in reprobum sensum uer-
sus: ut mendacijs, sycophantijs, hæresibus, et blasphemijs
instupescens miseriam tuam, præ presentium mole-

Iam obmu-
tescit uerbo
sus frater
culus.

Alludit ad
uerba Lu-
theri.

stiarum mole, imminentium malorum terrore, et æternæ damnationis horrore, non sentias.

verba luth. Dicat, inquit, nobis gloriosus assertor sacramentorum, unde probet missam necessario mane celebrandam.

Hoc nusq̃
nō facit. ECCE lector, ut sui semper similis est. Vt rursus nebulo, mendacem se, ut rursum se declarat sycophantam. Dic reuerende Asine, ubi dixerit rex, necessario mane celebrandum esse. Sic enim dixit rex.

Verba
regis „ SI Lutherus, eam rem ad exactam euangelicę narrati-
„ onis formam reuocat: cur eucharistiā non iubet semper
„ in cœna recipi, imo uero post cœnam.

ECCE Luthere, rex rem non restringit ad auroram: sed (ut sæpe iam dixi) ostendit ecclesiā, spiritu doctam sancto: ne se obligari putaret ad uesperum. Et Augustino teste probat, sanctum docuisse spiritum, contra Christi exemplum, sumendum esse ieiunis: quod Christus dedit cœnantibus. Dic iam Luthere: dic, ubi sit illud: quod regem mentiris dixisse, de mane. An idem est mane sumere, et ieiunum sumere? Proba nobis euidentibus scripturis, idem esse mane sumere, et ieiunum sumere. An ideo idem est, ieiunum sumere, et mane sumere: quia tu ieiunus sumere, nisi summo mane, nō potes: quia summo semper mane potas? Hic locum habet tua quęstio: dicite sophistę VVittenbergenses, unde locus? unde regula huius consequentię? pater potator summo mane semper est ebrius: ergo nemo potest nisi mane recipere sacramentū sobrius.

Alludit ad
uerba Lu-
theri.

Verba
Lutheri.

Idem, inquit, quęro de aqua miscenda uino. Quis fecit hunc articulum fidei? quis audet dicere, peccatum esse, si sine aqua celebretur? An Henricus, dum credit sic esse, et non credit Lu-
therum

therum sine aqua celebrare.

A E Q V V M est te Luthere ueniam regi dare: quod te non adeo putauit improbum: quam tute temet esse gloriaris. Nam cuius de te cogitatione, tua non uincat impietas? Etenim, quid in sacris audeas: et nunc significas: et paulo post satis aperte declaras.

Quis fecit, inquis, hunc articulum fidei? Quis audet dicere peccatum esse, si sine aqua celebretur?

Verba
Lutheri.

V T celebretur a ieiunis, et aqua fundatur in uinum: ista fideles suos, docuit author fidei: qui in rebus, et sacramentorum et fidei, docet ecclesiam suam omnem ueritatem: ei quod, quod ipsi placet, inspirat. Cuius uoluntati, qui non obtemperat: peccet ne, an non peccet: tua te stultissime damnatio docebit. Non opus est, ista tibi dicat Henricus. Tota hoc tibi dicit ecclesia Christi, ab annis plus mille preteritis. Cui quicquid tamdiu inspirauit sponsus: uere oportet sic esse: quantum uis id nouus nunc neget, et condemnat haereticus. **I A M** illud non minus est ridiculum, quam cetera impia: quod et tuo phanatice cerebro natum, regem fingis dicere, his uerbis.

Consuetudo (inquit) habet uim legis. Respondeo. Habet uim legis, sed in ciuilibus causis.

Verba
Lutheri.

V T T V semper Luthere, Lutherus es. Reperias nobis in toto regis libro, ubi dicat hoc: quod tu eum dicis dicere: Consuetudo habet uim legis. Non te pudet istud fingere: ut possis uidelicet pulchre soluere? respondendo, Habet, sed in ciuilibus causis. Quasi rex tibi allegasset hominum consensum: ac non manifeste scripsisset, Christum ista suis inspirasse fidelibus. Nos igitur (ut uideas, quam bel-

Bellus es luthere rhetor extra controuersiam.

le tibi procedat, ista tua tam impudens sycophantia) respondemus tibi, consuetudinem Christiani populi in rebus sacramentorum et fidei, uim habere ualentioris legis: quā ulla habeat consuetudo cuiusquam populi, in rebus ciuilibus: quum hæc nitatur consensu dumtaxat humano: illa concilietur, et coalescat inspiratione diuina.

Lutheri
uerba.

Nos, inquis, in libertatem uocati sumus, quæ nec legem, nec consuetudinem ferre potest, quum agamus in spiritualibus.

VERISSIME profecto pronuncias, de te et tui similibus: quos diabolus uocauit in seruilem libertatem suā.

Nam ut legibus et moribus christiani populi, deo seruire regnare est: ita leges et mores abrumpere, quos populum suum Christus uoluit obseruare: et suaue iugum excutere, quod Christus uoluit suum gregem portare: quid aliud est: quā seruum deo fugitiuum esse, ut libere uiuas diabolo? Imo libertatis speciem, seruitutem seruias miserrimam.

Cuiusmodi
sit Lutheri
libertas.

Quare, inquit, dominatio et regalitas Henrici, suā dialecticā male didicit, et hoc loco uitiosissime petit principium, arripit hoc pro certo, probato, diuino, necessario articulo fidei, quod est mere liberum, et humanum inuentum.

Verba
Lutheri.

DOCTORALIS magistralitas Lutheri non considerat: quod in hoc loco se declarat uitiosissimum nebulonem: qui sub nomine regis blasphemet, Augustinianus Augustinū: in cuius olim uerba iurauerat: a quo nunc, et Christo simul, perfuga periurus aufugit. Nam illum allegauit princeps, aperte pronunciantem id, quod iste clamat esse merum, et liberum inuentum humanum, fuisse inuentum spiritus sancti. Et certe ex tot sanctis ecclesie patribus, qui ad hunc usque diem a Christo passo uixerunt: nullus unquam fuit:

fuit: qui communes uniuersæ ecclesiæ mores, circa sacramenta non crediderit, aut traditos esse dei iussu per apostolos, aut per spiritum sanctum inoleuisse in ecclesia. Quos si quis interdum humana fragilitate transgressus est: inter peccata numerauit. Contra uero, ex tot impijs et insanis nebulonibus, qui ad hunc usque diem a Christo passo uiuerunt, tu propemodum solus exortus es: qui communes uniuersæ ecclesiæ mores, circa sacramenta blateres, sic esse prorsus liberos: ut quod uniuersi tam sancte, tam perpetuo seruant, et tot seruauerunt seculis: id iam cuique liberum sit, quando libet, quoties libet negligere. Et audes nebulo, sub papistarum nomine totam tot ætatum ecclesiam irridere.

Quare nos, inquis, papistis istis sanctis, libenter fauemus, magnificos illos fidei sue articulos, qua credunt, Esse tantum mane comunicandum, Esse tantum in loco sacro, aut portatili, quod uocant, celebrandum: Esse aquam uino miscendam, et alios grauissimos, et his sanctissimis sanctis dignissimos articulos.

NEMO est petulantissime scurra: qui non sentiat blasmas istas irrisiones tuas, recta contingere sanctissimos quosque proceres ecclesiæ catholicæ, nempe Cyprianum, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Basilium, Gregorium, Chrysostomum, atque id genus reliquos: quorum sanctissimi libri passim declarant, eos, quæ tu derides, serio sancteque seruasse, et execrabilem credidisse, si quis illa non per incuriam præteriret: sed quod tu facis arroganter et contumeliose contemneret. Sed tu tibi conscius, omnibus sanctis te esse execrabilem: uelut desperatus nebulo, uicissim sanctos omnes, amens et insanus irrides.

Nos au-

At Luthero
peccatum est
eos seruare.

Verba
Lutheri.

quâto qua
lesque uiros
irrideat Lu
therus.

Verba
Lutheri.

Nos autem, inquis, tales fideles mere fatuos, et stolidos affirmamus.

Tū tibi Lu-
there excu-
tietur ista
iactantia
uerborū.

Nimirum, quasi dicas nos hæretici, nos infideles, tales fideles mere fatuos et stolidos appellamus. Sed quū dies illa uenerit Luthere: in qua stabunt fideles in magna constantia: tum uos hæretici, et infideles uidentes, turbabimini timore horribili: et gementes præ angustia spiritus dicetis: Hi sunt fideles et sancti: quos nos infideles et impij aliquñ hōbuimus in derisū, et in similitudinē improperiij. Ecce, quomodo cōputati sunt inter filios dei. Ergo nos errauimus a uia ueritatis: et iusticiæ lumē nō luxit nobis: et sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis et pditionis. Quid profuit nobis superbia?

Verba
Lutheri.

Nos, inquis, communionem sacramēti liberam habemus, siue per diem, siue per noctem, siue mane, siue uesper, libera sunt tempora, horæ, loci, uestes, ritus.

OMNIA tibi libera sunt: nec tua refert, ubi, quando, quomodo sacrifices, noctu ne, an interdiu, in luce ne, an in tenebris, ebrius, an sobrius, uestitus, an nudus, cultus, an sordidus, super altare, an super foricam surcifer.

Lutheri
uerba.

Apud nos, inquis, non peccat, qui modeste ederit, aut biberit ante communionem, quod et Paulus confirmat. I. ad Cor. XI. dicens. Si quis esurit, domi manducet, ut non in iudicium cōueniatis ad cœnam dominicam.

Vtpote apd
quos nullū
sit peccatū,
nisi incre-
dulitas.

QVI ante communionem ederit aut biberit, non peccat, apud uos hereticos, homines nimirum implacabiles. Apud quos, nullum tam grande peccatū est: quod peccatum esse possit. Omnia peccata uestra, sic absorbentur in fide: quorum animas interim totas absorbet infidelitas.

Iam quod

Iam quod affers ex Paulo : pone primū illic perspicue dici, quod tu illum dicis dicere : quid aliud ex eo loco probasti tamen : q̄ q̄ id tui licuerit? Concludes ne ex eo, post q̄ tibi probauit rex contra, placuisse spiritui sancto, annis iam plus mille, idem licere nunc? quia apostolus, sic dispē sante deo, permisit illud tunc? quasi non quædam aliquādo permisit : quæ paulo post etiam ipse prohibuit : nūc nunc circumcisionem permittas omnibus : quia Paulus olim circumcidit Timotheum . Sed quæso te Luthere, qui nihil admittis præter euidentēs scripturas : quomodo facies illum Pauli locum tam euidentem pro te? Paulus ait : Si quis esurit, domi edat. An ideo manifestum facies, illū dicere id eis licere? nec ullum esse peccatum, si esurientes prius domi comedant : deinde saturi sumant eucharistiā? Idem quum iisdem scribat Corinthiis : Qui cōtemptibiles sunt in ecclesia, eos constituite ad iudicandum : probat ne, ut constituentur contemptibiles? an id potius dicit, ad eorum uerecundiam, qui neminem reppererint satis sapientem in ecclesia : qui dirimeret lites christianorum : sed eos litigare permittat apud ethnicos? q̄q̄ uelit eos potius apud quemuis litigare christianū iudicem, q̄ Christi nomen prophanare apud gentes . Tamen aperte pronūciat eos peccare : q̄ de pecunia litigent apud se . Omnino (inquit) peccatum est : q̄ habetis iudicia inter uos . Et tu Luthere, si locum, quem affers, diligenter expendas : uidebis eum forte potius totum contra te canere . Nam ibi manifeste reprehendit apostolus eos, qui suas coenas afferentes secum, preoccupabant eas edere : priusquam ederent

Audi nunc
iam Luthere
contra.

En Luthere
testimoniū
tuum contra te.

AA

coenam

cœnam dominicam. Et ideo, Non licet (inquit) edere cœnam dominicam : quia propriam quisq; cœnam præoccupat. Ex quo non obscure colligitur, ieiunos uenisse ad cōmunionem, sed cibum quenq; suum, cepisse portare secū: quem quia quidam prægustabant : apostolus id reprehēdit : præcipiens, ut domi corpus pascere: in templo pascere animam. Qz si tam effœminati essent, aut alias sic affecti: ut grauerentur tantisper durare ieiunī: quoad conueniret concio: continerent se potius: et comederent domi: nec ad communionem auderent, saturi et eructantes accedere: unde sibi damnationem accerserēt. Relege ergo locum rursus Luthere, uidebisq; eum totū tibi potius aduersari, q̄ suffragari. Siquidem haud ait, si quis esurit, domi manducet, ac dein ueniat: sed si quis inediā nequeat ferre, domi remaneat iubet, ac ibi famem sedet: nec ad templum dei adeat: ut uentris negociū agat.

Verba
Lutheri.

Vos, id est
hæretici.

Non quod damnum usum, mane et locis sacris communicandi, sed necessitatem repudiamus. Volumus enim, si quis ieiunare non possit, aut reumate, uel grauedine leuari ieiunus non possit, ante comedat et bibat, q̄ participet mēse domini: et hoc libere agat, quo corpore et animo sit compositissimus. Nam quod Henricus Ecclesiam uocat, nos dicimus meretricem purpuratam esse. Ecclesia enim et si ritibus et cœremoniis carere non possit, non tamen leges et laqueos animarum ex ipsis facit, faciunt autem hoc, qui ecclesię nomen iactant porci illi et asini, Henriciste, Papiste, sophiste, Thomiste, et sui generis deceptores, et Antichristi.

D. Martinus plus millies declarauit aperte, q̄ magnifice, et q̄ regaliter, imo q̄ nebulonice, et q̄ scurriliter, omnes ecclesię consuetudines, omnes leges, oēs ritus, et cœremonias

rias

nias oēs contemnat. Nam leges exussit, etiam ne quis dubitet, quanti faciat reliqua: quibus hoc pro magno tribuitur: ut legibus, quas exussit, æquantur. At nunc subito cepit esse circumspectus, et moderari sententiam suam. Nam ante dixit sæpe, sic esse omnia ista libera: ut liceat omnia, quando libet, quoties libet, seruare, mutare, probare, damnare, curare, negligere. Nunc non damnat usum: sed repudiat necessitatem comunicandi mane, et locis sacris. Et qui in Babylone cōtendit, missam fore multo magis christianam: si uestuum, cantuum, gestuum, et cæterorum rituum, et cæremoniārū omnium, pompa tolleretur: contra nunc fatetur hic, ecclesiam ritibus et cæremonijs carere non posse: Sed ecclesiam ueram, id est Lutheranam, ritus et cæremonias habere liberas: ecclesiam uero papisticā, id est catholicam, leges et laqueos animarum, exipsis facere. Videamus ergo Luthere, qui sint hi laquei: quos iniicit ecclesia catholica: et quæ sit hæc libertas: in quā nos uendicat ecclesia tua. Cōsideremus istud, in hac ipsa consuetudine, qua cōmunicamus ieiuni. Ecclesia hunc ritū accipit, et alios ritus eiusmodi, perductos in cōsuetudinem, per occultam dispensationem spiritus sancti: sicut sanctissimi quicq; patrum testantur: non tanquā sacramentorum substantiam, sed qui in honorem sacramentorum adhibentur: qui neq; contemni sine peccato possunt: nec sine magna, grauiq; causa debent omitti. Cæterum si quis decumbat egrotus: aut alias sit in periculo: comunicat non ieiunus: comunicat uel ter pastus: ne decedat absq; uiatico. Verum ubi nullum est commu-

nicandi

Hic cine qui
nunquā pue
gnantia
dicit?

Aim lector
aduerte.

An non Lu-
there hoc
fatis est li-
bertatis?

Nempe cui
nulla sit li-
bertas, nisi
licentia.

Hic quoq;
nihil tecum
pugnas Lu-
there scili-
cet.

Q̃ hec cohe-
reat tu le-
ctor estima.

nicandi necessitas: abstinendum potius censet ecclesia ca-
tholica: q̃ ritum et consuetudinem diuinitus institutam;
temere præsumas infringere. Dic igitur Luthere, quis est
hic animarum laqueus? Vbi potes implere, quod præcipi-
tur? et quod nō potes implere, non exigitur. Sed hoc tibi
tamen, et ecclesiæ tuæ, nō satis uidetur liberū. Sed si quis
reumate uel grauedine leuari ieiunus non possit: uis, ut
ante comedat, et bibat: q̃ attingat mensam domini: et
hoc libere agat? Cur istud? ut sit (inquis) corpore et animo
q̃ cōpositissimus. Valde profecto liberum facis illum ecc-
lesiæ ritum: si libere tibi licet eū soluere, de qualibet cau-
sa tam facile, ob reumatis aut grauedinis paululum. Nam
si talibus excrementis, corpus exuberet ualdius: nocuerit
potius, q̃ profuerit cibus. Quin istud miror nunc placere
tibi: ut qui communicat, animum habeat compositum:
quum in Babylonica placuerit: ut accedens ad communis-
onem, haberet animum, q̃ maxime posset, confusum, per
cōsciētiās erroneas, et peccatorū, uel morfu, uel titillatiōe
turbatas. Præterea si reumate uel grauedine molestetur:
quare non potius differet communicare: q̃ contra tam re-
ceptum totius ecclesiæ morem cōmunicet? Hoc uidelicet
te mouet: q̃ tunc communicaretur rarius: et tu commu-
nicationem illam sanctissimam uelles fieri frequentissimā.
Hoc tu curas scilicet: qui in Babylone censes eucharistiam
sumendam, tantum semel in uita: nec id nisi in mortis ar-
ticulo. S E D tu adhuc liberio rem facis ecclesiā tuam:
nempe ut præoccupet edere: si quis ieiunare non possit.
Olim, qui communicabant, ad coenam usq; ieiunabant:
Quam

Quam rem, quum aliquot aut egroti, aut delicati non ferrent: ecclesia, docente spiritu sancto, mutauit tempus: Et potius elegit a uespere ad auroram ducere, q̄ prætexitum relinquere cuiquā: ut cogi uideatur ante communionem edere. Et nūc tu tamen dicis: si quis non potest ieiunare: posses fortassis istud dicere: si cōmunicare non liceret ante uesperum. Nūc miseret me profecto tui, et ecclesie tue: si perpotantes usq̄ ad mediam noctem, non potestis postea ieiunare, usq̄ ad summum mane. Nunc uides lector, q̄ belle reuerendus pater temperat sermonem suum: et q̄ pulchre diffiniat: quatenus deferendum sit ritibus, et cōsuetudinibus ecclesiæ.

Refellit solutiones Lutheri: quibus conatur illud
soluere: quod rex obiecit, de aqua in=
fusa uino. Cap. IX.

SED IAM illud, q̄ aqua licite miscetur uino. Quæ res, ut ostendit princeps, non magis potuit fieri, q̄ altera species omitti, nisi per spiritum dei. Per quem et dicit et docet, utramq̄ rem esse receptam. Operæ precium est uidere, quum diu riseris, q̄ perplexe tractes interea: et q̄ ridicule tandem solueris. Ais diuersam esse rationē, de specie uini tollenda laicis, et de aqua infundenda in uinum. Alterū enim ecclesie non licere statuere: quia uini species est pars sacramenti: de altero licite statuere potuisse: quia est res impertinēs ad sacramentū. Nam quicquid est impertinens: id plane liberum esse dicit, et de talibus homi-

AA 3 nes posse

Festiuus il-
lud, q̄ nec
pugnantia
dicere uult
uideri.

Verba
Lutheri.

Et tu malis
in peiorem
peccare par-
tem.

Vnde ista re-
gula Lus-
there?

nes posse statuere, utpote ritibus et c̄eremonijs : quibus ecclesiam dicis non posse carere . Obiter ergo lector q̄ festiuum illud? quod ritibus ac c̄eremonijs fatetur ecclesiam carere non posse : et tamen paulo post unumquenq̄ liberum esse uult, eadem statuta uel obseruare uel transgredi : uidelicet ut libera sit ecclesia . In quam libertatem sic uocati sumus, inquit, e seruitute : ut nec ulla lege, nec ulla consuetudine teneamur : sed ita uidelicet liber quisq̄ sit in rebus spiritalibus : ut quicquid libet, licere debeat : quid nī, ut dum unus natale celebrat : alius faciat pascha . et dum religiosi ieiunant quadragesimam : pater potator interea, cum suis compotoribus, celebret bacchanalia . Et hec est una solutio : qua soluit illud argumentum regis.

Non ualet, inquit, similitudo : quia, ut tolleretur altera species, nō potuit ecclesia statuere : quia forma est instituta a Christo : sed de aqua infundenda potuit, quia nō est de forma sacramenti, sed quiddam impertinens, et quicquid est impertinens, non solū ecclesia, sed etiam quilibet potest libere pro suo libito facere, uel omittere.

ET tamen paulo post, idem reuerendus pater ait, non impertinens esse, sed malum, aquam infundere uino : atq̄ ita non licere : quia habet, inquit, malam significationem : nam significat, inquit, synceritatem scripturæ, confundi traditionibus humanis . Vides igitur, ut homo sapiens, et nusquam sibi contrarius, unum regis argumentum soluat duabus solutionibus, inuicem sibi contrarijs : Altera, quod cuilibet licet aquam infundere : quia non est prohibitum : sed tantum est impertinens : nec magis ulli parti sacramenti contrarium, q̄ creationi mundi, aut natiuitati Christi.

Christi: Altera, quod licere nō potest: quia malam habet significationem. Et certe licere non potest: si tam malum est: ut significet synceritatem scripturæ confundī traditionibus humanis.

HIC ego tuā fidem charissime lector imploro. Id quod hic nebulo modo appellat impertinens, modo consuetudinem incertę originis, modo etiā ritum malum: cogita quęso tecum: an ullam originem habere censeas, præter solā uoluntatem immortalis dei. Nam si mortales omnes conuenissent in unum: putas ne tam audacem futurum fuisse quenquam: qui primus ausus esset proponere, aquā infundendam in uinum: quæ de re nihil esset factū in exemplo Christi? Quod si quisquam fuisset tam audax: ut proponeret: quenquam ne putas fuisse futurū tam amentem: ut in re tanta ferret talia proponentem: ut homines ex aqua et uino rite se facturos crederent: quod Christum accepissent in solo fecisse uino? An non minus timuissent utramq; speciem omittere, q̃ alteram, adiuncta tertiā humana temeritate uiolare? etiam si quid esset: quod omnes scirent habere significationem optimam. Quanto minus si (quod hic ait nebulo) res haberet significationem pessimam? NAM alioqui nihil censet esse periculi: si quis, quum sacramentum conficit, quicquam faciat: quod sit impertinens, et non contrarium. Ah sceleratum scurram, quem, hac ratione, uident omnes non reueriturum cum pane mixtum consecrare caseum, aut sacrosanctum corpus domini conscindere, atq; infarcire farcimīne.

SED tu lector pie, quum uideas neminem, qui quidem christianus

Nullā aliā
Lutherus
potuit no-
minare.

Non est ue-
risimile.

Is est Lu-
therus.

O sacrilegū
nebulonem.

christianus esset, id unquam fuisse ausurū : ut aliquid ad-
iiceret uenerando sacramento : dubitare non potes, aquā
solo sancti spiritus ordinatione infusam : uelut represen-
tet illius aquæ memoriam : quæ simul cum sanguine de
Christo fluxit in cruce : uel quia uinū in coena quoq; mis-
cuit Christus : etiam si nihil de ea loquantur euangelistæ :
qui non omnia scripserunt : quæ fecit Christus : certe qua-
cunq; de causa spiritus sanctus instituit : non alio receptū
spiritu, q̄ sancto, potes lector esse certissimus. Quare nec
id dubitare potes, quod spiritus sanctus instituit : quia
quis id malum significare dicit, illius spiritū a spiritu pes-
simo fortiter esse possessum . Quid ergo mirum est : si sto-
lidus nebulo calumniatur principem : quum et apostolū
Iacobum, et ecclesiam totam catholicam, iam olim con-
tempserit : et nunc eo procedat impietatis : ut aperte blas-
phemet spiritum sanctum. Quum id, quod nemo non uis-
det, spiritum sanctum omnibus inspirasse fidelibus : hoc
audet scurra, quouis infideli deterior, execranda lingua et
radicatus execanda, blasphemare.

Ostendit, q̄ impeditus sit illo argumento Lutherus, de
aqua infusa in calicem : et simul duo illa stul-
torū genera, ab Luthero conficta
facete retaliat . Ca. x.

SED q̄ misere torqueatur illo argumento de aqua in-
fusa uino : docet eius perplexa fluctuatio . Huc atq;
illuc rotat se : nec usquā consistit secum : licet, inquit, hos
minibus

minibus statuere : ut infundatur aqua, quia est tantum ri-
tus, et res impertinens ad sacramentum . Et statim paulo
post. Non licet aquam infundi : quia malam habet signi-
ficationem. Rursus. Ecclesia non potest carere ritibus, et
ceremoniis : ex quo sequitur : q̄ ritus et ceremonie seruā-
de sunt : et ex consequente, seruanda est aquæ mixtio: quæ
ritum esse fatetur, et dumtaxat impertinentem: et qualem
dicit ecclesiam posse statuere . At rursus, paulo post : Ne-
mo tenetur ad ritus aut ceremonias : quia liberi sumus ab
oibus euangelica libertate : Ergo aquam non obligamur
infundere. Sed paulo post rursus. Si quis infundat aquā, ma-
lum significat : Atq̄ hac ratione, prohibemur infundere.
Vide, quo pacto se ex illo extricet argumēto D. Martinus.
Aquā tenemur infundere. Aquā nō tenemur infundere. Aquā
tenemur nō infundere. Age age nebulo : p̄ge scelestē, sic p̄-
plexo loqui. Sic obscuratur cor insipiēs. Sic caligāt impij.
Sic hallucinātur schismatici. Sic uertigine rotant̄ heretici.

ET tamen affectat uideri non rixator tantum strenuus:
sed si superis placet, etiam scurra facetus. Fingit itaq̄ duo
stultorum genera: quorum alter sit tam stultus : ut ex fa-
cto impertinente extra scripturam, putet tolli scripturam:
ut ex eo, q̄ sit adulterium, tolli putet scripturas, prohibē-
tes adulterium . Alter uero, tam stolidus, ut ex uno quo-
libet scripturæ loco, quemlibet alium scripturæ locū, quā-
tumuis impertinentem putet hæreticum esse : ut ex eo, q̄
Ietro legitur consuluisse Moysi : ut statueret iudices : cre-
dat omnes scripturas falsas esse : quæ loquuntur de nati-
uitate Christi . Deinde disputat suo more festiue : hoc est

BB

scurriliter:

Vos uidemi
ni male di-
dicisse diale-
cticā uestrā
domine Lu-
there.

Stulta Lu-
theri stulto-
rum fictio.

scurriliter : utroq; stulto stultio rem esse principem : qui ex eo, qd homines licite statuerēt : ut aqua uino misceretur in sacramento : quæ res est (ut ait) ritus dumtaxat impertinens : et ideo licite potuit ab hominibus institui : concludat etiam, licite ab hominibus institutum : ut uini species tolleretur laicis. Quam rem talem esse cōtendit : ut ab hominibus institui nō potuerit : quia uini species non est res impertinens, sed pars sacramenti.

Occasio huius
fictionis
Lutheri.

Si tantum
stultos gigneret
min⁹
esset mali.

Huiusmodi
quiddam se
iā reperisse
putat Lutherus.

VERVM quum huius tam festiue fictionis fundamentum sit, non ullum uerbum principis, sed stolidum ipsius Lutheri commentum : quo nemo non illum uidet, id dictum imputare regi : rex quod nusquam dicit, quis adeo stultus est : ut non stultum istum, tam stulte stultos fingentem, rideat ? Nam qd tam facile nobis fingit stultos : equidem nihil miror. Naturale est enim : ut stultus procreet stultum, similis similem, sicut asinus asinū. Nec dubito : quin stultus iste, postquam ei iam displicere cœpit in sacerdote castitas, multos nobis stultos geniturus sit. Verum cum sua stultorum suorum generatione, sic gloriatur : ut aut neminem stultitiam suam uidere credat : aut id se saltem simulet credere : fingat nobis egregius iste stultorum figulus, unum saltem stultum huiusmodi : qui quū inuenerit forte annulum ex orichalco, per iocū deceptus a quopiam, persuadeat sibi, eum esse aureum illum annulum Gygis : qui olim imperitabat Sardibus : quo illū, ferunt, solitum ire quolibet inuisibilem. Hac mirabili fortuna, superbus morio, quos ludos iocosq; dabit : dū mille nugis faciet prestigij sui periculū ? q̄ gestiet ? q̄ ridebit ? q̄ salta-

q̄ saltabit præ gaudio, spectatoribus in aliam partem auertentibus oculos, ut eius foueant stultitiam? Iam ille, se interea mirabilem quempiam semideum his haberi putabit: quibus ridetur insanus. Non simius, simio similior est: q̄ isti stulto stultus, et stulte stultefex Lutherus. Qui tanquam nemo stultitiam eius uideat: ita se superbus effert: et quasi iam persuaserit omnibus, id regem hominibus tribuere: quod nemo nescit eum tribuisse dumtaxat deo: ludet ac gestit stolidus, uelut omnibus omnium oculis nouo perstrictis prestigio, ne se ludentem conspiciant, uenuste scilicet in morem camelī saltantem. Ipse tam stultus interea, ut sannas, cachinnos, ronchos, et rinocerotas non animaduertat omnium undiq̄ ridentium, tam ridiculam stolide sibi plaudentis insaniam.

VERVM ne fors egre ferat uenerandus pater, nomen stulti: age, fingatur alius, non plene stultus, sed pene stultus. Ceterum plene nebulo, et plusquam plene scurra parasiticus, qui fuerit aliquando frater, post curtisanus, dein rursus frater, post apostata, tum leno rursus, postremo plagepatida; qui in aliquo Bohemiæ pago, rusticorum conuiuium ingressus, scurrari coeperit: qui quum turpissimis gestibus, et uerbis obœcenissimis risum captarit: postquam ineptus mimus, et improbus, imitatus est rusticum, lenonem, ebriosum, meretricem furiosam, tandem cupiens exhilarare conuiuas, incipiat imitari morionem: et quo primarium stultitię specimen edat, nudus prodeat in conuiuium dumtaxat opertus rete: quasi persuaserit ei quispiam, sic incantatum esse se, ut nemini possit cōspici.

Moriōis ut
delicet ritu
saltantis in
rete.

Tacite tan-
git crebras
Lutheri me-
tamorpho-
ses.

Hec Luther
re in te belle
competunt.

Sic tractari
debet Lu-
therus.

Hoc, quo
magis apa-
reat eius
stulticia.

Sic igitur ingressus, nō morio stultus et innocens, sed im-
probus scurra, et lastaurus impudens, obscœnis gestibus
laborat excitare rīsum, donec tam sedum spectaculum de-
testantibus, illius etiā ruris rusticis, qui publice coeunt
in templis, ipso solo qui rīsum captat sic ridente, quo mo-
do ridere solet irritatus canis, ceteris indigne ferentibus,
auulso tandē rete, scurra flagris eijcitur. Hic scurra, scio,
non displiceret Luthero: neq̃ enim sua cuiquā forma dis-
plicet: neq̃ quicquā Luthero tam conforme, q̃ huiusmo-
di scurra: ita uterq̃ pari modo scurratur. Nam nec illius
nuditas magis conspicua est, q̃ Lutheri: cuius obscœna
sic retegīt, ac reuelat regis libellus: ut ipsius liber, quo se
tectum simulat: non magis eum tegat: q̃ illum alterum
scurram tegīt rete: nec illius magis pudenda nuditas, nec
magis impudens, q̃ nebulonis istius, qui sibi conscius, tur-
pissimam sycophātiā suā omnibus ubiq̃ patere: neq̃
quenquam esse mortalium, qui non illum sentiat idipsum
aperte sentire: tamen scurra turpissimus, tanquā sibi per-
suaerit, nemini se posse conspici: sic se stultum simulat: ac
sub persona stulti, non in rusticorum conuiuiō, sed in to-
tius orbis theatro, non in re leuicula, sed in materia reli-
gionis et fidei, tam impudenter abutitur improbe scurrā-
di licentiā: ut plane se demonstret dignum: quem nō ho-
nesti solum cuncti, uelut honestatis corruptelam publi-
cam publice castigandum curent: sed omnes etiā scur-
ræ uirgīs in foro uerberent: quod tam improbe scurrā-
do, scurrarum ordinem ex ridiculo reddat inuisum.

Ostendit,

Ostendit Lutheri in causa diffidentiam, et dissimulationem earum rerum, quibus debuit respondere:

necnon aduersus beatū Ambrosiū, sto-

lidam et blasphemam sycophan-

tiam. Caput. XI.

DE TRANSUBSTANTIATIONE.

Quarto, quum ego demonstrassem, non esse necessarium credere panem et uinum transubstantiari: insurgit in me Thomista rex, duabus machinis. Quarum prima est Ambrosij uerbum: Altera Thomisticus ille aries, qui uocatur Oportet sic esse. Ambrosium inducit, asserentem nihil remanere nisi corpus et sanguinem post consecrationem. Quid ergo respondeam tam insulsis, et ineptis stultis? Si hic querā, an Ambrosij uerbum sit articulus fidei necessarius, dicet rex, Oportet sic esse. Si dixerō, quis dedit Ambrosio ius condendi articulos fidei, dicet, Oportet sic esse. Et non uidet stolidum caput, tale esse Ambrosij uerbum, quod se ipsum deuorat, cum impossibile sit, nihil remanere nisi corpus et sanguinē post consecrationem, nisi apud Thomistas subtilissimos uiros, forma, color, frigus, et alia accidentia, nihil esse dicuntur. Nam hec uere ut non sunt nihil, ita uidemus ea remanere, ut Ambrosiū hic errasse palam palpemus etiam.

AU^T nunquā quisquam uictus est candide lector: aut hac in re profecto clarissime uictus est: et turpissime cecidit impijssimus hæreticorum Lutherus: Cui, si tam aliquid esset frontis, quod nihil est omnino mentis: sic illum oppressisset pudor: ut in ignem potius fuisset cōiecturus sese: quā in huius articuli mentionem unquam uenturus de nouo. Sed quod nihil illud pudeat, uel hinc agnosce lector.

Verba
Lutheri.

Id quod tā
insultus quā ru
es uellet, cō
uitia mera.

et tu nequis
tuū uidere
scelus

At Lutherus
utitur
diuersa rhe-
torica, ut aliquid
trūcet.

Hos ne ta-
ceat, ridet
Lutherus.

At Lutherus
contra, sese
præfert om-
nibus.

hoc pro suo
more facit.

Rex illius argumenta recensuit omnia fideliter: atque adeo nihil imminuit: ut quædā etiam amplificet. Omnia uero tam aperte soluit: ut ne nunc quidem præter stulta conui-
tia, sicuti statim uidebis, quicquam potuerit inuenire Lu-
therus: quod contra rursus obijceret. Denique totam rem
ex ipsis Christi uerbis probauit: quæ, licet tam aperta sint,
ut expositione non egeant: tamen exposuit tam dilucide:
ut si cuiquam ante fuissent dubia: postea dubitare nō pos-
set. Postremo, ne uideretur ex suo dumtaxat capite quicquid
dicere: sicut Lutherus e suo dicit omnia: profert magnam
antiquorum patrum, et doctissimorum, et sanctissimorum
cateruam, eadem de re, idem omnino sentientium: quorum
testimonio probauit, non modo se pro suo libito non tor-
quere scripturam dubiam: sicut Lutherus in transuersam
torquere solet apertam: sed nec in clarissima quidem sibi
cito credere, nisi secum consentire senserit bonorum, atque
eruditorum sententiam. Quin eadem opera, probauit et
illud: Nempe transubstantiationis fidem: quam Lutherus
improbe mentitus est, natam esse intra trecentos an-
nos: ueterem fuisse ecclesiæ fidem ante annos plus mille.
Quum ergo princeps (ut dixi) luculenter hæc probarit om-
nia: Lutherus ita prostratus in lutum, pudoris dolore
stimulatus, ex ira uersus in furiam, hæc ferme dissimulat
omnia. Et omissis ossibus ac neruis, conatur, mollioris
hinc inde carunculæ, frustum aliquod arripere: quod ro-
dat. Nec tamen quicquam inuenit tam fragile: quin pu-
tridos eius dentes infringat. Quemadmodum illud ipsum
de Ambrosio, in quo spectare potes, et extremæ despera-
tionis

tionis, et duplicis lycophantiae Lutheranae conscientiam. Ait enim regem, tantum afferre duo, uidelicet dictum Ambrosij, et Thomistarum (ut uocat) arietem, Oportet sic esse. Quæso te Luthere, quum tot ueteres produxerit rex, cur tu, qui sacrilegium clamas esse omitti tuorum quicquam, atque id clamas impudenter ibi: ubi nihil prorsus omittitur: cur inquam, hic reliquos omnes subtrahis: de solo fateris Ambrosio? Nemo tam stupidus est: qui non intelligat tam multorum, qui et eruditi fuerunt et sancti, consensum, tempore locoque distantium plus habere momenti, quam dictum unius Ambrosij. Cur tu tantus bellator, tam certus uictorie, in causa (ut singis) facili, non audes congredi cominus? Cur quæris tam pudenda suffugia: ut, quod fortius est, dissimules: quod minus forte est, id selegas, tanquam solum sit: cum quo pugnare debeas? Putasti quenquam esse tam stupidum: ut te non sentiat, quum ita rem tractas, pugnam detrectare, et extremam desperationem tuam male tegendo, manifeste prodere?

SED age, reliquos omittamus in gratiam tuam: uideamus interim: quam belle uiceris hunc unum: quem tanquam oportunist et obnoxium, ac superato facillimum delegisti tibi comparem.

Si quæram, inquis, an Ambrosij uerbum sit articulus fidei necessarius, dicet rex, Oportet sic esse. Si quæram, quis dedit Ambrosio ius condendi articulos fidei: dicet, oportet sic esse, non potest aliter esse.

HORVM Luthere, princeps neutrum respondit. At si quæsieris, an qui talia quærit, absurde nugatur: an is, qui in tanta re tam inepte nugatur, sit improbus et absurdus nebulo:

Solita Lutheri lycophantia.

Itaque Lutherus eos subticuit.

Ita credidit

Verba Lutheri.

Audin lector hunc lycophantam?

Et non im-
merito.

Pulchra sci-
licet ratio
Lutheri.

Ambrosii
uerba.

Vbi sūt Lu-
there illa
uerba sui de
uoratriciæ

Lutherus q̃
certus pal-
pator.

nebulo: nemo non ad utrumq; respondebit: oportet sic
esse: nō potest aliter esse.

I AM quid unquam legis-
ti lector, magis scurrile: q̃ id, quod sequitur: quo furio-
sulus iste bacchatur in beatum Ambrosium: quem uult
haberi tam stultum: ut uerbū eius seipsum deuoret, prop-
terea, quod impossibile sit, nihil remanere, nisi corpus et
sanguinem: scilicet quia remanent accidentia: quæ non
sunt omnino nihil. Atq; ex hac ratione cōcludit, Ambro-
sium illo dicto sic errare palam: ut id palpemus etiam.

Refer adhuc manum palpator eximie. Ambrosium palpa-
diligentius: quum dicit hoc pacto. Licet figura panis et
uini, in altari uideatur: nihil tamē aliud q̃ caro et sanguis
Christi credendum est. Dicit ne periisse prorsus acciden-
tia: si dicat accidentia periisse: quomodo dicit restare pa-
nis et sanguinis figuram? An figuram sensūt esse substan-
tiam? Quomodo potuisset apertius dicere, remanere ac-
cidentia, mutari substantiam: q̃ quum diceret, adhuc ea
manere: per quæ manere uiderentur panis et uinum: sed
non manere quicquam, quod esset aut panis aut uinum?
An dumtaxat oculorum uisu, manet species panis: et nō
idem reliquis item sensibus uidetur? Igitur quū dicit ad-
huc uideri panem et uinū: an non aperte dicit accidentia
manere, per quæ efficitur: ut panis et uinū esse uideatur?
Quomodo igitur, hic palpat palpator, beatū Ambrosiū
errare? Ita ne cuiusquam digiti stupent: ut nō palpet hūc
palpatorē nō errare palpādo, sicut errauit Isaac: sed malis-
gne calūniando bacchari, nec sese deuorare beatī Ambro-
sij uerbum, sed furias deuorasse Lutheri cerebrum.

Sed esto

Sed esto, inquit, Ambrosius uoluerit non manere panem et uinum, dicam, Ambrosium suo sensu habundare permitto. Neque sanctus uir, hoc uerbo conscientiam ullius ceu articulo fidei uoluit obstringere, quum id non possit e scripturis demonstrare, sed sicut ipse libere hoc modo est opinatus: ita permittit aliter aliis opinari, exceptis Thomistis, quos etiam ueternosis somniis suis ceu articulis fidei, iustum est illaqueari et uexari.

Quod acute soluit: quum non ex unius Ambrosij, sed ceterorum quoque sanctorum omnium libris clarescat, publicam catholicę ecclesię fidem (quam uel absque scriptura certam esse, ueramque, uel falli posse, scriptura testatur) multa secula fuisse talem: quum eandem fidem probent etiam asperta uerba Christi: non debent hæc satis esse Luthero: qui fidem hanc natam esse mentitur intra trecentos annos. An aduersus Lutherum ideo non debent hæc ualere: quia Lutherus Ambrosium permittit abundare in suo sensu: et idem Ambrosius tantum suum sensum aperuit: nec Luthero præcepit aperte: ut idem crederet: quia nunquam putauit, nasciturum tam improbum hæreticum: qui id, quod Christus ecclesię pro indubitato tradidit: tracturus esset in dubium?

Verba
Lutheri.

Cur ergo tu
iniquior es
Ambrosio
cum nihilosis
certior.

Lutheri com-
mentum de
fide.

Comparat et expendit uerba regis, cum uerbis Lutheri:
et ex euangelij responsum Lutheri con-
uincit. Caput. XII.

Am aliud regis robur, quod oportet sic esse, quia clara sunt, inquit, uerba Christi, dicentis: Hec est corpus meum. Non dicit cum hoc, aut in hoc, est corpus meum. Hic iterum non tam lethargum regis, quam nequitiam accuso. Sic enim detruncat latro

CC

uerba

Verba
Lutheri.
hic nos tuam
non tam stultitia
quam audaciam
miramur.

Imo tu emo
te mentises
nebulo.

Imo omnia
facit Luthe
re: quæ tu eū
negas fa
cere.

Egregie fa
ne demon
stratis.

At iā appa
ret uos ma
le itelligere
grāmaticā
uestram.

uerba Christi, et meum argumentū regaliter transfilit, ac si ius haberet uerba dei rapere, et ponere pro libidine. Ipse, iuxta rudem et asininam Thomistarum philosophiam, aptat pronomen, Hoc, ad prædicatum, corpus meum. Deinde mox (quasi hoc uicisset) clamat, Aperta sunt uerba. Hoc est corpus meum. Sed interim totum pondus, quo larualem illam philosophiam urgebam, tacet subdolus sophista. Hic enim, tota disputatio ne egi, ne pronomen, hoc, ad corpus meum aptari possit in eo loco. Neque enim opus erat mihi, tam crassis porcis, qui mihi dicerent, nihil esse nisi corpus ibi, si pronomen, hoc, non nisi corpus demonstrat. Sed quum uitiosissimus petitor principij (ut est mos omnium sophistarum) debeat primū ostendere pronomen, hoc, ad prædicatum pertinere, et meas rationes diluere, horum nihil facit, et garrit ridicule Christum non dixisse, in hoc, uel cum hoc, sed hoc est corpus meum. Nonne et ego ista subtilissima subtilitate Thomistarum, possem dicere, Christus non dixit panis substantiatur in corpus: ut uos fabularum magistri fingitis? Sed hic fuerit regi laborandum, ubi ex filo sermonis ostendi, pronomen, hoc, ad panem aptari: et sic sonare aperte uerba. Hoc est corpus meum, id est, hic panis est corpus. Nam textus sic habet. Accepit panem, benedixit, fregit, et dixit, Hoc est. &c. Vides hic, ut omnia illa uerba, accepit, benedixit, fregit, de pane dicantur. Et eundem demonstrat pronomen, hoc, Quia illud ipsum, quod accepit, benedixit, fregit. hoc inquam acceptum, et benedictum, et fractum, significatur, quum dicitur, Hoc est corpus meum, non prædicatum sed subiectum demonstrat. Non enim corpus suum accepit, benedixit, et fregit, sed panem: ideo non demonstrat corpus, sed panem. Hæc sunt clara uerba, quæ rex nequitiosus oculit, et nudam illam propositionem urget, Hoc est corpus meum, et pronomen, hoc, ad corpus temeritate propria aptat.

SI QVIS usquam locus est lector: cuiusmodi sunt supra mille: qui manifeste probent, Lutherum esse mortaliū

lium omnium maxime impudentem: hic certe locus id docet clarissime. Queritur principem, Christi uerba temerasse, ipsius argumenta preterisse: quum rex integre Christi uerba recenseat, ex euangelistis omnibus: Lutheri argumenta melius recitet, quam Lutherus. Deinde sic rem tractet: ut hoc libello plane se demonstret Lutherus, suam se prorsus habere pro uicta: ita regis argumenta prorsus relinquit intacta: cum uno dumtaxat aut altero argumenti frustulorixatur: nihil prorsus affert: quo labantibus argumentis suis succurrat. Quamobrem hac in re nihil erit mihi cum Luthero negocij: subiungam tantum quedam ex libello principis: quæ quum lector, cum Lutheri responso contulerit: facile deprehendet: quod deploratam causam Lutherus habeat. Quam nunc, post tam gloriosam factam tiam, tandem sic reliquerit indefensam. Sic igitur inquit rex.

SECUNDAM captiuitatem facit, quod quisquam uetur credere uerum panem, uerumque uinum restare post consecrationem. Qua in re, contra quam, totus iam credit Christianus orbis: ac multis retro sæculis credidit: persuadere conatur Lutherus, in eucharistia sic esse Christi corpus et sanguinem: ut tamen substantia ueri panis, uerique uini remaneat: posthac opinor, quum libebit, corporis aliquando substantiam sanguinisque negaturus, tanquam post in melius mutata sententia, quemadmodum ter, ante iam fecit, nempe in indulgentijs, in potestate pontificis, et communione laicorum. Interea se fingit ista docere, motum uidelicet misericordiae captiuitatis: qua populus Israeliticus seruiat Babylonij. Ita totam ecclesiam appellat Babylonem:

Quomodo
rex pretere-
reat Luthe-
ri argumē-
ta.
Lutherus i-
psē id facit
quod regi
exprobrat.

„ Verba
„ regis.
„
„ Is sibi ca-
„ ptus uide-
„ tur, nisi
„ quidlibet
„ liceat fa-
„ cere.

„
„
„
„
„

Quā Lus- „ bylonem : Ecclesiæ fidem uocat seruitutem : et homo mi-
 therus „ sericors offert libertatem omnibus : qui uelint ab ecclesia
 proponat „ seperari, et istius putridi et abscissi membri cōtagione cor-
 libertem. „ rumpi . At quibus modis, inuitat in hanc plus q̄ seruilem
 „ libertatem, operę precium est cognoscere. Magnam cen-
 „ set ac primariam rationem : q̄ uerbis diuinis non est ulla
 „ faciēda uis, neq; per hominem, neq; per angelum:

Verba „ Sed quantū fieri potest (inquit) in simplicissima significatione
 Lutheri. „ seruanda sunt, et nisi manifesta circumstantia cogat, extra grā
 „ maticam, et propriam, accipiēda non sunt : ne detur aduer-
 „ sarijs occasio, uniuersam scripturam eludendi . At uis sit uer-
 „ bis diuinis, si quod Christus ipse uocat panem : hoc nos dica-
 „ mus intelligi panis accidentia, et quod ille uinum uocat : hoc
 „ nos dicamus esse tantum uini speciem . Omnibus ergo modis,
 „ uerus panis, ac uerum uinum restat in altari, ne uerbis Christi
 „ fiat uis, si species sumatur pro substantia . Nam quum euange-
 „ listę clare scribant, Christum accepisse panem, ac benedixisse,
 „ et actuum liber, et Paulus, panem deinceps appellent, uerum
 „ oportet intelligi panem, uerumq; uinum, sicut uerū calicem,
 „ Non enim calicem transubstantiari etiam ipsi dicunt.

Regis „ HÆC est ergo magna, et (quemadmodū ait ipse) pri-
 uerba. „ maria Lutheri ratio : quam ego me spero facturum : ut o-
 Lutheri „ mnes q̄ primum intelligant, nihil magni habere momen-
 argumēs „ ti . Nam primum, id quod ait, euangelistas clare dicere,
 tu diluis „ quantum uis clare dicant : pro Luthero tamen nihil clare
 tur. „ probat : contra uero, quod pro illo probaret : hoc nusquā
 „ dicunt . An non scribunt (inquit) accepisse panem et be-
 „ nedixisse ? Quid tum postea ? Accepisse panem et bene-
 „ dixisse, etiā nos fatemur . Panem uero dedisse discipulis,
 „ postq̄ inde suum corpus confecerat : hoc et nos instanter
 negamus:

negamus : et euangelistæ non dicunt . Quæ res, quo fiat
 apertior, et tergiuersandi minus pateat locus: Euangeli-
 stas ipsos audiamus . Matthæus ergo sic narrat . Cœ-
 nantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit, et
 fregit, deditq; discipulis suis : et ait : Accipite et comedite:
 hoc est corpus meum . Et accipiens calicem, gratias egit:
 et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes : hic est sanguis
 meus noui testamenti : qui pro multis effundetur, in remis-
 sionem peccatorum . Marci uero uerba sunt ista . Et mā-
 ducantibus illis : accepit Iesus panem, et benedicens fre-
 git, et dedit eis, et ait : Sumite : hoc est corpus meum . Et
 accepto calice, gratias agens, dedit eis, et biberunt ex illo
 omnes : et ait illis : Hic est sanguis meus noui testamenti:
 qui pro multis effundetur . Lucas deniq; narrat hoc pa-
 cto . Et accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis,
 dicens : Hoc est corpus meū : quod pro uobis datur . Hoc
 facite in meam commemorationem . Similiter et calicem
 postquam cœnauit, dicens : Hic est calix, nouum testa-
 mentum in sanguine meo : qui pro uobis fundetur .

EX omnibus euangelistarum uerbis, nullum uideo lo-
 cum : in quo post consecrationem, sacramentum uocetur
 panis aut uinum, sed tantum corpus et sanguis . Dicunt
 in manus Christum sumplisse panem: id quod nunc fate-
 mur omnes : at quum reciperent apostoli : non panis no-
 minatur, sed corpus . At Lutherus euangelistæ uerba, in
 suam partem conatur, interpretatione torquere . Accipite.
 Manducate . Hoc, id est, hic panis, (inquit is) quem acces-
 perat, et fregerat, est corpus meum . Sed hæc est interpre-

CC ;

tatio

argutula
 Lutheri
 interpre-
 tatio.

„ ratio Lutheri, non uerba Christi, neq; uerborum sensus.
 „ Si panem, quem accepit, quemadmodum accepit, sic tra-
 „ didisset discipulis : nec ante cōuertisset in carnem : ac por-
 „ rigendo dixisset : Accipite et manducate : recte diceretur
 „ porrexisset : quod in manus acceperat : nihil enim fuisset,
 „ aliud quod porrigeretur . At quum, priusquam daret a-
 „ postolis manducandum : panem conuertit in carnem : nō
 „ iam accipiūt panem, quem ille susceperat, sed corpus eius:
 „ in quod panem conuerterat . Quemadmodū, si quis, quū
 „ semen accepisset : alij daret inde natum florem : non id de-
 „ disset, quod acceperat : q̄q̄ naturę communis ordo, alterū
 „ fecisset ex altero : ita, multo minus porrexit apostolis, id,
 „ quod in manus acceperat Christus : quum panem susce-
 „ ptum, in suam ipse carnem tanto uertisset miraculo : nisi
 „ quis contendat, quoniam Aaron uirgam sumpsit in ma-
 „ num, et uirgam eiecit e manu : ideo cū colubro quoq; uir-
 „ gæ restitisse substantiam, aut colubri denuo, cum recepta
 „ uirgula . Quod si cum colubro, uirga restare non potuit:
 „ quāto minus restare potest panis, cum carne Christi, tam
 „ incomparabili substantia ? Nam quod argutatur, imo nu-
 „ gatur Lutherus, pro suę simplicitate fidei facere : quum de
 „ uino dicat Christus : non, hoc est sanguis meus : sed, hic
 „ est sanguis meus : miror, quid homini uenerit in mentem:
 „ quum istud scriberet . Quis enim non uidet, q̄ nihil omni-
 „ no facit pro eo, imo contra? uideretur magis pro eo fecisse:
 „ si dixisset Christus : Hoc est sanguis meus . Habuisset e-
 „ nim ansam saltem Lutherus : qua, demonstrandi articulū
 „ referret ad uinum . Nunc uero, quum uinum sit neutri ge-
 „ neris :

Compa-
 ratio ele-
 gans.

Compa-
 ratio ef-
 ficax.

Lutheri
 nugax ar-
 gutia elu-
 ditur.

Lutheri
 argumētū
 de articu-
 lo retor-
 tum.

neris :

neris: Christus ait: non hoc, sed hic est sanguis meus: et
quū panis sit generis masculini: ait tandem: Hoc est cor-
pus meum, non hic: ut uterq; ostendat articulus, Chris-
tum, neq; panem propinare, neq; uinum, sed suum ipsius
corpus et sanguinem. NAM q̄ uideri uult Lutherus,
pronomē, hoc, ad corpus referri, non Christi proposito,
sed occasione linguarum, nempe Latīnæ et Græcæ: ac pro-
inde nos remittit, ad Hebræicam: an non ridiculum est?
Nam Hebræa lingua, si neutrum genus non habet: non
potest tam aperte declarare, ad utrum Christus rettulit ar-
ticulum, q̄ Latina uel Græca. Nam in Hebræa lingua, si
articulus fuisset masculus, tanquam diceret: hic est cor-
pus meum: tamen res relinqueretur ambigua: quia po-
tuisset ea locutio uideri coacta, necessitate lingue, nō ha-
bentis neutrum. Sed quum apud Latinos, panis et cor-
pus sint diuersi generis: is, qui transtulit e Græca: articu-
lum coniunxisset cum pane: nisi apud euangelistam rep-
erisset, demonstrationem factam de corpore. Præterea
quum Lutherus fateatur idem generis discrimen esse et
Græcis: facile potuisset cognoscere euangelistas: qui scri-
pserunt Græce: articulum fuisse posituros: qui referretur
ad panem: nisi q̄ conscij mentis dominicæ, uoluerunt ad-
monere Christianos, articulo corporis, Christum nō pa-
nem communicasse discipulis, sed corpus. Quamobrem,
q̄ Lutherus interpretatur in suam partem, uerba Christi,
Accipite et manducate, hoc est corpus meum: id est, hic
panis, quem acceperat: non ego, sed ipse Christus, con-
tra docet, sua uerba intelligi: nempe hoc, quod eis porri-
gebat,

argumētū
Lutheri
ineptissi-
mum.

Catalogus
mēdaciōrū
Lutheri in
regem.

„ gebat, non esse, quod ipsis uidebatur panem, sed suum is-
„ pius corpus, (si recte Christi uerba recensent euangelis-
„ stæ) Nam alioqui poterat dicere, non hoc, (quod expo-
„ neretur, id est hic) sed aperte potius, hic panis est corpus
„ meum: quo sermone docerentur discipuli: id quod nunc
„ Lutherus docet ecclesiam, nempe, in eucharistia pariter et
„ Christi esse corpus et sanguinem. Nunc uero, sic locutus
„ est, ut ostenderet manifeste, corpus dumtaxat esse, nō pa-
„ nem. I A M q̄ tam magnifice trāsfert ad se Lutherus: q̄
„ Christus etiam loquitur de calice: quem nemo dicat esse
„ transubstantiatum, miror hominem non pudere tam in-
„ temperantis ineptiæ. Quum dicit Christus, Hic calix noui
„ uī testamenti in meo sanguine, quid facit pro Luthero?
„ Quid enim significat aliud, q̄ id, quod discipulis propina-
„ bat in calice, suum esse sanguinem? An ex his Christi uer-
„ bis ostendet nobis Lutherus, manere uini substantiam,
„ quia Christus loquitur de sanguine? aut uinū in sangui-
„ nem non posse mutari: quia adhuc restat calix? Vtinam
„ preludium delegisset sibi Lutherus ex alia materia: in qua
„ minore periculo potuisset ludere. Nam quum Boemos
„ et Græcos sic excuset ab heresi: ut hereticos clamet, omnes
„ esse Romanos: multo magis ostendit se Lutherushære-
„ ticum: qui nō solum fidem abnegat, quam tota credit ec-
„ clesia, sed etiam, deteriora credi suadet: q̄ aut crediderūt
„ Græci: aut unq̄ credidere Boemi.

Q V I D A I S Luthere? quid in te credis, dum hæc les-
git, interea rogare lectorem? an non miseri, ac detestas-
si tuam impudentiam? Dixisti regem argumenta tua re-
galiter

galiter transilire: sed lector te uidet hic scurriliter ualde mentiri. Dixisti regem Christi uerba truncare: sed lector te dignum censet: cui mendacissima lingua secari debeat, et stolidum truci caput. Dixisti regem nihil afferre, nisi Oportet sic esse: lector eum uidet, tua argumenta tam uere soluisse: ut nihil habeas, quo possis ferre subsidium.

ET TV, quo fugam tuam turpissime dissimules: excerpis e tam multis, unius argumenti partem: et illam quocumque, quantum potes, deprauas: quam nec sic effugis. Sed nusquam tutus, huc illuc trepidus cursitas: sicut fugientes solent. Debuit, inquis, ostendere pronomen, hoc, ad corpus pertinere: quasi non omnes eum uideant id clarissimis argumentis fecisse, et exemplis etiam illustrasse, de semine et inde nato flore, de uirga et inde facto serpente. Quibus, tuum illud presidium de circumstantia plane prostrauit. Et tamen illa dissimulans, rursus redis cum eadem circumstantia. Accepit panem, benedixit, fregit, ac dixit: Hoc, id est hic panis, est corpus meum. At interea de responsione regis, uerbum nullum: de exemplis illis magnum silentium.

Vides hic, inquis, ut omnia illa uerba, accepit, benedixit, ac fregit, de pane dicantur. Et eundem demonstrat pronomen, hoc, Quia illud ipsum, quod accepit, benedixit, ac fregit, hoc inquam, acceptum, et benedictum, et fractum, significatur, quum dicitur, Hoc est corpus meum, non predicatum, sed subiectum demonstrat. Non enim corpus suum accepit, benedixit, et fregit, sed panem: non ideo demonstrat corpus, sed panem. Hec sunt, inquit, clara uerba, quae rex nequitiosus oculit.

SED QUID rex ad ista responderit, et hoc tam aperte,
DD stultum

Lutheri uis-
tatio.

Regis con-
firmationes,
eius, quod
Lutherus
negat.

Verba
Lutheri.

O suauem in-
terpretem.

Collectio ar-
gumenti Lu-
therani,

Lutheri ar-
gumentum
derogare
certis scri-
pturis.

stultum sophilma, q̄ aperta ratione diluerit : hoc nequitio-
sus occulit Lutherus. Et tanquam omnium clausisset o-
culos, nequis illud posset legere : sic rursus stultissime ia-
ctat idem sophilma : rursus oculis subiiciens et prædecās
subiectum et predicatum : et cathenam nobis longam fa-
ciens e glacie. Panis erat, quem accepit : ergo panis erat,
quem benedixit. Panis erat, quem benedixit : ergo panis
erat, quem fregit. Panis erat, quē fregit : ergo panis erat,
quem dedit discipulis. Sic Luthere soles uigilanti stertere
naso : ut te non sentire similes : quum hanc fragilem ca-
thenā tuam tibi rex infringeret, negās Christum dedisse,
quod in manus acceperat : postquā id, quod accepit, mu-
tauit in aliud : quemadmodum pulcherrime demonstrat
exemplum illud, de flore nato ex semine. Quod exemplū,
tu non es ausus attingere. Sed si teneret hæc præclara ca-
thena tua : nec uirga Aaron ex uirga uersa fuit in serpen-
tem : nec ex serpente rursus in uirgam : si sic sophisticari
pergamus. Aaron, quod in manus sumpsit, hoc proiecit :
sumpsit autem uirgam : proiecit ergo uirgam. Deinde,
quod proiecit : hoc ante Pharaonem iacuit : sed non nisi
uirgam proiecit : ergo non nisi uirga iacuit ante Pharao-
nem. Aut si simul fuisse uis, et uirgam et serpentem, lice-
bit saltem eodem modo colligere. Quod in terra iacuit :
hoc Aaron sustulit, et secum retulit : sed serpens iacuit in
terra : ergo serpentem e terra sustulit : et serpentem retulit
domum. Quin eodem sophismate probabis nobis Euam
perpetuo fuisse costam : si quis hoc sophismatis genus ad-
mittat. Quod deus de latere tulit : hoc Adę coniunxit, in
uxorem:

uxorem: sed de latere eius costam tulit: ergo costam illi dedit uxorem. Quod si quis hoc sophisma tuum rideat: hic serius, ut soles, cum eodem redibis insaniens: et rem conaberis optinere conuitijs, exclamans: Vos asini, nunquid costam tulit deus ex Adam: et ædificauit in mulierē: et adduxit ad Adam: et ei dedit in uxorem? Nunquid igitur costa fuit, quam de Adam tulit: et quod tulit, id ipsum ædificauit: et quod ædificauit, id ipsum adduxit: et quod adduxit, id ipsum coniunxit? Ergo a primo ad ultimum, costam ex Ada tulit: ergo costam Adæ coniunxit. Iam si quis audeat huius sophismatis aperire mysterium: ac neget deum adduxisse costam: quam ædificauit in mulierem: sed mulierem, quam ædificauit ex costa: sicut Christum respondit rex dedisse discipulis, non panem, quem acceperat, sed corpus, quod ex pane fecerat: illum ridicule ridebit reuerendus pater: et negabit argumentum suum bene solutum esse: neque quicquam dicet esse responsum, præter, oportet sic esse. Nec interea uerbum faciet ullum, de his, quibus tam aperte reuincitur.

Cynicus Lutheri mos.

hoc Lutheri re tuum sonat argumentum.

Nō enim opus est, id uolcus tågere.

NAM quæso te Luthere, per stultitiam tuam: cur non es ausus resumere præclarum illud argumentum tuum de articulo? Credo profecto, omnes articulos tuos cōcepisse chiragram, et podagram, ex frigore illius unius articuli: quem, quum Babylonem tuam contuli cum responso regis: ita stolide repperi tractasse te: ut nec insanus potuisset insanius: ita tractasse regem contra te: ut illud unum uulnus, quo tute causam tuam uulneraueras, mortiferum effecerit: atque totam hæresim tuam, illo uno uulnere per-

Illic fere di-
scit esse di-
sertus.

Verba
Lutheri.

Sed nec eos
quidē oēs.

Quisquis te
dedocuit, tu
plane uide-
ris nescire
grammaticā.

Ita nihil ha-
bet pro fan-
cto nebulo.

emerit: etiam si nullum addidisset ulterius. Atque ideo mi-
nus miror: si dolor te non est passus, iterū tam letale uul-
nus, tua tibi stultitia factum, refricare: nec illud item de
non transubstantiato calice: quod argumentum plane re-
peristi, nimium bene potus in calice. Nunc ubi illorum te
pudet: satis est omnia tacere, et clamare, nihil aliud affer-
ri contra te, quā, oportet sic esse: uerba sunt clara et aperta.
Nam hoc est, inquis, insigne sapientię Thomisticę, quod po-
stulatus rationem huius articuli fidei (cum nullum articulum
sciat a me admitti, nisi apertis scripturis munitum) ipse tñ ni-
hil aliud affert, quā oportet sic esse: uerba sunt clara et aperta,
Quis autem tam insanus est grāmaticus, qui ex hoc sermone,
Hoc est corpus meum, intelligat, aut colligat, id, quod est pa-
nis, transubstantiari in carnem, nisi Thomistarū sex: quę etiā
grammaticam nos dedocuerunt?

NON dubito Luthere (quāquā sis impudens) quin hic ta-
men ludes satis: quum sentias apud te: quid lectores sen-
tiant de te, tam stolide dissimulante omnia: quę te uidere
uident omnes. Nam quod ita quęris, Quis tam insanus
est grāmaticus? nos hoc Luthere quęrendum relinqui-
mus tibi: qui assidue uersaris, cum insanis grāmaticis:
qui tuas hereses insanas et agrammatas, sua picturant in-
sana grāmatica. Sed qui sic illa uerba intelligunt, quo-
modo qui intelligunt, tu bis insanus appellas insanos: il-
li sunt, inquam, et doctissimi quique ueterū, et sanctissimi.
Quorum rex tibi multos adduxit: qui panem asserunt nō
manere, sed in carnē uerti, tot seculis nati, non ante Tho-
mistas modo, sed et ante Thomam: quos a rege nomina-
tos impudenter dissimulas: ut eos licentius blasphemēs,
et insanus

et infanus appelles infanos.

Quin eximius nostralis rex Hentricus, strophæ Thomistica, ausus est etiam a me exigere, ut probem non transubstantiari, scilicet insulsiſſimus Thomista, docendus etiam est elementa disputationis, qui quum affirmatiuam debeat probare, contendat ab aduersario, ut negatiuā probet. Hos doctissimos uiros ad hereticos mittamus, et ad Turcam, ut fidem nostram defendant: sic, ut non sit necesse rationem fidei reddere: sed solum dicere, proba negatiuam.

EN RVRSVS lector stropham Luthericam, hoc est stolidam prorsus impudētiā. Deuisset reuerendus pater, principis uerba referre: quibus ab illo dicitur exigi: ut probet non transubstantiari. Nam quum sciat se Lutherus, omnibus compertum esse mendacissimū: potuit scire neminem ei quicquam crediturum: nisi quatenus probaret, quod diceret. Nunc uero quum lectores regem uideant, tale nihil exigere: sed ipsum quæ debuit, ipsa luce clarius probasse: facile ridebunt, ac reiicient hoc stolidū Lutheri commentum, cum ceteris eiusdem patris uanitatibus. Verum diuino quid sibi uelit. Postquam uidet ea soluta, quæ protulit aduersus fidem publicam: nec amplius habet quicquam, quo iam possit tam stolide dicta defendere, cupiens a necessitate disceptationis absolui, sic interpretatur, quasi exigere ab eo, ut reddat rationem: cur aduersus tam constantem, tam perpetuam totius ecclesię fidem, clarissimis euangelij uerbis firmatam, impiam tueatur heresim: hoc demum sit exigere: ut probet negatiuā. Et hæc est eximia strophæ reuerendī patris: qua se diuersurum sperat, ac fugiturum, ne comprehendi possit, a tar-

Verba
Lutheri.

Ita ne uos
doctus estis
doctor, ut
nesciatis,
quid cui sit
probandū.
Disce hic lu
there tuum
officium,

Strophæ
Lutheri.

DD 3,

dis et

dis et crassis Thomisticis.

Ostendit, q̄ stolidè Lutherus conetur refellere, soluti-
onem principis : qua respōdit ad ea loca : quę
Lutherus allegauit ex apostolo : quib-
us eucharistiam probaret esse
uerum panem. Ca. XIII,

Quomodo
Lutherus in-
telligat sa-
cras scrip-
pturas.
Aduerte q̄
so lector, qd
Lutherus
uitio det.

SEd haftenus, philosophatus sit Thomista noster regius.
Iam uidere dignum est, q̄ Thomistice, theologisetur ad-
uersus meas rationes. Cum ego aduersus Thomisticum illum
fidei articulum, posuissem fulmen illud cēleste, Pauli uerbum,
Corint. XII. ubi tam aperte panem appellat hoc sacramentum
ut nec regis ruditas, nec Thomistę nequitia ullum mentiendi
et ludendi effugium inuenire posset : cum stent uerba Pauli lu-
ce clariora. Panis, quem frangimus, non participatio corpo-
ris domini. Non ait, Corpus, quod frangimus, non ait nihil
illud consecrationis reliquum, quod frangimus, aut accidens
tia, quę frangimus, sed panis, quem frangimus, utiq; iam be-
nedictus et consecratus. Hic igitur panis benedictus est partis
cipatio corporis domini. &c. Simile est, I. Corint. II. Qui mā-
ducat hunc panem. &c. Hoc bonus et suauis Thomista, nihil
neq; scripturarū, neq; rationis afferens, sed ex mero suo, opor-
tet sic esse, dicit scripturam sanctam solere aliquando id appella-
re, quod fuit, uel quod simile fit, ut Exod. VII. Deuorauit
uirga Aaron, uirgas magorum, id est draco, qui fuit uirga
Aaron. Hęc ille.

ECCE lector, ut bonus et suauis satanista noster fra-
tralis, ait regem nihil afferre scripturę : quo probet scrip-
turam aliquando, aliquid appellare, nō id quod est : sed
quod ante fuit. Et tamen idem bonus et suauis Lutherus
noster

**Lutheri ars
disputandi.**

**Lutheri ars
disputandi.**

H A C T E N V S ista differui, dumtaxat ut ostenderem „ Verba
ex ipsius Christi uerbis, et euangelistarum, ostendi non „ regis.
posse: quod iste se iactat ostendere, imo cōtra liquere per- „
spicue, in eucharistia panem non esse. Q V O D in actis „
apostolorum ait eucharistiam appellari panem: uellem, „
protulisset locum: ego nullum reperio: qui non sit ambi- „
guum: et potius uideatur de communi conuiuio dicere, q̃ „
sacramento. Apostolus tamen (fateor) panem nō semel „
appellat, uel scripturæ sequutus in sermone morem: quæ „
solet interdū uocare quippiam, non id quod est, sed quod „
ante fuerat: ut quū ait: Virga Aaron deuorat uirgas ma- „
gorum: quæ tamen tunc uirgæ non erant, sed serpentes: „
uel contentus fortasse uocare, quod specie prę se ferebat: „
quum satis haberet, rudem adhuc in fide populum, lacte „
pascere: nec primum aliud exigere, q̃ ut quocunq; modo „
crederent, in sacramento esse corpus Christi: postea pau- „
latim,

„ latim, solidiore cibo pasturus : postquam adoleuissent in
 „ domino. Idem potuit, et in apostolorum actis contingere :
 „ ubi nec beatus Petrus alloquens populū, et illis Christi
 „ fidei insinuans, ausus est adhuc aperte quicquam, de
 „ eius diuinitate dicere : ita abdita, et populis dubia myste-
 „ ria nō temere proferebant . At Christus apostolos suos,
 „ quos tam diu sua doctrina formauerat, ipso sacramēti in-
 „ stituendī principio, docere non dubitauit, panis uinique
 „ non amplius restare substantiam, sed manente utriusque
 „ specie, utrunq; tamen, et panem et uinū, in corpus et san-
 „ guinem suum esse conuersum . Quod tam aperte docuit,
 „ ut plane mirandum sit, exortum quenquā postea: qui rem
 „ tam claram, rursus uocaret in dubium . Quomodo enim
 „ potuisset apertius dicere, nihil illic remanere panis: q̄ quū
 „ dixit : Hoc est corpus meum ? Non enim dixit, In hoc est
 „ corpus meum : aut cū hoc, quod uidetis, est corpus meū :
 „ tanquam in pane, aut simul cum pane, cōsisteret : sed hoc
 „ est (inquit) corpus meum : nimirum declarans manifeste
 „ (ut os cuiusq; gannientis obstrueret) hoc totū, quod por-
 „ rigebat, ipsius corpus esse . Quod ita porrectum apostolis,
 „ etiā si (quod nō fecit) nōmine panis appellasset : tamē
 „ quum simul admoneret audiētes, id ipsum, quod uocaret
 „ panem, nihil aliud esse, q̄ suum corpus : in quod totus fue-
 „ rat, ipso mutante, conuersus . Nemo potuisset dubitare :
 „ quid Christus uellet panis appellatione significari : eoq;
 „ circumstantia ipsa (nam circumstantiam Lutherus admit-
 „ tit) declarat euidenter uocabulum panis, quum panis mu-
 „ tatur in carnem, absq; ulla uiolentia facta uerbo diuino,
 „ panis

Cōtra Lu
 therū ex
 ipsis Chri-
 sti uerbis,

Cōtra Lu
 therū ex
 circum-
 stantia,

panis significare speciem, non substantiam: nisi Lutherus
 adeo inhereat proprietati uerborum: ut Christum credat
 in cælis quoque fuisse panem triticeum, aut hordiaceum:
 propterea quod ipse dicit de se: Ego sum panis, qui de cæ-
 lo descendi: aut ueris uinis onustam uitem: quia dixit ipse:
 Ego sum uitis uera, et pater meus agricola est: aut electos
 denique remunerandos in cælo uoluptate corporea: prop-
 terea, quod Christus ait: Ego dispono uobis, sicut mihi dis-
 posuit pater meus, regnū: ut edatis et bibatis super men-
 sam meam, in regno meo.

NUNC iudica lector, quod necessarium argumentum su-
 mat Lutherus ex Paulo: quum euangelistę probent, pa-
 nem in carnē uersum: Quid affert Lutherus: quo doceat,
 non sic a Paulo uocatum panem: quod iam non sit panis,
 sicut in Exodo uocatam uirgam: quę tamen uirga nō erat,
 sed serpens. SED quod male urat patrem reuerendum, quod
 istum nodum nescit soluere: bene declarat ira reuerendi
 patris: per quam, sicut meretrices, ubi quid obiicitur, quod
 nulla ratione possunt refellere: respondere solent impudē-
 ter, Tu mentiris. Sic uenerabilis pater, in eam coniectus
 angustiam, unde nullum uidet exitum: arma sua sumit
 sibi: et uiam sibi ui facere tendit per conuitia.

Mentiris, inquit, in caput tuum rex stolide, et sacrilege: qui
 fronte impudenti ausus es uerbis dei infallibilibus tribuere,
 ut aliud sonent, quod significant. Quantam obsecro senestram
 blasphemandi, aperuerit furor iste regis uniuersis hereticis,
 et fidei hostibus: si semel admissum fuerit, scripturę authori-
 tatem lubricis et fallacibus uerbis niti? Quid tum, nō proba-
 te, improbare, tueri, et defendere poterunt omnes omnium

EE dogmatū

” Lutheri
 ” faceta il-
 ” latio.
 ”
 ”
 ”
 ”
 ”
 ”
 ”
 ”
 ”

meretricius
 mos respon-
 dendi Lu-
 theri.

Verba
 Lutheri.

Cur ergo tu
semp serio
mentiris.

Lutheri etfi
non aperta,
tamen taci-
ta collectio.

dogmatum magistri? Quanto rectius, S. Augustinus, ne ioco-
sum quidem mendacium, nec officiosum in sacris literis reci-
pere uoluit.

O sapientem et sanctum patrem Lutherum: et unicum
orbis miraculum, mentiendi nescium nebulonem: qui ue-
recundia uere uirginea uereatur, dei uerbis infallibilibus
tribuere: ut aliud sonent, q̄ significant, tam aperte preter-
tim contra morem et exemplum Christi: cuius omnes o-
mnino parabola significant nihil aliud, q̄ sonant. Et quis
non uidet, quantam fenestram blasphemandi aperuerit
rex uniuerſis hereticis, et fidei hostibus: si semel admissū
fuerit scripturę auctoritatem lubricis et fallacibus uerbis
niti? quid non tum probare, improbare, tueri, et defens-
dere, poterit malorum omnium dogmatum magister pes-
simus. Vt exempli causa, si mortui cadauer scriptura uo-
caret (ut sepe uocat) hominem: iam Lutherus, qui negat
purgatorium, sic formaret argumentū: omnis anima mor-
ritur cum corpore: ergo nullum est purgatorium: et (ut
est acutus) hoc pacto probaret assumptū. Qui mortuus
est: adhuc homo est: sed homo non est nisi quiddam cō-
positum, ex anima et corpore: ergo mortuus est compo-
situs, ex anima et corpore, sed utroq; mortuo. Iam si quis
illi responderet, scripturam, quum cadauer appellat ho-
minem, populi more loqui: nec id uocare, quod iam est:
sed quod ante fuit: Ibi statim reuerēdus pater irasceretur:
et pio zelo clamaret feruidus, Mentiris stolide et sacrilege:
qui fronte impudenti, ausus es uerbis dei infallibilibus
tribuere: ut aliud sonent, q̄ significant. Verba sonant ca-
dauēr esse hominē: ergo idem uere significant: et sic mor-
tua est

tua est etiam anima: et sic inuicta stat heresis mea: quod nullum est purgatorium: et sic per hanc fenestram, quam aperit rex, reuerendus frater Lutherus, et heretici similes, qui sunt acuti sophiste, saltu se precipitent ad inferos: et ideo Augustinus, nec iocosum mendacium, nec officiosum in sacris literis recipere uoluit. Nam is mentitur scilicet, qui in sermone utitur iisdem figuris: quibus utitur populus.

Sed esto. Rex Thomisticus non dignetur creatorem suum tanto honore, ut sensum suum in uerba eius captiuat, falsus sese potius nescire, quomodo uirga uirgam uorarit, quam temere ea deprauet. Sitque uerum, quod uirga dicatur draco, qui fuit uirga: Qua consequentia sequetur, et hic panem dici, qui panis non sit, sed fuerit. An hoc est sine scriptura omnibus locis scripturę aptandum, quod uno loco reperitur? Scilicet hac Thomistica sapientia fretus, sic argues, scriptura semel dicit uirginem esse matrem: ergo oportet multas alias quoque esse matres: licet scriptura de his nihil dicat: quemadmodum hic facit, panem non esse panem oportet, quia uirga non est uirga.

Q V A N T U M hereat in rancidis Lutheri dentibus, istud serpentis corium: in quam uersa est uirga Aaron, uel illud bene declarat, quod tot solutionibus tam sollicitę querens, nullam potest inuenire: quę non sit prorsus absurda, Nam primum uult, adhuc uirgam esse, quę sit in serpentem uersa, eadem ratione facturum, ut maneat etiam serpens: quum denuo facta sit uirga: deinde etiam, si illic uirgam appellet scriptura, quę uirga non sit, sed fuit: tamen id exemplum frustra protulisse principem: quia ex uno loco non cogimur credere scripturam, eodem modo loqui in oibus. Quid non potest reuerendus frater facile sol-

Verba
Lutheri.

At tu mauis omnia peruertere quam ne scire uideri. Non, sed scriptura semel dicit uirginem esse matrem, ergo uirgo est mater.

Lutherum
siue malicia
siue imperia
tia regis di-
ctam male ac-
cepisse,

Verba
Lutheri.

uere: si hoc est soluere, fingere se non intelligere: quid de-
beat soluere? Nam uideri uult hoc pacto regem dicere:
Quia sic aliquando loquitur scriptura: ideo scripturam sem-
per ita loqui, quasi aduersus Lutherum urgentem, ex uno
aut altero loco scripture, corpus Christi uocantis panem,
necessario uere panem esse: propterea quod panis ibi uocare-
tur: non satis regi fuerit: si alio scripturae loco probaret,
id nulla necessitate consequi: quia scripturae non sit per-
petuum id appellare: quod uerissime sit: sed aliquando ex
humana consuetudine id appellare, quod uidetur esse: uel
quod paulo ante fuit: sicut uirga Aaron appellauit: quum
iam serpens esset non uirga: et hominem appellat inter-
dum, quod homo non est, sed cadauer: interdum fortasse
quod est pictura uel statua. Quum rex ergo, tantum pro-
bat illud Pauli uocantis panem, non cogere, ut uere sit pa-
nis: sic rem tractat Lutherus: tanquam rex ex illo loco pro-
bare uellet, quod non sit panis: quum illud non ex Paulo
probet rex: sed ex euangelio: simul id probans, quod Pauli
uerba non probant contrarium, id quod regis proposito
abunde satis est. Et quum facile sentiat reuerendus frater,
hanc stultam sycophantiam suam omnibus esse conspi-
cuam: tamen uelut nemo posset intelligere tam acutam
stropham, per duas fere paginas, mire sibi plaudit in illa.
Et tandem, uelut aculeo acutissimo, regem pungit in fine.
Rex, inquit, blaterat, uirga dicitur uirga, et tamen non est:
ergo Paulus panem uocat, quod non est panis, quasi panis et
uirga idem sint.
Et iam post tantam uictoriam triumphat gloriosus frater.
Quae Barathra, inquit, non mundaret Satan in ecclesia, postquam
sopulisset

sophiste in cathedras recepti, hac forma docendi et disputandi uti ceperunt.

Quis ita
disputat
nisi tue

QVAESO te lector, quis morio nō rideret morionem, tanto cum tumultu se tam ridicule commouentem: quod dicat aliquis, eodem locutionis modo, Paulum appellasse panem, id quod ante fuit panis: licet iam nō sit panis, sed caro. Quo sermonis tropo, uirgam uocauit scriptura, id quod iam uirga non erat, sed draco. At istud, uelut apprimere ridiculum, ridet homo ridiculus. Ergo si dicas lector, asini cadauer asinum sic appellari posse: quemadmodum cadauer hominis appellatur homo: quanto cachina no ridebit te Lutherus: et negabit admittendam similem figuram sermonis: propterea q̄ res ipsæ sint dissimili specie. Quia non sunt, inquiet, idem homo et asinus: sicut non sunt idem, panis et uirga. Quid, si sic soluamus argumentum: quando sic arguit mihi reuerendus pater? Non sunt idem, homo et asinus: concedo, de aliquo asino, et aliquo homine: sed respōdeo, quod qui se sanum putat, quū sic argumētatur, idem oino sunt asinus, et ille homo. Et sic cadauer illius asini, potest appellari asinus: sicut cadauer illius hominis, potest appellari homo: quum prorsus idem sint ille asininus homo, et cadauerosus asinus.

Sic Lutherus
re, argumē-
taberis a
similie

Sed et aliam, inquit, ostēdit rex dexteritatem suam, in hac re: ut nihil nisi Thomista credi possit. Si, inquit, Lutherus tam rigide captat uerba scripture, dicet et Christum esse panem triticeum in cēlo, dum dicit, Ego sum panis, qui de cēlo descendi. Item naturalem uitē, ubi dicit, Ego sum uitis uera. Dixi ante, nihil crassius et insulsius esse sub sole natum, Thomistis monstris. Quis enim puerorum hunc delirum regem nō rideat? Non est in ipso sensus aut uigilia, ut uideat, quid inter-

Verba
Lutheri.

Tu ridest? a
nil aliud
potes.

EE :

sit ina

Adde et cali-
cem ceruicis
pater.

sit inter sua somnia et hæc uerba Christi. Ipsa enim consequen-
tia uerborum, absurditas rerum, pugnantia intelligentiarum,
tū ipsiusmet interpretatio, cogunt eum de pane spirituali lo-
qui, sicut dicit, Verba mea spiritus sunt et uita. quorum nihil
est in uerbo Pauli, de pane sacramenti loquentis. Imo omnia
urgent Paulum de pane triticeo intelligi.

Dolor Lu-
theri.

ECCĒ lector, aliam dexteritatem Lutheri: et talem, ut
nihil nisi potista credi possit: neque quicquam sub sole na-
tum est, crassius et insulsius potisticis monstris. Nam quū
ebrius ante balbutisset uerba scripturæ, non nisi in pro-
prio et grāmatico sensu sumenda: rex eius insignem stul-
titiā elusit: quod ex eo sequeretur, Christum esse panem tri-
ticeum in cælo, et uitē onustam uuis: et sanctos olime-
pulaturos et bibituros in regno dei. Nunc. D. Lutherus
egre ferens, stultitiā suā sic attractā: ridet ualde ira-
tus: et reuerendus pater pro sua reuerentiā, ualde uerni-
liter scurratur: postulans, ut scurrilitas sua ualeat pro so-
lutione: quæ alioqui per se tantum ualeat, quantum culex.
Nam quum ait, satis apertum esse ex circumstantiis, quo
pacto Christus accipi uoluerit: quod ipse se panem uoca-
uit, et uitē. Ita rex probauit: quod Lutherus dolet, et
dissimulat, ex circumstantiis esse perspicuum, quomodo
Paulus accipiat panem in sacramento: quum aperte decla-
ret, ex illo pane factum esse Christi corpus: nisi non satis
declarat scriptura: quomodo accipiat uirge uocabulum in
Exodo: quum eam ante narrarit ex uirga uersa in colubrū.
Nam ille coluber, adhuc male ebrium potistam: qui uigi-
lans dormit: et dum omnia distinguit, atque (ut ipsi uide-
tur) acute discriminat: inguinis et rapitis, quæ sint discrimina

mina

mina nescit.

Et miror, inquit, sapientissimum hunc Thomistam: cur non et accidentiam transubstantiet.

Et paulo post nebulo rursus irridet Ambrosium: deinde quærit.

Quæ necessitas perimendę substantię et seruandorū accidentiū?

NON est, cur quæras a rege: cur non transubstantiet accidentia. Quærare debes istud a deo: nam ille substantiam transubstantiat, non rex: qui et ideo credit deum panis mutasse substantiam, relictis accidentibus: quia sic fieri ecclesiam suam docet. Idem deus, qui fecit, qui et intus docet et extra, uerbis euangelij, cum occultu eius flatu cōspirantibus, ex pane fieri corpus ipsius, hoc est panis substantiam, uerti in substantiam corporis. Quod si uerba, quæ sunt clarissima, quicquam haberent ambigui: imo uero, si uiderentur in diuersam partem potius aliquantum uergeret: tamen quum Christus se promiserit, per spiritum sanctum ecclesiam suam esse docturum: et se cum ea futurū, usque ad consummationem seculi: Quumque rex probaret tibi, tot ueterum testimonio, tot recentium, hanc transubstantiationis fidem, non esse, quod tu mentiris, nouam: sed a Christo passo, totius ecclesię perpetuam: quis non uidet, aut tot seculis, ecclesię suę Christum defuisse, hoc est ueritatem falsa promississe, aut spiritum ueritatis falsa docuisse, aut te arrogantissimū esse nebulonem: qui, quomodo scriptura sit intelligenda, iubeas orbem totum tuæ potius stultitię credere: quā, qui scribentibus inspirauit, deo: nec illi sis crediturus, mutatam esse substantiam: nisi rationem reddat tibi: quare non transubstantiet accidentia?

Hoc est

Verba
Lutheri.

Ista querere
solent heretici,
quum
herent.

Lutherum
metiri de fide
de transubstantiationis.

Hoc est, deo te non habiturum fidem: nisi sic agat tecum:
ut res fiat palam, et tollatur fides. Nam Christus, ideo ui-
deri potest accidentia reliquisse: ut rectius esset corporis
mysterium: ne aut meritū fidei, tolleretur euidentia rei: aut
populus reformidans edere, nō perciperet fructum sacra-
menti. **SED** et hæc pulcherrima Lutheri sycophan-
tia est: q̄ quum princeps dicat, indignam esse panis sub-
stantiam: quæ cum illa misceatur substantia: quæ creauit
omnes: ibi Lutherus in cāpo suo spaciatur, nugatur, scur-
ratur, irridet: tanquam rex, quod obiter dixit, probabile
id attulisset, loco demonstrationis necessarię. Deinde uo-
ciferatur et clamat, esse ter hæreticum: q̄ rex panem dicat
indignum, qui cum ea misceatur substantia: quæ substan-
tias omnes condidit. Nam hic uideri uult, tam rudem esse
principem: ut putarit corpus Christi, nō esse creaturam,
sed creatorem. Et quum ubiq̄, reuerendus frater affectet
uideri mire sapiens: hic subito uideri studet, ita stupidus:
ut non senserit principem ita loqui, propter diuinitatem
Christi: quæ per concomitantiam (ut uocant) semper ad-
est corpori: nec intellexerit homo simplex, per communis-
cationem idiomatum, sic homines passim loqui de Chri-
sto: ut hominem dicant creatorem, et æternum, et deum:
uicissim dicant et natum esse et mortuum.

Præterea hic, rhetoricissimum illum contemptum, dum duas
urgentissimas similitudines apposui, de ferro ignito, et deo
incarnato, ubi neq̄ igni ferrum, neq̄ diuinitati hominem ne-
cesse est cedere. Mihi enim, etiam si non necesse sit, mea asserere:
tamen satis negocij fecero assertori, si suum figmentum as-
liter se posse habere demonstrauero. Itaq̄ possum dicere, cor-
pus Christi

Nā Lutherus
nō hēre-
bit uel cum
stercoribus
miscere.

Lutheri
uerba.

pus Christi, sic saluo pane in sacramento esse, sicut est ignis in ferro, salua ferri substantia: et deus in homine salua humanitate, utrobique sic mixtus substantijs, ut sua cuique operatio, et natura propria mane at, et tamen unum aliquod constituent.

FINGIS hic, regem tuas istas similitudines dissimulare silentio: sed qui librum principis legerit: uidebit, te dissimulare principis responsum: quod similitudines tuas, tam dissimiles ueri sunt: ut operis precium non fuerit ullum respondisse. Nam primum de ferro, quod affers, et igne, uide quod pulchre coaptas. Aut ignis est, ut sensere quidam, qualitas et feruor excellens in ferro, aut ignis congestus in poros. Si illud primum, nihil simile de corpore Christi, quod non est qualitas: si secundum, ne sic quidem quicquam quadrat similitudo tua. Nam (ut princeps prudenter annotauit) Christus non dixit: In hoc est corpus meum, aut simul cum hoc, sicut in ferro est ignis: sed simpliciter dixit: Hoc est corpus meum. At nec ferrum illud ignis est, sed ignitum. Illud uero, quod porrexerat Christus, Christi corpus erat, si Christo credimus: si tibi credimus, non erit Christi corpus, sed panis (ut ita dicamus) Christicorporeus: sicut ferrum tuum non est ignis, sed ferrum ignitum.

Lutheri similitudines dissimulare esse.

O caput ferreum, et frontem dignam, cui ferrum ignitum longas infigat literas. **Quod si** uelis sic esse, corpus Christi cum pane, sicut corpus glorificatum est, aut potest esse cum alio corpore: aut sicut anima est cum corpore: tamen in eodem luto hesitabis. Nam neque recte loquetur, qui dicit corpus esse animam, sed animatum: neque qui sic loquetur, hoc corpus, puta, lapis est hoc corpus glorificatum, puta, corpus Christi, iam ianuis clausis ingrediens marmoreum parietem,

Lutherus stigmatibus dignus.

Altera Lutheri parabola æque absurda.

sed in hoc lapide, aut cū hoc lapide est, hoc corpus Christi. Sed Christus, ut tuam istam similitudinem ostenderet esse dissimilem: non dixit, in hoc, aut cū hoc, sed dixit hoc est corpus meum. Iam altera similitudo tua, de deo incarnato, non est absurda modo: sed impia quoq; atq; sacrilega: ut ex qua sequatur, quod deprehendit prudentissimus princeps: q̄ sicut deus assūpsit hominē: ita deus et homo in unitatem suppositi, assumant panem et uinū: ut deus, qui quod semel assumpsit nunquam reliquit: nūc tot panes, tot pocula, tam cito relicturus, assidue sumat in unitatē suppositi: neq; enim aliter quadrat similitudo, ut cum corpore Christi sit panis, sicut ibi deus cum homine. Sic deus rotari sinit hereticos, et præcipites ferri demētia: ut in stulticiam ruant, et in insanias falsas. Et iā postquam tibi probatum uides, sensum Pauli nō probare pro te: nec illum sic uocare panem, quomodo tu contendis, quū similes formas loquendi uideas, e scriptura sacra productas: quum euangelium uideas manifeste probare contra te: quū euangelio nemo dubitet Pauli sensum esse conformem; quum sanctos patres omnes, omnes fidei proceres, omnes omnino fideles a Christo passo, tot seculis uideas, una uoce contra te testari: quum cogaris ipse fateri, totius ecclesiæ fidem falli non posse: deniq; quum te manifeste uideas turpissime uictū esse: iam præ furore frēdens, et ringens, et sardonium interm rīsum ridens, buccinas te uictorem: et clamas te habere nunc hunc articulum præclare confirmatum: et ut ostendas te more tuo aliorum opera reddi deteriore: plus q̄ furiosus adiungis.

Antea

Verba
Lutheri.
Hic iam se
allegat re-
pugnātię.

Hic iam se
allegat re-
pugnantię.

" Verba
" regis,
"
"
"
"
"
"
"
"
"
"
"

cens, in precipitium, et uias inuias, incertas, dubias, eoq;
plenas periculi: et qui amat periculum, peribit in illo.

N V N Q V I D lector (amabo te) hoc nō extreme demē-
tiæ est? quod quū fateatur ipse Lutherus, nos omnes, qui
catholicę obsequimur ecclesiæ, uia tutiori insistere (licuti
rex ex ipsius uerbis ostendit) tamen audet execrabiles ac
diris deuouendos proponere: si quis eius ter execrandę se
non adiungat hæresi. Nam ut daremus ei, ipsum nō pes-
sime sentire, tum de religione publica, tum de salute chris-
tianorum omnium: tamen insignis stultitia merito pos-
set appellari, incertam spem pro certo premio captare:
Atq; ex illa uia exilire, qua tot sancti uiri eo peruenere du-
bio procul: quo ipse nō satis certo ausit promittere se per-
ducturum: si uelimus sequi. Nunc ergo, quum nemini
non liqueat, nisi qui simili atq; ille glaucomate cecutit, eū
in certum atque manifestum exitium tendere, et sequen-
tes trahere, ut in aliorum uita nomen sibi compareret: quis
cui anima sua chara sit, non auersetur, ac totis uiribus o-
perā det, talē ducē e medio tollere: ne posset aliquādo per
imprudentiam ab eo seduci. Cæterum audi nunc iterum,
q̄ magnifice tamen interim cunctis maledicat: qui, eius
gloriolę causa, sese nolunt prudentes in barathrū inijcere.

Aggredurus stolidā Lutheri sophismata, argutantis mis-
sam non esse bonum opus, retegīt ac refellit primū sy-
cophanticā illius ineptiā: qua nugatur ita regē colli-
gere, populus p̄ missa dat sacerdotibus pecuniā:
ergo missa est sacrificiū et op⁹ bonū. Ca. XIII.

Quintum

Quintum adest capitale, et summum, et angulare assertionis Henricianę opus, Missam esse opus et sacrificium. Hic demum D. Henricus, est dominus Henricus, et Thomista est Thomista. Ac primum ex aliquo semirhetore forte audiuit: sicubi aduersarij senserit robora, nimium inuicta, oportere, rugato naso, illum rideri et contemni: ut stupidus lector, credat antea uictum aduersarium, q̃ impugnetur a tanto rhetore. Sic et dominus noster rex magnificis ampullis prefatur: ut sese belle fingat tedere consutationis tam stulti et indocti Lutheri, negantis, missam esse opus et sacrificium scilicet, Satanas uulnus sentit, ideo pre morbo animi incertus, quid agat, mera egritudine et impotentia me tentat irrisione, et contemptu irritare. Sed ille, qui dedit nobis scire cogitationes Satane, dabit etiam nobis irrisiorem irridere, et contemptorem contemnere, suęq; insipientię fragiles ampullas cū fiducia traducere.

QVEMADMODVM in comœdia, ultimus actus debet esse optimus: Ita Lutherus curauit: ut esset in fine stultissimus. Venit enim nunc ad summam heresim: propter quam excogitauit reliquas. Hanc quoniam ita sibi funditus uidet euersam: ut nulla possit arte reficere: relicta defensionis, totus est in suis nugis. Indigne fert, quod ita rideatur eius tam seria et seuera sententia: quam nec Heraclitus quidem legere potuisset absq; risu: nisi quod ausus est ea scribere furiosus nebulo: quæ non minus impia sunt et scelerata, q̃ stulta. Quæ, quum qualia sint, talia iam per eruditissimum regem comperta sunt: uere Satanas melius sentit: ac per os electi sui Lutheri rugit ac rudat: ac simul ingressus porcorum gregem uoluptariorum semirhetorum: qui inter pocula componunt libros eius: cogitationes suas inspirat illis: non ut terrenum regem solum, sed cælestem etiam irrideant: et postquam in profu-

Verba
Lutheri.
At non hic
demum Lu-
therus ē Lu-
therus et he-
reticus he-
reticus.

Q̃ egre fe-
rat contem-
ptum elatus
nebulo.

Is grex est
Luthera-
norum.

dum uenerint, homines execrabiles : omnia sacra contemnant. Sed, qui habitat in cælis, irridebit eos : et dominus subsannabit eos.

Verba
Lutheri.

Imo Lutherana et hæretica fictio

Vna, ex multis, sycophantia Lutheri.

Quædam in Luthero a rege redarguta.

Ne nihil dicat tam insignis assertor, unam affert, rationem plane potentissimam : qua, hætenus omnibus satisfactum est, Missam esse opus et sacrificium. Ea est huiusmodi. Si missa non esset opus bonum, laici certe pro ea nihil tribuerent clericis, temporalis beneficij. Obstupescite lector, regia et Thomistica est hæc ratio, et (ut dixi) plane potentissima. Nam plurimos permouit hætenus, et permouet hodie, Hic iacet Lutherus prostratus : et nemo tam dextre eum confecit, atque rex Anglorum, in hoc libro, ipsa ratione. Nam (ut nolim) cogor tamen confiteri hæc ita habere. Vere, inquam, missa ideo est sacrificium, et opus bonum, quod, ut rex dicit, laici tribuunt opes sacerdotibus pro ea.

VIS VIDERE lector, exemplar insigne, singularis sycophantiæ : Nusquam uidebis insignius, quam in hac magnifica Lutheri iactantia : si modo eam, ad principis uerba collatam, relegeris. Nam, quum Lutherus pro magna captiuitate posuerit : quod missa credatur esse bonum opus, oblatio, aut sacrificium : nec quicquam attulisset : ex quo moueri se diceret, in tam absurdam heresim, præter id unum : quod iam tandem solus reperisset, missam esse testamentum. Rex in illo, tria redarguit : primo gloriosam uanitatem, qua, uelut inuentum suum, iactat id Lutherus, quod nusquam non prædicant gregarij fraterculi : deinde temerariam stulticiam, quod quam rem, tam multi tractant inepti, id ipsum tractat ineptius, quam quisquis illorum fuit ineptissimus. Postremo detestabilem maliciam, quod odio sacerdotum, potius quam illis relinquat fructum temporalem :

ralem: studeat laicis e missa tollere fructum omnem spiri-
talem. Itaque rex, dum hunc in modum ista tractat: his
uerbis obiter attingit rabidam Lutheri maliciam.

F R A T E R C V L I, testamentum illud inepte predicā-
tes, multis tamen in rebus, meliores Luthero, hoc uno tām-
tum, Luthero sunt impares: quod mirabiles, et hactenus
inauditos missæ fructus, non inuenerunt: quibus et cle-
rus præsentis uitæ fructum, et populus futuræ perderent.

D E I N D E rex, ut ostenderet Lutherum, non ob aliud,
hoc insanum dogma statuere, quod sacerdotis missa, nō pro-
dest populo: quā odio, quo prosequitur clericos, declarat,
quid prouiderit et captarit Lutherus. Nempe ut laici per-
suasi, nihil sibi missam profuturam, nihil ipsi uicissim pro-
dessent sacerdotibus. Nam nihil (inquit) sacerdotibus
temporalis boni conferrent ob missam: e qua persuade-
rentur, nihil se spiritalis boni relatueros. Quod unum
spectasse Lutherum docet: ut clericis auferret corporalem
uictum, etiamsi populo simul auferret animarum uitam.

Vides lector, quantum intersit, inter bonitatem princi-
pis, et istius scurræ maliciam. Nam quum iste nomen suū
dederit in clerum: iam ecclesiam scindens, laicorum ordi-
nem in clerum prouocat: et eos indignatur de altari uiue-
re, qui altari seruiunt: tam obstinatae maliciæ, ut quum
intelligat non esse causam, cur quenquam alat altare, si ni-
hil cuiquam prosit altare: potius quā inde uiuat sacerdos
dei: altare dei funditus conatur euertere. Et dummodo
corporale subsidium auferat presbiteris: animæ fructum
omnem laborat eripere, omnibus omnino laicis. Hanc,
istius

„ Verba
„ regis.
„ Inauditi
„ missæ fru-
„ ctus inuē-
„ ti a Lu-
thero.

Lutheri cō-
siliū de
missa.

Lutheri fig-
mentum.

Lutherum
suis dictis
satis coar-
gui.

istius tam execrandam maliciam, quum rex et sagacissime deprehēderit, et aperte prodiderit, et pulcherrime redarguerit, estuās ira Lutherus, et iam manifeste furens, tanq̃ nemo lēcturus locum esset, ex libello principis, et stolidā Lutheri sycophantiā deprehensurus, fingit calumniā figulus, ita regem colligere, Sacerdotibus laici conferunt uictum: ergo missa est sacrificiū. Et postquam istud tā belle finxit; tum demum regnat in stultitiā: et integras paginas implet insulsis dictis: quę nihil attingunt aliud: q̃ quod ipse ridicule finxit, ex ridiculo cerebello suo: cui nunc non possum maius imprecari dedecus: q̃ ut ipsius tam bella scommata, quibus sibi uidetur belle in regem ludere, patefacta iam calumniā, frequenter lēctor et accurate relegas. Nullius enim uerba, quęūt illum manifestius aut maiore cum opprobrio traducere: q̃, quibus alios traducere se iactat, sua.

Pulcherrime refellit, uanissimam Lutheri iactantiam:
qua decies gloriatur, principale fundamentū
suum regem ex professo relin-
quere. Cap. XV.

AVDISTI iam lēctor, admirandam sycophantiā, cum non minore stultitiā coniunctam. Audi nunc aliam Lutheri magnificam gloriā: quę tam gloriosa est: ut, siue sycophantiā specterur, siue stultitiā, prorsus obscuret priorem.

Lutheri
uerba.

Non minor est amentia, quę sequitur, ubi cum multis uerbis
me cons

me contempsisset (Hoc enim in rhetorica potissimum didicit) tandem protestatur sese relicturum intactum, id quod maxime omnium confutandum ei fuerat, nempe robur meum principale, et argumentum capitale: Vbi ex uerbis Christi probaui, missam esse testamentum, et promissionem: ideo non posse opus aut sacrificium dici. Hic infelix assertor, uictus fortitudine huius roboris, misere dissimulata conscientia, non solum trāsit, sed protestatur etiam, sese transiturum, et alijs dimissurū. O assertorem sacramentorum. O defensorem ecclesię Romanę, bis Thomisticum, et omnibus indulgentiis papisticis longe dignissimum. Ignosci poterat, si transisset hoc robur meum silens, at protestari sese transiturum, qui audiat, in hoc me ueracem et maxime fidere, et inde omnia illius profligari, hoc sic ridiculum est et stultum, ut nihil supra.

O te scelestū impugnatorem sacramentorū et ecclesię catholicę.

AVDISTI lector egregias istius glorias: audi nunc uicissim uerba regis: ex quibus gloriandi ansam sibi prebitam uideri uult: quæ quum legeris, sat scio miraturum te, glorioſi Thraſonis infamem pudendamq; sese traducens amentiam. Principis ergo uerba sunt huiusmodi.

NON CONTENDAM cū eo de testamento et promissione, et tota illa diffinitione, et applicatione testamenti ad sacramentum. Non ero tam molestus ei, q̃ alios fortassis inueniet: si qui bonam ei partem istius fundamenti subruerint: qui et testamentum nouum dicant, promissionem esse legis euangelicę: quemadmodum uetus fuit Mosaicę: et testamentum istud negent a Luthero satis scite tractari: neq; enim testatori nuncupandum esse nominatim, quid relinquat hæredi: quem ex asse instituat: neq; remissionem peccatorum, quam pro hæreditate nuncupatam Lutherus ait, idem esse quod regnū cælorum, sed

„ Verba
„ regis.
„
„
„
„
„
„
„ Luther⁹
„ adultera
„ tur Chris
„ ti testa
„ mentum.

„ uiam potius ad celum . Quas res atq; alias item aliquot,
 „ quisquis urgere uolet, ac premere : posset fortassis funda-
 „ menti Lutherani structuram, machinis aliunde concus-
 „ tere . Verum istud eis permittam, qui uolent . Ego istud
 „ ei fundamentum, quod immobile postulat esse, non mo-
 „ uebo : tantum ostendam ædificium, quod superstruxit, fa-
 „ cile per se corruere .

Nempe qui
 frontem iã
 diu perfris-
 cuerit.

INTELLIGIS ista Luthere? aut, si intelligas, po-
 tes sustinere : ut perpetuo, tuo cum dedecore, tam stolide
 te iactes? Nam rex hic fundamentum tuum nullo modo
 cõcedit : sed ostendit esse infirmum : et quod facile possit
 eueri : si quis hoc sibi desumpserit . Interim uero se pol-
 licetur, diruturum præclara illa ædificia : quæ superstruxi-
 sti : quibus dirutis, frustra tibi restaret fundamentum.
 At tu hic tanquam triumphator exultas : quod nactus sis
 tam rudem antagonistam : ut non intelligat eum, nihil
 agere, quicquid respondeat : quandiu non expugnauit id,
 quod aduersarius sumit pro fundamẽto. Atq; hac in par-
 te, tibi tam impense places : ut idem terq; quaterq; alio
 atq; alio tui præclari libelli loco, repetas : tanquam inde
 traducturus admirabilem regis inscitiam, ac ruditatem :
 qui non euerso fundamento, strenue se rem gessisse putet :
 quod dumtaxat expugnauit, atq; euertit ædificia . Age,
 fingamns interea Luthere, fundamentum tuum esse fir-
 missimum, missam uidelicet esse testamentum, et promiss-
 sionem hereditatis, ac nuncupationem heredis : tenes ne
 memoria, quare hoc fundamentum ieceris? utrum ne, ut
 nullius ædificij basis esset : et sic ne fundamentum quidem
 esset:

esset: cui nihil esset superstructum? An ideo potius iecisti:
ut illam turrin inexpugnabilem superstrueres: qua totā
demolireris ecclesiam, et altare Christi subuerteres? Ne-
pe, missam bonum opus non esse, sacrificium non esse, nō
esse oblationem. Igitur quum tu propter has turres uere
Babylonis propugnacula, quibus in cælum uī parabas a-
scendere: struxeris illud fundamentū: an tibi uidetur im-
peritus bellator esse: qui castella illa, ex quibus solis erat
periculum, sic euerterit: ut neq; nocere quicquam, neque
unquam refici possint: etiam si fundamentum reliquerit
ualidum et forte, sed tamen innoxium? An tu tam stolis-
dus es, q̄ te fingis esse: ut eum censeas nihil agere: qui ta-
lia edificiā sic deiecerit, relicto fundamento. Ergo tā stul-
tus es: ut eum neges esse uictorem: qui mēia perrupe-
rit, atq; diruerit: hostes subegerit, ac diuiserit spolia: quā-
diu non eruerit fundamentum mēium, ac ruinæ lapides
auexerit? O si quis stultorum figulus hic esset tui similis:
q̄ multos ei liceret stultos fingere similes tui. Tu nobis
duos finxisti: quorum persona rīderes stultitiam: nō quā
in regis libello, sed in capite tuo reperisti. Huic tres stul-
tissimos stultos liceret effingere: quorum nemo stultitior
esset Luthero. Nam si quis substernat fundamentum la-
pideum: deinde conetur superstruere edificiū ex pulue-
re: an Lutherus tam stultus est: ut hunc nō intelligat esse
stultum? At idem nihilo stultitior est, q̄ Lutherus noster:
qui ædificiū putat dirui non posse: quandiu durat fun-
damentū. QUID si quis adeo stolidus sit: ut cum fun-
damentum iecerit mire profundum, et passus aliquot, si

Istā scilicet
ob causam.

Ita sane stul-
tus est Lu-
therus.

Tres stulti,
quorū tamē
stulticiā su-
perat Lu-
therus.

Secundus
stultus siue
Lutherus.

uolet, latum super solidissimam rupem: post ædificet murum in palustri loco, cuius nullus lapis per aliquot stadia tangat illud, quod iecit fundamentum? An non et hunc planerideret stultum, Lutherus noster: si eum gloriantē uideret, muri sui fortitudine: quem dicat, neq; subsidere posse, neq; dirui, propter fundamenti firmitatem, tã procul a muro distantis? Hunc, opinor, rideret pro stulto Lutherus: et tamen hic stultus, nihilo stultior est Luthero nostro: qui putat absurdum esse: quod rex aggrediatur ædificia sua diruere, relicto fundamēto ualido: cuius nulum saxum quicq; pertinet ad ædificium.

Tertius stultus siue Lutherus,

SED age, sit adhuc tertius, utroq; stultior: qui et in arena fundamentum ponat ex puluere: et inde procul, in lacu murum ædificet ex glacie: hunc stultum (sat scio) rideret Lutherus: et tamē illo stulto, stultior est Lutherus. Nam et fundamentum eius magis caducum est, quouis puluere: et ædificiū eius fragilius, quauis glacie: nec magis inter se coherent: q̃ (ut est in fabulis) Ethioclis et Polynicis flammæ. Nam neq; ualidam fuisse conclusionem, neq; cum assumpto cohesisse, apertissime probauit rex: id quod Lutherus respondendo fecit apertius.

Fundamentum Lutheranū a rege subrutum,

AT fundamentū, ex quo se gloriatur conclusionem deducere, quod uelut robustius, q̃ ut expugnari possit: iterum atq; iterum exprobrat, regem uelut ex professo relinquere: q̃ sit inualidum, rex ipse monstrauit. Neq; enim, tantum dixit, facile ab alijs posse destrui: sed etiam, uno fere uerbo, obiter, et aliud agens ipse destruxit: cū dixit: Testamentum istud nouum, ita referri posse ad nouum testamentum

testamentum : quemadmodum testamentum uetus, ad legem Mosaicā : quibus uerbis, quid aliud significauit princeps : quā id ipsū, quod aperte dicit apostolus, ad Hebreos XI. cum ait de Christo: Noui testamenti, mediator est: ut morte intercedente, in redemptionem earum preuaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiāt : qui uocati sunt æternæ hereditatis. Vbi enim testamentum, mors necesse est, intercedat testatoris. Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioqui, nondum ualet, dum uiuit, qui testatus est : unde nec primum quidem sine sanguine dedicatū est. Lecto enim omni mandato a Mose, uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorum et hircorum, cum aqua et lana coccinea, et hyssopo, ipsumque librum, et omnem populum aspersit: dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad uos deus. Et paulo post. Contestatur autem nos, et spiritus sanctus. Postquam enim dixit. Hoc autem testamētum, quod testabor ad illos, post dies illos dicit dominus. Dabo leges meas in cordibus eorum : et in mentibus eorum superscribam eas: et peccatorū et iniquitatū eorū iam nō recordabor amplius. Vide lector, ut mirum prestigiatores putet se Lutherus: qui sic se credit omnium oculos perstringere: ut nemo possit cernere: quā absurde totum hoc testamētū Christi, ad heresis suæ fundamentum detorqueat. Nam, quod apostolus aperte docet, esse totam legem euangelicam: id iste restringit ad solam coenā dñicam: quasi sacramentū altaris, institutū in coena dumtaxat, sit Christi testamētū: quā Christus (ut ait) moriēs reliquit, distribuendū

Testamētū
quib⁹ sit cō
cessum.

Mos testan
di in ueteri
lege.

Paulus de
testamēto.

Xpi mortē
perficere om-
nia sacra-
menta.

dum suis fidelibus. Sic solent lector (ut scis) non facultas
ex testamento: sed testamenta distribui. At Paulus a-
perte docet: quod, sicut lex Moisaica testamentum erat ue-
tus: sic testamentum nouum lex est euangelica: et sicut
deus ratū fecit illud, fuso sanguine uituli, atq; hirci: sic i-
stud cōfirmauit fuso sanguine Christi. Cuius rei, manife-
ste Christus id admonuit discipulos: quū diceret: Hic est
sanguis noui testamenti: qui pro multis effundetur: tan-
quam diceret: Hic sanguis, quē bibitis, est idem sanguis:
qui in remissionem peccatorum, paulo post effundetur in
cruce, sanguis (inquam) noui testamenti: quo confirma-
bitur nouum testamentum meum, mea lex euangelica, si-
cut olim hircino sanguine et uitulino confirmatū est testas-
mentum uetus, lex Moisaica. Q V A E S O, quam ansam
apprehendit hic Lutherus: cur testamentum Christi re-
stringeret ad hoc sacramentum? Nam, q̄q̄ Christi mors
operatur, et perficit redemptionem nostram: cuius hoc sa-
cramentum corpus est et sanguis: eadem tamen mors, ex
equo perficit sacramentalem uim, cæterorum sacramen-
torum omnium, secundum cuiusq; mensuram, et deo co-
gnitum modum. V I D E S ergo lector, q̄ detorte de-
traxerit scripturam, hunc in locū Lutherus: ut inde stru-
eret sibi fundamentum: ex quo superstrueret arcem: unde
more gigantum superos e cælo depelleret. Vides, ut idem
fundamentum, rex Angliæ dissimulans, illud se tangere,
ita totum subruerit: ut ne lapidem quidem super lapidem
reliquerit. Et tamen Lutherus fundamenti sui euerisionē,
uicissim dissimulans, nunc miris modis illudit regi: quod
tam uas

ram ualidum eius fundamentum non sit ausus attingere: sed assumptum suum habuerit pro confesso.

QVAESO te Luthere, si quis ita dicat: ego Lutherum stolidum esse non dico: quanquā (ut uidetis) tam stolide sibi contraria, tam saepe, non subito quidem dicit: sed per ocium, magno scribit studio: ut morionem pudeat similia somniare: Hoc tantum dico, hæreticum eum esse: et plusquam sacrilege blasphemum. Vtrum is, qui hoc pacto loquitur, stulticiam tuam relinquit intactam: et te fatetur esse sapientem? Mihi profecto non uidetur, non herede magis: quā si quis in mulierem ueneficij ream, quam impudicam esse constet: dicat hoc pacto: ego mulierem istā iudices meretricem esse non dicam: quanquā qui id uellet dicere, facile probare posset: uel ex eo, quod iam quartum nullo marito peperit: Hoc tantum dicam: quod satis est, in præsentem causam, illam esse ueneficam. Is opinor, non negat: sed negando confirmat, illam esse meretricem. Eodem modo. princeps negat se fundamentum tuum moturum: quum illud prius uno uerbo funditus euertisset. Sed age, gratificemur tibi: patiamur uulnus tuum dissimulare te. Ridere te sinamus, et iocari foris: dum intus gemis: et pudorem tuum ploras in sinu. Fingamus regē fundamentum tuum prorsus concessisse, uidelicet, missam esse testamentum. An illo assumpto tibi concessio, non licet illi negare: quod ex illo concludis: nempe, quod ideo non possit esse sacrificiū? Sicquē disputatur VVittinberge: ut si quis concedat antecedens: ideo non possit negare consequentiam? Si hæc disputandi forma præscribitur: ut impu-

Quid ridicule rideat regē Lutherus falsus ipse.

Disce hinc stolide fratere loqui.

Vide luthere, quantum tibi indulgeatur.

Hæc est forma disputandi potestaru

Hic concedimus antecedens.

Lutheri uerba.
An non ita fecit, cum rediderit id tibi inutile

nihil est turpe impuro.

ut impudentis sit negare conclusionem: postquam concedis assumptum: uicit nos plane Lutherus: et facilem si, bi inuenit uiam: quam missam probet, bonum opus non esse non esse sacrificium. Sic enim licebit ei argumentari. Lutherus est patrator et patronus malorum operum: ergo missa non est opus bonum. Lutherus est asinus, et asinus non potest offerri in sacrificium: ergo missa non est oblatio, nec sacrificium. O quot asinos, quot porcos, in uocaret asinus et porcus Lutherus: quot stultos fingeret, stultorum stultissimus: si quid tale reperisset in libello principis: quale nunc in suo ingerit iterum atque iterum: tanquam semel stultum esse parum sit. Sed opere precium est uidere, quam belle coniungat cum hac stultitia lycophantiam, sed tam nudam atque conspicuam, quam auriculæ sunt in asino.

Protestatur, inquit, rex, sese relicturum intactum, id quod maxime omnium confutandum ei fuerat, nempe robur meum principale, et argumentum capitale, ubi ex uerbis Christi, probaui, missam esse testamentum et promissionem: ideo non posse opus aut sacrificium dici.

DISPERIAM lector, ni mihi fere uocem adimat admiratio, cogitanti, quam aut uere saxum sit iste nebulo, aut omnes homines pro saxo habeat: Ait fundamentum suum fuisse, missam esse testamentum, et ideo opus aut sacrificium esse non posse: et ait regem uictum fortitudine huius roboris, ex professo transire hoc fundamentum. Quaeso te Luthere, reuocame ceruissam istam: quæ tibi caput occupat. Redige (si potes) in memoriam: quod fuerit fundamentum tuum. Si regi turpe fuit transire: an non tibi turpius est obliuisci? Fuit ne istud pars fundamenti tui: quod missa

quod missa bonum opus esse non potest, aut sacrificium? Si istud erat fundamentum: quænam erat conclusio, ista reliquit rex intacta. Quomodo tu rursus respondes ad ea, quibus rex illa dissoluit? Atque ita respondes, ut quum iudas ris satis: nihil aliud facias: quod, ut constet omnibus, nihil te reperire, quod contradicas. Sed quid mortuo uerba facio? Redeo lector ad te. QVVM nullum fundamentum probavit ex scriptura: sed tantum probare conatus est: quod missa sit testamentum: quod ipsum testamentum ex scriptura confutatum est: ex eo fundamento, sua collectione conclusit illas præclaras, nihil coherentes conclusiones: quod missa bonum opus et sacrificium esse non possit. Quas conclusiones, rex probavit ex illo fundamento (etiam si necessarium esset) nullo tamen pacto consequi: et cum fundamentum illud euertisset: in transitu, simulans id se relinquere, sic tractavit conclusiones: tanquam fundamentum concederet: ut Lutherum tanto stultiorem ostenderet: qui fundamentum iecisset: quod nullam partem edificiij, aut sustineret aut tangeret. Lutherus ergo, dolens ita patefactam esse fatuitatem suam: conatur, subsidium ferre per sycphantiam: sed tam apertam, ut nihil aliud sit, quam conduplicata stulticia. Dicit partem fundamenti fuisse: quod nemo non uidet fuisse conclusionem. Dicit id reliquisse regem: quod solum ex professio egisse regem, docet ipsius etiam Lutheri responsio. Ita belle sibi constat, homo nunquam sibi contrarius: ut dicat regem ex professio præterire tacite: quod missa non potest opus esse, aut sacrificium: Et tamē ad illa, quibus rex probat, etiā si maxime testa-

Lutherum
nullū pro-
basse funda-
mentum ex
scriptura.

Quomodo Luthe-
rus succura-
rat suæ stul-
ticiæ.

Sorex suo
proditur
inditio.

Verba
Lutheri.
Nō est diffi-
cile Luthe-
re tuas dilu-
ere ratiōes.
Q̃ male u-
rat glorio-
sum nebulo-
nē se uidere
uictum.

me testamentum esset ac promissio : opus tamen et sacrifi-
cium nihilo minus esse, Lutherus ipse respondet : nisi for-
te sibi conscius est, ea, quæ respondet, esse tam inepta : ut
responsum suum pro responso non habeat. Et sunt haud
dubie lector, id quod ilico uidebis ineptissima : quod quo
uideas clarius, non imitabor Lutherum : ut illius uerba (si-
cut ille solet in rege) narrando deprauem. Sed integra, sicut
se habent, ascribam. Quæ quum legeris, uidebis esse tam
praua : ut nemo deprauatius narrare potuerit.

Postquam uero dominus Henricus, Thomista noster, hac ar-
gentea et aurea ratione probarat missam esse opus, pergit in
fortitudine sua, etiā Lutheri rationes deluere, et primo tho-
misticatur in hunc modum. Qui lignum cedit, facit opus, ergo
qui consecrat, facit opus. Quare missa etiam opus erit. Si au-
tem est opus, non est malum, ergo bonum. Hec ille gloriosus
assertor sacramentorum, Hic iacet quoq; Lutherus prostratus.

A V D I S T I lector, nihil illius omisimus : nunc audis
es uicissim uerba regis : quibus et Lutheri fidem deprehē-
des, aliena tam sincere narratis : ut inde gratiam compa-
ret suis. Et illud simul intelliges : quanta rerum urgeatur
inopia : qui cogitur ad nugas diuertere : et potissimā par-
tem eorum, quibus respondendum fuit omittere : illiusq;
uerba antequam regis retulimus : ut cum eas uanas, ac sto-
lidas gloriolas efflare aliquandiu impune permiserimus :
quibus se uictorem ipse buccinat, a sperata uictoriæ lau-
de, turpius excidat : quum regis uerba prauæ de industria
retulisse (ut est impudens) redargui palam se uiderit : quo
facilius ipse superior e pugna discedere uideretur. Ver-
ba regis ita se habent.

Post lon-

POST longas (inquit) ambages, diffinit missam: de
 inde separat a missa, missę ceremonias: excutit coenam do-
 minicam: et uerba Christi trutinat: quibus usus est: quā
 institueret missę sacramentum. Ibī quum testamenti uer-
 bum, rem uidelicet tam abstrusam reperisset: iam (tanquā
 profligatis hostibus) coepit ingeminare uictoriam: et uer-
 bis adornat inuentum (ut iactat) suum: et tanquam my-
 sterium, hactenus inauditum, magno supercilio docet,
 quid sit testamentum. Notandum esse clamat, ac memo-
 ria tenendum, testamentum esse morituri promissionem:
 qua nuncupat hereditatem, et instituit heredes. Hoc igitur
 sacramentum (inquit) missę, nihil est aliud, q̄ testa-
 mentum Christi: testamentum nihil est aliud, q̄ promissio
 hereditatis eternę, nobis Christianis: quos suos hæ-
 redes instituit, corpus et sanguinem suum (uelut signum
 ratę promissionis) adiiciens. Hoc igitur decies repetit,
 inculcat, infigit, utpote quod haberi uult immobile fun-
 damentum: super quod ædificet scenum, ligna, stipulā.
 Nam hoc fundamento iacto, quod missa Christi sit testa-
 mentum: omnem sese iactat impietatem euersurum: quā
 impij (ut ait) homines inuexerunt, in hoc sacramentum:
 et dilucide probaturum ad communionem recipiendam,
 sola fide ueniendum esse, de operibus cuiusmodi sint, nō
 admodum esse curandum, conscientia quanto magis erro-
 nea sit, ac peccatorum, uel morfu, uel titillatione mouea-
 tur, tanto sanctius accedi. Quanto serenior, purior, et er-
 rore purgator, tanto sumi deterius. Ad hæc, missam bo-
 num opus non esse, Missam non esse sacrificium. Missam

„ Verba

„ regis,

„

„

„

„

„

„

„

„ Discite

„ hic oēs

„ ex Luthe

„ ro, quid

„ sit testa-

„ mentum,

„

„

„

„

„ Cōcedite

„ hęc arcē

„ tā precla

„ ro duci,

„ Quot et

„ q̄ sit pro-

„ baturus

„ Luther⁹

„ ex suo fū-

„ damēto,

Hoc ni-
mirū Lu-
theri fa-
tis tibi
seruatū
est.

Periculū es-
orū qui Lu-
thero non

” sacerdoti tantum, non autem populo etiam prodesse. Ni-
” hil prodesse defunctis, nihil cuiquam uiuentium. Impiū
” esse errorem, si missa canatur pro peccatis, si pro cuiusquā
” necessitate, si pro mortuis. Inanem esse rem et impiā, fra-
” ternitates et annuas defunctorum memorias. Abolendā
” esse, talem omnem sacerdotum, monachorum, canonicos-
” rum, fratrum, religiosorum denique (quos uocamus) om-
” nium alimoniam. Hæc igitur tot et tam immensa bo-
” na, se reperisse gloriatur, in eo solo: quod hoc sacrosan-
” ctum sacramentum comperit, esse Christi testamentum.
” Iam in sententiarios protinus (quos uocat) doctores in-
” uehitur. Exclamat in omnes: qui declamant apud popu-
” lum: quod quum illi tam multa scribant: hi tam multa lo-
” quantur et prædicent de eucharistie sacramento: neutri
” tamē attingant quicquid de testamento: sed impie celent po-
” pulum, bonum illud incomparabile (quod tamen iam olim
” scisse profuisset) ex missa, nihil unquam boni laicos,
” neque uiuos neque defunctos, esse consecuturos. Ob cuius
” rei ignorantiam, denunciât uniuersos hodie sacerdotes et
” monachos, cum episcopis, et omnibus suis maioribus, is-
” dololatrias esse, atque in statu periculossimo uersari.

VIDES lector, ut Lutheri omnia robora princeps bo-
na cum fide commemoret: ac ne dogmata quidem omittat:
ne quid sibi sui roboris queratur interceptum. Sed istud
interim exacte pensiculandum est: in quo periculo
uersentur omnes hi: qui Lutheri dogmatibus non credunt.
Profecto in periculum ueniunt (quod superos precor, ut
contingat mihi) ut excludantur ab inferis: ne ibi cum uir-
clisso,

clisso, Husso, Heluidio, Arrio, Montano, et ijs omnibus pestilentiori Lutheri, æternum ardeant: sed in celo beati sint perpetuo, cū Christi sanctis, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Cypriano, Basilio, atq; id genus alijs, uiris beatissimis: qui ea crediderunt et docuerūt de missa: quæ Lutherus execratur: ea sunt execrati: quæ Lutherus docet credenda, non credit. Sed paulo post ita pergit rex.

sunt audientes,

SED OPERAE præcium est uidere, qua ex arbore tā salutares fructus colligat Lutherus. Postquam ergo sapius inculcauit, eucharistiæ sacramentum, signum esse testamenti, testamentum uero nihil esse aliud, q̃ promissionem hæreditatis: inde continuo censet consequi: ut missa neq; bonū opus esse possit, neq; sacrificium. Quod quisquis ei concesserit: iam illi statim admittendus erit totus ille pestium catalogus: quo totam ecclesiæ faciem confudit. At quisquis negauerit illi: iam tam magno molimine nihil egerit. Nā argumenta (quibus ea docere præ se fert) pudet propemodum recensere: ita sunt in re tantæ maiestatis, nugacia prorsus et friuola. Sic enim colligit (nam ipsius uerba recitabo) Audisti missam nihil aliud esse, q̃ promissionem diuinam, seu testamentum Christi, sacramento corporis et sanguinis eius commendatum. Quod si uerum est, intelligis eam, non posse opus esse ullo modo, nec alio studio a quoquam tractari, q̃ sola fide. Fides autem non est opus, sed magistra et uia operum. Mirum est, quanto nixu perturiens, q̃ nihil pepererit, nisi merum uentum: quem, quum ipse tam ualidum uelit uideri: ut

„ Verba
„ regis,
„
„
„
„
„ Vnde col
„ legerit
„ Luther
„ missā bo
„ nū opus
„ non esse,
„
„
„
„
„
„
„
„ Nēpe iu
„ xta pro
„ uerbium,

HH ;

montes

Pertur-
ent mon-
tes, nas-
cetur ri-
diculus
mus,

montes possit euertere: mihi profecto uidetur tam lan-
guidus: ut agitare non possit arundinem. Nam si uerbo-
rum tollas inuolucra: quibus rem absurdam, uelut simiā
purpura uestit: si tollas exclamations illas, quibus iam
uelut re dilucide probata, toties in totam bacchatur eccle-
siam: et non dum collata manu, tanquam ferox uictor in-
sultat: nihil aliud restare uidebis, q̄ nudum et miserū so-
phisma. Quid enim aliud dicit tanto uerborum ambitu,
q̄ missa est promissio: ergo non potest esse opus? Quem
non misereat hominis, si tam stupidus sit: ut ineptiam
suam non sentiat: aut quis non indignetur, si sibi cōsci-
us, tam stupidos tamen omnes estimet Christianos: ut tam
manifestas insanias, nequeantprehendere. Non con-
tendam cum eo de testamento, et promissione, et tota illa
definitione, et applicatione testamenti ad sacramentum.
Non ero tam molestus ei: q̄ alios fortassis inueniet: si qui
bonam ei partem istius fundamenti subruerint: qui et te-
stamentum nouum dicant, promissionem esse legis, euan-
gelicę quemadmodum uetus fuit Mosaicę: et testamentū
istud negent a Luthero satis scite tractari: neq̄ enim testa-
tori nuncupandum esse nominatim, quid relinquat hære-
di: quem ex asse instituat: neq̄ remissionem peccatorum,
quā pro hæreditate nuncupatā Lutherus ait, idem esse
quod regnum cælorum, sed uiam potius ad cælum?
Veniamus ergo nunc ad præclaras istas Lutheri rationes:
quibus probat, missam neq̄ bonum opus esse, neq̄ sacri-
ficiū: Et quanq̄ præstaret, prius tractare de sacrificio:
tamen, quoniam ille primam quæstionem fecit de opere:
sequemur

sequemur illum. Quum igitur ita colligit: missa est promissio: ergo non est bonum opus: quia nulla promissio est opus: dicemus missam, quam sacerdos celebrat, non uerius esse promissionem, quam fuit consecratio Christi: et simul queremus ab eo, an aliquod opus tum fecerit Christus: quod si neget, mirabimur profecto, si quum is opus faciat: qui imaginem facit ex ligno: Christus nullum opus prorsus fecerit: quum carnem suam fecerit ex pane. Quod si ullum opus fecerit: quin id bonum fuerit: nemo, opinor, dubitabit. Nam si bonum opus fecit mulier: quae caput eius fudit unguento: quis potest ambigere: an bonum opus fecerit Christus: quum corpus proprium, et in cibum exhiberet hominibus: et in sacrificium offerret deo? Quod si negari non potest, nisi ab eo, qui in re maxime seria, ualde uelit nugari, bonum opus fecisse Christum: nec istud etiam negari potest, in missa bonum opus facere sacerdotem: quippe qui non aliud faciat in missa: quam Christus in coena fecit et cruce. Hoc enim declarant uerba Christi: Hoc facite in meam commemorationem. Quibus uerbis, quid aliud uolebat, ut in missa representarent, ac facerent: quam quod ipse faciebat in coena et cruce? Instituebat enim, et inchoabat in coena sacramentum: quod in cruce perfecit.

„
„ Quomodo probet
„ Luther?
„ missam non
„ esse bonum
„ opus.

„
„ Ostenditur
„ missa opus
„ esse ex ipsius
„ uerbis Christi.

N V N C relegere quæso lector, Lutheri nugamenta. Vide, quanta cum fide recenseat argumenta regis: quam pulchris rationibus occurrat. Quas iste nobis nugas garrit. Rex ait Christum aliquod opus fecisse: dum suum corpus faceret ex pane, et patri offerret in cruce: nec obstitisse, quo minus

Pauli de
missa sen-
sus.

minus fuerit opus : quantumcunq; fuerit testamentum.
Atq; ita breuiter, uno uerbo demonstrat : et q̄ ineptum
sophisma sit, Lutheri lemma illud insolubile. Hoc sacra-
mentum est testamentum : ergo non potest esse opus.
Deinde rex ostendit, ac probat ex euangelio, idem facere
sacerdotem in missa : quod Christus in coena fecit, et cruce
in qua compleuit : quod ineeperat in coena : praesertim
quum missa potius mortis memoria sit, q̄ coenae, secun-
dum illud Pauli : quod rex etiam commemorat. Hec quo-
tiescunq; feceritis : mortem domini annuntiabitis. Quā-
obrem, quum Lutherus negare non possit : quin uere o-
pus fuerit : quod a Christo factum est : quanq̄ maxime
fuiſſet testamentum : nec aliud est, quod a sacerdote sit :
q̄ quod factum est a Christo : nonne cogitur homo pru-
dentissimus fateri, stultissimam esse sophismatis sui sapi-
entiam : qua uelut irrefragabile, sic arguitur ? Missa est
testamentum, et promissio : ergo non potest esse opus.
Sed hic manifeste se uictum sentiens, mirabili prorsus in-
genio, reperit exitum : ne quod omnes uidere uidet, ipse
fateri cogeretur. Quia rex dicit eum, qui consecrat, ali-
quid facere : ibi deprehendit homo lynceus regem dicere,
missam esse bonum opus, ratione operantis, non operis
operati : Quali, qui diceret aliquid quenquam facere : is
non diceret aliquid ab eodem fieri : aut quasi re non essent
idem, id quod aliquis facit, et quod ab eo faciente fit : etiā
si aliter consideretur quatenus tale, aliter quatenus factū
abs tali. Vt cautum esse oportet, cui cum homine tama-
cuto sit negocium. Nam, si quis dicat hanc uiam esse sur-
sum uersus :

sum uersus: ilico Lutherus iurabit, eum negasse eandem
scalas, uia esse deorsum uersus: quia sursum et deorsum
sunt appoſita. Sic diſputant acuti dialectici. Nos homi-
nes ſimplices, et ideote, putamus eandem eſſe uiam, et
Athenis Thebas, et Thebis Athenas: et eandem miſſam
putamus eſſe tam opus operatum, q̄ opus operantis.
Cæterum bonitatem eius et fructū, qui ex illo opere per-
uenit ad populum: peruenire cenſemus ratione operis o-
perati, non operis operantis: hoc eſt, quia ipſum tale eſt:
non quia talis operatus eſt.

S E D hic aliud etiam acumen repperit reuerendus pa-
ter: quod ſi miſſa eſſet opus, aliquo modo ſacerdotis con-
ſecrantis, iam quum omnis miſſa ſit opus bonum: malus
ſacerdos conſecrare non poſſit: uidelicet, quia malus non
poſteſt opus bonum facere. Et hoc argumentum illi uide-
tur tam acutum: ut etiam eo mire gloriatur: atq; ita ſe ia-
ctet: Iſtud argumentum male uexabit aſſertorem ſacra-
mentorū. At ego potius ſuſpicio, imo certo ſcio, talem
argumentatorem male uexari a demonio: qui eum ita de-
mentat: ut non ſentiat, etiam quantumuis malum homi-
nem, poſſe facere opus, aut natura bonum, aut moribus,
aut alij utile et meritorium, etiam ſi damnoſum ſibi. Niſi
forte bonum opus non eſt eleemoſina: aut fieri nō poſſit
a malo. Aut niſi quis cum Luthero credat, baptiſmū bo-
num opus non eſſe: aut malum ſacerdotem non conferre
baptiſmum alteri. Sit illud acumen Lutheri. Nos ho-
mines ruſticuli credimus, miniſtri maliciam dei benigni-
tatem non claudere: Sed ſicut furtiuum ſemen cum opere

Q̄ acute ſci-
licet Luthe-
rus diſſerat.

Stulta Lus-
theri glori-
atio de ni-
hilo.

Acumen
Lutheri.

Opus ex se
bonū nō de-
teri a malo
patratore,

seminantis furis cooperatur deus in frugem: sic in sacra-
mentis, qualiscunq; sacerdos sit, cum eius opere coopera-
tur deus, opus bonum, et gratia definita perfectū. Quod
in sita bonitate, salutare sit illis, pro quibus sit: etiam si
noceat illis, a quibus sit. Nam is, qui fecit bonum opus,
male fecit: et temere tractando sacramentum prodest al-
teri, nocet sibi.

Q V V M regis librum legissem, et Lutheri responsum si-
mul: et q̄ potui, diligentissime considerassem: uehemen-
ter admiratus sum: quid sibi Lutherus uellet in illo, tam
absurdo sophismate: tandem cepi eundem locum, ex eius
Babylone perpendere: ex quo fonte confusionis hic riuus-
lus, inferni fluminis, effusus est. Et ecce, quemadmodum
istic nugatur in missa: sic ibi nugacissime nugatur, in ope-
re: scilicet ut argutia duplici rem intricaret: et duplici stul-
ticia sese inuolueret. Sic enim illic ascribit.

Verba Lu-
theri ex ba-
byl. Capt.

Nullus audeat tantum insanire, ut dicat bonum opus facere
eum, qui pauper et indigens uenit, accepturus de manu diui-
tis beneficium. At missa, ut dixi, beneficium est promissionis
diuine, per manum sacerdotum omnibus hominibus exhibitū.

H I C uides lector, q̄ argute sentiat de bono opere: qui
nihil habendum censet pro bono opere: quod fiat ab ho-
mine: nisi idem fuerit beneficium, erga deum.

Q V A E S O te lector, an tu hunc putas uel reminisci uer-
borum suorum, uel sua interim uerba audire, dū loquitur?
Nam si nihil esse potest bonum opus hominis: nisi quo
beneficium prestat deo: quid illi necesse fuit, incassum tot
uerba fundere: ut probaret, in quolibet opere bono esse
peccatum? Quanto fuit ei facilius dicere: nullum est opus
bonum?

bonum? Nam id aperte nunc dicit: quum nullum esse dicat opus bonum: nisi quod deum donet beneficio. Si quidem, quum oia fecerimus, adhuc inutiles serui sumus: quod enim debuimus facere, fecimus. Ne martyrium quidem, hoc pro bono, bonum opus erit. Quod enim beneficium deo prestat martyr moriendo? An non ille quoque pauper et indigens uenit accepturus de manu diuitis dei beneficiu? dum cum illo nummum exiguum ereum, grandi permutat aureo, immo suum illi ereum reddit: ut reportet aureum. Nam quam ab illo uitam commodato recepit miseram et momentaneam, eam illi reddit: ut beatam recipiat, eandemque nunquam finiendam. Quod igitur beneficium prestat deo? An non omnino nullum? Ergo per te Lutheri, bonum opus non facit martyr: dum uitam impendit pro fide. At deus, quod rex obiecit tibi, Magdalenam pronunciat bonum opus facere: cuius opus, opinor, pro beneficio non habuit. Et homines omnes aiunt eum benefacere: qui soluit debitum: etiam si distinguunt omnes inter beneficium prestitum, et solutum debitum. Solus Lutherus negat quenquam bonu opus facere: nisi qui beneficium prestat deo. Et hoc dicit is, qui dicit iustos benefaciendo peccare. Sic homo sapiens, et nunquam sibi contrarius, asserit pariter istas duas conclusiones. Omne bonum opus hominis habet peccatum: et nullum est bonum opus hominis: quod possit habere peccatum.

HIC te queso lector, ut relegas illa Lutheri uerba magnifica: quibus regem ait ea cogitare de missa: que uidelicet ipse, neque per febrem, neque per frenesim cogitate unquam

Lutheri sententia ne martyrium quidem bonu opus esse.

potuisset. Quantam sibi gloriam his comparauit ampul-
lis: quando nunc omnes aperte sentiant principem, et de
missa et de bono opere loquutum prudentissime: quum
interim de utroq; p suas febres, et freneses, talia nobis ex-
cogitauit Lutherus: ut nunq cogitare uel ipsa febris tam
febrilia, uel ipsa frenesis tam phrenetica potuisset.

Refellit illas ineptissimas argutias: quibus Luthes-
rus conatur probare, missam non esse
sacrificium. Cap. XVI.

HOC igitur egregio triumpho, triumphat malorum
operum patronus, aduersus opera bona: nunc uideamus,
q strenue se gerat furiosus fraterculus, et sacrilegus
sacrificulus, aduersus sacrosanctum sacrificium. Quod,
quo tibi fiat lector dilucidius: principis uerba, quibus
adblaterat nebulo, preponemus. Ea igitur hunc in mo-
dum se habent.

Verba	”	S E D Lutherus satis sentit ipse, facile destrui, quicquid
regis.	”	adstruxerat: si missa possit esse sacrificiū, aut oblatio: quę
	”	offeratur deo. Hanc igitur obicem se pollicetur amoturū:
	”	quod, quo fidelius facere uideatur et efficacius: obijcit si-
Q missa	”	bi ipse prius quędam: quę sibi sentit obstare. Iam et al-
nō sit sa-	”	terum (inquit) scandalum amouendum est: quod multo
crificium	”	grandius est, et speciosissimum: id est, q missa creditur
Lutheri	”	passim esse sacrificium, quod offertur deo. In quam opi-
uerba.	”	nionē, et uerba canonis sonare uidentur: ubi dicitur: Hęc
	”	dona, hęc munera, hęc sancta sacrificia. Et infra: Hanc
		oblationem

"

88

92

99

„ Irridetur

„ Luther?.

99

”

22

22

Luther,

nouus

Esdra.

Verba Lu

there.

”

“

” Argumēta

„tũ Luthe

ri ab exēs

.. plo, ut i=

„pse putat

Christi.

"

93

"

2

• • •

99

כך

22

2

"Responde

"...for argue

”...mêto Luc

”

1

theri de
sacrificio

re. An non Lutherus hallucinatur potius: et aliquid se uide-
dere putat: quod non uidet: et digito conatur ostende-
re: quod nusquam est? Nam obsecro, qualis est ista pro-
batio: quum docere nititur, missam non esse sacrificium,
ex eo, quod sit promissio: quasi promissio et sacrificium ita li-
bi mutuo pugnarent, quemadmodum frigus et calor?
Quæ Lutheri ratio adeo prorsus friget: ut nec responso
digna uideatur. Nam legis Mosaicæ tam multa sacrificia,
quanquam essent figure omnia futurarum rerum: tamen pro-
missiones erant et ipsa. Promittebant enim ea, pro-
pter quæ fiebant: non modo futura quondam illa, quorum
erant figuræ, sed etiam liberationes, expiationes, purga-
tiones, purificationes populi tunc præsentis: pro quo mo-
re solemni quotannis offerebantur. Quæ res, quum tam
aperta sit: ut nemo prorsus eam possit ignorare: ridicula
plane dissimulatio est ista Lutheri: quum nunc argumen-
tetur, fieri id non posse: quod non ipse tantum, sed popu-
lus quoque nouit tam sepe factum.

Promissi-
ones sa-
crificio-
rum uete-
ris testa-
menti.

A V D I S T I lector uerba regis: Audi nunc uicissim uer-
ba nebulonis: ut iudicare possis: quod scite scurreretur frater-
culus.

Deinde, pro sacrificio missæ defendendo, sic Thomisticatur.
Esto, inquit, Missa sit promissio, non hinc sequitur, non esse
simul sacrificium, quando in ueteri lege erant sacrificia, quæ
simul erant promissiones. Respondeo. Huius Thomistice as-
sertionis, debuit rex uel unum exemplum producere. Nunc ue-
ro pro more suo, satis esse putat, si tantum scribat in ueteri le-
ge sacrificia fuisse promissiones, tum mox, Oportet sic esse, Sed
tam stolido assertori (ut uideo) proponendus esset aliquis uo-
cabularius:

cabularius, quo disceret primum, quid significet, tam sacrificium quā promissio. Siquidem promissio est uerbum, sacrificium est res, ut etiam pueri infantes intelligant, impossibile esse, ut promissio sacrificiū, aut uerbū res sit. Me miserū, qui cū talibus stulticię mōstris, tēpus perdere cogor, nec dignus sum, ut ingenio aut eruditiōe pręstātes mecū certēt. Error itaq; manifestariū est, dicere in ueteri lege fuisse sacrificia promissiōes. Nisi rex assertor, lubricitate thomistica, figurate uoluerit loqui, quod sacrificia promittebant, id est, significabant futura in Christo. Verum, hoc non est asserere sacramenta, sed ludere et nugari uerbis. Siquidem, hoc modo, promissio est signum, seu res, nō uerbum. At nos in missa potissimum, uocamus promissionem, ipsa scilicet uerba Christi, sine quibus, panis et uinum essent, neq; signum, neq; sacramentum, neq; missa. Nam quod per sacrificia, in fide oblata, promissiones impetrabantur, aliud est. Non enim hic, uel de fructu, uel significatione sacrificiorū disputamus, sed de ipsa substantia, ut sciamus, quid sit, et quid non sit sacrificium.

Vere istud
ais Luthere,
non es
dignus.

Tu uere nuga-
ris uer-
bis.

Lutheri ar-
gutio de
missa et sa-
crificio.

N V N C expende lector, quā belle rationes principis soluerit nebulo. Nam quū rex inter alias istius ineptias, hoc quoque miserabile sophisma, qua sic intelligit: Missa est promissio: ergo non potest esse sacrificium: ex eo confutarit, quod etiam ueteris legis sacrificia sic erāt promissiones: sicut argutatur Lutherus missam esse promissionem: recurrit nunc Lutherus: et negat sacrificia ueteris legis, fuisse promissiones, nisi sophisticę. Missam uero nihil aliud esse omnino, nisi ueram et meram promissionem. Quid facias lector, isti stipiti: qui sic disputat: tanquam auditores omnes, plane stipites essent. Solet ille uir, grauis ac seuerus, scholasticorum argutias ridere: quum cogatur ipse sepiissime ad ineptissima sophismata cōfugere. Nam, quis nescit

Paulus ap-
postolus.

Cape tu Lu-
there uoca-
bulariū tuū

nescit in sacrificijs Mosaicę legis, manifestas fuisse promissiones dei? Cuiusmodi est illud Leuitici, capite sexto. Pro peccato autem suo, offeret arietem immaculatū, de grege: et dabit eum sacerdoti, iuxta estimationem, mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram domino: et dimittetur illi, pro singulis, quę faciendo peccauit. Vides hic lector tam manifestam esse promissionem: ut nusquā possit esse manifestior. At Lutherus fortasse dicet, in talibus remissionis indulgēde per sacrificia promissiones esse, nō esse tamen promissiones ipsa sacrificia, sed missam non habere promissionem adiunctam: sed ipsius missę substantiam, nihil aliud esse, quā meram promissionem: propterea quod missa sit testamentum: quod nihil est aliud (ut Lutherus ait) quā promissio hereditatis. Age igitur, propius ut uideas lector: quā misera dedecoris sui conscientia, talia deblateret nebulo. Consideremus illud sacrificium: quod isti ipsi, sacrificio uelut figuram quandam preuiam Paulus copulauit apostolus: Lecto, inquit, omni mandato legis a Mose, uniuerso populo, accipiens sanguinem uitulorū, et hircorum, cum aqua, et lana coccinea, et hyssopo, ipsum quoque librum et omnem populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandauit ad nos deus. Quid dicitis nunc domine doctor, ubi est uocabularius uester: quem scurramini proponendum esse principi? Inspicite uocabulariū sacrificij ueteris. Inspicite uocabulariū, sacrificij noui. Nunquid in utroque uocabulario, legitis idē uocabulū? Nunquid sicut sanguis Christi uocatur in altero sanguis testamenti: sic uituli sanguis, sanguis testamenti uocatur

tuocatur in altero? An non igitur (si quid habetis cerebri) facile uideris cōsequi: ut aut testamentum nō sit promissio (et tunc perierit uobis totum fundamentum, quod male collocastis, super testamentum: qui contendatis idē esse prorsus adquare, missam et testamentum) aut, si testamentum sit promissio: tūc uerum esse, quod et uos negatis: nempe illud sacrificium fuisse promissionem. Et sic domine doctor, ego docui uos tam plane, q̄ pueros docere solent pedagogi: q̄ sacrificiū ueteris legis, fuerunt promissiones, non solum eodem modo, quo uos dicitis missā esse promissionē, in lege noua, sed eodem etiā uerbo: quātumuis acute disputeris, sacrificium esse rem, et promissionem esse uerbum: et sic uideris nunc, q̄ pulchre uobis procedat uester uocabularius. Nec tamen hac eo dico: q̄ aut ibi cōtendam in exhodo, aut hic tibi assentiam in euāgelio, testamentum esse meram promissionem: quippe qui plane uideam, id uerum esse, quod rex obiter tibi tribus uerbis ostendit, merum est commentum, quod tu asfers de testamento: quod reuera et illic legem ueterem, et hic significat nouam, iuxta illud propheticum, quod apostolus commemorat. Ecce dies ueniet, dicit dominus: et consummabo super domum Israel, et super domum Iuda, testamentum nouum, non secundum testamentum, q̄ feci patribus eorū, in die, qua apprehendi manum eorū: ut educerē illos de terra Aegypti: quoniam ipsi nō permanserunt in testamēto meo: et ego neglexi eos dicit dominus. Quia hoc est testamētum, quod disponam domui Israel, post dies illos dicit dominus, dando leges meas, in men-

Volue Lu-
there diligē-
ter hoc uo-
cabulariū.

tem eorum, et in corda eorumⁱ superscribam eas, et ero eis in deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit unusquisq; proximum suum, et unusquisq; fratrem suum, dicens: Cognosce dominum, quoniam omnes scient me a minore usq; ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, et peccatorum eorum iam non memorabor. Dicēdo autem nouum, ueterauit prius. Quod autem antiquatur et senescit, prope interitum est.

QV I D hic dicit esse testamentum uetus? quid hic appellat nouū? an nō legem ueterem, et legem nouam? idq; tam aperte multis modis enūciāns, ut nullum habeas tergiversandī locum, aut uanissimum commentum tuum tuendi: quod nulla, neq; ratione, neq; scriptura fretus, merito arbitrio tuo statuis stolidē, et uelut pro imperio iubes orbem credere. Quamobrem (ut dixi) non hęc eo protuli: quod in Exhodo cōtendam, testamenti uerbum significare promissionem: sed ex alijs sacrificijs ostenditur promissionem, nec obstat, nec repugnare sacrificio: quemadmodum ipse blateraſti, et ex illo brobauī: quod satis est aduersus te: si testamentum foret mera promissio, sicut tu contendis: tunc aliquod saltem sacrificium fuisse promissionem in lege Mosaica, quod tu homo absurdissimus, et absurdum esse iactas et impossibile.

Verba
Lutheri.

Miratur etiam dominus Henricus, quales nam ego concionatores audierim, quod scripserim: nihil esse in concionibus de promissionibus his unquam dictum, ipse uero ad tedium usq; audierit de testamento, de promissionibus, de testibus. &c. Respondeo. Et ego miror, regis esse tam rude caput, et tantā amentiam, qui tam insignes conciones audierit, et adeo nihil didicerit,

didicerit, neq; intellexerit uerbum dei, nostrum opus aut sacrificium esse non posse, quin contrarium sine fine blaterat.

MIRATUR (opinor) dominus **Henricus, Lutheri** caput tam stolide gloriosum esse: ut ex fece triuialium et rācidarum concionum, dogma ipsum tā insanum hauserit: quod uelut nouū et inauditum prius, toti propinaret orbī: quum hoc dumtaxat habeat noui, quod idem stultius tractatur ab illo, q̄ quisquam ante tactauit. Nec pudet eū, iam toties uictū atq; reuictū turpiter, summo cū probro suo, stolide nugari rursus illo despuendo sophismate. Si enim ulla scintilla rationis humanę in eo uigeret, utiq; negare non posset signum dei, opus dei esse erga nos. Sic sacrificium, et promissiones dei esse uerbū dei, nō opus nostrum.

Et iure optimo miratur.

Verba
Lutheri.
Vide, q̄ hęc
consentiāt
superioribus.

IMO si in **Luthero** uigeret ulla scintilla rationis humanę, nunquā secum posset in tam paucis uersibus, tam insane pugnare. Nunquid hic dicit manifeste nobis, tam sacrificium q̄ promissiones esse uerbum dei: atq; usq; adeo confirmat istud: ut eum censeat, ne scintillam quidem humanę rationis habere: quisquid id negare fuerit ausus? Nullam ergo scintillam rationis humanę prorsus habet **Lutherus**. Nam id ipsum in eadem pagina, prorsus negauit. Ideo enim negauit sacrificium posse promissionem esse: quia omnis promissio uerbum sit, et omne sacrificium res: atq; ob id uerbum esse non possit: quū nulla res uerbum sit. Verum ne fingere possit, me per calumniam sua uerba deprauare pro meo commodo, sua illi uerba licet tā nuper dicta, quoniam illum oblitū esse uideo, nō grauabor commemorare denuo.

Tam stolido assertori (ut uideo) proponendus esset aliquis uocabularius,

Verba
Lutheri.

cabulurius, quo disceret primum, quid significat tam sacrificium, q̄ promissio. Siquidem, promissio est uerbum, sacrificiū est res, ut etiam pueri infantes intelligant impossibile esse, ut promissio sacrificium aut uerbum res sit. Me miserum, qui cū talibus stulticię monstris, tempus perdere cogor, nec dignus sum, ut ingenio aut eruditione pręstantes mecum certent.

EN hominem lector dignum, qui cum Mīnerua disputet: quem miserandum sit, ita cogi tempus cū stultis perdere: quum sit ipse tam sapiens: ut in uno uersu stolidos clamet esse: qui sacrificium putent uerbum esse, aut esse uerbum posse: quum sit res: et post in proximo fere uersu contra clamet, stolidos esse, nec ullam scintillam humanę rationis habere: qui negarent sacrificium esse uerbū. An non isti sacramentorum impugnatori, foret opus nō uocabulario, sed cauterio: quo tam stolidę fronti, ad perpetuam rei memoriā, stultitię nota inureretur.

Deinde rex iste mendaci, qui hoc loco scribit sese usq; ad tediū audisse de testamentis et promissionibus eiusmodi, postea de sacramento ordinis garrit, in tota cœna, Christi nullam esse promissionem, non modo sibi ipsi turpissime cōtra dicens, sed impudenti mendacio in cēnam domini insaniens. Sic pręcipitat Papistas, furor et amentia, ut prorsus nihil uideant, quid dicant, aut contra quid statuant.

MALE habet Lutherū: q̄ ei tam pręclari inuenti gloriam fratres interciperent: non potest adhuc concoquere, q̄ rex eadem prius audiuit ab alijs, eiusdem farine fraterculis: id, inquam, Lutherus ferre non potest. Nam, qui uolet ingeni cedere, rarius erit: sed clamat regem esse mendacem: certe si me audiret princeps, potius q̄ Lutherum habeat inimicum, totam tam stulti inuenti laudem solidam

Verba
Lutheri.

Luther⁹ nugas suas alijs inuidet
nugatorib⁹

solidam reddet Luthero. Sed addit tam iratus, ut sese loquentem non audiat, regem qui se mentitur tantum audisse de testamentis et promissionibus, postea garrere in tota cena Christi, nullam esse promissionem, atque ita et sibi contradicere, et in cenam domini insanire. Primum lector, expende mirabilem reuerendi patris prudentiam: qui ex eo quod rex ait, se plus millies audisse fraterculos aliquot indoctos, ea predicasse stolide: quæ nunc Lutherus iactat, sese primum sapienter inuenisse, colligit regem sibi contradicere, si dicat utrosque nugari, et illos stultos et hunc stultiores esse: hanc uidelicet uocat reuerendus pater potator repugnantiam. Deinde (salua reuerendi patris reuerentia) reuerendus pater impudenter mentitur: quum dicit regem dicere, nullam esse promissionem in cena dominica. Nam id non dicit: quippe qui fateatur esse promissionem: sed non eius generis promissionem, quæ iuuat Lutheri causam. Neque enim ullam illic promissionem esse factam cuiquam, propter sacramenti receptionem: quod Christus instituit in cena: sed per sanguinis effusionem, quem Christus effudit in cruce. Quod, quo uideas lector apertius: audi rursus uerba principis.

Quid Luthero sit sibi quenquam contradicere.

SED tangemus tamen Lutherum aliquanto propius. Eucharistiam concedit esse sacramentum: quod nisi fateatur, insaniret. Aut ubi repperit in scriptura, promissam in illo sacramento gratiam? Nam ille nihil recipit, nisi scripturas, et easdem claras. Legatur locus de cena dominica: non reperiet apud ullum euangelistarum, in susceptione sacramenti promissam gratiam. Legitur a Christo dictum.

Verba regis.
"
"
"
"
"
"

Luther⁹
nō potest
tueri suā
sentētiā.

ctum. Hic est sanguis meus noui testamēti : qui pro mul-
tis effundetur, in remissionem peccatorum. Quibus uerbis
significauit, semet in cruce per passionem redempturum
genus humanum. Sed quū dixit ante : Hoc facite in meā
commemorationem : nullam hoc facienti, id est sacerdoti
consecranti, aut eucharistiam recipienti, gratiam ibi pro-
mittit, nullam peccatorum remissionem. At nec apostolus
in epistola ad Corinthios, quum interminetur male
manducantibus iudicium, ullam mentionem facit de gra-
tia bene manducantium. Quod si quid ex capite sexto Io-
annis, gratiam promittat suscipienti sacramentum carnis
et sanguinis domini, ne id quidem quicquam iuuare Lu-
therum potest: quippe qui totum illud caput neget, ad eu-
charistiam quicquā pertinere. Videtis ergo, ut istam pro-
missionem gratiæ, quam pro totius sacramenti fundamē-
to, magnifice nobis in toto promisit opere, non potest in
eo tueri sacramento, quod fere solum relinquit, nisi quod
necesse habet præter scripturæ uerba, recurrat ad ecclesiæ
fidem.

N V N C uides lector, huius reuerendi patris impudē-
tem calumniā, et non minorem stulticiā. Nam id im-
putat regi, quod nusquam dicit: ad id uero, quod dicit:
Lutherus nihil contradicit: quum tamen sit eiusmodi, ut
totum Lutheri fundamentum subruat: illud inquam fun-
damentum, quod habet pro firmissimo, nempe nihil cre-
dendum esse necessario: nisi probetur euidentibus scrip-
turis: Princeps locum explicuit: ac fecit planum, quod
dixit, nempe Lutherum non posse, ex illo loco probare euidentē

uidenti scriptura, illud sacramentū habere promissionem gratiæ: quum euangelium ibi non dicat: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui bibetur in remissionem peccatorum: sed qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. At quid respondet ad hæc tam aperta Lutherus? Certe nihil aliud, nisi, Tu mentiris. Nam hoc illi frequens est, quum ipse mentitur. Quamobrem, non alio opus est responso, quā ut idem ei totidem uerbis respondeat Echo.

Lutheri responsio.

Audet etiam asserere, manifestum esse, fieri a sacerdotibus, non modo id, quod Christus in cœna, sed quod et in cruce fecit. Respondeo. Quando hoc dominus Henricus tantum dicit, et non probat, Dico ego contra, manifestum esse, sacerdotes in missa id omittere, quod Christus in cœna fecit, et id facere, quod iudei fecerunt in cruce Christo. Nec dico hoc solum, sed probo quoque. Nam qui uerbum dei peruertit et extinguit, is uere crucifigit filium dei, id quod faciunt omnes, qui ex promissione opus faciunt, quum hoc uere sit ueritatem dei mutare in mendacium.

Lutheri uerba.

Nunc dñe, ego dico, tu mentiris.

A I T regem istud dicere, et non probare: sed interim illa dissimulat omnia, quibus id rex probauit. Tacet illud apostoli: quod testamentum mortem testatoris inuoluit. Tacet et illud eiusdem: Quotiescunque manducaueritis corpus domini, et sanguinem eius biberitis: mortem domini annuntiabitis: quæ in cruce peracta est, non in cœna. Mors ergo pertinet ad illud sacramentum: per quā se Christus obtulit. Item illud tacet, quod rex docuit, a spiritu sancto ideo ecclesiam doctam infundere aquam in uinum: quia aqua cum sanguine fluxit e latere Christi, morientis in cruce. Hæc omnia dissimulans, cœset se egregie oculos omnium festiua illa perstrinxisse blasphemia: qua sacerdotes omnes ait, iterū

cur in missa aqua uino misceatur.

Blasphemia
scurrilitas
Lutheri.

Verba
Lutheri.

ait, iterum crucifigere Christum: quicumque missam dicunt esse bonum opus, aut sacrificium. At quum satis constet, id nunc facere totam ecclesiam Christi: quum constet idē fecisse totam ecclesiam tot etatibus: quū illas ipsas missas quas celebrasse feruntur, et beatus clemens, et apostolus Iacobus, oblationem appellant et sacrificium: nec ullum unquam canōnem quicumque legit, tam uetustum: in quo uenerandum illud sacramentum non sit appellatum sacrificium. Quis est usquam tam tepide Christianus: qui ferre possit in tot millia sanctorum, qui usi sunt illo canone: per quem sacramentum corporis et sanguinis dominici offertur in sacrificium, istum tam scurrili petulantia scurrantem scurrā: ut eos dicat cum Iudeis rursus Christum crucifigere: quorum plerique pro Christo, sanguinem suum non dubitarunt effundere: pro quo Lutherus, nisi talis esset nebulo: qui grauaretur effundere unum scyphū ceruicis, nunquam posset in animum inducere: ut tam stolidā scurrilitate baccharetur in sanctos: et in sanctorum blasphemijs blasphemaret deum.

Post hęc urget me canone illo missę, in quo missa sacrificiū nominatur, cuius authoritate ideo me uult teneri, quod eius uerbis usus sim. Nam ista uerba, Quotiescunq; feceritis. &c. non in euangelio reperiri dicit, sed ista, Hoc facite, In Paulo uero esse alia. Hic uide infelicem Satanam, ut reptat, ut captat, ut queritat effugia, sed frustra, non effugiet. Canonem ego reieci, et reijcio, quod prorsus aperte contra euangelion, uocat sacrificia, quę sunt signa dei, promissionibus adiecta, nobis oblata a nobis recipienda, non offerenda. Nam quod rex dicit in euangelio non esse ista uerba, Quotiescunq; feceritis, quis puer non uidet, grammaticam assertori tanto deesse: quasi uero necesse sua

cesse fuerit euāgelistas, per omnes syllabas concordare, et formam illam sacramenti statuere, quam nobis papistę sic immutabilem et necessariam statuerunt, ut peccati mortalis reum faciant, et infarno tradant, qui dictiunculam illam enim, omiserit, scilicet Rhadamanti et Aeaci illi, libertimarum conscientiarum carnisfices, sic delyrant. Igitur testibus grammaticis, et communi omnium sensu, dico, idem esse, quod euangelistę de cęna dicunt, quantumuis paucis uerbis uariāt, idemq; esse. Hoc facite, quod quotiescumq; feceritis, Cuiusq; credo spiritum sanctum singulari cōsilio, ut euangelistę eandem rem paulo aliter scriberent, et peccarent peccatum illud irremissibile in formam sacramenti papisticam, quo nos a futura superstitione et tyrannide impiorum hominum tutos redderet. Neq; enim minus uere consecraret, qui forma Lucę, Marci, Matthei, Pauli uteretur, q̄ qui canonis illius impij, et falsi utitur.

V E R E urget te canon missę: quem tu uno loco probasti: et usus es pro te: sed hoc nihil est contra te: qui nihil cēseas esse stultius: q̄ ut quis q̄ exigat abs te: ut uerbis tuis debeas stare: cui perpetuus mos est: quicquid dixeris, quū libet, rursus indictū dicere. Sed miror, quid hic loci fuerit tibi garriendi, de euāgelistarū cōcordia: quasi rex eos negasset diuersis uerbis idē dicere, aut quasi quis q̄ euangelistarū hęat ea uerba: quę tu ad cōfirmāda tua sumpsisti, de tibi toties improbato cāone. An ita nugādo sperasti fucū te facturū lectoribus: ne sentire possent, q̄ belle respondeas? Nam te festiue putas in regē ludere: cui grāmaticā deesse, quēlibet ais puerū uidere: deinde tu tātus grāmaticus citatis in testimoniū grāmaticis omnibus, et cōmuni omnium sensu: dicis idem esse, Hoc facite, quod hoc facite, quotiescumq; feceritis. Si tantum disputasses illo loco, sic sensisse Christum, et aliqua loquutum alias, talī gene-

Hi te dely-
rum uel po-
tius furiosū
reddunt.

Perpetuus
mos Lu-
theri.

Lutheri ca=
nō adinter=
pretandum
scripturas.

re locutionis : ad quæ propositum ei non erat, quenquam obligare: potuisset res utcunq; tolerari. Nunc uero, quū dicis ex grammatica, et communi hominum sensu, idem esse, hoc facite, quod hoc facite, quotiescunq; feceritis, ego neminē esse puerū puto tam rudem grammaticę: qui non rideat tuam grammaticam: et tibi censeat neq; communis hominum sensus, neq; peculiaris, quicquam esse, sed magis pecuinum, q̄ sit in ulla pecude: per quem doceamur ex grammatica, et communi sensu sic perpetuo scripturas intelligere, Hoc facite, quotiescunq; feceritis. Eleemosinam date, quotiescunq; dederitis. Ieiunate, quotiescunq; ieiunaueritis: et ad eundem nimirum modum deducet: ne furtum facias, quotiescunq; non feceris: deum diligite, quotiescunq; dilexeritis: et non mechaberis, quotiescunque non mechatus fueris. Cætera simili ratione et hæc regula reuerendī patris intelligendi scripturas, et grammatica, et sensu communi, per quam possit effugere, ne quis probare possit euidentibus scripturis, aut ullam uirtutem præceptam esse, aut uitium ullum prohibitum: et tunc facilius poterit sustinere, q̄ bona op̄era nihil prosunt, nec mala nocent: sufficit sola fides, sufficit ad salutem nō ex promissione Christi, sed ex promissione Lutheri.

**Refellit illud absurdissimum Lutheri sophisma: quo
sic argutatur, Sacerdos in missa recipit eu-
charistiam: ergo non potest
offerre. Cap. XVII.**

Vbi uero

VBI uero ego scripſiſſem, ſacrificium et miſſam pugnare, cum ſacrificium offeratur, miſſa uero recipiatur, hic audet audax dñs Henricus Lutherū ad Bibliā prouocare, dicens, Vbi eſt in ueteri lege uſpian, ullum ſacrificium, quod non ſimul offeratur, et recipiatur? Plane hic Lutheri iactat ſummum argumentum corruere, ſecurusq; triumphat gloriouſus aſſertor. Reſpondeo. Non eſt hoc meum ſummum argumentum, ſed illud, quod ſupra dominus Henricus pro Thomiſtica benignitate mihi donauit, ſcilicet miſſam eſſe teſtamentum et promiſſionem, hoc inquam, capitale meum argumentum eſt. Tamen ut triumphatori aliquid ſuggeram, ſi dominus Henricus, ſolum Bibliā ſemel aperuiſſet, et inſpexiſſet, imo ſi memiſſet pſalmi quinquageſimi, quem puer olim legit (ſi Chriſtianus eſt) non iactaſſet triumphum tam Thomiſticum. Siquidem illic legiſſet holocauſtum, quo nullum celebrius et maius ſacrificium eſt in lege. Hoc certe totum ſoli deo offerebatur, nihil ex eo recipiebatur.

HIC ſaltem ſentiens Lutherus, infirmam eſſe iſtam aſciem, q̄ teſtiſſime poteſt, dat ſignum receptui: et ait iſtud non fuiſſe fortiſſimum fundamentum ſuum, ſed illud potius, q̄ miſſa ſit teſtamentū: quod ait regem illi pro Thomiſtica ciuilitate donaſſe: ſed quod omnes uident prius confutatum eſſe, q̄ donatum: poſt ita donatum, ut quo magis id Luthero donauerit: eo ſtultioſiorem Lutherū probauerit: qui ſtolide ſibi fundamentum ſumpſerit: quod ei donari ſine ullo incommodo potuerit: donatum nihiſ ei proriſus profuerit. Et tamen adhuc tam ſtupidus eſt: ut id non ſentiat: ſed ita nitatur illius argumenti ualidiſſimo robore: ut iam iſtud, quod idem non poſſit offerri, quod recipitur, habeat propemodū pro delicto: nec tñ uideo, cur alterum ſit altero firmius. Nam hec duo, miſſa eſt pro-

Verba
Lutheri.

Et hoc tibi
non dedit
rex, ſi ſatis
intelligis.

Lutherum
ipſum iam
propemodū
ſuis diffide-
re debetis.

Q̃ pulchre
Lutherus
tangat regē
scilicet,

missio: ergo non potest esse opus: et sacramentum recipitur: ergo nō offertur: sunt perq̃ similia sophismata, uelut eiusdem mali corui mala oua. Verum fugiens uelitatur tamen, ne se fugere fateatur. Nam quum sic fuisset argutatus in Babylonica, Sacramentum altaris recipitur a sacerdote: ergo non offertur deo: nam idem et recipi et offerri non potest: princeps admiratus sophisticationem, quærit, an nō oia sacrificia in lege Mosaica, et offerebantur, et tamen recipiebantur ac manducabantur. Hic mirifice uidetur sibi respondere Lutherus, quum profert unū sacrificium, quod totum incendebatur: quasi satis esset ipsi, aliquod unum tale reperiri: ac nō potius satis esset regi aduersus Lutheri sophisma, uel aliquod unum fuisse sacrificium: quod et offerebatur et manducabatur. Verum Lutherus, egregie uidelicet tetigit regem: quia rex de omnibus dixit: quum iste doceat excipiendum unū. Tanq̃ si rex ita quesisset: quis tam impius est: ut neget sacrosanctum sacramentum, a sacerdotibus oblatum, prodesse populo? Quis tam absurdus hereticus: ut putet solam fidem sufficere, et opera bona non exigi? Quis tam stolidus est: ut censeat populum Christianū nullis obligari legibus? et mille quæstiones huiusmodi: Prosiliat ilico Lutherus, ac suo more, sic derideat principem. Q̃ obliuiosus est iste rex: qui tam impium et stolidum asserit esse neminem, ut dicat talia? Ergo ut huic assertori suggeram: si dominus Henricus, solum semel aperuisset, et inspexisset libellos meos, non tam fortiter asseruisset, neminem esse tam impium, neminem esse tam hæreticum, neminem esse tam stolidum.

stolidum, siquidem illic, tam impium ac stolidum hæreticum facile uidisset me.

NESCIO quid hic pro se reperiât rex: ego certe nihil reperio, sed fateri cogor hac sane parte plane uictum esse. Nec enim mihi hoc desumpsi: ut si quid parum caute scriptum sit a rege, defenderem: aut per calumniâ uellicem, si quid forte ueri dicat Lutherus. Imo cupio potius: ut uerq; quicquid erraret, emendet. Igitur, quemadmodum Lutheri suaferim: ut tam multas, tam stultas, impie suscitatas hæreses, reuocet, atq; recantet. Ita plane regi cõsuluerim: ut impofterum calamo temperet, ac scribat circumspectius: et quoties dicit, nullum sacrificium fuisse oblatum olim, quin idem manducaretur: excipiat holocaustum: Si neget quenquam quicquã creare posse de nihilo, semper excipiat deum. Si neget ullam uirginem esse quæ peperit, excipiat tamen Mariam. Si neget quenquã esse tam impium aut stolidum: ut hoc aut illud asserat immanis absurditatis hæreticum meminerit in talibus, excipere semper Lutherum.

Candidum
authoris in
stitutum.

Verba
Lutheri.

Hic uos uide-
mini non
satis tenere
uestra bi-
blia.

Quin si rex meus paululum haberet humani sensus, uerterem triumphum quæstionem in eum, et dicerem. Vbi est in lege ullum sacrificium, quod recipiebatur, et non penitus totum offerebatur? An mihi sacrificium hic faciet, armos, peduscula, et alia, quæ in usum sacerdotum cedebantur? Aut offerre, rex illusor equiuocus denuo uocabit, quod per populum et sacerdotes ex agris offerebatur, et applicabatur coram domino? Scilicet idem est offerre apud dominum Henricum. Verum quid hoc ad me, quid nugigerulus fingat? Mihi satis est in lege, quicquid offerebatur deo, totum incendebatur. Quod autem non incendebatur, sed partim sacerdoti, partim populo tribuebatur, non

LL ;

offere-

offerebatur, sed de oblatis sepebatur et edebatur. Verū quid ista sacra cum prophanis? Igitur in calice meretricis Babylonice nullum est sacrificium, quod solum offertur, illa enim sūt Biblia nostri domini Henrici, Biblia nostra referta sunt talibus sacrificijs.

H I C sibi uidetur acutus: et mirum se reperisse putat esse fugium: dum distinguit inter afferre et offerre: atq; id solum disputat esse sacrificium: quod incenditur domino: cætera uero, quibus uel sacerdos uescitur, uel hi, pro quibus offertur, negat esse sacrificium: hic regnat, hic ridet, hic subsannat papistas: et uelut prophanos, arcet ab his tam sacris distinctionibus: quibus distinguit argute inter afferre et offerre. Sed interea miror istum reuerendum fratrem: qui miratur esse quenquam: qui illum prouocet ad biblia, non teneri memoria caput secundum Leuitici: ubi ita legimus. Anima quum obtulerit oblationem sacrificij domino, similia erit eius oblatio. Fundetq; super eum oleum, et ponet thus: ac deferet ad filios Aaron sacerdotis. Quorum unus tollet pugillum plenum simile et olei ac totum thus, et ponet memoriale super altare, in odorem suauissimum dño. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorū eius, sanctū sanctorū de oblationibus domini. Quū autem obtuleris sacrificium coctum in clybano de simila, panes scilicet absq; fermento conspersos oleo, et lagana azima oleo lita: si oblatio tua fuerit de sartagine simile consperse oleo, et absq; fermento: diuides eā minutatim, et fundes super eam oleum. Si autem de craticula fuerit sacrificium: eque simila oleo conspergetur: quā offerens domino, trades in manibus sacerdotis. Qui cum ob-

Leuitici,

Hic cine pater totū offerre batur.

cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, et adolebit super altare, in odore suauitatis domino. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus domini. Omnis oblatio, que offertur domino, absque fermento fiet: nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio domini. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare uero non imponentur in odorem suauitatis. Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies: nec auferes sal fœderis dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal.

Hic liquet
non totum
sacrificium
adoleri so-
litum.

A N N O N hic reuerende pater, manifeste dicit scriptura, id quod cedit in partem sacerdotum, primū fuisse partem oblationis sacrificij: deinde idem uocat reliquum de sacrificio: quod, quid aliud est, quā eam partē sacrificij, quæ superest? quod etiam appellat sanctum sanctorum de oblationibus domini. An ideo uocat sanctum sanctorum de oblationibus domini: quia (secundum præclaram rationem paternitatis uestre) nunquam fuit oblata domino? An paternitas uestra sic intelligit sanctum sanctorum de oblationibus domini, id est sic separatum ab oblationibus domini: ut nunquam fuerit pars illius oblationis, quæ tota fuit oblatio domini? Paternitas uestra, sæpe iactat grāmaticam suam: sed si hæc sit grāmatica uestra: tunc si uultis dicere, quod non estis asinus: uos habetis necessario concedere, quod estis de asinis: id est per grammaticam uestram seperatus ab asinis: sed per cæterorum omnium, id est unus ex asinis: et hic sensus est communior et uerior. Id ipsum etiam ostendit, quod ita legitur in eiusdem capituli fine. Sin

Grāmatica
Lutheri.

Mirum qui
nō hęc me-
ministis do-
mine Lu-
there.

Hic luthere
uideas non
tenere con-
sequentiam
tuā, recipi-
tur, ergo nō
offertur.

fine. Sin autem obtuleris munus primitiarum frugū tuarum domino, de spicis adhuc uirētibus, torrebis eas igni: et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas domino, fundens super eas oleum et thus imponens: quia oblatio domini est, de qua adolebit sacerdos, in memoriam muneris: partem farris fracti et olei ac totum thus. In his uerbis, uideris pater, q̄ manifeste scriptura dicit, totum esse oblationem domini: quanq̄ inde partem dumtaxat adolebit sacerdos. Quid illud? Reliquā autem partem simile, comedit Aaron cū filiis suis, absq; fermento. Ideo non fermentabitur: quia pars eius in domini offertur incensum. At quare non posset fermentari, postquam illa pars separata est, et incensa: nisi quia id quoq; quod reliquum est, et non adoletur in incensum, tamen offertur domino. Nam et ante fuit præceptum: quod omnis oblatio, quod offertur domino, absq; fermento fiet. Manifestum est ergo, hanc quoq; partem, quæ non incenditur, sed ducatur a sacerdotibus, oblationem esse, quæ offertur domino. Eamq; ob causam, illam quoq; partem manducare iubentur, absq; fermento: quam aliqui possent fermentare: si sacrificium non esset, sed quod tu dicis separatum. Vis adhuc Luthere locum apertissimum? Ista est inquit, lex hostiæ pro peccato. In loco ubi offertur, holocaustum immolabitur coram domino, sanctum sanctorū est: sacerdos, qui offert eam, comedit eam: et rursus, sicut pro peccato offertur hostia: ita pro delicto utriusq; hostiæ lex erit, una ad sacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Et iterum. Omne sacrificium simile, quod coquitur in clybano, et

bano : et quicquid in craticula, uel in sartagine præparatur : eius erit sacerdotis : a quo offertur . Hic uides, etiam si pars dumtaxat incenditur : tamen ita scriptura testatur : quod totum effertur : et quod a sacerdote manducandum est ab eo manducari debet : a quo offertur . Et huius rei testimonijs, tam plena est scriptura sacra : ut pene pudeat istum proponere : tanquam res egeret probatione : et tamen admiror, si deessent cætera . Quid dicet uestra fraternitas ac illud sacrificium : de quo scribitur Exhodi, capite. XII . in quo agnus immaculatus masculus immolabatur totus : et totus manducabatur : et dominus doctor Lutherus, docet nos nullum sacrificium manducari solitum apud iudeos : quia non est idem offerre et afferre . Et hæc est illa sacrosancta sapientia : quam non possumus capere, nos qui sumus hebetes et prophani papistę : quam suos docet perfectos acuti isti et sacrosancti potistę .

Redarguit ridiculam arrogantiam Lutheri, qui ridiculum putet, obijci aduersus se auctoritatem
omnium sanctorum patrum.

Caput. XVIII .

VLtimo dicta patrum inducit pro sacrificio missario statuendo, et ridet meam stulticiam, qui solus uelim sapere præ omnibus, quod sit stultissimum. &c. Hic dico confirmari hoc nomine meam sententiam, nam hoc est, quod dixi. Thomisticos asinos nihil habere, quod producant, nisi multitudinem hominum, et antiquum usum . Deinde ad proferentem scripturas dicere . Tu es stultissimus omnium . Tu ne solus sapi-

MM

pist Tunc

Quinet ara

rogantissi-
mus omniū
et glorię a-
uidissimus.

Audax men-
daciū et ma-
nifestum Lu-
theri.

pis? Tunc oportet sic esse. Mihi autem stultissimo omnium hoc
fatis est, q̄ sapientissimus Henricus nullam scripturam contra
me potest producere, nec productas contra se diluere. Deinde
cogitur concedere suos patres sepius errasse, suum antiquum
usum non facere articulum fidei, in quos fidere non licet, nisi
ecclesię illi multitudinis, cuius ipse defensor est cū indulgētijs.

EN iterum, q̄ magnifice nunc de scripturis a se produ-
ctis, tanquam aliquid produxisset ad propositū, aut qua-
si rex illam unā, quā detorto collo, secum traxit inuitam,
uno uerbo nō sustulisset sacrilego ac plagiaro, et germano
sensui restituisset: quasi rex illius absurda sophismata non
diluisset euidentibus scripturis: ita nunc impudens audet
dicere, scripturas contra se productas non esse: quas ipse
pro se produxit non esse solutas. Sed illud uidelicet absur-
dum est: q̄ quum uersetur in quæstione: quis nam sit scri-
pturę cuiuspiā propositę sensus, audiat aliquis dicta san-
ctorum patrum omnium in idem consentientium præfer-
re, dicto unius fraterculi, et sibi dissentientis heretici. Nā
illud est, quo uideo sic urī (nec sane miror) Lutherum: q̄
rex ait, mirum esse ex tot sanctis patribus, ex tot oculis,
quot in ecclesia tā multis seculis, idem legerunt euange-
lium: nullum fuisse unquam tam perspicacem: ut rem tam
apertam, q̄ hanc uideri uult Lutherus, potuerit deprehē-
dere. Neminem ergo, qui sapiat, crediturum esse Luthero:
nisi primum doceat, aut aliud euangelium legisse se, q̄ san-
cti illi patres legerunt, aut illud idem uel legisse diligen-
tius, uel intellexisse melius: aut sibi deniq̄ maiorem esse
curam fidei, q̄ ulli unquam hactenus mortalium fuerit.
Hęc uerba regis absurda uidelicet sunt Luthero. Ad quæ
non miror,

non miror : si cupiat obsurdescere . Nam certe, quantum-
uis ille sibi perfricauerit frontem : fieri tamen haud potest :
quin ista mordax ueritas, homini mendaci male perfricet
aurículas etiam quantumuis asininas . Nam quid hic ha-
bes Luthere, quod dicas ? Producitur ab alterutro uestrū
scriptura : quam uterq; agnoscit pro sacra : sed de sensu nō
conuenit inter uos : quid hic fiet ? quis iudicabit, uter ue-
strum ueriores afferat illius scripturæ sensum . Vter nunc
petit equius ? Tu petis tibi credi, rex uetustis patribus .
Quid affers causæ, cur hos recuses iudices ? Si lis difficilis
est iudicatu, talibus iudicibus opus est : sin facilis, nō est a-
lijs faciliior, q̃ fuit illis . Quid illos ab hoc iudicio reijcis :
qui maxime debent recipi ? Nā ex his, qui hodie uiuunt,
alij boni sunt, alij mali . Mali tibi propter uitia fauēt . Bo-
ni propter eadem tibi sunt infensi . Sic utrosq; ab hoc iudi-
cio diuersus affectus submouet . Antiqui patres odisse te
non poterant : qui tot ætatibus ante defuncti sunt, q̃ quis-
quam suspicari posset, q̃ te merdam talem cacodemum a-
liquis, aliquando foret excacaturus in terrā . An non, hoc
iudicium est cōscientiæ tuæ tuo ipsius iudicio damnatissi-
me : q̃ recuses tales iudices ? At idem prius obiecisti, sicut
appellas, papistis : q̃ illi postulent sibi solis credi : quum tu
credi postules apertissimis dei scripturis . Primum te que-
so uir prudentissime, quibus sibi solis postulant credi pa-
pistæ : uidelicet solis Italis, Hispanis, Germanis, Anglis,
et deniq; solis omnibus, non modo qui uiuunt hodie, sed
et quicunq; boni, a Christi morte uixerunt ? Tam absurdi
sunt : ut postulent credi solis omnibus . At tu credi postu-

Responde-
bit se utpo-
te doctum
celitus.

Vide lectori
quod Luthe-
rus iniquū
postulatum
uocet.

Hoc nō pu-
tas absurdū
Luthere?

Lutheri
uerba.
Nō est opus
insultare,
nā hę portę
tibi patent.

las apertissimis dei scripturis : sed quomodo, precor, ap-
pertum uocas : quod in tot seculis, nemo tam oculatorum
uironum potuit cernere ? Deinde quum iam cōtrouersum
sit, in utram partem aperte sint illę scripturę, in tuam ne,
an in diuersam : quum pro tua parte neminem afferas tuę
sententię, uel patronum uel testem : quum ecclesia contra
te proferat publicū christianorū omnium cōsensum : atq;
antiquorū patrū dictis probet, idem etiā per tot secula
omnes sensisse fideles ? quis absurdum censet, nisi tu (qui
omniū es absurdissimus) si malint omnes sibi solis omnis
bus fidere, q̄ unī dumtaxat infideli tibi ? Atq; hęc quum
tā aperta sint : ut ea uel cæcus aperte cernat : nec suum ca-
sum Lutherus (quo turpissime deiectus est) aut sentire
possit, aut tegere : tamen (sicut ebrii solent) uigilans som-
niat deliria : et magnifice sibi decernit triumphum.

Hic, inquit, sedeo. Hic sto. Hic maneo. Hic glorior. Hic trium-
pho, Hic insulto papistis, Thomistis, Henticistis, sophistis, et
omnibus portis inferi. Neq; curo, si contra me stent mille Aus-
gustini, et mille Cypriani.

N V N C tibi Luthere uideris, te gessisse strenue : quasi
uero magna res sit, ad istum modum furiosum furere : et
(quod deploratis hæreticis accidit miserrimum, postquā
in profundum desperationis deciderint) iam cuncta prorsus
humana et diuina contemnere. Vtinam miselle super
te non urgeret os suum puteus. Tum te uideres miser, et
deplorares infelicem fortunā tuam : ac sermone uerso cla-
mares, Heu miser huc cecidi, huc detrudor, hic iaceo, hic
derideor, hic crucior, hic trucidor in profundo Baratri :
hic super me clauferunt portas suas omnes inferi : hinc in
illa tre-

illa tremenda die, me producent demones ad iudicium: heu miserum me, q̄ miserandum spectaculum. Ibi tūc insultabunt mihi, quibus ego nunc insulto, papiste, Thomiste, Henriciste, Augustini, Cypriani, et omnes superi. Tunc me contemptum a Christo, quem ego prius in ecclesia sua sanctisq̄ contempseram, rursus reducent cacos demones: et portas rursus occludēt inferi. Ibi iacens pauper, cum damnato diuite, cruciatus flamma multis frustra gemitibus implorabo millies, ut unus Augustinus, aut unus Cyprianus, quorum prius demens millies, mille contempsi, uel uno digitulo in aquam tincto, linguam mihi maledicam, et blasphemie poenas ardore dantem, refrigeret: atq̄ hec ut uera Luthere futura sunt, nisi resipueris: ita deum precor, ut mente reddita resipiscas miser, ac falsa facias.

Turpissimum est tanto regi tantum librum scribere, et hoc caput meum, nempe quod missa sit testamentum, nolle tangere. Nec est repertus, qui unquam ausus sit tāgere. Quotquot huc appropiant, fugiunt per septem uias retrorsum, qui magno impetu et clamore triumphali, per unam uiam irruerunt. Mirū est, q̄ uellent hic nocere, q̄ graue sit hoc spectrum in oculis eorum. Sed nullus prudentius sese hic geſsit, rege Henrico, qui Lutherum uastaturus, protestatur sese hoc robur non tacturū. Sed nec habeo nec ago gratias tantę beneuolentię, imo male ualeat ita, et furor eius, si nocere potest, et non facit.

ECCE iam decimo lector, istam ridiculam gloriam, q̄ neq̄ rex, neq̄ quisquam ausus sit, illud insanum Lutheri caput tangere: sed tam terribile et furiale spectrum sic horruerint omnes: ut quicunq̄ p̄ unā uiam ingressi sunt: per septem fugierunt retrorsum. O terribilem furiam. Imagi-

Verba
Lutheri.

Quale spec-
trum sit Lu-
therus.

Lutheri cer-
bereū caput
a rege com-
minutum.

Verba
Lutheri.

Ergo quid
sibi uult qui
bene ege-
runt. &c.

Hunc facile
uincet Lu-
therus con-
temnendo.

natur (opinor) se nūc apud inferos esse Cerberum: et suis
se catenis iactātem, umbras illic rinctu et latratu territa-
re. Sed rex, quem Lutherus ait prudenter esse protestatū,
se caput illud insanum non tacturum: ita tamen illud uno
ictu contudit: ut prorsus in frustra disciderit. Tum reli-
quum corpus ita concussit: ut nulla paralyssis ullum cor-
pus magis possit soluere.

Furorem uero eius, quo inuehitur in me, q̄ docuerim, fidem
sine operibus optimam preparationem ad sacramentū, et chri-
stianos non oportere legibus astringi ad percipiendum, con-
temno. Sunt enim uerba hominis, qui putet homines apud deū
legibus fieri bonos, minus sciens, quid sit fides, et opera, et
quid leges operentur malorum in conscientijs, quā insensa-
tus iste stipes. Non enim papistarum est hęc nosse, sed (ut Pe-
trus et Iudas dicunt) ignorata tantum blasphemare. Consci-
entijis enim non legibus, sed sola gratia consulitur, legibus,
p̄sertim humanis, miserrime conficiuntur.

HIC in media furia Lutherus, lucido saltem gaudet in-
teruallo, dum locum hunc salebrosū transilit per con-
temptum. Nam facilius est ei rationes principis contem-
nere, q̄ sua delyramenta defendere. Siquidem christianos
omnes, omnibus legibus solutos esse, nec ullis quenquam
legibus obligari posse, et quoniam conscientijs gratia cō-
sulitur: ideo leges abrogandas esse, ne quis gratiæ negli-
ges, saltem cohibeatur a scelere: et uelut ouis errabūda pa-
storali baculo retrudatur in uiam. Ista certe tam admiran-
da paradoxa, nunquam intellexit princeps: sed nec apo-
stolus ecclesiæ papisticæ Paulus, qui legem esse bonam di-
cit et iusticiæ uinculum. Sed nec illud unquam rex (opi-
nor) qui uult intelligere: q̄ optimum sit ad sacramentū ac-
cedere,

cedere, bonis operibus quod maxime fieri potest uacuum.
Nam sicut ecclesia confessionem premitit: ut recepturus
quisque ueniat liber a uitijs: Ita Lutherus confessione con-
cepta, reſeruatis uitijs, caueat, ne quis ueniat ſegnior im-
peditus uirtutibus: et ſolam fidem prædicat ſine bonis o-
peribus ſufficere. Sed hæc ſacroſancta myſteria, non eſt
papiſtarum noſſe: imo nec hominum, nec angelorum, nec
ipſius etiam Chriſti, niſi forte nunc tandem didicit a Lu-
thero. Nam olim certe neſciuit: quum per os apoſtoli Ia-
cobi dixit, Fides ſine operibus mortua eſt: et ſuo ipſius
ore pronunciauit, Qui bene fecerunt, ibunt in uitam eter-
nam: qui uero male, in ignem æternũ. Quamobrem can-
dide lector, qui iam tandem docet, tam ſtupenda dogma-
ta: nõ eſt ille certe ſtupidus et inſenſatus ſtipes: ſed homo
ſenſus eximijs planeque dignus, cuius tam ſenſatum caput
ſentiat inſenſatos ſtipites.

Nunquid
hic luthere
exigit bona
opera.

Refellit ſtolidam Lutheri calumpniam, qua regis
argumentum quoddam deprauat, ut ui-
deatur uincere. Cap. XIX.

Sed in ſine huius loci, operis præcium eſt uidere, quod anxie la-
boret, ut traditiones hominum neceſſarias ſtatuat aduer-
ſus meam ſententiam, qua ſtatuì extra ſcripturas nihil eſſe
ſtatuendum, aut ſi ſtatuitur, liberum et non neceſſarium habẽ-
dum, cum ſimus domini etiam ſabbati per Chriſtum liberato-
rem. Arguit itaque rex. Primo ſic. Si nihil ſeruandum eſt, niſi
quod ſcripturis proditum eſt, quum ſcriptum non ſit, ſacramẽ-
tum eſſe a Chriſto ſumptum, ſequetur, nec ſacerdotes poſſe ſa-
cramentum

Miror, cur
tibi tā odio
sus sit diu^s
Thomas.

q̄ scurratur
hic scurra.

cramentum sumere. Hac Thomistica hypothesis fretus, sic re-
ducit syllogismum contra me. Sacerdotes sumunt sacramentū
necessario, et hoc non habet euangelion, ergo et alia extra e-
uangelion sunt obseruanda necessario. Hoc Thomistice con-
cluditur per regulam consequentiarum illis familiarem, quæ
uocatur petitio principij. Nam quod necessarium sit, sub pec-
cato mortali sumi a sacerdotibus sacramentum. Rex primum
probare debuit. Ego enim liberum esse dico sumi et non sumi a
sacerdotibus. Necessarium autem est per traditiones hominū
et usum multorum. Quare Thomisticus rex ualde bene probat
traditiones per traditiones, negatum per negatum, talibus e-
nim nō aliis probationibus niti debet assertio sacramentorū,
et tota Henricalis Ecclesia,

PROFECTO lector, Lutherus esset hoc loco nō in-
amœnus nebulo: si regis ratio fuisset redargutioni tam
commoda: q̄ Lutherus eam fingit in suum commodum.
Nam quæ iam respondet, non sunt irridicula, sed omni-
no nihil ad rem. Nam (ut Horatius ait) nunc nō erat his
locus: id quod tu facile uidebis lector: quum uerba regis
audieris: ad hunc enim modum se habent.

Verba
regis.

” NVNC ueniamus ad exemplum Christi: quo nos ar-
” bitratur Lutherus uehementer opprimi: propterea quod
” Christus in coena sacramento non usus est pro sacrificio:
” nec obtulit patri. Ex quo probare conatur: q̄ missa, quæ
” respondere debet exemplo Christi, quo fuit instituta, non
” potest esse sacrificium, nec oblatio. Si Lutherus tam rigi-
” de nos reuocet ad exemplum coenæ dominicæ: ut nihil sa-
” cerdotes permittat facere: quod ibi Christus fecisse nō le-
” gitur: sacramentū, quod consecrant, nunquam recipient.
” Suum enim corpus Christus in euangelio non legitur re-
cepisse.

Hic ostē-
ditur ab-

cepisse. Nam q̄ doctores aliquot, eum recepisse tradunt: ”
 et q̄ idem canit ecclesia: nihil potest pro Luthero facere: ”
 quum illi neq̄ doctores omnes, neq̄ totius ecclesiæ fides, ”
 ullam faciat fidem: neq̄ credendum censeat quicquam. ”
 nam ita scribit in sacramento ordinis. Nisi firmatum scri- ”
 pturis, et iisdem etiam claris, cuiusmodi certe scripturis, ”
 non opinor, inueniet: q̄ suum corpus in cœna receperit ”
 Christus. Ex quo sequetur (ut dixi) nec sacerdotes debe- ”
 re, quod consecrant, ipsi recipere: si tã rigide nos obstrin- ”
 gat Lutherus, ad exemplum cœnæ dominicæ. Qz si ideo ”
 concedat recipiendum sacerdotibus: quia receperunt apo- ”
 stoli: et eos contendat id iussos facere: quod tunc aposto- ”
 li fecerunt, non quod Christus: hac ratione nunquam cõ- ”
 secrabunt sacerdotes. Consecrabat enim Christus non a- ”
 postoli. ”

VIDES hic lector, q̄ Lutherus argumentabatur ab
 exemplo Christi: sacerdotem offerre non posse corpus
 Christi: propterea q̄ Christus, cuius exẽplo missa debet
 respondere, corpus suum in cœna nõ obtulit. Rex (ut au-
 disti) respondit: q̄ si Lutherus nihil permittet, sacerdotẽ
 in missa facere: quod Christus, ex euangelio, fecisse non
 probatur in cœna: non licebit sacerdoti, recipere corpus
 Christi, quod ipse consecrauit: quia in cœna non legitur
 Christus recepisse, qui consecrauit. Qz si Lutherus dice-
 ret ideo sacerdotes recipere: quia iussi sint id facere: quod
 apostoli tum fecerunt, non id quod Christus: hac ratio-
 ne non consecrarent sacerdotes. Nam Christus consecra-
 bat, non apostoli. Vbi est igitur, iste syllogismus: quem

Regis dilẽ-
 ma aduer-
 sus argumẽ-
 tũ Lutheri.

NN

Lutherus

Lutherus ait regem contra se colligere . Nihil est prorsus apud regem tale : nec erat apud regem tali syllogismo locus : quum non hoc ageretur : quod Lutherus agi finxit : an sacerdos necessario reciperet : sed q̄ ei recipere fas non esset, a semet ipso consecratū corpus Christi . Si Lutheri ualeret ratio : quæ ideo prohibebat, ne offerret sacerdos : quia non obtulit Christus : quæ Lutheri ratio etiam prohibet, ne recipiat sacerdos : quia non recepit Christus. Vbi nunc ergo repperit illud argumentū Lutherus: quod regem scribit facere? An non manifestum est, ipsum ex se finxisse : nimirum ut haberet aliquid : in quod lepide posset ludere? Inunc, et nega Lutherum esse lepidum, et facetum scurram . Iam et id, quod sequitur, est altera pars eiusdem festiue dicacitatis.

Verba
Lutheri.

Secundo, inquit sic, Christus sacramentum consecrauit, non apostoli, ergo non licebit apostolis aut sacerdotibus consecrare, quia non licet aliud statuere aut facere, q̄ scriptura habet. Quod si, miser ille Lutherus, hic uelit effugere et dicere. Christus mandauit apostolis consecrare, ubi dicit, Hoc facite, pre-occupat impropitius meus dominus Henricus, dicens, Hoc esse dictum de recipiendo, non de consecrando, Christe seruator, q̄ inaudita cecitas, et amentia est in istis hominibus.

mimesis uer-
borum Lu-
theri.

CHRISTE seruator, quantus nugator et calumniator est pater potator. Nam neq̄ sic potest effugere per id quod Christus iussit apostolos consecrare. Nam hoc iubendo, iussit eos tantum facere : quod ipse fecerat. At hoc erat consecrare, tantum quod alijs darent . Nam Lutherus, qui nihil recipit, nisi scripturas euidentibus : probare non potest : quod Christus suum corpus receperit : ergo adhuc

adhuc nihil probat Lutherus: nisi quod ex sua ratione tantum consecrabit sacerdos: non recipiet, quod consecrabit. At apostoli, dices, prius iussi manducabant. Verum dicis: sed non quod ipsi consecrabant: ergo nullo modo potes exire Labyrinthum hunc: quin, si restringas sacerdotes ad exemplum cœnæ dominicæ: sacerdos non recipiet sacramentum: quod ipse consecrat. Nam hoc nemo fecit in cœna: sed sicut nemo sua manu baptizatur, nemo sua manu absoluitur: ita nemo sacerdos recipiet sacramentum: quod ipse consecrauit. Et sic adhuc procedit argumentum regis, penetrans nebulam: quam nebulo conatur offundere.

collectio ab
exemplo.

I A M quod ait regem preoccupare hoc uerbum, Hoc facite, dictum esse de recipiendo, non de consecrando, uere preoccupat istud pater potator, mentiendo. Neque enim dixit istud uisum rex: quod quum ita sit: flaccet plane reuerendi patris illa faceta scurrilitas: qua sic interrogat ineptus regem. Domine Henrice, qua grammatica didicit dominatio uestra? quis uocabularius uobis dixit: Hoc facite, id esse, quod Accipite. Et deinde respondet ipse pro rege. Respondebit, inquit, oportet sic esse: quia nomina sunt ad placitum.

insulsi sales
D. doctoris
Martini.

PROFECTO domine Luthere, quando nihil serio dixeritis: sed tantum tam stulte luditis: et cum aliorum calumnias inuentum uestrum proprium deridetis: nomen uestrum ex Luthero fiet Luderus: quia oportet sic esse: idque non per Aristotelem, per quem nomina imponuntur ad placitum: sed secundum Cratilum Platonis, directa nominum ratione: aut (quem uideo magis familiarem uobis) secundum Albertum, de modis significandi: qui scripsit

Quin aiunt
hoc esse illi
patrium no-
men forte fa-
tis iditum, ut
Hippolitum,
et eiusmodi

apostoli uerba
in sententia regis.

etiam uobis illum tractatulum, de secretis mulierum. Nam sicut apud illum, lapis est quasi ledens pedem: sic uos Luderus eritis, quasi ludens herus. Sed in hoc demiror stulticie uestre mirabilem dotem: quod nunquam fere prodit, nisi duplex. Alij fuisset satis, stolidum sic risum captasse, ex eo dicto regis, rex quod nunquam dixerat. At uobis non fuit satis, nisi id dictum rideretis, quod etiam si quis diceret, ridiculus esset, non qui diceret, sed qui rideret. Nam queso uos domine, qua grammatica didicit dominatio uestra? quis uocabularius uobis dixit, eum recte loqui? qui, querenti quid fecerit, respondeat, manducaui, aut bibi. Imo ut plane uideas istum risum te captasse stolide, uide apostolum aperte referentem uerbum istud, Hoc facite, ad receptionem. Sic enim recitat. Accipite et manducate, hoc est corpus meum: quod pro uobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter calicem, postquam cenauit, dicens. Hic calix nouum testamentum est, in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim. &c.

QVID apertius, quam haec uerba, Hoc facite, referri per apostolum ad receptionem? quo tamen rex, quantum ego uideo, ne uerbum quidem dixit: sed dominus Luderus illudit apostolum. Irascitur ei credo, quia timet, ne praeclara diuisionis suae, quae sequitur: preoccupare uideatur apostolus, et tollere partem alteram. Ita enim pergit pater Luderus ludere.

Lutheri
uerba.

Sed iam dimissis istis porcis, dicamus, Christus sumendi usum instituit, quando dixit, Accipite et manducate, ut uerba ipsa
apertissima

apertissima testantur, non quidem Henricis istis et truncis, sed quibusuis pueris et fatuis. At consecrandi officium instituit, dum dicit, Hoc facite. Facere enim, est hoc totū imitari, quod ipse tunc fecit.

Cur ergo es-
fatue nō in-
telligis cla-
rius.

HIC reuerendus pater, dimissis porcis papistis, uer-
tit se ad asinos Lutheristas, uidelicet electos discipulos
suos, dicens, Sed nunc dimissis porcis dicamus: quasi di-
cat, non sunt margaritæ meæ proijciendæ ante porcos:
sed uos, quos elegi, quos luto laui, quos purgavi sterco-
re, quos hæreſibus inflaui, quos sanctificaui schismate:
nobis inquam, datum est nosse mysteria mea. Et iam in-
cipit eis exponere scripturam, et uitans morem Thomis-
ticum et scholasticum, sequitur simplicitatem euangelis-
cam, et Christi uerba partitur in duo, docens Christum
duo docere, usum sumendi, et officium consecrandi. Pri-
mum ibi, Accipite et manducate. Secundum ibi, Hoc fa-
cite. &c. Circa quæ (secundum doctrinam reuerendi pa-
tris) notandū, q̃ Christus instituit omnibus, usum istius
sacramenti, in memoriam sui: ut quilibet secum statueret:
utrum uellet uti, an negligere: et ideo Christus dixit, Hoc
facite in cōmemorationem meā: id est, eligit uel facere uel
non facere: in cuius confirmationem, Christus, quū dix-
isset, Hoc facite, protinus adiecit in memoriam mei, quasi
diceret, permitto uobis liberum, utrum uelitis esse memo-
res, an immemores mei: sicut et liberum permitto mihi,
utrum uelim esse memor, an immemor uestri. Et hanc do-
ctrinam ubiq̃ docuit reuerendus pater, in Babylonica, in
Assertionibus, in isto libello contra regem, iterum atque
iterum inculcans, et regi obijciens, etiam extra proposi-

Instituti
Christi in-
terpretatio
Lutherana.

tum, nempe nihil tale dicenti.

Verba
Lutheri.

ERGO postquam ita dilucide docuit suos discipulos: ilico spaciatur in campo suo. Nam peregrinatur animus illi, quādiu ratione res agitur: at quum peruentum est ad conuitia: tum demum redit domum.

Quid dicam, inquit, istis sacrilegis portentis, qui talibus argumentis indicant, quæ ex impotentissima inuidia sic scripserūt, ut nihil ineptius et insulsius fingi possit. Si enim hoc argumentum stolidi regis ualet, in nulla re licebit Christum imitari. Finge enim Christum non instituisse, consecrare sacramentum, quod impossibile est, tamen exemplum consecrandi ostendit, et scribi uoluit, nisi rex noster id contendat, nos neque orare, neque benefacere, neque pati oportere, quia nihil de nostris orationibus, operibus, et passionibus, scriptum est, Vincit me te dio plane, regis stolidissimi immensa stoliditas.

STRENE profecto conuiuiatus es, sed in caput tuū omnia. Nam id, quod insectaris: ipse dixisti, non rex. Quæso te, ubi dixit rex, nos tam rigide obligari, ad exemplum Christi in cœna? Imo tota ratio eius militat aduersus stulticiam tuam: qua tu uolebas omnes tam rigide obstringere ad exemplum Christi: ut quia Christus illic non obtulit corpus suum patri: ideo nec sacerdos nunc possit offerre. Rex contra probauit, ut ex hoc stulto commento tuo, quanta sequerentur absurda. Nam eo modo sequitur, ut sacerdos aut consecrare non debeat: aut non debuit manducare, quod ipse consecrarit. Præterea docuit, uel te faciente, licere aquam uino miscere, quod non quadrat ad exemplum cœnæ dominicæ. Et tu nunc scommata iactas in eum, tanquam nimis nos stringentem ad exemplum cœnæ dominicæ: quū id solus facias ipse. Et interim omnes
tibi pora

tibi portenta sumus et porci.

Probat Luthero, certum esse non posse, quomodo
sit consecrandum corpus Christi, nisi
per fidem ecclesiæ.

Cap. XX.

Lutherus
i alio ridet,
quod is i se
admittit.

SED QVONIAM tibi Luthere nos papistæ porci
sumus: quid si quispiam ex porcis his ingrediatur as-
ninum gregem uestrum: et tibi, tuo gregi mysteria tua ru-
denti, obgrūniat hoc pacto. Saluete grex asinorum, tuq;
adeo salue Luthere, magister et dux asinini gregis, asine
maxime. Audio te iamdudum multa rudissime rudentem
de missa. SED hic, te quæso, magister asine, quoniam
solus sapiis in missa: quoniam ea uidisti: quæ (si uera ia-
ctas) uidit ante te nemo: qui repperisti missam non esse sa-
crificium: et, qui sacrificium uocat, dānasti canonem: qui,
cum canone falso, ut uocas, et erroneo falsitatis et erroris
damnasti christianos sacerdotes omnes: quicunq; fere a
Christo passo missam celebrarunt: qui nihil credis dei spi-
ritu sancto: qui Christi regit ecclesiam: qui ecclesiam fa-
cis omnino nullam: si illa non sit, cuius canon, missam ap-
pellat oblationem et sacrificium. Qui omnia uis esse libe-
ra: quæ probari non possunt euidente scriptura: quam i-
psam, quum libet, uel dubiam fingis esse, uel ad euidentē
torques absurditatem: nec de euidentia eius, uelis cuius-
quā stare iudicio, ne totius orbis quidem, sed solius tuo:
ut scripturam euidentem esse, nihil aliud sit, q̄ euidentem
abs te

Scit enī ne-
minē pro se
sententiā
laturum.

Perperam
definiri mis-
sam a Dño
Martino.

abs te dici: quæso te tante missator, quid tu nobis proba-
re potes de missa: si quis interim prætereat auctoritatem
ecclesiæ: et tuis te petat artibus? Dic mihi, quomodo scire
potes: aut quid scit missa, aut quomodo celebranda, aut
quibus omnino uerbis peragatur cōsecratio? Doces mis-
sam esse uerba Christi, cum signo uisibili: et addis. Ver-
ba illa Christi sunt ista. Cœnantibus uero eis. &c. Primū
q̄ scite istud, q̄ uerba Christi uocas, quæ sunt euāgelistę:
cuius generis si quid dixisset rex: qui tot stultorum gene-
ra ibi finxisti stolide, ubi nulla fuit stulticia nisi tua: quot
et quales stultos lepide finxisses hic: ubi tam uera daretur
ocasio? Sed omissa ista stulticia tua, quæro, qua scriptu-
ra probas illa uerba euāgelij, esse de substantia missæ? Sed
hic memini, respondebis non esse. Nihil enim referre, cu-
ius euangelistæ uerbis, peragatur. Hac de re tecum non
contendam: sed interim tamen memineris: ne (quod in
rege facis) posthacingas esse concessam: nam hoc ego
integrum mihi seruari uolo, qui probare nō dubitem, po-
tius ex canone, q̄ omnibus euangelistarum libris esse con-
secrandum. Sed interim istud quæro, qua scriptura pro-
bas esse de substantia missę: ut ullum legatur euāgeliū?
Nam si non est: falsa esset tua sinitio: qua missam esse de-
finis promissionem, et euāgelij uerba cum sensibili signo
adiuncto. Sin contendis esse de substantia missæ: ut ali-
quod in missa legatur euāgelium: quum nihil ualere di-
cas, præter euidentem scripturā: proba nobis per euiden-
tem scripturam: quod hoc sit de substantia missę: ut ali-
quod in missa legatur euāgeliū. Docet nos doctor Mar-
tinus do-

tinus doctrinam Christi, circa missam: et rem dilucide di-
uidit, dicens Christum instituisse usum sumendi ibi, Ac-
cipite et manducate: et officium consecrandi ibi, quum di-
cit: Hoc facite. Ergo si ad officium consecrantis pertinet,
in missa legere euangelium: continetur in illis uerbis, qui-
bus Christus tradit illud officium. At illa uerba nobis ex-
ponit clarissime doctor Martinus. Facere (inquit) est hoc
totum imitari, quod ille fecit. Ergo praesidere debet aliquis:
qui panem accipiat, benedicat, ac frangat, donetque disci-
pulis. At interim, nihil hic uideo scripturae: quae uel eui-
denter, uel obscure iubeat euangelium legi: quo tu Luthere
uis contineri promissionem: quae cum adiuncto sacramen-
to constituat missam. Nam quum dicit, Hoc facite, quod
ego facio: non iussit euangelium ullum recitari: ipse enim
nullum recitabat.

VIDES hic Luthere missator egregie, qui ueterem mis-
sam reijcis, reperire te nusquam posse quicquam: unde no-
bis istam tuam nouam defendas. AN dices, necessaria
ratione recitandum euangelium: quia nisi per aliqua uer-
ba illius euangelij, non fieret a sacerdote consecratio? Ego
istud fateor esse uerum: quia sic me docet ecclesia: quia sic
Christus docet ecclesiam. At tu, qui nihili facis ecclesiam:
qui Christum blasphemias, qui docet ecclesiam: qui te pro-
testaris nihil habere pro certo, praeter euidentes scriptu-
ras: nunquam facies euidens ex scriptura, praesertim si quis
tuo tibi more responderet: quod per ulla euangelij uerba fieret
consecratio. Nam ut interim omittam, quod possem illud
uerbum, Hoc facite, referre ad receptionem, idque ex au-

OO

thoritate

Iam uideas
luthere eua-
ngelium co-
secrari non
posse.

thoritate apostoli: posito tamen (ut tu rem peritior apostolo tene dia bipeni diuisti) referatur illud ad officium consecrandi: quid habes tamen illic: quod probet consecrationem peragi uirtute quoruncunq; uerborum, illius euangelij? An ista uidelicet, Hoc est corpus meum? Quo pacto probas istud, Præceptum ibi non legis: ut illa uerba dicantur, sicut in euangelio recitantur, per modum narrantis historiam (si uis ibi facere, quod ille facit) tamen sicut iubet Christus, cum dicit, Hoc facite, debet sacerdos in missa non per modum recitantis historiam, sed admonentis et affirmantis, dicere, hoc est corpus Christi: sicut ipse non narrauit, sed admonuit, et affirmauit, quum dixit. Hoc est corpus meum. Quid hic dices: si contemnīs ecclesiam? Quando facies hanc scripturam euidentem pro missa: ut probes, necesse esse, illud euangelium in missa legi? Atq; hæc possem defendere contra te, etiam si probasses, Christum in illis uerbis, Hoc est corpus meum, peregrisse consecrationem. Nunc uero ne in hoc quidē potes probare tu. Nam si dicas, ilico post illa uerba fuisse corpus eius: mihi licet dicere fuisse, priusquam frangeret: sicut apostolus dicit: Panis, quē frangimus, participatio corporis est. Nam quum ita recitant euangelistę: Accepit panem, benedixit, ac fregit, et dedit discipulis, dicens: Hoc est corpus meum, qua scriptura uel ratione posses refellere: si cōtenderem in illa benedictione peregrisse mutationem, et iā existens suum corpus, fregisse et tradidisse, et id, quod res erat, dixisse: Hoc est corpus meum: quippe quod corpus fuerit antequam illa uerba proferre cepisset. Hęc aduersus te facile

te facile possem defendere . Facile possem tueri, sine ullo
 prorsus uerbo euangelij, posse consecrari solo proposito
 et benedictione . Imo tolle, quod tu conaris, auctoritatē
 spiritus sancti, gubernātis ecclesiam : et faciam, quod an-
 te dixi : ut sudes satis, priusquam possis ostendere : quum
 duo tantum sacramenta relinquant, Baptismum et Eu-
 charistiam : cur alterutrum eorum ex finitione tua, sacra-
 mentum sit, potius q̄ illa lotio, qua Christus lauit apo-
 stolorum pedes ? Nam et illic etiam erat signum sensibile
 lotionis, sicut in baptismo, et adeo necessaria promissio :
 ut recusanti Petro minaretur : Nisi te lauero, non habebis
 partem mecum . Deinde sicut in coena dixit, Hoc facite :
 ita hic quoq; dixit, accurate, proposito ipsius exemplo :
 debetis et uos alter alterius lauare pedes. Quid posses hic
 dicere : si quis tibi, qui tantum ponis duo, contenderet ex
 scriptura tibi sumendum tertium : cui competat definitio
 tua, promissio uidelicet gratiæ, cum sensibili signo : qua
 scriptura posses istud euitare ? nec hoc posses repellere,
 nec missam ipsam statuere. Nam postquam mihi licet, cō-
 tra uocabularios tuos, ex auctoritate Pauli, uerbum illud
 Hoc facite, referre ad receptionem . Iam tu, quū uolo, de-
 truderis ab altera parte diuisionis tuæ : qua doces in illo
 uerbo, tradi consecrationis officium : et absurdum esse, si
 quis illud referat ad receptionem ? Et iam pro auctoritate
 consecrandi retrudam te : ut quæras quidlibet. Qz si con-
 cedam illa uerba referri ad officium consecrandi : nihilo ta-
 men magis effeceris : ut probare possis euidente scriptura :
 quibus modis, aut uerbis, missa peragenda sit . Neq; hæc

Quomodo
 uitabis hoc
 definitor
 eximie

Id quod so-
 let alias, tu
 mentiris.

Christi fidē
constaturā
etiam si nul-
lum extet
euangeliū.

perinde dico, quasi res ita sit: sed quod tu nunquam possis refellere, quin ita sit: si quis tuo more tecum disputet. Nos uero qui certum esse scimus, Christum per apostolos suos ecclesiæ tradidisse sacramenta sua: certi sumus de numero, de forma, de ritu: nec essemus incerti, etiam si nullum unquam euangelium scriptum esset. Sic enim tradidit Paulus Corinthiis: sicut acceperat a domino. Atque istud per sermonem tradiderat, ante scriptam epistolam, ex nullis euangelistarum codicibus. Neque cuiquam dubium est, etiam missam celebratam esse millies, antequam scripsit Mattheus. Nec ex prima traditione perpetuo more, seruata est. Hanc spiritus Christi seruat, in ecclesia. In illa inquam ipsa ecclesia: quæ docet, quodnam uerum sit euangelium. Ab hac ecclesia, tibi discenda est missa: si recte missam uoles dicere. Alioqui dubius et incertus circumfereris, omni uento doctrinæ: et omnia perduces in dubium: quod plane solū paras: nec aliud moliris omnino, quam ut missam, et sacramentum, et omnia sacra, uelut incerta tandem omnes missa faciant.

Ostendit pulchre, quomodo Lutherus irretitus confessione propria, frustra iam conatur elabi, uarie uersans uerbū Augustini, et argutans inepte inter ius iudicandi dogmata, et ius cōdendi iura. Cap. XXI.

Lutheri
uerba.

¶ Quate ad summum principium perfidię, eius calamum uertamus, quod est uerbū Augustini. Euangelio nō crederem, nisi me eccle-

me ecclesię authoritas commoueret, hoc uerbum sacrilegi eo
torquent et deprauant, ut ecclesię, hoc est meretrici Romanę
(cui præter titulum nihil est) ecclesiasticum, aut Christianum
tribuant ius, leges condendi. Huic addit dominus Henricus,
ut eiusmodi uerbi authoritate, etiam me urgeat per propria
uerba, ubi dixi, Apud Ecclesiam esse ius iudicandi quęlibet
dogmata. Ego nulla re uideo huic rudissimo capiti regis opus
esse, q̃ uocabulario, Gemma, uel Breuiloquo, ut uocabula cū
pueris inciperet discere, nisi id ex mera Thomistarū nequitia
facit, ut omnia uocabula, omnia significare cogat, ut etiam
hic ius iudicandi idem sit, quod ius statuendi uel condendi le-
ges. Breuiter, si Augustinus, etiam rotundis uerbis asseruisset,
ius esse alicui in Ecclesia leges condendi, quis est Augustinus?
Quis nos coget illi credere? Qua authoritate eius uerbum est
articulus fidei? Fateor, receptum est eius uerbum, sed non fa-
tis tutum neq; firmum. Diuino edicto probandum est ius legis
condendę, non humano. Nunc autem Augustini uerbum non
simpliciter uitiānt. Ille enim loquitur de Ecclesia per orbem
diffusa, cuius est dogmatibus iudicare. Illi hoc tribuunt pape:
quem ipsimet confitentur membrum diaboli sepius esse, et er-
rare. Nec solum ei iudicandi, uerum etiam et condendi ius
copiam faciunt. Proinde opus est, ut rudibus istis sophistis, hic
declaremus, quid intersit, inter ius iudicandi seu cognoscen-
di, et inter ius condendi seu imperādi. De doctrina cognosce-
re et iudicare, pertinet ad omnes et singulos Christianos, et
ita pertinet, ut anathema sit, qui hoc ius statuit inuictis et ua-
rijs sententijs. Matth. Attendite a falsis prophetis, qui ueniūt
ad uos in uestimentis ouium. Hoc uerbum certe dicit ad popu-
lum, aduersus doctores, et mandat eis, ut falsa dogmata eorū
uitent. At quomodo uitare possunt, nisi cognoscantur? quo-
modo cognoscere, nisi ius habeant iudicandi? Statuit, ut hæc
sola authoritas, satis esset preceptū iudicādi. Nunc autem nō
solum ius, sed preceptum iudicandi. Statuit, ut hæc sola au-
thoritas, satis esse queat aduersus omnium pontificum, omniū

Et ego nula
re tibi ui-
deo op^o esse
q̃ mente
sana.

aduersus do-
ctores tales
qualis est
Lutherus.
Ex ecclesię
catholicę
doctrina iu-
dicat quisq;
docētes hæ-
retica.

O pestiferā
glossam, ut
quilibet u-
nus iudicet
aduersus u-
niuersos,

Horū pro-
phetarū (si
quis alius) ē
Lutherus.

Minimū ue-
ro, nā tuum
os hiat ad-
huc.

patrum, omnium consiliorum, omnium scholarum sententias. Quę ius iudicandi, solis episcopis, et ministris tribuerunt, et impie ac sacrilege populo, id est Ecclesię reginę rapuerunt. Stat enim Christus dicens, Attendite a falsis prophetis. Huic subscribūt ferme omnes omnium prophetarum syllabę. Quid enim agūt prophetę, nisi q̄ populū monent, ne falsis prophe- tis credat? At quid est, hoc monere, nisi iudicandi et cognos- cendi ius, penes populum esse declarare, et cōfirmare, ipsumq̄ sui operis monefacere, et excitare, aduersus omnes omnium suorum sacerdotum, et doctorum doctrinas. Quare hic con- cludimus, quoties Moyses, Iosue, David, omnesq̄ prophetę, in ueteri lege populum a falsis prophetis uocant, et monent, to- ties clamant, mandant, confirmant, excitant, ius cognoscens- di et iudicandi omnium omnia dogmata. At hoc infinitis lo- cis faciūt. Habet hic Henricus noster, aut ullus impurus Tho- mista, quod istis ogganniat? Nonne obstruximus os loquentiū iniqua? Redeamus ad nouam legem. Christus, Ioan. X. dicēs, Oues meę uocem meam audiunt. Vocem uero alienorum non audiunt, sed fugiunt ab eis. Nonne hic oues facit iudices, et ius cognitionis transfert ad auditores? Et Paulus, cum. I. Co- rint. IIII. dicit, Vnus dicat, ceteri iudicent. Quod si, sedenti reuelatum fuerit, prior taceat. Nonne et hic iudicium, penes auditorē esse uult? Sic quicquid Christus, Mat. xxiii. et ubiq̄ de falsis doctoribus, Quicquid Petrus et Paulus de falsis apos- tolis, magistris, Et Ioannes de probandis spiritibus præcipi- unt, eo pertinet, ut iudicandi probandi, damnandi authori- tas, apud populum sit, idq̄ iustissime.

IN HOC passu pulcherrimo, dominus doctor duo facit. Primo, respondet ad id: quod nusquam dictum est. Secundo, respondet ad id, quod stultissimum est. Circa primum notandum est: q̄ dominus Luderus suo more co- natur ludere lectorem: ut credat totam Ecclesiam christia-
anam,

anam, priusquam doceretur a domino doctore, non recte intellexisse illud dictum beati Augustini, Non crederem euangelio : nisi ecclesie auctoritas, me commoueret. Non enim ecclesiam intellexisse sic, quod nisi doceretur per ecclesiam catholicam, nescisset Augustinus, quodnam euangelium esset euangelium uerum: potuisset aliquod pseud-euangelium habere pro uero: et uerum repudiare pro falso. Sed illud Augustini dictum hactenus ecclesiam intellexisse hoc pacto: quod beatus Augustinus, etiam comperito, quod esset euangelium uerum, etiam si deus id ore ad os fuisset ei testatus: tamen nollet credere euangelio, nisi iussus a papa. Et iste est unus error: quem dominus doctor Luderus in ecclesia deprehendit. Alius error est: quod ex isto dicto Augustini, pontifices Romani sumpserunt sibi auctoritatem condendi iura: quum illud dictum Augustini tantum pertineat ad potestatem cognoscendi et iudicandi dogmata, et eadem iudicanda per populum. Nec aliud beatus Augustinus senserit. At ecclesia, nunc tot annis sic intellexit, scilicet quasi sensisset Augustinus de potestate condendi iura: et ex illo dicto male intellecto, potestatem sibi sumpsit ecclesia condendi iura. Et in hac re lector, facile uidebis doctorem Luderum dicere uerum. Nam nunquam uidebis aliquod concilium, in quo aliqua iura condita sunt: quin super illud dictum Augustini posuerit fundamentum potestatis sue: et maxime uidebis hoc in illis concilijs, in quibus iura condita sunt, ante Augustinum natum: et praesertim in concilio apostolorum, in quo conditi sunt apostolorum canones: et in concilio, quod apostoli

Quomodo
Lutherus
intelligat
Aug. uerba.

Secundus er
ror ecclesiae
a Luthero
castigatus.

Irridietur
Lutherus.

Tertius error a Luthe-
ro castigatus.

apostoli celebrarunt Hierosolymis: ubi statuerunt pro tempore, de quibusdam legalibus obseruantijs. Tertius error est: quod rex Angliæ male intellexit illum textum Augustini, et glossam doctoris Martini: qui cõfessus est, ecclesiam hoc habere a deo: ut possit discernere uerbum dei a uerbis hominum: ex qua Lutheri glossa, rex obiecit Luthero: q̃ ecclesia non habet hoc a deo: nisi quia deus non uult pati ecclesiam suam, in rebus necessarijs errare, cum periculo. Ex quo conclusit rex, cõfitendum Luthero: q̃ ecclesia hoc etiam habeat a deo: ut uerum scripture sensum, possit a falso discernere: quam alioqui frustra discerneret ueras scripturas: si non posset discernere uerum sensum, a falso. Et præterea concedendum esse Luthero, ex suo dicto: q̃ ecclesia hoc habeat a deo: ut discernat traditiones dei, a traditionibus hominum: et falsa dogmata discernere possit, a ueris: quia in his non minore periculo falleretur, q̃ in recipienda scriptura humana, loco diuinę. Atq̃ ex his cõsequi, ut ecclesia non possit errare in sacramentis, et necessarijs articulis fidei: sed possit damnare Lutheri falsa dogmata, et falsas iaterpretationes scripture. Hoc argumentum regis, uisum est patri Ludero tam absurdum: q̃ non uoluit recitare: quia non ualuit refutare, sed tacite confessus omnia, dimisso rege, reuertitur ad papam: et distinguit potestatem cognoscendi, a potestate condendi: tantum rhetoricatur suo more, hoc est, more meretricum, lenonum, portitorum, aurigarum, scurrarum: et rursus citat uocabularios: nam illi sunt ei uice dei cuiuspiam, ex machina propitij: quoties aliter explicare se

care se non potest, et absoluere suam tragœdiam. Rursus ergo, uelut ex uocabulario, docet dominus doctor: quid intersit inter ius iudicandi et ius cōdendi: tamen interim fatetur ecclesiam, sicut habet a deo ius discernendi a deo scripturas, sic et diiudicandi dogmata. Videamus igitur, quid lucrifecerit dominus Luderus ex hac distinctione. Differamus paulisper, illam partem, qua queratur, an ullus pontifex, ulla synodus, ullus princeps, ullus populus ullum habeat ius condendi iura. Accipiamus interim, quod dat Luderus. Habeat ecclesia ius, discernendi scripturas et dogmata. In hoc saltem, mane Luthere. Iam reuerende doctor sic arguo uobis cum fauore. Ecclesia habet ius iudicandi dogmata per uos: sed ecclesia damnauit dogmata uestra: ergo per uos dogmata uestra uere damnata sunt: quia in scripturis et dogmatibus, fatemini ecclesiam hoc habere a deo: ut non possit errare. Hic non dubito, quin ut soletis, irascamini et iuretis: sed rogo uos domine doctor, respondete ad argumentum. An prouocabitis ad uocabularium, et dicetis, ecclesiam, quæ damnauit uos, esse ecclesiam papisticam: et ex ecclesia, quæ habet ius iudicandi dogmata, est ecclesia catholica, per totū orbem diffusa? Ad istam responsionem, tacito interea iure pontificis, ego sic argumentum redintegro: quod in nullo actu multitudinis, requiritur, quod omnes ad unum consentiant: sed ista ecclesia, quam uos appellatis papisticā, quæ damnat ubiq; uestra dogmata, est multo maxima pars orbis christiani: ergo adhuc per uos dogmata uestra mala sunt: quia damnata sunt per ecclesiam catholicam,

PP

quæ in

Quid intersit inter ius iudicandi et condendi doctori Luthero.

Lutherus.
dānatur ab
his, penes
quos fate-
tur esse iudi-
cādi autho-
ritatem.

Igitur sedu-
lo cauet i-
pse, ne sit fā-
ctus pater.

quæ in talibus male iudicare non potest. Præterea ad ean-
dem ecclesiam pertinet iudicare : quæ sint falsa dogmata :
ad quam iudicare pertinet : quæ sint ueræ scripturæ . Sed
eadem ecclesia, quæ docet et iudicat : quæ sunt ueræ scri-
pturæ : illa inquā eadem ecclesia docet et iudicat, falsa esse
dogmata uestra. Ergo omni modo dogmata uestra dam-
nata sunt.

QV I D rursus dicitis domine doctor : quod effugium
præstat uobis uester uocabularius ? Mirabile certe . Nam
inuenit ius iudicandi dogmata, non pertinere ad pontifi-
cem : non ad sacerdotes : non ad synodum, et concilia : sed
per hanc authoritatem Christi : Attēdite a falsis prophe-
tis, probat authoritatem tributam a populo , aduersus o-
mnes sanctos pontifices, omnia cōcilia, et omnes sanctos
patres : quasi aliam fidem docuerint sancti patres : aliam
crediderit fidelis populus. Docet nos igitur dominus do-
ctor, idem esse attendite a falsis prophetis : quod attendi-
te a sanctis patribus : et didicit ex uocabularijs, idem si-
gnificare falsum prophetam, et sanctum patrem . Igitur,
postquam uno atq; altero loco, ex scriptura sacra sic alle-
gato, probauit dilucide : quibus oportuit iudicibus iudi-
cium dogmatum nō ad clerū pertinere, sed ad populum.
Tandem sic gloriosus uictor insultat . Habet hic Henricus
noster, aut ullus impurus Thomista, quod istis ob-
ganniat ? Nonne obstruximus os loquentium iniqua ?
Non certe domine, non dum obstruxistis os omnium lo-
quentium iniqua : quia adhuc os uestrum non obstruxi-
stis : quod loquitur iniquissima.

Sed agite

SED agite domine doctor, uolo uobiscum contendere, tantum quæro, quid profecistis, quum a clero prouocastis ad populum: certe ex fumo fugistis in flammam. Nam sicut nullus est clerus in aliqua ecclesia, per totum orbem diffusa: qui non damnat dogmata uestra de ordine, et missa: sic nullus est ulq̃ populus, neq̃ Christianus, neq̃ quem uos longe pluris æstimatis turchicus: qui non damnat dogmata uestra de iure condendi iura. Quamobrem, quū omnis undiq̃ populus, ad quem (per uos) pertinet ius iudicandi dogmata, iudicat hoc uestrum dogma: q̃ nullus habet ius condendi, ius non solum esse impium, sed etiam stolidum: adhuc non effugitis, quin hoc dogma recte sit damnatum, et uere sit impium, et uere stolidum. Tunc reduco sic syllogismum contra uos domine doctor. Illi, quos uos dicitis habere ius iudicandi dogmata: iudicant omnes unanimiter, illud dogma uestrū, quo docetis, nulli ius esse condendi ius, impium esse dogma et stultum: ergo per confessionem alterius partis, q̃ ecclesia potestatem habet iudicandi dogmata, Probata est altera quoq̃ pars illa, quam negastis, q̃ eadem ecclesia ius habet condendi iura: quia quæ potestatem habet iudicandi dogmata, iudicat falsum esse et stolidum dogma: quod uos docetis, illam ius non habere condendi iura. Nam si ullum ius est ulli, certe ius est ecclesiæ super ecclesiam: sicut cuiq̃ potestas est super se ipsum. At uestra negat prudentia, non solum ecclesiam Romanam habere ius condendi iura, sed etiam illam ecclesiam, quam conceditis habere ius iudicandi dogma, id est ecclesiam (ut dicitis) toto

Lutherum
ipie sentire
etiā sua confessione.

orbe diffusam . Et sic uidetis prudentissime pater, uos tā
perite distinguere : ut uestre distinctionis, altera pars al-
teram perimat.

Ostendit Lutheri sententiam, omnium absurdissimam:
qua docetur unumquemque sibi ipsi credere,
contra auctoritatem cæterorum
omniū . Cap.XXII.

Lutheri
uerba,

At quilibet
christianus
te iudicat
hereticū.

Nam unusquisque suo periculo recte aut false credit, ideoque
cuique pro se curandum est, ut recte credat, ut etiam communis
sensus, et salutis necessitas, urgeat necessario iudicium doctri-
ne penes auditorem esse . Alioqui frustra dicitur, Omnia pro-
bate, quod bonum est tenete. Et iterum, Spiritualis omnia iu-
dicat, et a nemine iudicatur . At quilibet christianus est spiri-
tualis, a spiritu Christi . Omnia uestra (inquit) siue Apollo,
siue Paulus, siue Cephas, id est de omnium dictis et factis iu-
dicandi ius habetis.

Callidum
Lutheri cō-
siliū,

NUNC audis lector, admirabilem sapientiam . For-
tassis addubitasti prius, an reuerendus pater esset semifa-
tuus : nunc non dubitabis amplius : quin sit plusquā ses-
qui furiosus. Auctoritatem iudicandi dogmata, primum
sustulit pontifici: uideri potuisset transferre ad conciliū.
Transtulit a concilijs, putasses ad cleri totius multitudi-
nem. Transtulit prorsus a clero, transferre uidebatur ad
populum . Nunc transfert a populo, et defert ad quemli-
bet. Hunc tu sanū putas? Atqui nunc (sentio) sapit certe
maxime. Res est altioris consilij, q̄ putabā . Nam Cate-
lina, si potuisset uti prouocatione tali, saluus esset. Si dam-
natus a patribus, prouocaret ad populum, damnatus a
populo

populo prouocaret, ad quemlibet, nec ualuisse omnium iusta damnatio, quandiu in populo reperiretur similis illi quispiā, qui damnatum absolueret. Atqui hac prouocatione se protegit Luderus. Olim pontifici permisit iudicanda, quæ scripsit de indulgentijs: et statim preteritens sibi, sicut fugit impius nemine persequente, primum ex dimidio cepit appellare, tollens ei potestatem de iure diuino. Paulo post prouocauit in totū, testatus eius pontificis potestatem iure prorsus nullo fulciri: sed tamen prouocauit ad concilium, ibi saltem fassus, esse iudicandi ius: et tamen cautus adiecit, non simpliciter proximum: sed proximum, quod in spiritu sancto foret congregandum. Idque eo fecit consilio (sicut bene deprehendit princeps) ut in quocunque concilio damnaretur: ibi negaret esse spiritū: homo (ut rex lepide scribet) nimirum spiritalis: qui nusquam fatetur esse spiritum sanctum: nisi in sinu suo. Verum adhuc fatebatur, aliquod saltem concilium esse: qui per spiritum sanctū iudicaret dogmata. Sed nunc omnia rursus damnat concilia, etiam Nicenum. Quod, homo nunquam sibi contrarius, et simul damnat et fatetur optimum. Igitur a concilio prouocat ad populum. Ibi multis uerbis disputauit residere, quam, tam sæpe aliunde alio transtulit, potestatem iudicandi dogmata. At quum populum quoque, uel maxime sentiat eius damnare dogmata, nec unius cuiusquam nationis populum, sed omnē omnium gentium toto orbe diffusum, eo rem deducit denique: ut iudicandi potestatem relinquat apud quemlibet unum. Speret enim nihil dici tam absurdum posse: ut nō

Deprehensam a rege Lutheri caliditatem.

Hoc demū pacto hēat Lutherus ius iudicandi.

unum saltem aliquem, alicunde reperiat assensorem. Illum igitur si quem forte tam stolidum possit inuenire: ne totius orbis consensu vacillet, armat impudentia, et furore premunit. Tollit omnem scrupulum, iubet unumquemque sibi fidere. Nam alioqui (inquit) frustra diceretur, omnia probate: quod bonum est tenete. Et ideo uidelicet, quid bonum sit, quid malum, in dogmatibus aduersus uniuersos: unusquisque sibi credat ipsi. Quid ni? Nam spiritualis (inquit) iudicat omnia, et a nemine iudicatur. At quilibet (inquit) Christianus est spiritualis, a spiritu Christi. Nam omnia uestra sunt (inquit) siue Apollo, siue Paulus, siue Cephas, id est de omnium dictis, et factis iudicandi ius habetis.

V I S V S sum mihi profecto, Luderī stulticiam bene tãgere: quum ista apostoli, Omnia uestra sunt, ostendissem afferri, ab isto stolidissimo: quum ex eius argumento sequeretur, nos iudices esse, non solum papæ, sed etiam Petri et Pauli. At nunc uideo, nihil tam absurdū fingi posse: quod non possis efficere: ut ille pro absurdo non habeat: sed et absurdiora proferat, et dicat esse meram sapientiam. Nam ante fecerat iudices Petri et Pauli totum populum: Nunc uero iudicem Petri facit et Pauli, e populo singulum quemque. Sic igitur arguit nunc doctor Luderus. Omnia uestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, et sic de singulis, id est de omnium dictis habetis ius iudicandi. Et hoc dicitur nō uniuersis, sed singulis, sicut et illud, spiritualis omnia iudicat, et a nemine iudicatur. At quilibet christianus, habet ius iudicandi: hoc est sentiendi, quicquid ius

quid iubetur sibi, de doctrina Petri, et Pauli, et Marci, et Matthæi, et Ioannis, et Lucæ, et apostolorum, et christianorum omnium. Nam ista ratio, non magis facit: nec Lutherus eam magis obiicit aduersus doctores, scholas, et concilia, quæ aduersus Petrum et Paulum: quorum in hoc nomina citat: ut et eorum quoque doctrinam, iudicio cuiusque subiiciat: tanquam idem sentiente Paulo, quum scripsit, Omnia uestra sunt, siue Apollo, siue Paulus, siue Cephas. Et ista Lutheri ratio, quia nihil est absurdius, tam ualida tamen uidetur Luthero: ut inde sibi sumpserit authoritatem doctor Luderus iudicandi: quod epistola Iacobi apostoli, nihil habeat dignum apostolico spiritu. Sed ad quem finem affert hanc rationem doctor Luderus? nempe ut quoniam unusquisque (ut ait) suo periculo recte aut false credit, atque ob id cuique pro se curandum est: ut recte credat: ideo non curet quisquam pontificem, aut concilia, aut ecclesiam, aut sanctos patres, aut populum, aut Petrum, aut Paulum, sed de uniuersis audacter iudicet quilibet: et quia suo periculo credit: ideo sine periculo sibi credat aduersus orbem totum, iuxta consilium illud sapientis. Fili ne innitaris prudentiæ tuæ, et ne sapiens uideri uelis in oculis tuis.

VIDES hic lector, istius absurdissimi uiri manifestas insanias. Vides ipsius uerba, tibi bona fide nunerata: nihil a nobis, aut recitando curtatum, aut interpretatione detortum. Satis scio, si nos eius uerba summatim essemus complexi, subituram fuisse nonnullis suspensionem: quasi quæ is recte scripsisset, essent deprauata narrando: et ipsius telis in eum pugnatum esset: qui nihil sincere recenset.

At ego,

Quanto se
hic secus
fit quæ Lu-
therus.

At ego quum scirem nemini futurum credibile, quenq̃ tã absurda cogitasse (ne stulticiã hominis cuiq̃ linquerẽ dubiam) statui eius ipsius uerba recitare, et sua manu illi notam furoris inurere. Quamobrem quo minus adhuc dubites illum nihil cogitare sapientis, sed uere uelle quenq̃ suo stare iudicio: audi, quid dicat paulo post.

Verba
Lutheri.

q̃ nō sit, ac
ceptum re=
ferim⁹ tibi.

At hic dicent, si singulorū est ius iudicandi et probandi, quis erit modus, si iudices dissenserint et unusquisq̃, secundum suū caput iudicari? quare necesse est unum esse, cuius iudicio stent cæteri contenti, ut salua sit unitas ecclesię. Respondeo. Hoc cauillum nullos rectius decet, q̃ Thomistas. Quęro enim et ego, quis hodie modus est, ubi omnes iudicio unius papę stant? ubi hic est unitas salua? An hoc est unitatem esse saluam, exter- no papę nomine uniti? Vbi manet unitas cordium? Quis est certus in conscientia sua, papam recte iudicare? At nisi certitudo sit, nulla est unitas. Ideo sub papa est quidem pompa ex- ternę unitatis, sed intus non nisi confusissima Babylon, ut nec lapis super lapidem sit, nec cor cum corde sentiat. Vt uideas, q̃ feliciter medeatur rebus spiritualibus, humana temeritas suis statutis. Alia igitur uia unitas ecclesię quęrenda est.

Id uidelicet
pōtifici im=
pingens, qđ
ipse facit.

V I D E S q̃ solícite hoc agat Luderus: ut nemo timeat fidere sibi ipsi. Nãm et pro cauillo habet: quod omnia sic essent incerta: et tot diuersitates in fide, quot capita forẽt in populo. Et uelut simili cauillo deridet: si quis in fidei rebus pontifici malit acquiescere, q̃ fluctuare, et omni uento doctrinę circũferri, aut soli prorsus inniri sibi. Et loquitur tanquam pontifex aliam doceat fidem, q̃ eam, quę populo Christiano publica est: imo negat esse ulla fidem, in qua consentiunt Christiani: qui parent pontifici. Sed sic mentitur esse alię aliam: ut nec cor cum corde sentiat: et hanc

et hanc uanitatis iniquitatem, cor eius congregauit sibi: ut dum persuadeat omnibus nihil usquam esse certi: sed unumquenq; suo periculo credere, perducere posset unūquenq; metu sui periculi: ut nihili faciens auctoritatem totius ecclesiæ, nihili faciens sanctos patres, et doctores, et ueteres omnes interpretes, interpretetur e suo quisque sensu scripturam sacram: et sibi, quam libeat, fidem formet nouam. Nam quum Petri quoq; et Pauli iudicem fecit quenq; Lutherus: conscendat quisq; tribunal in corde suo: et utrumq; iudicet, Hic bene dicit Paulus, hic male. Hic probe Petrus docet, hic docet perperam. Hic recte consulunt ecclesiæ, sicubi suadent credere: hic Thomistice, sicubi iubent bene facere. Iacobus uero, quum sit apostolus, nihil habet omnino spiritus apostolici: quem nō pudet scribere, Fides sine operibus mortua est? Vnus dūtaxat est, cuius nemo iudex est: qui quicquid dicit, certū est: is doctor Luderus est, qui certus est, sua dogmata se habere de cælo: de cuius aduentu, propheta prædixit, dicens, Tertius e cælo cecidit Cato. Et item alius. Iam noua progenies, cælo demittitur alto. Et idem propheta prophetauit, quo demittendus sit, quum ait, Facilis discensus Auerni. Nam ille textus, de doctore Ludero loquitur ad literam.

Ratio iudicij ferēdide ueterib⁹ ex sententia Lutheri.

Alia igitur uia, ecclesię unitas querenda est. Hęc est, quam Christus ponit Ioan. VI. Erunt omnes doctibiles dei, Omnis, qui audiuit a patre meo, uenit ad me, ille inquam internus spiritus solus, unanimes habitare facit in domo. Hic docet, idem sapere, idem iudicare, idem cognoscere, idem probare, idem docere, idem confiteri, idem sequi, Vbi ille non fuerit, impos-

Verba Lutheri.

et hic docet omnes, & tu impietias.

QQ

sibile est,

sibile est, ut unitas sit. Et si qua fuerit, externa et ficta est. Quare et deo nihil curę est, ut impij homines unum uel non unum sint, qui unitate spiritus inanes sunt. Suis filijs ad externam unitatem sufficit, unum baptisma, et unus panis, tanquā communes characteres et symbola, per quę fidei suę, et spiritus unitatem profitentur et exercent. Papistica ecclesia suam unitatem in unitate externi sui idoli pape locat, interne autem, confusionis erroribus dispersa in omnes uoluntates Satane.

Lutherum
cōcedere id
iam, quod
maxime ei
aduersū sit.

Hi sunt Lu-
therani.

N V N C in mentem mihi lector uenit illud euangeliū: quo demones ex ore furiosi, Christum inuēti, tortiq; confessi sunt: Iesu Christe fili David, quid ante tempus uenisti torquere nos? Nam hic plane demoni, qui Lutherum possidet, ueritas extorsit inuito responsum id, quo totam Lutheri sectā funditus euertit. Etenim hoc ipsum est Lutherus, quod tibi toties ad aures inclamauius: et noluisti audire sanctum dei spiritum, ecclesię suę intus inspirare ueritatem. Illum internum spiritum, omnes reddere docibiles dei, illum solum facere: ut habitent unanimes in domo, Illum docere, ut idem sapiant, idem iudicent, idem cognoscant, idem probent, idem confiteantur, idem sequantur, idem doceant. Illum internum spiritum solum esse, qui faciat, ut habitent unanimes in domo: ut qui extra domum sunt, non sint unanimes: sed per hæreses et sectas dissideant. Hęc ecclesia Catholica, quam tu appellas papisticam: quam tu sic dissentire mentiris: ut cor cum corde non sentiat: ita per hunc internum dei spiritum cōsentit, in articulis fidei ut unanimiter infidelitatis tuę dogmata condemnet. Tota ecclesia, per totum orbem diffusa, matrimonium habet pro sacramento: ordinem habet pro sacramento:

sacramento: poenitentiam habet pro sacramento: et quid opus est commemorare singula? Hæc unanimiter et nunc sentit ecclesia: et per tot sentit secula. Q: si tu ac tuus grex aliud creditis: nihilo minus ecclesia unanimes est in domo. Nam purgauit, ac depurauit, quum te purulentam uomiam lancinauit, atq; eiecit e corpore. Fateris nunc, ubi dei spiritus est, ibi consensum esse. Illum intus docere, quæ uera sint. Profer ergo ecclesiam, quæ consentit tecum: dic, quibus in terris, ecclesia sit uere malignantium: ubi populus, aut tam impius usquam sit, aut stolidus, ut contra spiritum dei, qui per tot secula docuit christianos omnes, idē contra te credere, nunc tandem credat hominī furioso tibi, ordinem non esse sacramentum: qui spretis apostoli minis suscipiat eucharistiam, q̄ maxime potest peccatorum titillatione turbata conscientia, solam fidem sufficere, bonis operibus non opus esse, apostolum, qui neget illud, nihil sapere spiritus apostolici, Christianum quenquam legibus obligari non posse, et mille absurdissimas impietates eiusmodi. Potes ne ullam ecclesiam nominare: cui tam stulta persuaseris: qui sibi fas esse censeat recalcitrare magistratibus: et utile credat esse, uiuere sine legibus? Sat scio nullum populum potes. Ergo quum dei spiritū fatearis esse, qui populum faciat unanmem in domo: Et eadem de rebus necessarijs sentientem, uelis nolis, tibi fatendum est, illam ecclesiam esse catholicam et dei domum: in qua per tot secula cēserūt omnes unanimiter, aduersus insensatam sententiam tuam: et tibi dei spiritum prorsus deesse: qui detrusus e domo toti dissentis ecclesie, in qua

Catalogus
heresū Lu-
theri.

Hoc non est
infrequens
Luthero, ut
a se dissen-
tiat.

cōtra te totus per orbē populus, tot seculis operante deo
consentit. Tecum consentit nullus. Quid dico populus
immo demiror, si tecum sentiat quisquā unus homo. Nam
hoc certo scio, tecum non consentis ipse. Nam primum
confessus es, ecclesiam hoc habere a deo: ut falli non pos-
sit, in discernendis dei uerbis, a uerbis hominum. Deinde
adactus rationibus regis, fassus es ecclesiam idem ius ha-
bere, in diiudicandis dogmatibus. Quid ergo sibi uult,
quod postea dicis, unumquēq; suo periculo credere? qua-
si deus optimus, quenquam perplexum redderet: nec ape-
raret exitum. Quæso te, si uerum est, quod ante dixisti,
quo suo periculo credit: qui toti credit ecclesiæ, de quopiam
articulo fidei consentienti? quum ecclesiam fatearis, hoc
habere a deo: ut in diiudicandis dogmatis, falli non pos-
sit: quippe quæ per te quoq; ne consentire quidem posset
in articulum fidei, nisi intus illo docente spiritu: qui facit
habitare unanimes in domo.

ECCE Luthere, quibus ambagibus insaniēti tibi, tam-
dem inuito ueritas extorta est: qua fateris ignarus eas, in
quibus ecclesia tota tot consensit seculis: quas tot libellis
hactenus infectatus es, tanquam traditiones hominum:
nunc, inquam, subito fateris ignarus esse traditiones dei:
sine cuius occulto flatu, tam late fusus dei populus, in u-
num conspirare non posset: quum ille solus sit: qui quod
fateris, habitare faciat unanimes in domo. Et inde, q̄ hæc
exciderint, ignaro. Nam protinus perinde ac si nihil ho-
rum prorsus audisses unquam, quæ iam ipse dixisti: dicis
ilico talia: ut istis, quæ dixisti modo, non aliter pugnent,
ac pugnant,

ac pugnant cum luce tenebræ.

Tu nunc uide, cuius spiritus fuerint sacrilega illa, et abominanda concilia, quæ aduersus tanta totius scripturæ fulmina, apertissimasque sententias ausa sunt, sibi pontificibus arrogare ius iudicandi, et cognoscendi, insuper et imperandi, et condendi. Absque dubio Satanae istæ fuerunt cogitationes, quibus in orbem inundauit operationes erroris, et abominationem in loco sancto statuit securissima tyrannide, postquam populo erepta est authoritas iudicandi, qua pauere cogerentur falsi doctores, et patefacta uia per stolidam populi superstitiosamque obedientiam et patientiam uniuersis erroribus et abominationibus irruendi.

NON tibi uidetur lector, per istud impium, inferre spirare furiam? Nam quæso te Luthere per istos, qui te exagitant infernos demones, quum tui similes pestes, cacodæmon aliquis immittat in dominicum gregem, dum res executitur, censes totum christianum populum ex toto orbe, uelut ad comitio Consulium conuocandum simul in campum Martium, et uiritim exquirenda suffragia? Quæ arrogantia est, si de gregis periculo potissimum tractent pastores? Quibusnam id negotium potius cupiat delegatum populus, quam episcopis: ad quos maxime spectat, esse de populi salute sollicitos? Si, quod tu sæpe iactas, deum adesse concedis in medio eorum: ubicunque sunt duo, uel tres congregati in ipsius nomine: ibi negabis esse: ubi in eius nomine, maxime de causis sint congregati tam multi? Recordare rursus, eorum quæ dixisti proxime, deum esse, qui in ecclesia sua consensum operatur. Ex omni parte ecclesiae late per orbem diffusæ, congregati sunt ad concilium. et quod paulo post nec ipsi negas, uiri optimi plerique ac sanctissimi

Lutheri
uerba.

At mihi nemo uidetur
plura arrogare, quam tu.

Imo potius
ex omni syl
ua congerē
da ligna, ad
cremandū
Lutherum.

ctissimi consenserunt, inter se redierunt quisque domum. concensit in eadem fere totum per orbem fusus populus. At per quem consentit populus christianus? an non fassus es id per illum fieri intus docentem deum, qui habitare facit unanimes in domo? Ergo quod ante fassus es esse dei, debaccharis fuisse cogitationes Satanæ: quibus patefieret uia per stolidam populi superstitionis et obedientiam uniuersis abominationibus irruendi.

V I D E S nunc lector Lutheri constantiam: uides mala, quæ nasci repperit ex optimorum patrum in dei nomine congregato concilio. Sed quomodo malis istis occurramus, hoc ante docuit: quum dixit, Vnumquodque suo periculo recte aut falso credere. Igitur si statuatur: ut quisque credat, quicquid uelit: iam uera inuenta est uia: qua nullus error possit irrepere.

Verba
Lutheri.

Et ut hic mei Henrici et sophistarum recorder, qui a longitudine temporum et multitudine hominum pendunt cum sua fide. Primum negare non potest, huius rapti iuris tyrannidem ultra mille annos durasse. Nam in ipso concilio Niceno omnium optimo, iam tum incipiebant leges condere, et ius istud sibi uendicare. Atque ab eo tempore hætenus inualuit, ut nihil receptius sit, nec firmitus aliquid multitudine hominum et diuturnitate probari possit, quam hoc ius. adeo, ut nemo id non putet hodie sanum, rectum, ac diuinum esse. At hic uides sacrilegium et impietatem esse aduersus euidentissimas et inuidas scripturas dei. Quare si tantus error et tale sacrilegium, tanta longitudine temporis, tanta multitudine hominum, uel consentiente, uel seducta, uel probante regnauit aduersus ueritatem dei, semel uolo hic omnibus sophistis et papistis capitale eorum argumentum de longitudine et multitudine ad puluerem usque contritum, et os obstructum, ut uideant, cur deus nolit nos uel
li creature

li creature quantumuis longę et multę et magnę credi, sed soli suo infallibili uerbo.

V E L istud quis non sentiat insanum esse, qui scripserit, nisi is insanus, qui legit? Nam et Nicenum concilium fatetur optimum: et tamen illud ait initium fuisse omnium malorum, et incepisse iam ipsos optimos et sanctissimos uiros sacrilegium et impietatem, aduersus euidentissimas et inuictas scripturas dei: quod facere non potuissent, nisi aut stultissimi aut pessimi. Nam si euidentissime scripturę sunt: cecissimi fuerunt, si non uiderunt: si uiderunt, impij: qui contempserint. Et tantum sacrilegium et impietatem improperat homo sacrilegus et impius tanto numero uirorum talium, quos ipse quoque fatetur optimos: ut semel ostendat se, tam sanctis patribus impietatis pœnas dare, et manifesto furore plecti: qui tam stolide, pugnantia cogitur ore sacrilego delyrare: quā nemo posset, non agitated furijs. Vt illud omittam, quod ibi quoque mentitur, quum ait, In concilio Niceno primum cepisse cōdileges: quum satis constet apostolos, et concilio cōmuniter, et seorsum singulos condidisse leges, sicut et rex obiecit, ad quæ nihil omnino Lutherus responderet.

Habeamus itaque absque omni controuersia, ius de doctrina cognoscendi, et iudicandi, seu probandi esse penes nos, non penes concilia, pontifices, patres, doctores. At hinc non sequitur esse simul penes nos ius condendi leges. Nam hoc solius dei est. Nostrum est legem et uerbum eius cognoscere, probare, iudicare, et secernere ab omnibus alijs legibus, sed nequaquam condere aut mandare. Neque enim sequitur ex uerbo Christi, Attendite a falsis prophetis, ergo uestrum est prophetare, imo ut Petrus ait, Nunquam uoluntate humana est allata prophetia, et

Verba
Lutheri.

Vide, si non
omnia pro
suo dicat cō
modo.

Ecce q̄ spe-
ctantia ad
negocium
proferat.

tia, et nulla interpretatio scripture, sit ex proprijs, sed inspiratione spiritus sancti, locuti sunt sancti dei homines. Ita nō sequitur. Oues meę uocem meam audiunt, ergo oues uocem meā condent uel facient, imo contrarium sequitur. Vocem meam ego condo, oues autem conditam agnoscunt, probant, et sequuntur.

HIC uideo, magnum ius esse non penes concilia, pontifices, patres, doctores, sed penes uos, quos quęro uos? Ego putabam Martinum Luderum esse reuerendum patrem, esse doctorem, nunc uos negatis utrumq̄. Esse quidem dicitis illud ius cognoscendi, nō penes patres, neque doctores, sed penes uos. Quos ergo uos? non uos patres, sed fratres uos, non doctores, sed indoctos. Benedicitis profecto domine. Tunc ego uideo per uos: q̄ patres et doctores habuerunt doctrinam penes se: sed uos qui estis indoctus frater habetis penes uos, non doctrinam, sed ius iudicandi doctrinam sine doctrina. Nam doctrinam non cognoscitis, sed habetis ius cognoscendi.

Quis lutheri
tibi dedit
tantam auctoritatem?

SED nullus habet (ut dicitis) ius condendi leges. Nam hoc solius dei est: et sic non solum reges, et populi condentes leges, sed et apostoli, qui fecerunt idem, eodem spiritu, more Luciferi sibi usurparunt potestatem dei. Sed tamen mitior est in Babylonica reuerendus frater. Nam ibi dicit, neminem posse ponere unā syllabam super christianum quenquam, sine ipsius consensu, sed cum eius assensu. Atq̄ ita per illam regulam reuerendi fratris, potest saltem condi lex: quę tantisper ualeat, donec aliquis alius ueniat in regionem, qui nunquam consensit in legem: id quod ubiq̄ fere fiet intra biduum. Nunc uero nulla condi potest

potest omnino : ut plane se doceat in re tam seria Luderus inepte ludere. Igitur postquam tam mirabili sapientia, se gesset Luderus in hac materia magnifice, statim cōcludit.

Quare uidemus hic, omnes pontifices, omnia cōcilia, omnes scholas, qui aliud in ecclesia sonant, q̄ uerbum dei solius, esse lupos, Satane ministros, et falsos prophetas. Simul intelligimus insignem Henrici nostri, et omnium Thomistarum stoliditatem, qui os suum impudens in celum ponunt, et dicere audent, in hoc sacrilego libello. Etiam si sacramentum ordinis non esset in scripturis institutum, tamen penes ecclesiam esse ius instituendi eius. Et q̄ stulte uerbum Augustini, quod de euangelio per ecclesiam toto orbe cognito et probato loquitur, aptarit ad ius traditionum, arbitrio impiorum hominum statuendarum. Iste est modus intelligendi dicta patrum, et scripturę. Hi sunt, qui scribunt assertiones sacramentorum. Horū multitudo et diuturnitas est potestas faciendi articulos fidei, tam stupidi et hebetes, ut inter cognoscere et imperare nihil discernant.

I A M decies declarauimus uerbum dei, tam illud esse, quod deus absq̄ scripto suę dicit ecclesię : q̄ quod scriptura comprehensum est. Sed quando manifestum est, Luderum loqui tantum de uerbo dei scripto : manifestū est, q̄ mentitur plane minister iste Satane : qui clamat omnes ministros esse Satane, quicunq̄ sonant aliud in ecclesia : q̄ uerbum dei scriptum, in scriptura sacra. Nam hac ratione minister iste Satane ministrum Satane pronunciat apostolum, qui dixit : Seruate, quę precepi uobis, siue per sermonem, siue per epistolā, qui multa et docuit et instituit, non ex uerbo dei scripto, sed ex non scripta traditione dei. Nam et illud ipsum de eucharistię sacramento, populus non ex uerbo dei scripto, sed ex non scripta dei traditione

Verba
Lutheri.

Igitur uos
estis lupo
et satanę
minister et
falsus
propheta.

quoties hoc
dictum tibi
uis Lutheri
re?

RR

tradidit

Is proferet
suā doctri-
nam.

tradidit Corinthijs. Quin et euangelistam pronunciat, ista ratione ministrum esse Satanæ: qui non solum docuit uerbum dei nō scriptum, sed etiam scripsit ipse, omnia dei uerba, neq; scripta esse, neq; scribi posse. Quāobrem quū euangelista scribat, nec omnia scripta esse, nec scribi posse: tibi nūc Ludere scriptura querenda est: quæ probet, quicquid ex dictis, factis, institutis Christi, non potuere scriptores cōprehendere, uelut erychthoniū quempiā deformē ac monstrosū partū, æternis esse tenebris dānatū, et eum esse ministrum Satanæ: qui eorum omnium quicquā sonet in ecclesia: quæ scripta quidem non sunt: quæ tamē fecit, quæ tamen docuit Iesus, et a patre missus spiritus. Tu nunc Luthere, qui nihil admittis, nisi scripturas: profer scripturas, quibus uetitum probes talia quenquam scribere. **AT** si quis (inquis) talia scribat, quæ pro dei uerbis asserat, atq; affirmet: ille Satanæ minister est.

INTERIM extorsimus isti ministro Satanæ, nō esse protinus ministrum Satanæ, qui præter dei solius uerbum scriptum, hoc est præter solum scripturæ uerbum, aliud sonet in ecclesia.

AT VT non sit (inquiēt) minister Satanæ, qui loquitur aliud dei uerbū, præter id quod in scriptura sacra scriptum est: tamen est minister Satanæ, qui non solum sit locutus, aut scripserit, sed et asseruerit.

AT HIC quoq; mentitur iste minister Satanæ. Nam si fas est scribere Christi uerbum, quod dictum est: certe fas est et affirmare, quod uerum est. Tandem huc paulatim detrudetur iste minister Satanæ, ut descendens ab eo, quod

quod dixerat prius : nunc eum dumtaxat asserat esse ministrum satanæ, quicumque alios cogat ad credendum uerbum dei, quod non habetur in scriptura canonica. Respondeat ergo nobis iste minister Satanae : Si quicquam ex illis, quæ quidem scripta non sunt : quæ tamen fecit, docuit, tradidit Iesus : quid si ex his (inquam) aliquid aliquis referat Luthero, et relatum iubeat credere : sed referat is, de quo certus sit, eum, qui referat, errare quicquam, aut falli in ea re discernenda non posse : utrū peccaret ille, qui iuberet credere, an Lutherus, si recuset credere : non dubito, quin hic fateretur se teneri : ut credat reuelationi tam certæ. At Luderus ipse fatetur, ecclesiam falli non posse in iudicando uerbo dei : ergo ecclesiæ narranti quicquam eorum, quæ fecit, quæ docuit, quæ tradidit Iesus, credere tenetur Luderus. Ipse Satan apud inferos, non tenetur sua cathena fortius, quā hac cathena stringitur eiusdem Satanae minister Luderus. Nam si dicat se, quum fateretur ecclesiam habere a deo : ut possit dei uerba discernere a uerbis hominum, hoc censisse dumtaxat de uerbo scripto, non etiam de eo dictum : quod esset quidem, aut factum aut dictum, a deo : sed tamen non scriptum in scriptura canonica. Iam ante detrusus est ab illo presidio, postquam rationibus regis adactus, fatetur ecclesiā habere hoc quoque : ut possit diiudicare non solum scripturam, sed etiam quælibet dogmata. Neque enim idē censet scripturas esse, quod dogmata, præsertim homo tam frequens apud uocabularios. Quod si id falsus non esset : tamen quantumuis impudens fuerit ; necessario fatebitur, nisi nobis probet, quod deus

Quod in omnē partē se uertit iste Proteus.

Quoties uicitur Lutherus sua confessione.

Quomodo Lutherus a rege coactus sententiam mutarit.

Solue Lu-
there hoc
dilemma.

qui potuit ecclesiam docere, quis uerum scriberet: nō pos-
set eam docere, quis uerum diceret: aut deo demū id fuisse
curæ, ne falleretur ecclesia mēdacibus chartis, uoluisse ue-
ro, ut falleretur mendacibus linguis.

N V N C ergo uides lector, q̄ iste minister Satanæ, qui
scribit omnes esse ministros Satanæ: quicumq̄ in ecclesia
loquuntur aliud, q̄ solum uerbum dei, solus exemplo ma-
gistri sui Satanæ, solus (inquam) torquet, inuertit, et blas-
phemat uerbum dei.

Refellit apertissimam Lutheri sycophantiam, qua re-
gem mentitur dicere ecclesiam habere ius
instituendi sacramenti ordi-
nis. Cap. XXIII.

Verba
Lutheri.
Quāto im-
pudētior tu
qui qđ deus
iſtituit ma-
ledictis in-
ſectaris.

Tu ita diſ-
cernis: ut o-
mnia impe-
res, cogno-
ſcas nihil.

¶ Simul intelligimus insignem Henrici nostri et omniū Tho-
mistarum stoliditatem, qui os suum impudens in cēlum ponūt,
et dicere audent in hoc sacrilego libello, etiam si sacramētum
ordinis non esset in scripturis institutum, tamen penes eccle-
siam esse ius instituendi eius, et q̄ stulte uerbū Augustini, quod
de euāgelio per ecclesiam toto orbe cognito et probato loqui-
tur, aptarit ad ius traditionum arbitrio impiorum hominum
statuendarum. Iste est modus intelligendi dicta patrū et scri-
pturas. Hi sunt qui scribunt assertiones sacramentorum. Ho-
rum multitudo et diuturnitas est potestas faciēdi articulos fi-
dei tam stupidi et hebetes, ut inter cognoscere et imperare ni-
hil discernant.

DE VERBO Augustini q̄ recte scribat Lutherus, o-
pinor esse dictum satis. Nunc de deo dicendum, quod rex
scripsit penes ecclesiam esse ius instituendi sacramenti.

Legile

Legi lector atq; relegi totum regis librū: ut uiderem, quomodo, quibus uerbis istud diceret: q̄ ecclesia posset instituere sacramentum ordinis, etiam si institutum non esset a deo: certe non inuenio id aperte dictum per asseuerationem, sed tantum repetendo, quæ probauerat, dicit obiter quiddam, nō tamen prorsus idem, quod ei Lutherus imputat, sed ex quo reor eum arripuisse ansam: qua illud, ut solet, colligat. Nam uerba regis ista sunt.

NUNC QVONIAM probauimus ex ipsius Lutheri fundamento, sacramenta, quæ credit ecclesia, non aliunde q̄ a deo potuisse constitui, etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur: uideamus tamen, an scriptura tam nullam omnino mentionem faciat huius sacramēti.

q̄ nihil foli
di habet Lu
therus leuif
sima quęq;
sectatur.

„ Verba
„ regis.

„
„
„
„

EN LECTOR candide, quibus uerbis rex in sacramento ordinis dicit ecclesiā potuisse instituere sacramentum ordinis, etiam si non fuisset institutum a deo. Sic intelligit uerba regis Luderī sapientia, sic recēset Luderī syncretitas. Sic orbis iudiciū reuerendī patris uirgineus reueretur pudor. Hic est cuius uerbo, contra sanctos patres, et uerbum dei stare debeat mundus: et quia dicit ipse se certum esse dogmata sua se habere de cēlo: ideo scilicet certi sunt omnes, quod frater mendacissimus non potest mentiri.

Taxat lepide Lutheri gloriosum triumphum de missa. Cap. XXIIII.

¶ Reuertamur ad propositū. Missam itaq; extorsimus, et triumphamus aduersus assertorem sacramentorum, nō esse opus

Lutheri
uerba.

RR ;

neq; sa

Quanta est
Lutheri cal-
liditas, qui
iam satanā
magistrum
suum depre-
hendat stul-
ticię.

Noua ratio
triumphan-
di Lutheri
usurpata.

Hinc uide-
licet lachry-
mę hinc ille
fraterculi
furor.

Verba
Lutheri.

neq; sacrificium, sed uerbum et signum gratię diuinę, quibus
erga nos utitur pro fide in eumerigenda et firmanda. Vides
musq; q̄ sit infatuatus Satan, ut quo diutius et magis, in nos
furat et scribat, eo insulsius et ineptius delyret. Nam iste lie-
ber regis, ut omnium, qui contra me scripti sunt, fere est latie-
nissimus, ita est certe omnium ineptissimus et stolidissimus, ut
pene nostris Lupensibus scriptoribus, eum tribuerim, qui sic
solent argutari, quando argutātur optime.

Q̄ MIRABILIS rerū nouator est. D. Martinus,
postquam fecit nobis nouam religionem, et nouam fidē:
nūc nouo more triumphat ante uictoriā. Solebat egre
triumphum impetrare, qui sepe uicisset. Sed is decies iam
triumphat, quia ter decies uictus est. Verum idcirco mi-
nus est istud mirandū, quia ueteres ab alijs impetrabant.
Luderus uero triumphum suum sibi decernit ipse. Sed
quid nī facile triumphet, de tam fatuo libello, q̄ fuit libel-
lus ille principis: qui ut omnium, qui contra Luderū scri-
pti sunt fere fuit latinissimus: ita fuit omnium, si credim⁹
Luthero, stultissimus. Quid nī? Nam et ideo id, quod is-
pse fatetur, illis maxime placuit, qui maxime cupiunt sci-
licet, quicquid aduersus illum scribitur, maxime esse sto-
lidum: et ideo etiam D. Luderus tam uehementer irasci-
tur: quia illum librum facile potest per ludum iocumque
refellere: utpote cuius stulticia Lutheri sapientiam depre-
hendit, et impietates eius ostēdit, et publice traduxit sto-
lidę solertię consilia: quibus sibi uisus est callide uiam in-
gressus, qua Christi sacramenta omnia, omnem fidem re-
ligionemq; subuerteret.

Triumphata uero missa, puto nos totum papam triumphare.
Nam super missam ceu rupem nititur totus papatus cum suis
monasterijs,

monasterijs, episcopatibus, collegijs, altaribus, ministerijs, et doctrinis, atq; adeo cū toto uētre suo. Quę omnia ruere necesse est ruente missa eorum sacrilega et abominanda. Sic Christus per me cœpit abominationes in loco sancto frātes reuelare, et destuere eū, cuius aduentus fuit p operationē Satane in prodigijs, et signis mendacibus. O miserum illum defensorem ecclesię papisticę. O miseram ecclesiam, quę frustra indulgentias suas pro tanto libello profudit. Nisi quod digna merces reddita est tam defensori q̄ libello. Quales enim sunt indulgentię, talis est ecclesia, talis defensor, talis et libellus.

Ist ues Lu-
there omni
bus modis.

T A N Q V A M diceret, postquam nunc in cælum conscendi, subuectus alīs anseris: possum iam quolibet radijs prodeambulare solaribus, et ex alto tāquam formicas despicere papas omnes, et omnes episcopos, collegia, monasteria, sacerdotes, equites, duces, principes, omnia subiēcī pedibus meis, postquam ad aquilonem posui solium meum, et factus sum similis altissimo. Sic Satan abominationem statuit in loco sancto, dum abominandum fratrculum suscitāt in ecclesia dei, dum sacrilegum ac detestabilem nebulonem furiosis inflat furijs: qui sacramentorum ignauus hostis, timore uano pugnet aduersus eū: cuius aduentus fuit cum humilitate: qui post ueniet cum potentia: quum spiritu oris sui in puluerem difflabit istū, superbię et diffidentię filium: qui iam gloriatur stolidus in malicia, et sibi uidetur potens in iniquitate: dum secū dicit insipiens in corde suo, non est deus.

Lutheri fa-
stiosa glo-
riatio.

O miserum aduersarium sacramentorum, quem tunc sacramentorum gratia destituet. O miserum illusorem caracterum, quem tunc baptisimi caracter et caracter ordinis, uelut inusta stigmata traducent transfugā, tradentq; supplicio.

tantum nō
hoc dicit
Lutherus.

supplicio. O miserum irrisorem ecclesiæ catholicæ, quæ tunc uicissim miser in tuo ridebit interitu. Tunc illusor indulgentiæ, heu quibus suspirijs optabis indulgentiam: quum negata uenia recipies meritam iniquitatis mercedem in æternis ignibus: qui diabolo et angelis eius tui similibus præparati sunt.

Refutantur Lutheri nugamenta aduersus sacramentum ordinis. Cap. XXV.

Verba
Lutheri.

¶ Hæc mihi pro defensione primi sacramenti, satis sint. In quo asserendo maxime laborauit assertor dominus Henricus, ut qui non ignorauit in hoc esse sitam summam salutis papistici regni. Cætera cogor differre obrutus multis alijs occupationibus, tum maxime transferenda Biblia, necessaria scilicet opera. Ne satanę studia ipse prosperem nimio.

Certe pro
speras quã
tum uales.

H A C T E N V S satis laboratum sit. D. Ludero, pro impugnatione primi sacramenti. Iam lassatus in uia iniquitatis, cætera cogitur differre, totus obrutus in transferenda Biblia, necessaria scilicet opera: ut Satanę studia prosperet nimio, dum scripturam sacram sic uertat: ut inuertat sensum: ac faciat fucum illiterate plebeculę: quę ad hæretici uersionem examinet hereses: ad quas probandas plumbea illa regula iam inflexa sit de industria.

Quomodo
Lutherus
uertat bi
blia.

Satanas per hos insulsos libellos me impedire cogitat, sed nihil efficiet. Neq; magni operis fuerit stolidos Thomistas, in reliquis sex sacramentis confutare.

Verba
Lutheri.

S A T A N A S excogitauit suo militi causam, quã prætendat fugę. Nam ad se eum uocat, alio missurus militatum: ubi

tum: ubi magis ei necessariam nauet operam: si quid prestare possit in euerrendo biblio. Nam quod in sacramentis tentauit apud mentis compotes, uidet conatū frustra. Interea soluens obsidionem, minatur eo rediturū se: postquā euerterit bibliō: neq; magni operis fore, reliqua sex expugnare sacramenta, uictori tonto: qui in eo, quod primum oppugnavit, operam luserit: et reiectus, cum dedecore uictus, turpissime fusus, fugatusq; decesserit.

Nihil proferunt responsione dignum per tota sex sacramenta, præter illud unum, quod de sacramento ordinis adducit Paulum, scilicet ad Titum, iubentem, ut per ecclesias ordinet presbyteros. Hoc loco enim uult institutum ordinis sacramentum.

N V N C doctor Luderus nō habet ocium ludendī: currit enim celeriter amissis copijs, et insequentes timens, trepidus, uelut canis, enilo bibit et fugit. Reliqua præterit omnia, uelut contemptim: quæ tu quū ex ipso regis libello legeris: uidebis facile, cur prætereat. Interim arripit illud apostoli ad Titum. Nam regem sentire dicit, q; ibi sacramentum ordinis fuit institutum.

H I C tuam lector imploro fidem, aduersus istius nebulonis stolidissimam perfidiam. Quoties q; aperte dicit, et inculcat rex, imo quoties q; aperte probat, nullum sacramentum aut institutum esse, aut institui posse nisi a deo: q; euidenter id ipsum iterū atq; iterum nominatim repetit in sacramento ordinis: et nunc ait iste nebulo stolidissimus regem dicere, sacramentum ordinis institutum esse ab apostolo. At in sacramento unctionis extremæ, quū iste scurra blasphemus aduersus apostolum Iacobum, dicit

Vt nihil sceleris intentatum relinquit Lutherus.

Verba Lutheri.

Hoc erat facilius q; confutare ea.

Nū cōsiderat Lutherus, quæ loquitur?

uides lector
hic q̄ nihil
profano di-
cat Luthes-
rus.

Lutheri ter-
giuersatio.

Verba
Lutheri.

ceret se non crediturum apostolo de sacramento unctio-
nis extremæ: quippe qui non haberet ius instituendi sa-
cramenti, hoc est promittendi gratiam cum signo uisibili.
Rex ita respondet, apostolum tradidisse populo, quod ipse
acceperat a Christo. Sicut et apostolus Paulus tradi-
dit Corinthijs, quod acceperat a Christo. Neutrum dicit
instituisse. Qz si rex dixisset, id quod iste mentitur ab eo
dictum: nempe q̄ sacramentum ordinis institutum fuit a
Paulo: quare non hic rursus idem elatrauit in Paulum:
quod illic rabidus elatrauit in Iacobum, se non crediturū
Paulo, de sacramento ordinis, etiam si esset apostolus?
Nam nullum apostolum habere potestatem condendi sa-
cramentum, id est promittendi gratiam cum signo uisibi-
li. Cur hic dissimulat istud nebulo, si rex illud scripsit: quū
illic se cohibere non potuit a blasphemia: ubi scripsit ad-
uersus alios, quorum nescio, an id quisquam scripserit?
Quomodo potuit rex sentire, sacramentum ordinis insti-
tutum ab apostolo: quum toties aperte dicat, apostolos
institutos esse sacerdotes a Christo? et tamen hoc eum di-
cere dicit pater Luderus: qui toties mentitur se nunquam
mentiri. Nunc uides lector solers stratogema fugientis
Luderi: quo fumum offundat, qui fugam tegat.

Sed non uidet larua Thomistica, quid uel ego dicam, uel ipse
met respondeat. Ego ordinem negaui sacramentum esse, id est
promissionem et signum gratiæ adiectum, quale est baptismus
et panis, non negaui, imo asserui esse uocationē et institutionē
ministri et concionatoris, siue hoc fiat autoritate unius apo-
stoli, uel pontificis sola, uel populi eligentis et consentientis
simul nihil refert. Qz rectius fiat populo eligente et consen-
siente, quomodo apostoli Actuum. iij. septem diacones insti-
tuerunt.

tuerunt. Nam ut Paulus Titon iubet presbiteros ordinare, non tamen sequitur, solum Titon sua autoritate id fecisse, sed exemplo apostolorum, per suffragia populi eos instituisse, aliqui pugnabunt uerba Pauli cum exemplo apostolorum. Quæ uero de impositione manuum ad ordinis sacramentum trahit, uident pueri nihil ad ordinis sacramentum pertinere, sed more suo papistico, sic e scripturis facit quodcunq; uisum fuerit. Impositio manuum tunc erat donatio uisibilis spiritus sancti.

VERE non uides larua Ludere, quid uel dicas ipse, uel respondeat princeps. Neq; enim rex probauit tibi sacramentum ordinis, esse tantum uocationem et institutionem ministri, et concionatoris: sed tam uere sacramentum esse q̃ baptismus est, aut eucharistia, idq; secundum tuam ipsius finitionem, hoc est uere conferre gratiam, cum signo sensibili. Sed neq; tu Ludere dixisti simpliciter promissionem gratiæ, cum adiecto signo sensibili sacramentum esse, sicut nunc te uideri uis dixisse. Imo negasti plane promissionem ullam gratiæ factam a Christo, cum adiecto uisibili signo, sacramentum esse: nisi eadem promissio cum suo signo comprehensa legatur euidente scriptura. Hac in re tibi restitit rex. Hac in re te mentitum probauit euidente scriptura. Nam et omnia probauit a Christo instituta, uerbo et facto, prorsus absq; scriptura: nec omnia, quæ fecit Christus, esse comprehensa scripturis: id uero probauit rex euidentissimis scripturis. At nec ecclesiam in talibus errare posse falli ue, quantum uis ad sacramenta spectat. id non euidentibus tantum scripturis probauit, sed euidentibus etiam rationibus, et ex tua confessione iacto fundamento, te pertraxit illuc: ut tibi necesse fuerit, etiam fateri cetera,

Imo tuus
hic mos est,
torq̃re scripturam quo
lubet.

Quis aper-
ti⁹ luthere?

Hic Luthes-
re disce, qd
regi tecum
non conueni-
at.

Cōmentum
Lutheri de
impositiōe
manuum.

quæcunq; tam obstinate negaueras. Et tamen ex abundanti probauit tibi in sacramento ordinis, gratiam illam cum signo uisibili. Patere quoq; ex scripturis ipsis, ex quibus diuersa tibi loca protulit, apertiora quoq; ex eodem apostolo: q̄ sit ille locus ad Titum: cuiusmodi sunt unus aut alter ad Timotheū. Atq; ita hæc in re rursus patet tua nescio impudentior an stultior sycphantia, et stolidissimum effugium tuum, quo fingis, q̄ impositio manuum tunc fuit donatio uisibilis spiritus sancti, non collatio gratiæ: quasi non multis manuum imposuerint laicis: dum eos ordinauerunt in clericos: quibus iam ante donatus fuerat in signo sensibili spiritus sanctus: aut quasi spiritus sanctus, adueniens in sensibili signo, christianis nullam secum gratiam conferat.

Diluitur lu
theri interp
tatio de ex
emplo apo
stolorum.

SED et istud eque stolidum est effugium: quum apostoli uerba, quibus perspicuum est, ordinem fuisse collatum per episcopos, sic declinas: ut id fatearis quidem, ceterum nō probari ex eo, q̄ episcopus ordinauit, ordinasse solum sine suffragijs populi: ne uerba Pauli pugnarent cum exemplo apostolorum, instituentium diaconos: scilicet quia quū tales in clerū essent electuri: quibus dispensatio crederetur rerum temporalium, noluerunt uti suo iure: ut absq; populo deputarent ipsorum loco, uictū cuiq; diuifuros diaconos: quia magis extra suspicionem fore uidebant populo: quos ipse diuifores prætulisset: ideo scilicet pugnaret cum hoc exemplo Paulus, si uolebat Titum ut in præficiendo præbytero spiritalium rerum ministro: cōferret sacramentum ordinis sine suffragijs populi, in eo loco,

loco, ubi cuiusq; merita nota essent ipsi, qui consecraturus erat episcopo. Nam interdum, ubi id minus erat notum: mittebant episcopi populo: ut nominaret, quem censeret optimum: quæ res magis erat commendatio quædam uirtutis, et probatæ uitæ testimoniū, q̄ ius electionis. Sed hic dicis, nihil tua referre: siue ordinetur sacerdos autoritate unius apostoli uel pontificis sola, siue populi eligentis et consentientis simul. Ecce, quomodo turpiter retro fugis. Nunquid in Babylonica scripsisti manifeste, nullo modo episcopum sine populo, posse sua sola autoritate facere sacerdotes: nec opus esse ordinationibus aut consecrationibus, usq; adeo, ut hæc tua tibi uerba rex obiecerit?

Vides Lutheri, q̄ nihil proferit commentū tuum.

Si sacerdotes cogerentur admittere omnes equaliter sacerdotes esse, quotquot baptizati sumus, sicut reuera sumus, illisq; solum ministerium, nostro tamen consensu, datum, permissum nullum eis super nos ius imperij, nisi quantum nos sponte nostra admitteremus.

Verba Lutheri. Ex Babyl.

HIS uerbis aperte negas pontificem solum, posse facere sacerdotem, nisi consensu uestro. Nam te quoq; eximis prorsus ordinī sacerdotali: atq; adnumeras laicis: idq; in paucis uerbis facis aperte septies: ut plane facias perspicuum te tibi sacerdotem nō esse amplius. Nempe quia te ordinauit episcopus absq; consensu laicorum: et adhibuit consecrationem, quam tu uelut supersticiosam execraris. Nam et ita scribis paulo post.

Neq; enim est nisi Sathana, cuius sacra colit.

Negari nō potest, ecclesias olim a senioribus fuisse rectas absq; istis ordinationibus et consecrationibus, propter etatem et lōgum rerum usum, in hoc electis.

Lutheri uerba.

SS 3 Ecce, q̄

Quoties lu
there uis ti
bi solui,

Verba
regis.

Luthera
na missæ
definitio.

ECCE, q̄ aperte scripsisti dudum, episcopum sine po-
pulo non posse sacerdotem facere, et ordinationibus aut
consecrationibus opus non esse. At nunc manifeste ui-
ctus, utrumq̄ fateris falsum. Sed tamen addis, nihil tua
referre: quasi dicas, Tam impudens nebulo sum, ut mea
nihil referat, q̄ aperte conuincar insanix. Nam et istud
quoq̄, quod et in Babylonica scripsisti, et nunc repetis, or-
dinem esse tantum officium concionandi, Rex et ratione
tibi sustulit, et euidentibus plane scripturis: e quibus unū
locum aut alterum uisum est commemorare: ut uideat les-
ctor, q̄ belle Luderus ludat in re tam sancta et seria. Sic e-
nim scribit princeps.

ORDINEM Lutherus negat sacramentum esse: et ri-
tum tantum esse dicit eligendi concionatoris. Nam qui
non concionatur: nihil minus ait esse, q̄ sacerdotes: nec
aliter sacerdotes esse, q̄ homo pictus est homo: contra
Paulum apostolum, qui ad Timotheum scribens ait, Qui
bene præsumt præbiteri, duplici honore digni sunt, maxi-
me qui laborant in uerbo et doctrina. Apostolus hic ma-
nifeste docet, q̄q̄ ij præcipue duplici honore digni sunt,
qui quum præbiteri sint, laborant in uerbo et doctrina.
tamen et qui hoc non faciunt, nō solum esse præbiteros,
sed et bene præesse posse, et duplicem quoq̄ honorē pro-
mereri. Alioqui non dixisset, maxime qui laborant in uer-
bo et doctrina: sed solum ij, qui laborant in uerbo et doc-
trina. Præterea ne possit dicere Luderus, id quod dicit,
officium sacerdotis erga populum, nihil esse nisi prædica-
re. Nam missas, inquit, canere, nihil est aliud q̄ commu-
nicare

apostolorum constat, fecisse beatum Stephanum non sacerdotem, sed diaconum: ut manifestum sit, maxime proprium sacerdotis officium, in eo situm esse, ut pro populo consecret. Sed adijciam ex libello regis locum alium.

Propriū officium sacerdotis.

Verba regis.

Paulus de sacerdotio.

Apostolus paulus de sacerdotio.

Quomodo fierent sacerdotes olim.

SI LAICVS quisque equalem habet potestatem cum sacerdote, in quocunque sacramento: et ordo sacerdotij nihil est: cur ita scribit apostolus Timotheus? Noli negligere gratiam, quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbiterij. Et alibi ad eundem? Admoneo te, ut resuscites gratiam dei, quæ in te est, per impositionem manuum mearum. Iterum. Nemini, inquit, cito manus imposueris, neque communices peccatis alienis. Denique hunc in modum apostolus scribit ad Titum. Huius rei gratia, reliqui te Cretæ: ut ea, quæ desunt, corrigas: et constituas per ciuitates presbiteros, sicut et ego disposui tibi. Habes nunc lector semel sub oculis apostoli pauca loca, et non multa uerba: quibus inter se collatis, facile potesprehendere falsa fictaque esse omnia, quibus tam inordinate Lutherus debacchatur in ordinem. Nam quos dicit populi consensu fieri, Paulus ostendit fieri ab episcopo, quem in hoc ait se reliquisse Cretæ: ut oppidatim presbiteros constitueret: nec tamen temere, sed sicut ipse presens disposuerat. Vides impositis manibus, fieri sacerdotem. Et ne dubitari possit, simul conferri gratiam uides, illam manuum impositionem collatam. Resuscita, inquit, gratiam, quæ data est tibi per impositionem manuum mearum. Et illud quoque. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum pres-

num presbiterij. In ijs te exerce. Miror igitur nō pudere „
 Lutherum, quum negat sacramentum ordinis, haud igna „
 rus in manibus omnium uersari uerba Pauli? quæ doceāt, „
 non nisi a sacerdote fieri sacerdotem, nec sine consecratio- „
 ne fieri: in qua et signum adhibeatur corporeum, et tan- „
 tum spiritalis infundatur gratiæ: ut is, qui consecratur, „
 non solum accipiat ipse spiritum sanctum: sed etiam po- „
 testatem conferendi alijs. Nouum uero, qui potest esse, de „ Sacerdos
 quo scribit apostolus? Quomodo ignoratū ecclesiæ, quod „ tium nec
 in omnibus Christi legitur, et nunquam non legebatur ec- „ nouā rem
 clesijs? Quibus ex rebus, manifestū est tam multis, quæ „ esse nec i-
 tanta cū confidentia, pro compertissimis Lutherus ebla- „ gnotā ecc-
 terauit in ordinem, ne unam quidem syllabam fuisse uerā, „ clesiæ.
 per maliciam ficta fallaq; omnia, „

VEL EX his particulis uides lector, q̄ scite tractet Lu-
 derus sacramentum ordinis: qui quęcunq; non ualet sol-
 uere, tacito præterit omnia. Sed tum uidelicet, tractabit
 accuratius: postquā redierit ab euerso biblio. Cupio me-
 diussidius idē ut tractet denuo. Nam sic tractauit hacte-
 nus: ut mihi spem indubiam prebeat: quo rem tractarit
 sepius, eo fore, ut multo tractet inanius.

Lutherū ea
 quę tractat
 in peius e-
 mendare,

Refellit ea, quæ Lutherus iterum timide tangit, et
 stolide, de matrimonio. Cap. XXVI.

¶ Et quid dicam: ne nomen sacramenti quidem intelligere uo-
 luit, quod euidenter ostendit, quum locum Pauli Ephe. V. tra-
 ctat de matrimonio, quem Paulus de Christo et ecclesia ponit,
 dicens. Sacramentum hoc magnum est, ego uero dico in Chris-

Verba
 Lutheri.

TT

sto et ecc-

Luder^o Lu-
derū agit.

sto et ecclesia.

I M O Luderus ludere maluit q̄ intelligere: quæ rex in illum scripsit locū: nisi quod uerius puto, maluit suo more dissimulare stolidè, tanquam ipso rem prætereunte silē- tio, nemo locū posset e regis libello legere. Quem locū le- ctor quum legeris: ibi demū senties eam rem, sic esse tra- ctatam a rege, ut non sit mirum, nihil reperisse Luderum, quod hic respondeat. Atq; ideo præterijisse, quasi nihil ef- fet dictum.

Verba
Lutheri.

Neq; enim scriptura patitur, ut matrimonium sacramentum dicatur, quum sacramentū usu totius scripturę significet, rem secretam et absconditam, quam sola fide consequi possis. Ma- trimonium autem adeo non est res abscondita, aut fide perce- pta, ut nisi palam ob oculos fiat, matrimonium esse non possit, cum sit copula maris et fœminę externa, et publica professio- ne et conuersatione confirmata. Sed nihil mirum, Thomistas a finos sic delirare, apud quos nihil, neq; sani neq; recti deus esse uoluit.

Sacramen-
tū quid sit
Luthero.

Q V I D hic dicam lector? Ego me plane fateor hic insa- nire maxime, si non hic Luderus insaniat. Sacramentum, inquit, significat rem secretam et absconditam: sed matris- monium non est res abscondita: ergo matrimonium non est sacramentū. Domine doctor, per uestram fidem, imo per infidelitatem uestram, per quam regulam tenet ista consequentia: quum in præmissis mutatur copula a signi- ficare ad esse, nisi uocabularij uestri uobis dicunt, q̄ hæc duo uerba, Sum et Significo, idem significant. Alioqui si ualet illud argumentum, similiter ualet et hoc. Omnis ho- mo sedet, sed Luderus non currit: Ergo Luderus non est homo. Domine doctor, quo peregrinatur animus uester: quum

quum sic desipitis? an hereticos deus percellit insania?
 Sacramentum significat rem secretam et abditam, esto.
 Natrimonium non est res secreta nec abditam: quid tum
 postea? Nec sacramentum dicis esse rem abditam, sed si-
 gnificare rem abditam. Dic igitur eodem modo, Matri-
 monium non significare rem secretam, nec abditam: et ex
 eo conclude, non esse sacramentum: sed tunc mentiris in
 minore. Nam sicut baptismus corporis, significat abluti-
 onem animæ: sic matrimonium significat coniugium, in-
 ter Christum et ecclesiam: quæ res est, opinor, abditam et
 secreta: licet sacramentum, id est eius signum, sit sensibile:
 sicut ablutio animæ est res abditam et secreta: licet eius sa-
 cramentum, id est signum sacrum, signum sit sensibile.
 Dicite, quæso domine doctor, nunquid hoc saltem loco
 uos fatemini tam stolidè plane scribere: ut nullus asinus
 potuerit stolidius rudere?

Quanquam ego hoc uulgato usui dedi, ut sacramenta uocet,
 quæ potius signa uisibilia sunt. Tantum negavi, in scripturis
 sacramenta uocari.

DEVS bone, quantus stupor est in isto stipite: qui in
 hac una breui periodo, bis insanit? primum, ait ista, quæ
 uocantur sacramenta, potius esse signa uisibilia. Quum
 iam in proximo prius uersu dixisset: sacramentum signi-
 ficat rem archanam, et absconditam. Quæro, de quo sacra-
 mento dixit illud? De baptismo ne dixit, et eucharistia?
 Sic opinor. Nam illa sola fatetur esse sacramenta. At de
 re significata, non loquitur, utpote de ablutione animæ.
 Nam illa non significat rem abditam: sed est ipsa res ab-

TT 2

ditam. Sa-

Expugna-
 tur Lutheri
 rô de matri-
 monio.

Matrimo-
 niū esse sa-
 cramentum
 uel Lutheri
 definitiōe.

Verba
 Lutheri.

Stupida Lu-
 theri obli-
 uio.

dita. Sacramentum igitur, de quo loquitur, quod significat rem abditam, est in baptismo ablutio corporis, in eucharistia species panis et uini. Quæso te nunc Ludere, an non et illa sunt signa uisibilia? tam hercle sunt, quæ matrimonium. Quid ergo tibi uis insanissime: quum uelut per somnium stertis, ea quæ tu negas esse sacramenta, potius esse signa uisibilia: quum nihilo potius sint signa uisibilia, quæ ea ipsa, quæ tu concedis esse sacramenta? Non dubito, quin, Luderus quum legerit hæc, doliturum sit homini, quod semisomnis scripserit tam delyra somnia: sudabit satis: et omnem uertet lapidem: si qua reperire possit aliquid, quo tantam saltem palliet uerandam. Gestio profecto uidere, quem pannum purpuræ tanto prætexat ulceri. An (ut est impudens) simulat se tantum definire sacramenti uocabulum: quum dicit, sacramentum usu scripturæ significare rem abditam, et sic locutum esse, tanquam diceret, homo semper significat quiddam rationale. Et ita sacramentum usu scripturæ semper significat rem absconditam, sed matrimonium non est res abscondita: matrimonium igitur non est illud, quod usu scripturæ uocatur sacramentum.

Qualiter Lutherus se tueretur.

Si fingat Luderus istud, ita se tuebitur, quomodo si quis sic declinet istum, callidus: ut capite repellat a brachio. Quid enim finget isto commento stolidius? Nam ut uerum est, nullum esse sacramentum, quod non aliquo sensibili signo designet rem secretam: ita uerum est, nullum illorum signorum significare perpetuo rem secretam, sed eorum uocabula communiter significare, dumtaxat illas ipsas res: quæ sunt aliquando signa rerum sacrarum. Nam et
ablutio

ablutio quatenus sacramentum significat rem abditam, nempe lotionem animæ : tamen cōmuniter id non significat : nec eius uocabulum communiter designat sacramentum. Quid est enim communiter ablutio, aut baptisumus? aliud ne q̄ quolibet lauatio corporis? Quāobrem si se putet hac strophæ Luderus elapsurum : plane labetur in latrinā. Nam si sic nobis argutetur dñs doctor, Sacramētū scripturarum omnium usu, significat rem secretam, atq; abditam: sed matrimonium non est res secreta nec abdita: ergo matrimonium non potest esse sacramentum: opponam domīno doctori argumentum istī simillimum, hoc pacto. Sacramentum usu scripturarum omnium significat rem secretam atq; abditam: Sed oblatio uel baptisumus nō est res abdita: et species panis et uini nō est res abdita. Imo quia dominus doctor irridet speciem, neq; panis neq; uinum sunt res abditæ: ergo neq; baptisumus, neq; species panis et uini, neq; panis et uinum, possunt esse sacramenta. Inueniat mihi dominus doctor, solutionem huius argumenti mei: et simul inueniet solutionem suā. Defendat se dominus doctor, qui hactenus uerbo saltem confessus est, illa duo esse sacramenta. Certe nisi uolet illa duo tollere, quod plane conabitur aliquando: Imo re ipsa iam diu fecit: fateri cogetur istam rationem suam nihil habere rationis. Quin fateri cogetur, ex ipsius assumpto, matrimonium uerum sacramentū appellandum esse, potius q̄ baptisum ipsum. Nam ablutio neq; rem abditam significat: nisi quatenus sacramentum est: neq; semper sacramentū fuit, neq; nunc semper est. Matrimonium autem ab initio

Refellitur
Lutheri argumentum
de sacramē-
tis.

Ex Lutheri
assumpto ma-
trimonium
uerius esse
sacramentū
q̄ baptisma.

Lutherus q̄
belle se ca-
stiget.

fuit sacrum signum rei sacratissime.

N E C minus insanum est istud, quod ais te nihil aliud
q̄ negasse, q̄ matrimonium, et cætera sacramenta, quæ dā-
nas, sacramenta uocentur in scripturis. Siccine Ludere lus-
dis tandem? nihil ne negas amplius? paulo ante negasti:
q̄ sint sacramenta: nūc nihil negas, nisi q̄ uocentur sacra-
menta in scripturis. Soluta est igitur ista lis, et tota causa
cessisti: nisi quis contendat illa sacramenta omnia, uoca-
bulo sacramenti uocari in scriptura sacra. Sed quæso te,
quis unquam tibi mouit illam litem? Quis id contendit
unquam? Olīm negasti ueteres ecclesiæ patres, ordinem
uocasse sacramentum. Rex te uetustissimorum testimonio
probauit esse mentitum. Nunc uelut rem magnam pro-
fers, quod saltem scriptura ea uocat sacramenta. Hui q̄ ua-
lidum iecisti telum. Profer obsecro scripturam sacram, quæ
baptismum uocet sacramenti uocabulo. Profer, quæ sic uo-
cet eucharistiam. Inuenies opinor, in scriptura nullum sa-
cramentum, uocabulo sacramenti nominatum, præter i-
stud unum, quod stolide nunc oppugnas, matrimonium.
Audisti in unquam quenquam lector, in re tam sancta et
seria, tam impudenter stolideq; nugantem?

Scite et iocunde tractat ea, quæ Lutherus uelut
summam rerum scurriliter agcessit
in fine. Cap. Vltimum.

¶ Summa rerum hæc est. Totus liber Henrici nititur hominū
uerbis et usu seculorum, nullis dei uerbis neq; usu spiritus, ut i-
psemet

ipse met fateri cogitur. Contra, summa mearum rerum est, uerba hominum et usum seculorum, ut tollerari et teneri possint, sicubi non pugnant scripturis sanctis, tamen articulos fidei, et necessariam obseruantiam non facere. Si itaq; rex Henricus coniunctis omnium Thomistarum, papistarum, demonum, et hominum uiribus et studijs poterit ostendere necessariam humanorum uerborum obseruantiam, uictus est Lutherus suo ipsius iudicio et confessione. Nam tum demum articulos fidei habebo, quicquid uel Thomistę iusserint. Si non poterit, uictor est Lutherus. Quid enim aliud uolunt? Neq; enim si mille millies libros scripserint contra me, aliud a me postulare poterunt.

Ita reueras, si uelles agnoscere.

S V M M A rerum hæc est. Totus Luderí liber nihil est aliud, q̃ mera farrago uerborum scurrilium. Cum deprauatione uerborum dei, contemptu sanctorum omnium, et blasphemia spiritus sancti, sicut ipse met fateri cogitur. Contra, Summa rerum principis est Assertio sacramentorum: quæ luce clarius, probauit esse non traditiones hominum, sed traditiones dei: atq; id probauit ratione, scripturis, et ipsius confessione Lutheri. Si itaq; Lutherus, coniunctis omnibus suis combibonibus, coniunctis scurris et nebulonibus, coniunctis laruis et cacodemonibus, blasphemiarum suarum inspiratoribus: si poterit, inquã, ostendere, q̃ impiorum nebulonum scurrilitas, plus ualere debet, q̃ traditiones dei, uictor est Lutherus. Si nõ poterit, uictus est Lutherus, ipsius confessione Lutheri. Quid enim aliud uult? Nam qui contra illum scribunt, etiam si millies mille libros scribant, nihil aliud ab illo postulaturi sunt: q̃ ut audiat, quid ei dictum sit: et meminerit, quid ipse dixerit: quorum hæctenus ab eo neutrum quisquam

Sūma libri Lutherani.

Summa libri regis.

Q̃ iniquus semp fuerit Lutherus.

quisquam impetrare potuit.

Neque enim ego quæro, quid Ambrosius, Augustinus, concilia, et usus seculorum dicant. Non (inquam) disputo, quid a quocumque dictum, uel non dictum, scriptum uel non scriptum sit, sed an hoc dictum et scriptum necessarium sit seruatu, an sit articulus fidei, an liget conscientiam.

NEMO est (opinor) qui ideo tibi uel Ambrosium opponat, uel Augustinum, uel sanctorum quenquam, uel concilia, uel synodos: quia nesciat, quæ arroganter et stolidè contemnas omnes præ te, sed quia munire populum saluari student antidoto, contra furiale uenenum tuum. Nam quum uideant contra tuam sententiam, stare pro sacramentis ecclesiæ, non aliquem ueterum, sed uniuersos: dubitare non possunt, illam fuisse publicam fidem ecclesiæ catholicæ, quæcumque unquam fuit in terris ecclesia, uere catholica. Quam tua confessione probauit rex in sacramentis falli atque errare non posse. Præterea, quum tu fatearis ibi adesse Christum: ubicumque sint duo uel tres congregati in nomine eius: facile sentit populus, nihil tibi mentis esse: quum illinc disputas abfuisse Christum: ubi congregati sunt in nomine Christi ducenti uel trecenti, iidemque ex eruditissimis, atque undecumque sanctissimis. Quamobrem satis intelligit populus, ecclesiam catholicam, etiam si non facit articulos fidei, probare tamen et docere ueros articulos fidei: sicut probat et docet, quodnam sit euangelium: etiam si non faciat euangelium. Non igitur dicit quisquam, uerba totius ecclesiæ esse æqualia uerbo dei, sed ecclesiam docere, quod sacramenta sibi tradita sunt per uerbum dei: in quo discernendo, tu quoque
Ludere

Quod distorte
coniungit
Lutherus
omnia.

sacramenta
ecclesiæ tra-
dita per uer-
bum dei.

Ludere fassus es, eam falli non posse. Atque ita semper tua confessione constringeris, præsertim quum tibi probatum sit, non hodie tantum hoc sentire ecclesiam: quam tu uocas papisticam: quæ tamen reuera est ecclesia catholica, sed idem sensisse semper: quæcunque unquam in terris fuit ecclesia uere catholica. Quæ res patet et conciliorum et sanctissimorum consensu patrum, locis ac temporibus tam diuersis, idem tamen constanter sentientiū: ut quum illis uniuersis unus dissentias, nihil aliud facias, quàm stultitiam tuam impiam atque impudentem traducas.

Nec fuit opus mihi, Henrico rege magistro, qui me hæc doceret, qui adeo pulchre ea nouerim, ut etiam impugnarem, ut miranda sit stultitia Satanae, quæ his me impugnet, quæ ipse impugno, et perpetuo principium petit.

IMO opus est tibi, Henrico rege magistro, qui te ista dedoceat: quæ rex te tuus docuit Satanas: qui uere rex est super omnes filios superbiæ: qui te sic infatuat, ut perpetuo temet inficius impugnes ipse: nec unquam tibi constes: sed aliud stans aliud sedens sentias. Nam quod ais, eos qui tibi sanctos patres opponunt: et concilia perpetuo principium petere: tu perpetuo surdus es: quia tibi non libet audire. Nam si ulla unquam ecclesia uere christiana fuit: illa certe fuit: cuius fidem testantur scripta sanctorum patrum, eam fuisse, quam tu nunc impugnas. Quamobrem quum tute fatearis ecclesiam in diiudicando dei uerbo falli non posse, et tamen dicis eandem, quæ tam diu iudicauit sacramenta per dei uerbum initio tradita falsam esse: perspicuum etiam pueris est, et te mentiri falsissime, et tecum

Verba
Lutheri.
Verum ais,
scripturis enim te impugnat,
quas tu oppugnas.

Quid regi
eū Luthero
conueniat
quid non.

Quomodo
rex petat
principiū.

Lutheri in
disputan-
do mos.

Ver. Luth.
imo ille pro
dei sermone
tu pro li-
centia sce-
lerum.

pugnare turpissime.

PRAETEREA quum de scripturę sensu surgit quæ-
stio, quum tibi quum rege conuenit, quæ sit scriptura: sed
in eo dissentit abs te. Ait te male interpretari scripturam:
nec eam id significare, quod tu contendis: hic uero uide-
tur tibi ridicule principium petere: si pro sua sententia suf-
fragatorem alleget uetustissimum quencq; ac sanctissimū,
ex antiquis patribus: qui nec illius gratiam potuerūt au-
cupari, nec odisse te: propterea q̃ tot seculis ante mortui
sunt: q̃ te teterrimum pestem, in terras Orcus euomeret.
Qui sic principium petit, q̃ ridicule ridetur abs te: nō her-
cle minus ridicule, q̃ si quis demonstraturus cōclusionem
Geometricam, primum abs te petat: ut concedas dimi-
dium, minus esse suo toto. Deinde, quum tu aut tam sto-
lidus sis, ut id non sentias: aut tam impudens, ut prudens
neges: ille te tuæ relinquens stultitię, nihilo minus pergit
illud sibi postulatum sumere: atq; ex eo deducit reliquū.
Iam si tu recurras denuo, ac mille nugeris ineptijs, illum
nihil demonstrasse, sed uitiosissime principium petere: et
ex eo rem deducere, quod tu initio negaueris. Atq; ibi sar-
donio risu, rictum caninum distendas, et iactes eum pro-
bare negatum per negatum. Quid aliud faceres, q̃ quod
facis nunc: ut te, tam stolido risu, pro stolido ridendum
proponas.

De libertate, et captiuitate quero, pro libertate ego pugno.
Rex pro captiuitate pugnāt. Ego rationem libertatis signaui.
Rex rationes captiuitatis omittit, et solum blaterat, quę sit
captiuitas. Debitores facit, ei culpam non assignat. Valeat
itaq; ineptus, et miserabilis defensor captiuitatis Babylonicę,
et sue

et sue papisticę ecclesię.

VT SEMPER audit eg̃e Luderus, quicquid ei non est commodum. Nam quoties eum docuit princeps, ab ecclesię parte libertatem esse, et omnia tuta. Contra uero, ab ipsius parte captiuitatem et periculum summum, atq; istud probauit, etiam iacto fundamento ab ipsius Luderī confessione. Sed si quis illud illi rursus inclamet ad aures, non magis audierit ebrius Lutherus, q̃ Fuscus ebrius olim, Dum Ilionem obdormit catienis mille ducentis, Mater te appello clamantibus. Verum dormiat ille, uel (quod solet) altum stertat uigilans. Tibi tamen lector, locum recensebo rursus ex libello principis: quem quum audieris, dubitare non poteris ex utra parte stet captiuitatis periculum.

AT LVTHERVVS ipse fatetur, nihil esse periculi, si quis hac in re sentiat, quod tota iam sentit ecclesia. At contra, tota ecclesia censet hæreticum esse eum: qui sentiat cū Luhero. Non debet ergo Lutherus animare quenquam, cui bene cupit: ut secum sentiat. Cuius sententiam tota condemnat ecclesia. Sed debet his suadere, quos amat: ut accedant illis, quos ipse quoq; iudicat in nullo uersari periculo. Falsa est ergo ista Lutheri uia, contra publicam fidem, non huiusmodi temporis, sed etiam ætatum omniū. Nec liberat captiuitate credentes ei: sed educens e libertate fidei, hoc est loco sancto (quod Lutherus ipse fatetur) captiuat in errorem, ducens in præcipitium, et uias inuias, incertas, dubias eoq; plenas periculi: et qui amat periculum perit in illo.

„ Verba
„ regis.

„

„

„

„

„ Hoc Lu-
„ there, si
„ fapis, su-
„ ade ijs,
„ quos cha-
„ ros hēs.

„

„

„

Verba
Lutheri.

At præter te
nemo uidet
istā tuā mo-
destiam.
Hoc tu Lu-
there facis.

In fine si quem offēderit mea in regem asperitas, hoc sibi rea-
sponsum habeat. Cum insensatis monstris, me hoc libro agere,
qui omnia mea optima et modesta scripta, tum humillimam
meam submissionem contempserunt, et magis ex mea mode-
stia induruerunt. Deinde a uirulentia, et mendacijs abstinui,
quibus liber regis refertissimus est. Nec magnum est, si ego re-
gem terrę contemno et mordeo, quando ipse nihil ueritus est,
regem cæli in suis sermonibus blasphemare, et uirulentissimis
mendacijs prophanare.

Talis erat
Lutheri sē-
per lenitas,

hec Lutheri
in deum pi-
etas.

EX TOT mendacijs, ex tot blasphemijs, unum sala-
tem proferre Luderus exempli loco debuerat, maxime ne
quis uere illud imputet ei: quod ille falso prius imputauit
principi. Quem mentitur, nullum Lutheranę repugnante
tix locum indicasse: quum indicarit plus decem. Cæterū
illa proferat Luderus, quum uacabit. Sed interim lutheri
mendacissimas in deum blasphemias, effecit princeps, ne
quis omnino nesciat: nisi qui nō legerit, aut sit talis omni-
no, qui aquam non reperiatur in pelago. Nam et aperte (id
quod rex ostendit) omnes blasphematur sanctos: quicumq;
scripturam sacram, scriptis illustrarunt suis. Blasphematur
apostolum Iacobum. Blasphematur apostolum Paulum.
Christi blasphematur ecclesiam. Blasphematur sacramenta
Christi: quæ tanquam hominū inuenta contemnit. Blasphe-
mat ipsum Christum: cuius sacramentum primum et
cæterorum ianuam, non aliud fere facit, q̄ securam in faci-
nus omne licentiam. Blasphematur spiritum sanctū: cuius
doctrinam totam uelut mendacem, quoad potest, priuat
fide, quamcunq; docuit sine scriptura. Totam deniq; blasphe-
mat trinitatem, in cuius inflexibilem uoluntatem, re-
fert in-

fert ineuitabilem scelerum omnium necessitatem.

I AM illud, q̄ ridiculum, q̄ excusat se, ne uideatur scilicet nimis inclementer mordere principem. Ego profecto non dubito, regem illi facile morsus omnes condonaturū. Quippe qui uerū uideat illud esse Senecę. Raro mordet canis, qui latrat. Latratibus profecto Lutherus equiperat Cerberum: morsu uix culicem. Verum quid ni latret strenue, uir uidelicet optimus et modestissimus: quādo cum insensatis (ut ait) agit monstris: quæ non sentiāt eius omnia scripta esse ipsius unius preconio optima, et modestissima, id est heresibus et blasphemijs tam inflata: q̄ nullum unquam utrem quisquam inflauit uento. Quæ monstra induruerunt, etiam ex illius humillima submissione: qua sic se submisit fraterculus uicario Christi: quomodo iudei se submiserūt Christo: quū datis alapis flexerunt genua, clamantes per ludibrium, Aue rex Iudeorū. Verum a mendatijs et uirulentia, prorsus abstinuisse se testatur, ipse, cui nihil est aliud in calamo, q̄ calūniæ, mendacia, sycophantiæ: cui nihil est aliud in animo, q̄ uirus, tumor, inuidia. Qui nihil in capite concipit præter stultitias, furores, amencias. Qui nihil habet in ore, præter latrinas, merdas, stercorea. Quibus sedius et spurcius, q̄ uul-
lus unquam scurra scurratur: quorum nemo repertus est unquam, præter istum, tam stolidus plagepatida: ut sibi ster-
cus in os conijceret: quod alij spueret in sinum. Quæ obrem quum sit huiusmodi, nihil miror si nunc indignus habeatur: quocum quisquam disputet. Certe quandoquidem totū se deuouit inferis, et obdurauit in schismate: nec

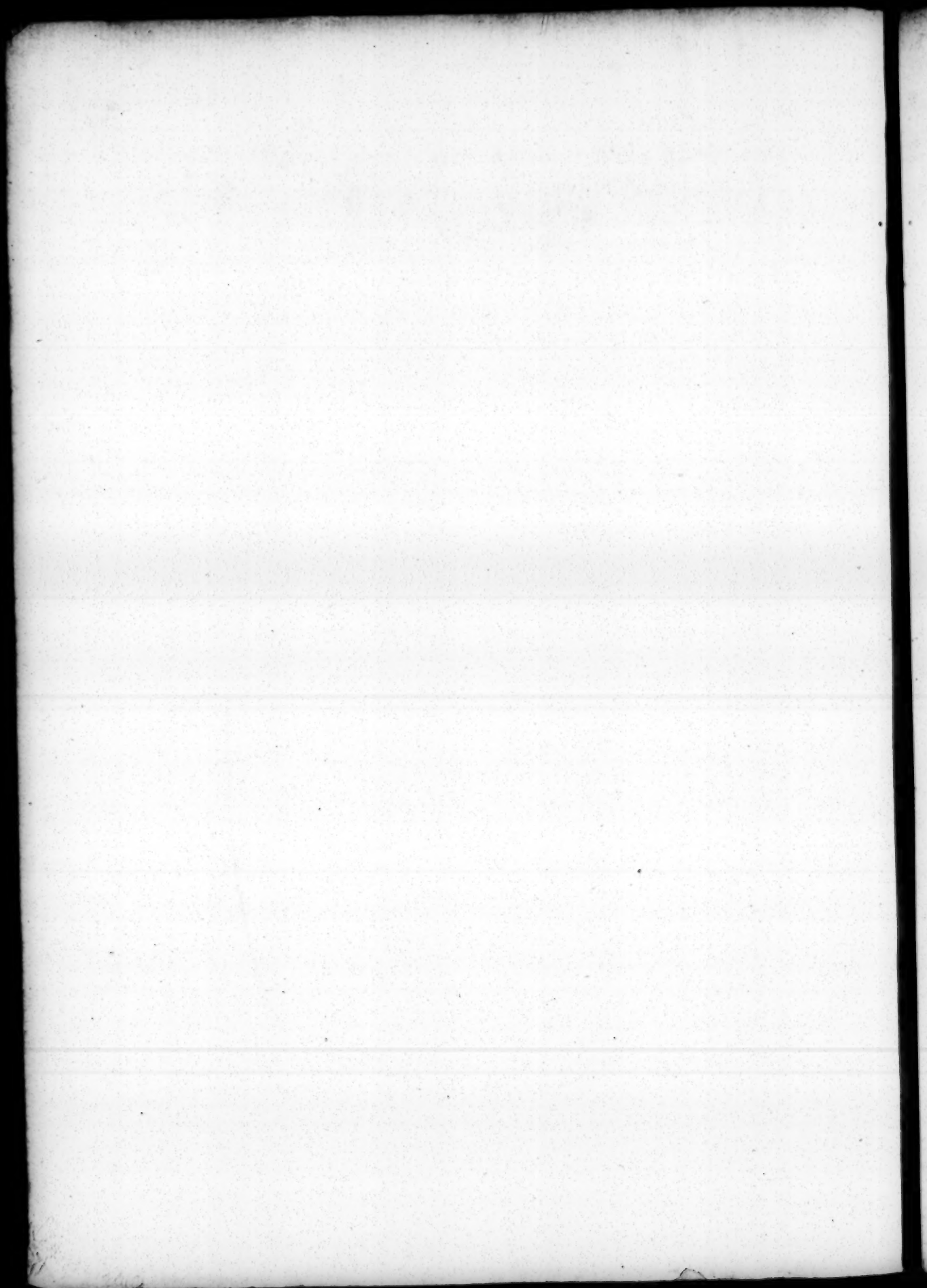
Lutherus
latrator ma-
gis q̄ mor-
dax.

Qualis sit
Lutheri sub-
missio.

Depictus ex
suis uirtu-
tibus Lu-
therus.

Hoc etiā es-
ius laudi, cu-
ius appetēs
est, fotet nō
inutile.

unquam decreuit herē.ēs recantare: statuere tamen secum
debet aliquam saltem, ut habeat ciuilis honestatis ratio-
nem: quo sibi potius uēdicet authoritatem dogmatistę, q̃
uilis in heretico scurrę. Quod si quādo uolet, si disceptabit
serio, si mēdacia sua recantet, ac sycophantias, si abegerit
stultitias, furores, et hactenus nimium familiāres furias,
si merdas suas resorbeat, et sua relingat stercora: quibus
tam fede linguam suam, calamumq; conspurcat, Non de-
erunt, qui de re graui grauius, quod decet, differant. Ve-
rum si ad istum, quo cepit, modum scurrari pergat, et fu-
rere, si grassari calumniā, nugari stultitiā, insanire demen-
tia, scurrilitate ludere: nec aliud in ore gestare, q̃ sentinas,
cloacas, latrinas, merdas, stercora, faciant quod uolent as-
lij, nos ex tempore capiemus consiliū, uelimus ne sic
bacchantem ex eius tractare uirtutibus et colori-
bus suis depingere: an furiosum fratercu-
lum et latrinarium nebulonem, cum
suis furijs et furoribus, cum suis
merdis et stercorebus, ca-
cantem cacatumq;
relinquere.

PERORATIO OPERIS, IN QVA MVLT
ta pie, ingeniose, et docte, nec minus
amœne tractantur.

NIHIL uereor optime lector, quin equitas tua fa-
cile condonet mihi: quod hoc in libro toties ea leges,
quæ tuus opinor auerfetur pudor. Mihi profecto nihil
potuit accidisse molestius, quàm eo necessitatis adigî: ut quic-
quam honestis auribus ingererem: quod uerbis inhones-
tis offenderet. Sed nullum uitandi fuit effugium, nisi de-
creuissem (quod per quod obnixè contenderam) Lutheri scur-
rilem librum prorsus non attingere. Alioqui si respondē-
dum omnino fuit, homini ad intendendas calumnias ex-
cubanti, nec omitti quicquam decuit, quod ille scripsisset:
nec mutari uerba licuit, quum rerum nihil subesset: nec ho-
neste recitari ualuit, quod inhoneste scriptum esset. Pos-
tremo, qui fieri potest, ut qui scurriles eius sycophantias
refellere suscipiam: nebulonis impuri uerbis impurissimis
pure putetque respondeam? Nam is eo modo rem tractat:
ut plane se declaret meditari secum, immortalitatis quod-
dam genus absurdissimum, eaque iam coepisse perfrui, et
totus esse, uersari, uiuere in huiusmodi sensu et titillatio-
ne gloriolæ, quod futurum presumat post aliquot adhuc æta-
tum miryadas: ut recordentur et loquantur homines, fu-
isse olim aliquando apud seculum prius nebulonem quē-
dam, cui nomen Luthero fuerit: qui quum cacodæmones
impietate uicisset, ut dignis emblematis ornaret suam se-
ctam, picas garrulitate, lenones improbitate, prostibula
XX obscenitate,

Cum cretē
si cretissan-
dum, ut est i
prouerbio.

Fama Lu-
thero sus-
tura.

Lutherū he-
reticos oēs
antiquos q̃
quiparare.

Lutheri in
missam con-
tumelia.

Lutheri de
precibus
opinio.

obscenitate, scurras omnes scurrilitate superarit. Qui id
studuerit, curarit, effecerit, ut uelut philosophorum sectę
ex ipsis habent uocabula: et Gnato meditatus sit parasiti
itidem, ut Gnatonici uocentur: sic absurdissimum genus
hereticorū impietatis, scelerum, spurcicieq; colluuię, ap-
pellentur Lutherani. Nam quæso lector, quod unquā
genus hereticorum tam absurdū fuit, ut comparetur isti?
Quod unum nihil non renouat earum heresum, quas suis
quāq; temporibus Christianus orbis olim damnauit, op-
pressit, extinxit: quarum omnium cineres iste fax inferni
denuo semel accendit. Qui quū ipso facto prętereat pie-
tatem, ut doctissimorum uirorum libellos pręteream, qui
hanc personam, fucumq; ab ore improbo reuulsere, si rem
ipsam spectes, arborem lector facile ex eius fructu cognos-
ces. Nam si memoria tecum reuolueris ab ipsis Christia-
nismi cunabulis, ueteres ecclesię procures uidebis lector,
ut quicq; ab illis sanctissime cultum est, ita ab Lutheranis
istis maxime haberi contemptui. Quid olim tanta uenes-
ratione celebratum est q̃ sacrosanctum sacrificium missę?
Quid ab istis porcis ita fedatum est, et conculcatū, et pau-
lominus abolitum? Nam q̃ unum adhuc in quoq; tēplo
sacrum seruant, (quod ipsum suis impietatibus pollunt
atq; prophanant) quum neq; sacrificium esse contendant,
neq; populo quicq; prodesse prędicent: an non uiam sibi
struunt, qua propediem etiam ipsum unum, quod relin-
querunt, sacrum eliminent? Iam preces quanti faciant, uis-
des: qui non solum eiecerunt horarias, sed illas etiam uni-
uersas, quas iam inde ab initio in defunctorum sub
perpetuo

perpetuo decantauit ecclesia. Qua in re, quis non abominetur immanitatem tantam? Nam si (quod illi falso contendunt) maxime foret ambiguum, utrum preces uiuorum defunctis conducerent; tamen quæ inuidia fuerit pios affectus exercere, et periclitari preces: in quibus, ut dubius esses, an fortasse prodesse, ita certus esses, quod nocere non posses. Quid olim religiosius habitum est ieiunio? Quid exactius obseruatum quadragesima? Nunc isti tandem homines spiritu perfecti, ne diem a die diiudicare uideantur, omnem diem dedicant bacchanalibus. Quis nescit olim, quo in precio fuerit continentia? quod seuerè mandata fides coniugalis, quod probata ueteribus uiduarum castitas, quod assidue, quod accurate laudata uirginitas? Atque hæc omnia authore ipso Christo. Nunc Antichristus iste pudicitiam fere prorsus omnem sustulit. Sacerdotes, monachi, deo dicatae uirgines, auspice diabolo, in ecclesia malignantium, legitimum nomine coniugum, magna cum pompa demonum, nepharias celebrant nuptias et foedus fidemque, quam uel homini pactam, nemo nisi malus uiolat, uiolare non metuunt pactam deo: securi uidelicet nuptias indulgente Luthero, qui numerosas simul uxores etiã (quã solam uocat digamiam ueram) incipit ostentare. Prope diem haud dubie confirmaturus, ubi uirorum cuneis satis se munierit aduersus mulierum turmas. Interim uero, quo gratificetur et illis, quod multis, quod faciles aperit exitus in Babylonica, quibus liceat a maritis abscedere, si qui soluendo non fuerint in coniugali debito: nisi maritus ipse tam equus sit, ut conducat alicunde uicarium, qui sua uice fi-

Isti homines
malunt in pe
iore parte
peccare.

Lutherani
similes Tur
carum factiōi.
Cōtumelię
Lutherano
rum in di-
uos ipsos.

Pietas Lu-
theri.

deliter soluat uxori. Atque hæc, quę non impia modo sunt, sed tã inepta quoque: ut uideri possint a me deprauata per iocum, uidebis lector in *Babylonica*, sic ab illo confirmata serio: ut satis mirari non possis, usquam inuenire quẽq̃, quem non impense pudeat appellari discipulum, tam absurdum prorsus, insanique magistri. Sed magnus in malum stimulus est spes libertatis et licentię: quę quũ altera manu proteditur, altera intentatur metus. (Nam neque quicquid est Lutheranis uiolentius.) Quid miri est, si iisdem artibus promouet se secta Lutheri: quibus inualuit, atque inualefcit indies: non ab similibus istis iecta Turcarum? si non et Turcas ipsos istorum uincit impietas. Nam hoc plane constat, nusquam tanta cum contumelia uexatas esse sanctorum imagines: quanta uexantur indies sceleratissimis digitis istorum nebulonum: qui non uerentur eas non modo e sanctissimis sedibus diuellere, diuulsas abijcere, abiectas proterere, sed et protritis quoque et conculcatis, per omne ludibrij et contumelię genus insultare. Atque hæc Lutherus aspicit letus in diuorum effigies patrari (quorum honores et cultus omnes tollendos esse censet e medio, ceu nocentissima scandala) quum interim circumferri atque adorari gaudeat uenerabilem scilicet imaginem suam. Sed quoniam diuis omnibus impietatem suam conscius uidet inuisam: eorum uicissim omnium uenerationi atque honoribus inuidet. Deiparam uirginem uenerantur et Turcæ: cuius nec nomen fere ferunt Lutherani. Nam qui ferre queant honores Marię: quando Christi quoque crucifixi sanctissimam imaginem, sceleratissimi scurre conspergunt obscenissimis

obscenissimis exurendorum corporum suorum excrementis? Hi sunt istius sectę spiritales fructus. Huc tandem creuit Lutherana pietas. Cuius hereseos sceleribus uniuersis una patrocínatur impietas: qua se uideri uolunt, et disputant necessario tales esse: tanquam in quodlibet facinus impellat homines, certa et destinata uoluntas dei. Dubitas dubitas inclýta Germania, qui talia serunt spiritalia, qualia sint aliquando messuri carnalia? Quin nunc, ut audio, male se proferunt cardui: et incipit deus ostendere, quo pacto probet istam sectam: quum sacerdotes, qui ducunt uxores, non alijs coniūgi sinít, q̃ scortis publicis. Et quos legitimo coniugio uetuit copulari quondam, nisi purissimis uirginibus: horum nunc incestas et sceleratas nuptias non patitur coalescere, nisi cum spurcissimis prostibulis. Quid q̃ passim spōios tales misera primum traductos infamia, dein morbis, inopia, et egestate perditos, paulopost ad latrocínia dilabantes, publico demum punit iupplicio? Atq̃ utinam intra fecem istam sistat ultio: sed illa (nisi propere eatur obuía) uagabitur aliquanto longius. Nam ut desciscientem Clerum non illibenter aspiciunt pleriq̃ principum, nimirum híantes in deficientium possessiones, quas uelut ex derelicto sperant inuasuros sese, et Romano pontifici gaudent obedientiã subtrahi, dum spem concipiunt fore, ut ipsi omnia disponant, diuidant, et dissipent inter se domi: ita non est, quod dubitent: quin eo respiciat populus, ut principum uicissim iugũ excutiant, et possessionibus exuat suis: quod quum aliquando patraritebrius sanguine principum et

Puritas et
sãctitas Lu
theranorũ.

nobilium cruore luxuriās, ne plebei quidem magistratus
patiens ex Lutheri dogmate calcatis legibus, anarchos et
exlex, sine freno, sine mente lasciuiens, in sese demum con-
uertet manus: et uelut terrigenę illi fratres, mutuo se con-
fodiet. Christum precor, uanus ut uates fiam: fiam autē,
si resipiscant homines, et nascentibus malis occurrent.

Alioqui uereor, ne fiam, quod nolim, uerus. Sed ista ui-
derit Germania.

Ego ad Lutheri librum
redeo: qui quum talis sit, qualem uides, id est mera farra-
go uerborum scurilium, uenia lector meum dignaberis,
sicubi non satis tersum uideris, quem illius sordes infeces-
rint. Qz si longior interdum uidear, equitas tua conside-
ret: quum et illius recensenda uerba fuerint, et adiungenda,
quę scripsit princeps: nec non aliquid adiiciendum de
meo: quo palam fleret Lutheri calumniā, nō potuisse cō-
tingere: quin res aliquātum cresceret: ut illud interim ta-
ceam, q̄ iudiciorum omnium consuetudine plures clyps-
dras impetrat, qui respondet. Qz si minus rei serię scituq̄
dignę reperire te, q̄ pro libelli quātitate censeas: ne id qui-
dem iure potes imputare mihi: cui nec extra librum eius
euagari licuit: nec aliud illinc afferre, q̄ quod ibi fuit. Et
tamen interiecta mihi quędam spero: quę sic Lutheri fū-
damenta subruant: ut simul necesse sit impia uiri dogma-
ta, stolidę superstructa, corruere: illud certe non dubito,
nihil e regis libro uellicatum esse Luthero: in quo non as-
perte reuicerim impudentem Lutheri sycophantiā.

Deniq; ut non talem confiteor esse libellum meum, quaz-
lis orbi legendus edī postulet: ita nec talem esse confido,
quem

quem iure debeat ille contemnere, quisquis Lutheri nug
gas dignatur legere. Nam si quis eius nenias fuerit asper
natus: illi nec opus est, nec opto, tempus hoc in libro cō
terat. Imo nihil mihi magis in uotis est, q̄ ut illā aliquā
do diem uideam: qua et has nugas meas, et illius omnes
insanas hæreſes, mortales omnes abijciant: ut obruto
pessimarum rerum studio, sepultis iurgiorum stimulis,
et contentionum oblitterata memoria, illuceſcat ani

mis serenum fidei lumen: redeat sincera pie
tas, et uere christiana concordia: quam

aliquando precor, ut reddat, ac

restituatur terræ: qui in ter

ram uenit, pacem

daturus e

cælo.

FINIS.

et contritionem obliuiscere memoria illustrante

and the other is a normal distribution.

1997-1998: 1997-1998

1950-1951-1952

2. *Results*

LODOVICI VERAMVNDI, FRANCIS,
CI LVCELLI E SORORE NEPOTIS,
ADOLESCENTIS HVMANISSI-
MI CARMEN IN LV-
THERVM.

IN caput, ecce liber uenit iste Luthere, nephandum
Missus ab Hispanis, altera tela tuum.
Maximus, Anglorum rex, et fortissimus heros,
Corporis insignis, ingenijque bonis,
Et uerę fidei defensor acerrimus idem,
Concussit uires ante Luthere tuas.
Fusus et afflictus (frustra tamen) usq; repugnas:
Et uictor dici, dein malefane petis.
Non aliter q̃ qui, superatus ab hoste palæstra,
Victoris collo pendet ab ipse sui.
Ac se deiectum minime, contendit ab illo:
Succumbat quamuis iam resupinus humi.
Senserat hanc fraudem cautus Barauellus, et ipse,
Ne possis alijs imposuisse, facit.
Quin ita consilium quoq; detegit ordine totum,
Propositum prodit sic tibi mente nephas:
Vt quoniam uictus toties tamen ipse negare,
Et noua uictori bella parari tuo
Ausus es, imo tuam toto certamine laudem
Afferis, et nulla uiuere lege putas.
Te uideant omnes, q̃ sis absurdus et excors:
Deuoueantq; scelus foemina uirq; tuum.

NICOLAI PANORMI AD LVTHE-
RVM CARMEN ADMO-
NITORIVM.

ACCIPE, quo tutus mihi iam uideare, Luthere,
Accipe, quo solo uiuere posse modo:
Vndiq; si potis es patrios occludere fines,
Intret ut ad mystas ne liber iste tuos.
Nam tua traducit hic dogmata falsa libellus,
Sic aperitq; tuos iste Luthere dolos.
Vt semel in tota fuerit si plebe receptus,
Hæc in noticiam prodierintq; tuis,
Non ullus precibus tibi sit locus inde relictus,
Quo minus a populo dilaniere tuo.

RODERII CIDI EPITAPHIVM IN
LVTHERV M OMNIBVS BO-
NIS IAM MORTVVM.

QVI stetit in cælum quondam cæliq; parentem,
Iecit et in sanctos qui maledicta patres,
Qui leges hominum contempsit, et omnia iura,
Et nullo uoluit uiuere consilio,
Sed quantum libuit, tantum licuisse putauit,
Ac nil pro sancto, nil habuitq; pio,
Contegit hæc cinerem factum breuis urna Lutherum,
Tartara pro meritis incolit umbra suis.

INDEX EORVM, QVAE IN HOC O-
PERE CONTINENTVR.

REVINCITVR impudēs Lutheri iactantia mē-
daciūq; aduersus Cæsarem et Germaniæ princi-
pes. B. 3. fa. 2.

Cur stultum sit cum Luthero cominus disputare vvitten-
berge, ibidem et deinceps.

Cur calamo potius q̄ lingua disputare cōducatur. B. 4. fa. 2.

Detegitur Lutheri solertia stolidā in ambitiose captanda
gloriola. C. 1. fa. prima.

Respondetur ad id, q̄ Lutherus fingit se non credere librū
rēgis, ab ipso rege compositum esse. C. 3. fa. 2.

Ostenditur, quibus et q̄ præclaris authoribus conflatus
sit liber Lutheri, ibidem et deinceps.

Reuincitur impudentis mendacij Lutherus et insanæ se-
tum repugnantię. D. 1. fa. 2. et deinceps per totū caput. VI.

Q̄ male refellat Lutherus notam levis inconstantie et cri-
men stolidę maledicentie. E. 1. fa. 1. per totū cap. septimū.

Refellitur Lutheri generale responsum, quo contendit, ni-
hil certe credendū, quod probari non possit euidenti scri-
ptura. E. 4. fa. 1. et deinceps per totum caput octauum.

Idem postea. H. 4. fa. 2. circa finem, et deinceps usq; finem
capitis decimi.

Idem rursus. NN. 4. fa. 2. et deinceps usq; finem. OO. 2.

Idem rursus. L. primo. fa. 1. et deinceps usq; finem. L. 2.

Rursus. L. 3. fa. 2. in fine, et deinceps usq; finem L. 4.

Idem rursus. Y. primo et 2. per totum.

Idem

Idem rursus. 3. 1. et 3. 2. per totum.

Idem rursus. R.R. 1. fa. 1. et deinceps usq; finem. R.R. 2.

Quædam recte instituta, quædam recte mutata, quædam etiam sublata recte, in ecclesia, adeo citra scripturam, ut scriptura uideatur in speciem potius aduersari. X. 2. fa. 1. et deinceps usq; finem. X. 4.

Refellitur illud, q; si quid præter scripturam uerum sit, certum tamen esse non possit, atq; ita periculum fore, ne uana pro ueris ueniant in articulos fidei et traditiones hominum recipiantur pro traditionibus dei. G. 3. fa. 1. et deinceps per totum caput nonum, et rursus. R.R. primo fa. 1. et deinceps per totam faciem primam. R.R. 2.

Lutherus ostenditur tergiversari stolidè, dum conatur controuersum facere, quæ sit ecclesia catholica. H. 1. fa. 2. et deinceps per totum caput decimum.

Quæ inapte stolidèq; Lutherus adducat atq; applicet scripturas. G. 3. fa. 1. et deinceps per totum cap. 12. Idem rursus K. 3. fa. 1. et per totum caput quartum decimum, in quo uidebis, et uidebis eum plus quater decies insanientem.

Lepide refellitur in falsum Lutheri lēma impugnātis diuinitatē fidei catholice p collationē diuturne supstitiōis Iudaicę, Turcarum, et gentiliū. I. 3. fa. 2. et deinceps per totum caput. 13.

Lutherus credendum negat non solum antiquis patribus, sed etiam Elię, Hieremię, Iohanni Baptista, et ceteris prophetis omnibus. K. 4. fa. 1. per totum.

Paulo apostolo derogat fidem Lutherus, et contemnit Iacobum apostolum. Q. 1. et 3. et fa. 1. et 1. omniq. 7.

Qualia

Qualia sint, quæ Lutherus e medio censet esse tollēda, ceu
nocentissima scandala. M. primo fa. 2.

Qz stolidè Lutherus tergiuerfetur de operibus et fide, im-
pudenter fingens regem falso illi imputare, qz solam fidem
dicat sufficere, sine bonis operibz. M. 3. fa. 1. et deinceps per
totum caput. 16. et caput. 17.

Refellit Lutheri stultitiam improbam, qui leges omnes
censeat abrogandas. N. primo fa. 2. et deinceps per totum
caput. 18.

Ostēditur Lutherus id unū agere, ut demoliatur scriptu-
ras ipsas, pro quibus simulat se pugnare. O. primo. fa. 1. et
deinceps per totum caput decimum nonum.

Quantum periculi fuerit, spretis antiquis interpretibus,
unumquemqz sibi de scripturæ sensu fidere. O. 4. fac. 1. in
fine, et deinceps usqz finem. P. 1.

Probat Lutherum ubiqz petere principium. P. 2. fa. 1. et de-
inceps usqz ad finem libri primi, totus hic locus tractatur
iucunde.

De indulgentiis per totum quaternionem. R.

Aristotelem qz stolidè Lutherus taxet argutia, disputans,
non aliud esse bonum uirum, et aliud bonū principem. R.
1. fa. 1. per totum caput secundum.

De papatu. S. 1. fa. 2. et deinceps per totum cap. quartum.

De communione laicorum sub utraqz specie. S. 4. fa. 2. et
deinceps usqz ad finem. BB. 2.

Qz pulchre moderetur Lutherus scilicet, qz communicare
quolibet loco et tempore, et nō ieiunum celebrare debeat
esse liberum. AA. 1. fa. 2. et deinceps. AA. 2.

Qz per

¶ Quid perplexe tractet illud Lutherus, quod aqua uino miscetur in missa. AA. 3. et deinceps usque finem. BB. 2.

¶ Suadet Lutherus, ne quis aquam immisceat, quia dicit eam rem habere malam significationem; ibidem.

¶ Beatum Ambrosium nebulo tractat scurriliter. BB. 3. fa. 1. et deinceps per totum cap. undecimum.

¶ Tractatur, an panis restet cum corpore Christi. CC. fa. i. et deinceps usque ad finem. FF. 1.

Id quod inter principem et Lutherum disputatur an scriptura nonnunquam appellat aliquid, non id quod est, sed quod uidetur esse, uel quod aliquando fuit, tractatur. DD. 3. fa. 1. et deinceps usque. EE. 4. ubi uidebis non unam Lutheri stolidam sycophantiam.

¶ Respondetur ad hoc, quod Lutherus querit, quare deus in eucharistia non transsubstantiat accidentia. EE. 4. fa. 1.

¶ Respondetur ad illam Lutheri sycophantiam, qua regi impingit haesim, fingens regem dicere, quod corpus Christi non sit creatura sed creator. EE. 4. fa. 2.

Refelluntur Lutheri similitudines, quibus probare conatur, ita restare panem cum corpore Christi, quomodo ignis restat cum ferro, aut diuinitas cum humanitate. EE. prim. fa. 2.

¶ Quid impie Lutherus bona aliorum opera semper euadit deterior, et quod impie blasphematur omnes sanctos patres et eos appellat impios et blasphemos. FF. 1. fa. 2. et deinceps. FF.

2. per totum, ex quo plane liquet, quod aut ueteres omnes indocti fuerunt aut iste indoctissimus, ueteres omnes stolidi fuerunt aut iste stolidissimus, ueteres omnes scelerati fuerunt aut

runt aut iste scelestissimus.

Ex ipsius Lutheri confessione nihil boni conferre dogma Lutheri. FF. 2. fa. 1.

Respondetur ad id, de quo plus decies stolidissime gloriatur Lutherus, q̄ rex principale fundamentū eius, nempe q̄ missa sit testamentū ex professo relinquat intactū. FF. 4. fa. 2. et deinceps usq̄ finem. GG. 4. ibi uidebis lector Lutheri fundamentū ex imo prorsus erutū atq̄ subuersum.

Rursus de eodem. KK. 1.

Expenditur, an missa sit bonum opus. HH. 1. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finem. II.

Detegitur Lutheri ineptia nugantis in opere operantis et opere operato. HH. 4. fa. 2.

Respōdetur ad id, q̄ Lutherus argutatur, q̄ si missa bonū opus esset tunc malus sacerdos missam consecrare nō posset. II. 1. et. 2.

Confutatur stolidum illud dogma Lutheri, q̄ missa non potest eē sacrificiū. II. 2. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finē. C O. 2.

Refellitur illud despuendum Lutheri sophisma, Missa est promissio: ergo non potest esse sacrificium. II. 3. fa. 2. et deinceps usq̄ ad finem. KK. 2.

Refellitur impudens Lutheri calumnia, qua regem mentitur dicere, nullam esse promissionem in tota coena Christi. KK. 2. fa. 2. ultra finem. KK. 3.

Nebulo blasphematur scurriliter oēs sanctos patres. KK. 4.

Operę precium est uidere quanto cū fastu q̄ stolidē interpretetur hæc euangelij uerba, Hoc facite in meam cōmemorationem. KK. 4. fa. 2. et deinceps per totā. 1. pag. LL.

Stolidissime

Stolidissime sibi repugnat Lutherus. KK. 2.
 Refellitur illud Lutheri sophisma stolidū, quo sic arguta-
 tur, sacerdos in missa recipit eucharistiam, ergo nō potest
 offerre. LL. 1. et deinceps usq; ad. MM. 1. et deinceps usq; ad. MM. 1.
 Redarguitur atq; retunditur ridicula arrogantia, qua ridi-
 culum putat obijci aduersus se auctoritatem omniū san-
 ctorum patrū. MM. 1. 2. et. 3. per totum. Idem rursus. VV. 1.
 per totam paginam.
 Refutatur Lutheri sycphantia et argumentatio tam sto-
 lida, ut mirari possis, quo peregrinatus fuerit animus eius
 MM. 4. et deinceps usq; finem. HH. 3.
 Probaturo certum esse non posse ex scripturis, quo
 modo sit celebranda missa, aut quo pacto sit omnino con-
 secrandum corpus Christi, nisi per fidem publicam et ec-
 clesię Christianę consuetudinem. HH. 4. fa. 1. et deinceps
 usq; ad finem. OO. 2.
 Ostenditur pulchre, quomodo Lutherus irretitus propria
 confessione frustra conetur elabi, uarie uersans uerbum il-
 lud Augustini, Non crederem euangelio, nisi auctoritas
 Ecclesię me commoueret. OO. 2. fa. 2. et deinceps usq; finem
 RR. 2. Et ibi uidebis q̄ inepte argutetur inter ius condē-
 di iura et ius iudicandi dogmata.
 Ostenditur Lutheri dogma stultissimū, quo docetur quisq;
 q̄, ut sibi credat contra auctoritatem ceterorum omnium
 PP. 2. fa. 2. et deinceps usq; ad. QQ.
 Demon qui Lutherum possidet, contra semet ipsum ueri-
 tatē fatetur inuitus. QQ. 1. fa. 1. et deinceps usq; finē. QQ. 2.
 Refellitur Lutheri scurrilis blasphemia aduersus synodus
 et gene-

et generalia concilia QQ. 3. fa. 1. et deinceps usq. RR.
Luthetus nō argumentatur, sed argumentitur. RR. 2. fa. 2.
Refelluntur, quæ Lutherus eblaterat in sacramentum or-
dinis. RR. 4. fa. 2. et deinceps usq. TT.
Refelluntur, quæ Lutherus argutatur de sacramento ma-
trimonij. TT. 1. fa. 1. et deinceps usq. finem. TT. 3. ibi Lu-
therum uidebis elanguescere, uacillare, titubare, cōcidere.
Scite et iucunde tractat ea, quæ Lutherus uelut rerū sum-
mam scurriliter aggressit in finē. TT. 3. fa. 2. et deinceps usq.
ad finem. VV. 3.